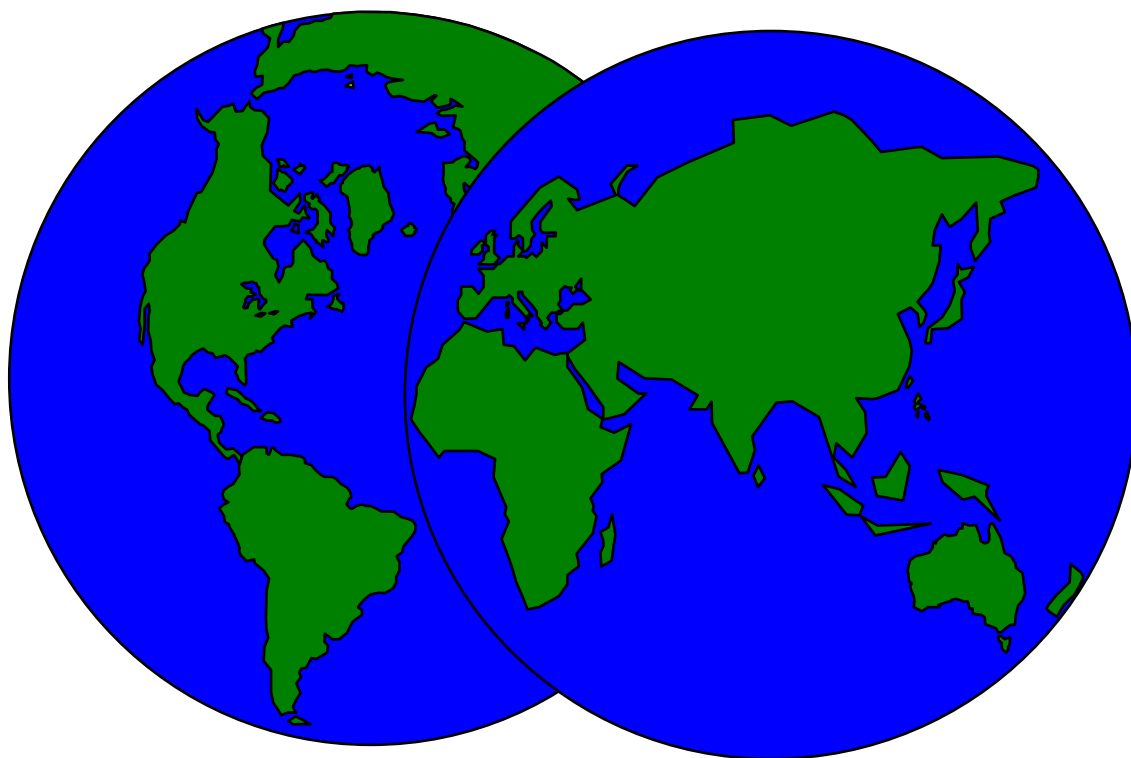

Den Nya Världen inför 2000-talet

Den första boken i serien **Civilisationens Kärna**
-en upptäcktsresa till Den Gemensamma Framtiden

Av C G Öhlén

Civilisationens Kärna - en upptäcktsresa till Den Gemensamma Framtiden

Vi lever i en tid av snabb förändring. Vår materiella standard med tekniska underverk från satelliter och robotar till genmanipulation och "*Virtuell Realitet*" har skapat en verklighet som inte ens fanns i människornas vildaste drömmar för bara någon generation sedan. Men detta välfärdssamhälle har samtidigt resulterat i en ekologisk förstörelse som hotar hela vår värld. Dessutom är detta materiella överflöd fortfarande begränsat till en liten minoritet av jordens befolkning. Världen är tudelad i de som har och de som vill ha - och dessa blir allt fler.

I den rika världen, som vi i vårt land tillhör, så upplever vi också ökande klyftor med arbetslöshet samtidigt som ökat våld och missbruk går hand i hand. Efterkrigstidens unika demokratiska och jämlika samhälle ifrågasätts nu. Våra "ismer" men också grundläggande moraliska och etiska värden har upplösts säger några. Vi har en ledarskapskris säger andra samtidigt som vi fått ett nygammalt "*Utopia*" i den "*enda väg*" som ny-liberalismen predikar. Sammantaget så så ser vi en värld som inför 2000-talet är både splittrad och motsägelsefull. Vad eller vilka styr denna utveckling och vilket är målet? Vad är **Civilisationens Kärna**?

Trots de senaste turbulenta åren så är vår verklighet ändå bara ett mycket litet ögonblick i ett mycket större skeende. Vi är en del av en 5 miljarder år lång evolution på vår jord, en ras som tros ha gått upprätt i 5 miljoner år och en civilisation som började växa fram för 5000 år sedan. Väldigt mycket av vår verklighet, det sätt vi lever och tänker på har formats under årtusenden och mycket av de frågeställningar som vi upplever som nya har alltid funnits. Vi är på en upptäcktsresa genom tid och rum och för att kunna se vart vi är på väg måste vi veta varifrån vi kom.

Vår civilisation föddes i Mesopotamien, dagens Irak för fem årtusenden sedan. Där började "**Civilisationens Kärna**" att gro för att sedan blomma ut och sprida sig till andra delar av vår jord. I vår Bibel kan vi läsa om människans utvisning ur paradiset, hur vi lärde oss jordbruk och att bränna tegel, syndafloren och Babels torn samt hur Gud slutligen skickade oss att befolka världen. Civilisationens utveckling sedan dess födsel i Mesopotamien kan liknas vid en 5000-årig upptäcktsresa där **Civilisationens Kärna** ständigt förflyttats åt väster över Grekland och Romarriket till Västeuropas blomstring

under de senaste århundradena. Det är denna västerländska civilisation som har styrt världen sedan 1700-talet och där alla våra "ismer" från industrialism och humanism, kapitalism och marxism till socialism och liberalism, kommunism och nazism har uppstått.

Idag finns **Civilisationens Kärna** i Kalifornien på den amerikanska västkusten. Från Lewis jeans, McDonalds Hamburgare, Hollywoods filmer och TV-serier till Jet Propulsion Laboratories rymdfarkoster, Stanfords partikel acceleratorer och Kiseldalens virtuella dator verklighet så är dagens värld "*Made in America*". Det är en värld med allt större köpcentra, allt större Megastäder, allt fler bilar och flygplan och allt fler TV-kanaler i en verklighet som rullar allt snabbare. Men det är också en allt våldsammare verklighet med allt fler missbrukare, utslagna och fattiga. Under sextio- och sjuttio talen i Vietnam krigets och raskravallernas skugga så kritiserades detta amerikanska system starkt. Idag förespråkas istället "*The American Way*" allt mer som "*den slutgiltiga lösningen*" där amerikanen Francis Fukuyama t.o.m. påstår att vi i denna "*konsumism*" har nått fulländandet av vår civilisation och därmed "*Historiens slut*".

"**Civilisationens Kärna**" är en upptäcktsresa genom denna vår historia och in i 2000-talets nya verklighet som behandlar dessa frågeställningar i ett större perspektiv. Min egen slutsats är att det inte går att hitta enkla svart-vita svar i en komplex process utan vi måste se till helheten för att ana "*skogen för bara träd*". Detta gör att **Civilisationens Kärna** är ett omfattande verk som är uppdelat i tre volymer: **Den Nya Världen**, **Det Nya Samhället** och **Den Nya Människan**.

Civilisationens Kärna är också en verklig upptäcktsresa. I slutet på sjuttioalet arbetade jag på Universitet i Bagdad i det Irak som var historiens Mesopotamien och där civilisationen påbörjade sin färd genom historien. Att vandra mellan de framgrävda gatorna i Babylon, äta Maskof och dadlar vid Tigris eller trängas i larmet på marknaden i staden var en obeskrivlig upplevelse av då och nu.

Tio år senare arbetade och bodde jag i Los Angeles och det som idag är **Civilisationens Kärna**, satt i kö på överfulla Freeways, läste min elektroniska post på hemdatorn eller simmade i swimmingpoolen. Under de senaste två årtiondena har jag haft föremånen att resa, arbeta och bo i över femtio länder i sex världsdelar där jag bara under 1994 besökte 16 av dessa från Singapore i öster, Ryssland i norr, Kalifornien i väster och Argentina i söder.

Civilisationens Kärna är sålades i högsta grad min egen upptäcktsresa genom

en ny värld, med ett nytt samhälle och en ny människa där jag försöker förmedla dessa direkta intryck.

Människan och vår civilisation står i slutet av detta årtusende inför en mycket större förändring än någonsin förr. Denna innefattar inte bara vårt sätt att leva utan ändå viktigare vårt sätt att betrakta och värdera vår verklighet. Att återfinna vår själ. **Civilisationens Kärna** ger ingen "*slutgiltig lösning*" eller nytt "*Utopia*", men försöker att se in i det som vi kallar "**Den Gemensamma Framtiden**" och ställa flera viktiga frågor om civilisationens mål och mening: Vet vi vart vi är på väg? Och framförallt allt: Har vi någon vision om den framtid vi vill ha?

Civilisationens Kärna - en upptäcktsresa till Den Gemensamma Framtiden

Volym 1 - Den Nya Världen inför 2000-talet

Förord -	Funderingar över Den Nya Världen
Inledning	Civilisationens Kärna
Del 1	Den Gemensamma Historien
Del 2	"Beskrivning av världen"
Eftertankar	Vägvalet

Volym 2 - Det Nya Samhället inför 2000-talet

Förord	Funderingar över Det Nya Samhället
Del 3	Mesopotamien - i bibelns fotspår
Del 4	Sverige - det planerade välståndet
Eftertankar	Utopia eller anarki?

Volym 3 - Den Nya Människan inför 2000-talet

Förord	Funderingar över Den Nya Människan
Del 5	Brasilien - värme och samba rytmer
Del 6	Kalifornien- där vägen tar slut
Eftertankar	Den Gemensamma Framtiden

Den Nya Världen inför 2000-talet

Förord Funderingar över Den Nya Världen

Del 1 Den Gemensamma Historien

**En gemensam värld
Den nya världsordningen
Den historiska helheten
En allt större värld
Teknikens utveckling
Civilisationens motor
Den mäktiga "Marknaden"
Att lära av historien
Civilisationens mål och mening
En naturlig eller onaturlig värld
"Ismernas" uppgång och fall
Ett nytt millenium med en ny paradigm
En hel värld**

Del 2 "Beskrivning av världen"

**Erövringen av Den Nya Världen
En upptäcktsresa åt väster
Keops pyramid
Det grekiska undret
Det romerska rikets uppgång och fall
De mörka åren
Porten till Den Nya Världen
Den germanska civilisationen
Industrialismens födelse
Den sista anhalten i Den Gamla Världen
Det europeiska arvet
Kolonialiseringen av Den Nya Världen
Den fortsatta resan genom Kanada
Längs Nordamerikas östkust
Ett annat Amerika
I söderns emotionella värme
Den Nordamerikanska västkusten
Tillbaka till Eden**

Eftertankar och Epilog - Vägvalet

Referenser, bibliografi, historiska personligheter

"Universum har tre barn, födda samtidigt, som återuppstår under olika namn i varje idésystem..... dessa är kärleken till sanningen, kärleken till godheten och kärleken till skönheten. Dessa tre är lika"

Ralph Waldo Emerson (Filosof)

"De ideal som har väglett mig och gång på gång givit mig mod att se positivt på livet har varit sanning, godhet och skönhet"

Albert Einstein (Vetenskapsman)

"Hälsa med alla sina värderingar; sanning, godhet och skönhet är en uppnåelig verklighet"

Abraham Maslow (Psykoanalytiker)

"Rättvisan hänger samman med sanningen, tapperheten med godheten och måttfullheten med skönheten, medan visheten inrymmer alla tre"

E.F. Schumacher (Ekonom)

Förord- Funderingar över Den Nya Världen

Den Nya världen är titeln till denna andra bok i serien **Civilisationens Kärna**. Det är en all omfattande titel för ett all omfattande verk med den höga ambitionen att inför 2000-talets gemensamma framtid söka efter just **Civilisationens Kärna** i vår ständigt nya värld. Vad är det som driver fram vår historia, samtid och framtid i en värld som blir allt mer komplex. Att försöka beskriva **Den Nya Världen** som en helhet, utan att varken gå vilse i detaljer eller bli ytligt banal, är en svår och utmanande uppgift som kanske t.o.m tycks omöjlig för både författare och läsare. Men samtidigt kan det sägas att det egentligen inte finns någonting som är viktigare och mer intressant än att söka efter det större sammanhang som skapar och omskapar vår värld och oss själva. Jag tar därför med mig ett antal frågor från **Den Nya Tiden** och den första boken i serien **Civilisationens Kärna**:

**Vilken är den gemensamma framtid som väntar oss i ett nytt årtusende och vilken är vår egen roll i vår världs kontinuerliga skådespel?
Vilken ny värld vill vi skapa?**

Vi lever verkligen i en föränderlig värld som formas och omformas i en allt snabbare takt. Frågan är mot vad? Det är en värld fylld av många paradoxer. Samtidigt som människan har nått en materiell välfärd utan motstycke i historien i den rika västvärlden så ökar nu arbetslöshet och nyfattigdom. Samtidigt som allt fler människor i de "under utvecklade " länderna får del av "utvecklingen" så blir ännu fler ännu fattigare. Vi har nått en produktivitet som många gånger om överstiger våra föräldrars, men vi säger samtidigt att vi inte har råd till omvårdnad av de allt fler äldre. När vi behärskar mikrokirurgi och genmanipulation så återuppvaknar kolera och resistenta bakteriestammar tillsammans med AIDS som nya pester. Medan vi talar om vikten av decentralisering och småskalighet så blir våra multinationella företag och media allt större och färre. Medan vi beskriver ett kretsloppssamhälle i balans med naturen och med "hållbar utveckling" så är ökad tillväxt ändå vårt enda mål. Och efter de första årtiondena av verklig demokrati när det centralstyrda Sovjetunionen fallit så återupprättar vi en europeisk centralstyrd union som är så långt ifrån närdemokrati som vi kan komma.

Redan på 70-talet myntade den amerikanske författaren Alwin Toffler uttrycket "*Framtidschock*", vilket innebär att vi som människor inte hinner med i de snabba förändringar som sker. Idag har vi fått en ny innebörd av detta uttryck då allt fler av våra tidigare så handlingskraftiga makthavare öppet erkänner att de tappat greppet om utvecklingen och tvingas paralyserat

se på när "Marknaden" styr och ställer. Ideologier och religioner har avsomnat där allt mäts i ekonomiska termer och Bingo-Lotto blivit vår tids filosofi. Men kanske ändå värre än så verkar vi ha tappat bort både visioner och mål för vår civilisation, vårt samhälle och oss själva som individer. Det är i denna allt mer komplicerade värld allt svårare att överblicka helheten, förstå den och framförallt påverka den. Vår civilisation kan därför allt mer liknas med ett framrusande fartyg på ett stormigt hav utan besättning, utan karta och kompass och utan någon Gud att be till.

Är "utopia" för evigt död, är Paradiset ett enda kalhygge, är jämlikhet, kärlek och omsorg för andra ersatt av "sköt -dig-själv och konsumera mera" mentaliteten? Eller finns det något högre, vackrare och godare att sträva efter? Att söka efter "Sanningen" oberoende av om vi kallat denna för Gud eller för "Den universella teorin om allt" är något som alltid sysselsatt människan. För även om vi tycker att just vårt innevarande årtionde är speciellt händelserikt så kan detsamma sägas om trettioalet och andra världskrigets utbrott, sekelskiftet och det nya samhälle som växte fram eller 1700-talets upplysningen och revolution. Det finns mycket i dagens värld förutom renrakade nynazister, Balkan kriget, fascistiska ministrar i Italien, rasism och elitstyre som påminner om tidigare årtionden, där den "enda väg" som presenteras är väldigt lik sekelskiftets klassamhälle. Och trots alla dessa förändringar så är människan som art densamma idag som för femtusen år sedan. Vi har samma behov av kärlek och omtanke, att skaffa barn och bilda familj. Och trots ozonhål och växthuseffekt så är vår jord på samma färd genom ett oändligt universum som för för miljarder år sedan. I alla stycken så är de grundläggande frågorna om vår tillvaro desamma idag som igår, det är bara att vi längre inte tycks komma ihåg dem. I **Civilisationens Kärna** försöker jag återuppväcka detta sökande om mål och mening, vår plats på jorden.

Den Nya Världen som jag kallat denna andra del är en historisk och geografisk vandring genom en ständigt ny och ständigt större värld. Det är en 5000-årig upptäcktsresa åt väster från Mesopotamien och civilisationens födelseplats till Kalifornien och **Civilisationens Kärna** av idag. Resan är uppdelad i två delar, "*Beskrivning av världen*" som behandlar Civilisationens utveckling i "*Den Gamla Världen*" fram till Europas uppvaknande och del två, "*Drömmen om Amerika*" som fortsätter upptäcktsfärden genom Anglo- och Latinamerikas nya värld. Dessa två delar beskriver den historiska processen men också dagens värld där jag delar med mig mina intryck från de platser jag besökt. Upptäcktsresan åt väster är i högsta grad en verklig reseskildring vilket förhoppningsvis gör beskrivningen än mer intressant. Men resan slutar inte vid Stilla Havs stranden i Kalifornien utan fortsätter i eftertankarna till hela vår nya värld som den ter sig inför 2000-talet.

Denna vår (1995) har varit mycket hektiskt dels för att jag försökt avsluta projektet **Civilisationens Kärna** och dels för att mitt arbete har tvingat mig att resa mer än någonsin förr. Att jag dessutom oturligt nog brutit en arm och tre revben i ett fall utför Åreskutan har knappast varit någon fördel. Under de senaste tre månaderna så har jag med armen i band

besökt Tyskland två gånger, Schweiz två gånger, Brasilien, USA och Kanada en vecka vardera. I skrivande stund så befinner mig i Deli, Indiens huvudstad och har just återvänt till mitt luftkonditionerade lyxhotell efter att ha vandrat omkring i en obeskrivligt het, trång och smutsig mångmiljonstad. Det är mitt tredje besök i Dehli men ändå så känner jag mig lika bedrövad och skuldmedveten att uppleva misären som en rik västerlänning medan stympade barn tigger med stora ögon. Igår var det årets varmaste dag med +45,6 grader. Idag kändes det ännu varmare där ännu fler krymplingar och gamla tiggde på gatorna.

Jag kom hit via London och huvudstaden för det brittiska Imperium som i början av seklet behärskade en stor del av världen direkt eller indirekt, däribland "Juvelen i Kronan", dvs Indien. Idag är denna forna koloni världens folkrikaste "demokrati", den fattigaste demokratin och den demokrati där skillnaden mellan de som har och de som inte har är störst. De ideal som Ghandi stod för finns inte längre utan för Indien gäller som för alla andra att så snabbt som möjligt kopiera den västerländska konsumismen. Indien kallas idag också för "emerging market" vilket innebär att gränserna öppnas för "den fria marknadens" välsignelser. I dagens Business Times så berättas att Indiens oljeberoende ökar kraftigt, från dagens 65 miljoner ton per år till 150 miljoner ton år 2010. Efter att ha upplevt trafikkaoset i Dehli av idag med sina trehjulingar, skoters, taxibilar, bussar och lastbilar så förstår i varje fall inte jag hur denna stad ska kunna fungera när privatbilismen slagit igenom. För även här är detta det stora målet, en bil till alla.

Som jag tidigare sagt så är **Civilisationens Kärna** resultatet av mina egna resor under många år. Detta innebär att beskrivningen i högsta grad är interaktiv mellan verkligheten (sedd med mina ögon) och mina funderingar där beskrivningen ibland blir motsägelsefull av den enkla anledningen att världen är motsägelsefull. Detta medför att jag blandat nytt med gammalt utan att därför gå tillbaka och ändra det jag tidigare tyckt och tänkt. Från de senaste veckornas resor under våren 1995 så hittar jag följande anteckningar i min PC som jag inkluderat att detta förord som en mycket aktuell bild av vår ständigt nya värld med sina gamla problem:

11 Juli 1994, Ladenburg Tyskland

Det är 5 april 1995 och jag befinner mig i närheten Jag befinner mig denna varma julidag i mitten av germanernas rike, i Ladenburg där den medeltida ringmuren omkretsar de trånga gränderna med sina korsvirkeshus, ölstugor och små restauranter. Inne staden hittar man lämningarna efter romariket som visar att denna del av Europa tillhörde civilisationen långt tidigare. Några minuter härifrån finns Martin Luthers Heidelberg som blev centrum för den norra delen av både "Den Gamla Världens" och "Den Nya Världens" religion från Katekes och arbetsmoral

till sin hiarktiska och patriarkala livsyn med den allsmäktige fadern. Och ytterligare några minuter bort längs den Autobahn som jag nyss färdats på i nästan 200 km/timmen i en modern version av bilens uppfinnare, så ligger Frankfurt am Main som ett kommersiellt och industriellt centrum kring en av Rhens bifloder som med sina otaliga prämar binder ihop denna del av Europa. Här i mitten av det Tyskland som för drygt 100 år sedan och före Bismark var splittrat i mängder av små furstendömen så finns den moderna civilisationens vagga på gott och på ont. Det var de tyska tänkarna, filosoferna, vetenskapsmännen och uppfinnarna som förändrade världen och de var den tyska militarismen som startade tre världskrig mellan 1870 och 1945. Detta var under lång tid Civilisationens Kärna och det var här vårt nuvarande sätt att tänka växte fram från ordning och logik till "besserwischer" envishet. Det är denna germanska värld som vi i Sverige är en del av och som USA, Civilisationens Kärna av idag, har formats av. Och det är denna germanskt-amerikanska nya värld som vi i höstens EU val ska säga ett officiellt ja eller nej till trots att vi sedan länge är sammanboende under äktenskapsliknande förhållande.

Tyskland har under vårt århundrade egentligen varit den verkliga förebilden för Sverige, med undantag för nazismens vansinnigheter som bara stöddes av ett fåtal, åtminstone sägs så idag. Den tyska ordningen och organisationen tycks mig ganska lika mellan de båda länderna där det tyska samhället fungerar lika effektivt som det svenska, eller vice versa, med välplanerade bostadsområden, kollektivtrafik och cykelvägar. Det finns också många positiva strömmar i tiden i det nya Tyskland som ett starkt miljömedvetande och fredsrörelse. I både Sverige och Tyskland så ser vi nu emellertid ett tryck från "Marknaden" att bli mer amerikaniserade och därmed bli fri från den "europeiska sjukan", vilken i korthet är en reglerad arbetsmarknad med starka fackföreningar, progressiv skatt, måttliga löneskillnader samt en väl utbyggd social service. Den amerikanska modellen med fri arbetsmarknad och speciellt efter Reagan låga skatter även för höginkomsttagare samt avrustad social sektor sägs ge en högre tillväxt. Detta var också ett av råden som gavs i konjunkturrådets rapport 1985 för att få fart på den svenska ekonomin. Detta har idag bl.a. övergått i den s.k. "pigdebatten", dvs att vi behöver skapa lågavlönade jobb i servicesektorn för att kompensera den vikande efterfrågan inom industrin.

Nu är allt detta varken lätt eller speciellt logiskt. Eftersom jag varit i USA många gånger sedan 1969, haft mina tre barn i skola där och även arbetat flera år i Kalifornien så har jag en lite annan bild av både problem och möjligheter. Det är faktiskt inte så enkelt att vi kan skapa flera servicejobb om vi sänker lönen, men ännu viktigare är att fråga oss om vi verkligen behöver dessa servicejobb. I Kalifornien så finns det helt klart en mycket större servicesektor från bl.a. Hollywoods filmer och TV-shower men även därför att människorna åker mycket mer bil. Det finns mängder med bilhandlare, verkstäder, motorvägar, motell, drive-in banker etc. Detta genererar naturligtvis mycket högre tillväxt i BNP-mått än exempelvis en svensk kommunal cykelbana. I Kalifornien så hinner man inte p.g.a. de långa resorna till arbetet att laga mat, odla i trädgården eller ens rensa poolen. Detta skapar mycket jobb i otaliga snabb-mats restauranter, hotell, trädgårdsskötare och poolrensare.

Alla som har varit i Amerika chockeras av hur stora och oformligt feta många av dessa människor är. Det var också i Kalifornien som modet med gym och body-building anläggningar startade, då det myckna bilresandet och den ohälsosamma snabb-mats kulturen krävde fysisk träning för att hålla fetman "stängden". Och även om den amerikanska maten är mycket fet och söt så finns det idag ett ofantligt utbud av mat som på deklARATIONEN gör sitt bästa att beskriva att den innehåller absolut ingenting. Detta ger naturligtvis en mycket högre BNP tillväxt än att paddla kanot i Mälaren, plocka bär eller åka skidor längs det kommunala skidspåret. Den privata och dyrare sjukvården samt den fria försäljningen av läkemedel i alla dess former ökar också tillväxten speciellt ju sjukare människorna blir. Detsamma gäller alla advokater, försäkringsbolag och privata sjukhus som stämmer varandra oberoende av om det är för "no-treatment" eller "mal-treatment" vilket ökar BNP väsentligt. En svensk strålande sommar, som denna har varit, är således rena katastrofen för ekonomin då människorna t.o.m. campar i egna tält, simmar i sjöarna och äter egenodlade jordgubbar eller egenhändigt plockade smultron och fil och mår bra. Speciellt den svenska allemansrätten är ur BNP synpunkt ekonomiskt vansinne jämfört med möjligheten att ta ut avgifter för parker och bad som i Kalifornien.

Exemplen kan göras många fler. Vad jag vill visa är att det amerikanska och det europeiska, speciellt det svenska, samhället har helt skilda strukturer och målsättningar, varför det inte går att direkt överföra patentlösningar mellan dem. Det hela mynnar i ett val av prioriteter och mål. Vad har vi samhället för. Är en ökad BNP-tillväxt huvudmålet eller är det människornas väl? Och vilka är dessa människor? En växande och ung befolkning som i Kalifornien och Latinamerika, eller en stagnerande och allt äldre människoskara i Europa? Är fler, större och snabbare materiella prylar som fler ölsorter, större bilar, snabbare mat den högsta prioriteten eller är det en sund och balanserad livsföring för alla?

Den sanne liberalen säger då att allt detta är den enskildes fria val på samma sätt att han inte behöver se på reklamen på TV eller använda knark. Detta är naturligtvis sant ur en synvinkel, men är det önskvärt? Vad går egentligen gränsen mellan det som är tillåtet och inte. Och vem är rättesnöret och förebild? Det är lätt att fördöma bankrånare, kanske också ungdomar som vandaliserar kyrkogårdar, svårare med bankdirektörer med höga löner och fallskärmsavtal, ännu svårare med de tidskrifter och TV-kanaler som nu fritt visar hårdpornografi, och handlar de 95% av de svenska bilförarna som varje dag kör över den lagstadgade fartgränsen moraliskt och etiskt riktigt? Om vi inte har några gemensamma värderingar och mål så har vi egentligen inget samhälle utan istället vad som genom historien kallats för degenerering och moralisk upplösning.

I denna nya värld som också är så mycket större och komplexare så måste vi ställa oss samma gamla frågor som förr när det gäller individen kontra gruppen och samhället samt de relationer som finns mellan dessa. I samband med neddragningarna av den sociala sektorn så talas det numera allt mer om frivilliga, organisationer och lokala samfund som alternativ till

samhällelig vård vilket är en fin och nödvändig tanke tanke. Medmänsklighet kan aldrig ersättas av aldrig så effektiva sjukhus, men detta gäller inte bara landsting utan i mycket högre grad de kommersialiserade inrättningar som nu förespråkas. Sverige har alltid haft en mycket aktiv frivillig del med från villaföreningar och idrottsföreningar till studiecirkel och kooperativ, även om denna var ändå större tidigare. Det intressanta att den amerikanska modell som vi nu kopierar nästan helt saknar denna. Det talas mycket om detta i USA och det händer att en och annan vägsträcka adopteras för renhållning av någon organisation men i Amerika privatiseras och kommersialiseras dessa funktioner, vilket också driver på BNP. Oavlönade insatser av frivilliga liksom att Du själv målar ditt eget hus är således ej bra för tillväxten och görs i Kalifornien av lågavlönade mexikaner. Den fundamentala frågan kommer då: Är det pengarna som styr eller är det gärningen och resultatet? Ett totalt kommersialiserat samhälle där "Marknaden" kontrollerar allt ger lika lite som ett helt centraliserat samhälle där staten styr utrymme för människorna och de högre värdena. Vi behöver istället balans mellan dessa ytterligheter.

Det är en annan viktig skillnad mellan det amerikanska system som vi nu har som förebild jämfört med det europeiska. Denna fråga är speciellt viktig när nu miljökrisen har ökat kraven på ett kretsloppssamhälle som hushållar med jordens resurser. En amerikan gör av med mellan 2-4 gånger mer icke förnyelsebara resurser och producerar 2-10 gånger mer avfall än en europé, för att inte tala om en afrikan. Det är klart detta genererar en större tillväxt. Allting är större i USA från TV-apparater och bilar till flotyrmunkar och människor. Men är det kanske så att det europeiska samhället faktiskt är mycket effektivare och mänskligare än det amerikanska? Att vi gör av med mindre råvaror, genererar mindre avfall och behöver arbeta mindre borde ju faktiskt vara positivt. Och att vi fritt kan gå ut iskogen och plocka bär eller cykla till jobbet borde ju vara både ekonomiskt och bra för människorna. Men det är det inte i BNP mått. Egentligen så kan vårt effektiva jordbruk och automatiserade industri producera allt vad vi behöver med bara några procent av befolkningen. Eller bara några procent av arbetstiden. Kanske så är vi så effektiva att vi kan följa Volkswagens exempel och låta fler arbeta mindre och därmed få mer tid över till att utveckla oss själva. För detta borde väl vara en målsättning? Eller kanske vi kan få tid att välja mer ekologiska produktionsmetoder och livsstätt. Inte heller alla åtgärder för att "skapa sysselsättning" är således självklart önskvärda.

Med detta vill jag sammanfatta min egen tes att innan vi börjar att höja och sänka räntor, bidrag och skatter eller genomföra punktinsatser eller låta "marknaden" ta över så måste vi ha en vision över mål och sammanhang för världen, vårt samhälle och oss själva. När Du läser detta så vet vi om Sverige är EU medlem eller ej. Naturligtvis är detta ett mycket viktigt beslut, men oberoende om vi är med i EU eller ej så har vi samma fundamentala frågeställningar, problem och utmaningar för framtiden. Det är detta jag har saknat i den s.k. EU eller EG debatten. Vilket är målet för detta gemensamma Europa, dess regioner och dess människor. Tyvärr så verkar det vara en konstellation av gamla trötta politiker påhejade av

företagsledare som i brist på andra idéer tar till denna "lösning" som ett slags hopp att "det löser sig nog".

I Civilisationens Kärna argumenterar jag därför varken för eller emot EU då som sagt vår gemensamma framtid är "EU-transparent". Däremot så varnar jag för den banalisering, flathet och återgång till det gamla som karakteriserar det manliga etablisimang som med en sådan övertygad "besser-wisser" attityd talar om för människorna att bara dessa "ledare" vet sanningen. Det skulle förvåna mig mycket om Nordens befolkning trots den nuvarande Nej-opinionen orkar hålla emot det samlade etablisimanget av politiker, företagsledare och massmedia. Och frågan man ställer sig är om detta verkligen är demokrati där "ledarna" övertalar folket. Drömmen om ett Europa är inte ny utan har funnits kvar sedan det romerska rikets upplösning, från det tysk-romerska kejsardömet till Hitlers "Tredje Rike". Visst verkar det vara en paradox att det är just Tyskland som blir centralfigur i detta gemensamma Europa och Italien med nyfascister som en av de andra tongivande stormakterna mindre än 50 år efter andra världskrigets slut. Det är skrämmande att se skaror av muskulösa och renrakade ungdomar, som till aggressivitet dopade av anabola steroider nu marschera över hela västvärlden. Vi får aldrig glömma att nazismen växte fram i detta stillsamma och mest framgångsrika landet i Europa för bara en generation sedan med stöd av etablisimanget.

Vi lever således idag i den germanska epok som inleddes när sveber, allemaner, gotar och andra stammar invaderade det sönderfallande romarriket för ungefär 1500 år sedan. Men våra kulturella rötter går mycket längre tillbaka. I Den Nya Världen försöker jag att knyta ihop samtiden med vårt västerländska gemensamma historiska arv från civilisationens födelse i Mesopotamien fram till dess nuvarande kärna i Kalifornien på den amerikanska västkusten. Den är den första etappen på vår upptäcktsresa mot Civilisationens Kärna. Jag både upplever och beskriver civilisationens utveckling som en process av allt fler samspelande delar där det blir allt svårare att förstå samtiden och förutspå framtiden. Det blir till en historisk och geografisk upptäcktsresa åt väster som förhoppningsvis blir både händelserik och intressant. Det är en färd som jag själv har gjort både fysiskt och tankemässigt då jag i mitt arbete haft tillfälle att längre eller kortare tider uppleva de platser jag beskriver från Irak i öster till Kalifornien i väster.

Jag kommer inte att behandla den historiska utvecklingen i Asien bortom Mesopotamien trots att denna är lika viktig i sig själv, speciellt eftersom detta Asien nu växer fram som nästa Civilisationens Kärna. Detta kräver därför ett lika omfattande verk som detta. Däremot beskriver jag mina intryck från dagens Asien och hur det asiatiska tänkandet exempelvis har påverkat Den Nya Människan på den amerikanska västkusten. Det är därför viktigt att påpeka att civilisationens utveckling är en kontinuerlig helhet och mycket av vårt västerländska arv kommer bl.a. från Kina och Indien. Vi lever i en gemensam värld med en gemensam historia och gemensam framtid.

I natt gick Sverige till semifinal i fotbolls VM genom en otrolig viljedemonstration. Samtidigt satt hela svenska folket inklusive mig själv engagerade på en nivå som närmade sig 200 pulsslag i minuten. Tänk om vi skulle kunna åstadkomma tiondelens intresse för vår gemensamma framtid så skulle vi kunna förflytta berg. Vill vi ta ansvar för vår framtid och vill vi försvara vår verkliga demokrati så måste vi också lyfta oss till en högre medvetenhet. Vi måste ta oss den tid som behövs för att axla den frihet som den moderna människan har och det ansvar denna ger. Civilisationens Kärna är mitt bidrag. Det är ett omfattande verk i tre volymer av den enkla anledning att det är ett mycket omfattande ämne och att min tes är att vi måste kunna se helheten för att kunna förstå den process som just nu omformar vår verklighet. Det är ändå bara en introduktion till det jag hoppas blir läsarens egen upptäcktsresa in i en ny värld. Det finns inga exakta och enkla lösningar till exakta och enkla problem. Världen, samhället och vi själva är en ömsesidig och komplex process som vi aldrig kan genomskåda. Men vi kan söka efter målet, meningen och sanningen med det vi kallar civilisation och vår egen tillvaro. Det är det som är målet, meningen och sanningen

Om 48 timmar går avspark mellan två av huvudaktörerna i denna upptäcktsresa genom Den Nya Världen , Brasilien och Sverige i just Los Angeles och det som är huvudstaden i Civilisationens Kärna av idag. Två hela nationer och dessutom en hel del andra människor i andra länder kommer att sitta vid TV-apparaterna för att hoppas och vändas. För både Sverige och Brasilien där kriserna har avlöst varandra under lång tid så behövs ett andrum, ett rus av lycka för att kunna återgå till vardagen. Men bara en kan vinna. Snart så är det avspark i ett nytt årtusende. Skillnaden är att det inte längre finns några andra motståndare än vi själva. Vi är alla spelare i samma lag där målet är samma gemensamma framtid. Den är okänd och utmanande där många faror finns under det stup vi nu färdas mot. Ändå är jag optimist i det jag tror på den universella ordning som ständigt fört evolutionen framåt mot den treenighet som alla våra religioner och filosofier beskriver som Godhet, Sanning och Skönhet. Om vi tror på dessa som Universums övergripande mål, så måste vi också tro på framtiden, även om den är skrämmande, fascinerande och oberäknelig.

5 April 1995, Berlin Tyskland

Det är 5 april 1995 och jag befinner mig i närheten av Brandenburger Tor i korsningen mellan Unter den Linden och Friedrichstrasse. Berlin är kanske ett av de bästa exemplen på den förändring som dragit fram över vår värld under inte bara det sista decenniet utan hela detta århundrade. I början av seklet så växte här den nya tyska enade nationen fram till Europas starkaste i konkurrens med England och det brittiska samväldet. Det var mellan dessa nya kollosser som både det första och det andra världskriget egentligen utkämpades även om Tysklands motståndare i båda fallen så småningom blev nästan en hel värld. Här i Berlin firade Hitlers nazister sina största triumfer men också sitt sista (?) nederlag. Och det var i denna delade stad som det kalla kriget hade sin frontlinje och där kommunismen egentligen såg sitt nederlag.

*Nu är det en ny värld och den tyska D-marken och Bundesbank behärskar samma värld med stöd av den japanska yenen. Visst är det ett underligt spel av ödets makter. För 50 år sedan låg denna stad i ruiner. Idag är den **Civilisationens Kärna**, i varje fall i Europa. Tyskland har trots dessa två världskrig eller kanske t.o.m. på grund av dessa varit motorn i vårt århundrades industriella värld. Om vi delar upp Europas historia i fyra lika stora delar mellan Columbus upptäckt av Amerika och det andra världskrigets slut 1955 så skulle den första tillfalla Spanien, den andra Frankrike, den tredje England och den sista Tyskland. Det var den tyska kulturen som under 1800-talet och första halvan av 1900-talet födde de flesta av de stora tänkarna, filosofer, politiker och vetenskapsmän. Om vi delar om den europeiska kulturen i våra fyra huvudriktningar så skulle själen tillfalla Frankrike, det fysiska England, det emotionella Spanien och tanken Tyskland. Som vi också vet från historien så har denna tanke varit både lysande och katastrofal.*

11-12 April 1995, Washington, USA

När jag skriver detta så är det den 11 april 1995 och jag befinner mig "vid randen av världen" där solen just nu sjunker ned i Stilla Havets dånande vågor. Närmare bestämt så bor jag i indian reservatet Quileute längst ut på Olympic halvön i den amerikanska delstaten Washington. Just en kväll som denna så är naturens storslagenhet och skönhet så total att allt annat förbleknar. Människan blir till den lilla del i den kosmiska helheten som hon är inbjuden att delta i. Den amerikanske indianhövdingen Seattle har likt många andra av sina bröder beskrivet denna verklighets helhet:

"Människan vävde inte livets väv, hon är bara en tråd i denna. Vad människan gör mot väven gör hon mot sig själv."

Här ute vid Stilla Havet så finns denna väv representerad i en unik regnskog där storväxta granar och andra barrträd blandas med flera vegetationsskikt, porlande bäckar och floder med lax och öring, fåglar och hjortar. Jag har idag vandrat runt i detta Eden och just nu försöker jag upptäcka någon av de valar som finns där ute mot horisonten av detta stora hav som knyter samman väst med öst, öster med väster. Längs hela Stilla Havets kust från Kalifornien i söder till Washington och British Columbia i norr så fanns till för några mansåldrar sedan jordens mest variationsrika tempererade klimatzon. Här växte världens största, längsta och äldsta träd och här var djur och fåglar mer välväxta än någon annan stans på det norra halvklotet. Det var ett veritabelt paradiset och i denna lustgård så levde en helhetsseende naturmänniska som en integrerad del i allt annat. Visst finns det spår av denna natur kvar idag och detta är den främsta anledningen till att jag åter besöker denna del av världen, men jag har också upplevt det motsatta i civilisationens slakt på den natur den är beroende av - Söndertrasandet av den väv där hon bara är en tråd. Och vad återstår sedan?

Att idag resa från Seattle via Aberdeen och upp längs väg 101 blir till ett begravningsståg där de grå stubbarna som reser sig tätt på kalhyggena blir till naturens gravstenar. Jag är själv uppvuxen i den norrländska skogsbyggen och har sett flera kalhyggen förrut, men ändå så knyter det sig i maggropen när jag passerar dessa stora fält med sina avbrytna stubbar. Många amerikaner engagerar sig idag med rätta för den internationella kamp som sker för att rädda regnskogen i Brasilien, och det känns därför ännu mer fel att detta får ske i ett land som under ett århundrade har avverkat en hel kontinent inklusive skog, bufflar och naturmänniskor. Jag bor på en av de små koncentrerade indianreservat som är resterna av den naturmänniska som en gång levde här. Även detta blir till en beklämmande upplevelse där smutsen och oordningen vid indianernas bostäder endast kan jämföras med Brasiliens favelor.

Däremot finns ingen svält utan tvärtom så är de flesta indianer mycket välfödda för att inte säga feta. Kanske inte fetare än de vita amerikaner som jag såg passera revy på Ohare flygplatsen i Chicago för ett par dagar sedan, men eftersom indianerna är kortare så blir många till oformliga apatiska kroppar. För på indian reservatet fungerar inte mycket. Livsmedelsaffären har inte längre några livsmedel, restauranten är öppen ibland och den s.k. fiskeindustrin är idag åter tjänstledig. Om Hövding Seattle skulle se detta skövlade landskap med sin såriga kalhyggen och möta sin övergödda och apatiska efterlevande så skulle han säkerligen bli bedrövad, men kanske inte förvånad. Människor som inte längre har sin kultur, sitt land och något mål kan inte leva. Självt upplever jag det som ett hål i min själ.

Är detta priset vi betalar för vårt överflöd? På etthundra år så har denna amerikanska kontinent varit drivkraften i det rika materialistiska samhälle vi nu lever i. Hit har miljoner efter miljoner

av invandrare från Europa och andra delar av världen sökt sin lycka. Här har människan haft till synes obegränsade råvarotillgångar och obegränsad mark. Detta Amerika har varit den obegränsade tillväxtens casino och vår kollektiva dröm. Men idag när denna materiellt rika värld som hövding Seattle också sa håller på att kvävas i sitt eget avskräde där människorna sitter fast i långa bilköer och där barnen uppfostas på söta donuts, fettspäckad snabbmat och televisionens våld, reklam och spelprogram till oformigt feta konsumtionsrobotar så börjar allt fler att ifrågasätta denna amerikanska dröm. I Amerika. I Sverige och den övriga världen är det förebilden för framtiden och kopieras den.

Det är morgon den 12 april. Vid sextiden så gick två av indian reservatets fickebåtar till sjöss. Jag kom just tillbaka från en lång promenad längs stranden som liknar en träskulptur utställning av sina stora nakna trädstammar och rötter som kastats upp av vågorna. Hela denna halvö genomkorsas av otaliga vattendrag som under våren drar med sig de stora ceder och gran träd som sedan naturen ger tillbaka som välpolerade skulpturer. De naturmänniskor som levde här i denna storslagna natur formades naturligtvis till sitt väsen av denna. Idag när denna natur är kalhuggen, förutom de nationalparker som finns kvar, när skogens djurliv är bortträngt och inrutat av motorvägar och när indianerna själva fräntagits all mark utom någon kvadrat kilometer så kan i varje fall jag förstå deras vilsna apati. Nu är det dock så och det går bara att önska att dessa människor kan hitta ut från den återvändsgränd de nu befinner sig i, fångna i sitt eget land.

Skärtorsdag 1995, British Columbia, Kanada

Det är skärtorsdag 1995 och jag befinner mig i Kadlops i British Colombia. Igår tog vi oss över från Victoria till Vancouver med färja och sedan påbörjade vi vår resa genom västra Canada längs Trans Canada Highway. Jag har varit i denna del av världen ett flertal gånger och varje gång jag flugit över detta land så har jag imponerats av dess storlek där ett par timmas flygtur över tundra och sjöar sedan kunde avbrutas av ytterligare ett par timmar över bara sädesfält. Att resa med bil genom Kanada innebär att avstånden och dimensionerna blir ändå större och imponerande. Detsamma kan sägas om skönhetsintrycken från de höga snöklädda bergen och de strida och vindlande forsarna. Återigen måste jag göra reflextionen att de indianer som strövade här för ett par hundra år sedan levde i ett veritabelt paradiset.

Kanada är till skillnad från USA fortfarande mycket glest befolkat eller snarare koncentrerat koloniserat längst den amerikanska gränsen. Att åka den nybrutna motorvägen till Kadlops är att uppleva 4 timmar av bara skog och berg utan minsta tecken på civilisation förutom vägen själv. När sedan staden dyker upp med sina många

shopping centers och ett femtiotal hotell så blir kontrasten desto större. Detta mönster är typiskt för Kanada och även det västra USA där civilisationen är ny. Stora naturområden förvandlas till boskapsranscher, skogsbruk eller sädesfält medan människorna bor i ett fåtal centralorter där det stora shoppingcentret har ersatt kyrkan som högmässa och mötesplats. Detta gäller även kulturen som sådan. För en generation sedan gick människorna till kyrkan på söndagen (och speciellt påsk). Idag går hon till shopping centret.

Påskdagen 1995, Alberta, Kanada

Det är påskdagen 1995, den 16 April och jag besöker min son i Grand Prairie i Alberta Kanada. Jag har varit här många gånger men alltid flugit vilket även detta tar över en timme från Edmonton eller Calgary, de två stora städerna i Alberta. Att ta sig hit med bil från Jasper genom ödemark, grusvägar och cariboo flockar ger en ännu bättre illustration till detta enorma land. Grand Prairie ligger vid civilisationens ände där de stora sädesfälten övergår i ännu större och vidsträckta skogar. Här finns egentligen bara två fritidsnöjen om vi undantar TV, shopping och mat. Detta är skidåkning på vintern och jakt på sommaren för det fåtal som praktiserar detta.

Denna del av Kanada befolkades på allvar först i mitten av detta århundrade och detta gör denna civilisation ännu mer tidstypiskt med långa raka vägar genom total ödemark som förbinder ett fåtal större städer med sina stora shoppingcenter. Världens största köpcentrum fanns länge i West Edmonton Mall där allt från ett hundratal damklädes affärer, nöjespark och u-båtar till en konstgjord badstrand, hockeyrink och IKEA fanns under ett tak. I detta Kanada men även i stora delar av det västra USA finns inte någon landsbygd, bara staden och ingenting. Detta innebär att människorna som lever här i Grand Prairie trots att detta verkar vara så långt ifrån civilisationen som möjligt inte har mycket kontakt med naturen.

Igår när jag var i det undersköna Jasper i Klippiga Bergen så var intrycket detsamma även om den kanadensiska delen var mycket mer "naturlig" än de amerikanska parkerna. Det är som ett stort "Zoo" där människorna åker bil mellan bereng och de få kvarvarande djuren och där människorna bor i koncentrerade städer med samma hotell, TV, mat och service som hemma i staden. Det går att besöka alla Amerikas nationalparker utan att stiga ur bilen och utan att lyssna, lukta, känna eller uppeva naturen. Numera så erbjuds även Virtual Reality besök av dessa.

T.o.m. i Stockholm så har vi med Djurgården, skärgården och närheten till bärskogor en mångfaldigt större naturkänsla än i Nordamerika inklusive Kanada. Vi har i Sverige en unik kvarvarande levande landsbygd där djur, människor, träd, djur, åar, potatisland, ladugårdar, svampar och bär fortfarande finns kvar i något som kan kallas kretsloppssamhälle, småskalighet och ekologisk integration. Detta pratar man mycket om i Amerika där exempelvis cola

fabrikanterna gör reklam som "världens största aluminium burks återvinnare". Men sanningen är bakom allt prat att det är denna amerikanska livsstil som är det absolut största hotet mot vår gemensamma framtid och en hållbar utveckling.

Urbaniseringen sker i allt större takt i hela vår "moderna" värld vilket skapar de stora Mega städerna som Bombay och Dehli i Indien samt Sao Paulo och Rio de Janeiro i Brasilien. Hela denna utveckling följer den mall som den amerikanska civilisationen målar upp. Målet för denna är konsumtion inte produktion, konkurrens inte samarbete, efterapning inte kreativitet, materiell tillväxt i kvantitet inte kvalitet, att vara lika inte differentierade, storskalighet inte småskalighet. Det är detta som är den stora paradoxen att den gemensamma framtid i ekologisk balans vi säger oss vilja skapa är så olika den verklighet vi styr mot. Det sorgliga är att vi nu även i Sverige allt mer dras med i konsumismens engångssamhälle och där människrona i staden allt mer isoleras från den levande landsbygden.

Jag har just kommit in efter en kort promenad från Motellet till ett Donut bageri för att handla något till frukost. Ingenting ovanligt kan tyckas utom i Nordamerika. I denna del av världen åker alla bil och här i Grand Praire åker de flesta en stor van. Ingen promenerar, åker cykel eller buss. Alla åker bil. När jag passerade en resataurant så blev jag därför tillfrågad av en vänlig man som tittade ut om jag letade efter min bil. Den amerikanska civilisationen är återigen ingen varaktig modell för framtiden utan en ekologiskt skadlig kultur. Det konstiga är att ingen längre säger detta. Men ett samhälle som bygger på ensidig bilism med långa avstånd och stora bilar är defenitivt inte på väg mot en "gemensam framtid" med "hållbar utveckling".

Kanada är med sin närhet till USA en integrerad del av den amerikanska kulturen, men ändå finns det skillnader som samtidigt är likheter med Europa. En stor fördel med Kanada är att man slipper O J Simpson på alla TV-kanalerna. Överhuvudtaget så är televisionen mer mångsidig än i USA. En annan skillnad är att indianerna mer behandlas som människor i Kanada än i USA även om de är förvisade till små reservat som i Kanloops. I Grand Praire så finns indianerna som vanliga medborgare i samhället. Och så har landet en allmän social- och sjukförsäkring som påminner om Europa. Att detta medför att landet har en betydligt lägre brottsfrekvens än i USA är naturligt svårt att bevisa. Men visst kan avsaknaden av stora slumområden och större ekonomisk jämlikhet kanske ha viss positiv inverkan?

19 April 1995, Washington, USA

Vår resa genom nordvästra Amerika, nybyggarladet i Washington, Brittish Columbia och Alberta börjar nu närma sig sitt slut. Att uppleva Klippiga Bergen på vårvintern när snön och isen börjar ge

vika för knoppande och blommande träd har varit en enorm naturupplevelse. Det är nu 19 April 1995 och vi befinner oss i de lilla staden Omak, Okanogan county i norra Washington. Här har de höga bergen och de djupa skogarna övergått i en liten floddalgång med sage brush klädda höjder. Denna resa har också varit ett återupplevande av den amerikanska kulturen både som den ser ut i Nordvästra USA och i sydvästra Kanada.

Varför just denna del av USA är intressant för oss svenskar är att naturen och klimatet överensstämmer ganska väl med vårt land. Därför framstår skillnaderna som dessto större. Amerika även i denna del av världen är genomsyrad av den amerikanska bil och konsumism kulturen, dvs att alla åker bil och alla fysiskt och psykiskt ständigt stoppar is sig någott. Detta medför att landet är fullt av vägar, motell, snabbmatsrestauranter och köpcentra, dvs allt som behövs i detta bilsamhälle. Sedan finns ingenting, ingenting och sedan kommer de små barack lika bostäderna av spånplatta och heltäckningsmatta. Det finns ingenting beständigt här utan även det nya motell vi bor på är smått otrolig i sitt bygg "fusk" enligt europeiska mått. Men här är det naturligt och tillhör kulturen och denna kultur har i princip sett lika dan ut åtminstone sedan mitt första besök här 1969. Som min brasilianska sambo och reskamrat konstaterade: Kvalitet existerar inte i USA, bara kvantitet.

Amerikanerna och den amerikanska kulturen är byggd på masskonsumtion och behöver mångfaldigt mer råvaror i form av olja, metaller, mat än någon annan plats på vår jord. Det är ett slit och släng samhälle och det synns när man passerar någon av de omålade rucklen häromkring med 4-5 bilvrak och gamla traktorer utanför. Det ser bara värre ut på de närliggande indianreservaten. Det verkar som om de amerikanska småstäderna alla är byggda efter samma mall med en genomgående gata med bensinmackar och sedan enbart fassader, likt Hollywoods Universal studios. Sedan finns ingenting bakom detta.

Alla kulturer byggs och skapas av de människor som lever där och som de själva vill ha det. Det är därför också som nästan alla amerikaner anser att de bor i "The greatest country on earth" trots att de inte vet något om andra länder. Men även de som reser ut i världen hävdar ofta samma sak tillika de snabbt amerikaniserade imigranter vare sig de har förverkligat sin dröm eller ej. Amerikanen i allmänhet är helt säker på att han eller hon är störst, bäst och vackrast och lever i det land som är störst, bäst och vackrast. Orsaken till detta finns i Amrikas tillkomst. Människor både förr och nu lämnade en gammal värld av nöd och ofrihet för att sedan uppleva denna nya värld av "vin och honung".

Oberoende av om dessa människor lyckades eller ej så ville de bli amerikaner. Kanske är detta det största undret. Att få mer än 100 miljoner människor av olika bakgrund och nationalitet att äta samma flottiga munkar eller hamburgare, dricka samma Coca-cola, erbjarmliga kaffe eller vattniga Bud, klä sig i samma jeans och baseboll mössor samt se samma TV-serier och uppgjorda "brottnings matcher". Påståendet att den amerikanska kulturen skulle svara för

mångsidighet är den största paradoxen för det finns egentligen inget samhälle av denna storleksordning som är så totalt likriktat som det amerikanska.

Amerikanerna är skapade av den amerikanska kulturen som är transient och baserad på konsumtion av mängd och storlek inte innehåll och kvalitet. För dem är detta deras naturliga liv och det som för dem är "störst, bäst och vackrast". Denna nationella och kulturella stolthet är en tillgång och egentligen positiv. Om USA vore en oberoende ö så skulle därför amerikanerna vara i sin fulla rätt att bestämma sitt eget öde och vad de själva tycker om det. Men nu är det så att Amerika inte är en oberoende ö i världssamfundet. Det som påverkar den övriga världen är dels den amerikanska världens slöseri med naturresurser och utsläpp av gifter och avfall och dels att denna kultur sprider sig likt en sjukdom till andra delar av världen.

Det som förvånar mig är att detta stora uttag av resurser inte efterlämnar något synligt för framtiden utom avfall. I detta USA utanför monumenten i storstädernas skyskrapor och motorvägarna så finns ingenting bestående utan allt byggs och rivs för dagen. Det är slit och släng landet där allt är del av denna kultur där stundens tillfredställelse är det enda som räknas. Det finns ingen historia och det finns inga framtidsvisioner.

19 April 1995, Seattle, USA

Det är kväll den 19 April och vi är tillbaka i Seattle för att påbörja resan hem till den gamla världen. Denna sista dag har vi färdats längs Columbia River och mil efter mil av äppelodlingar. Våren har klätt träden i späd grönska och blommor, som tillsammans med floder och bäckar, raviner och berg skapar en sagolikt vacker natur. Återigen så blir därför intrycken av civilisationens inverkan mycket drastisk. Och mycket ful. Hövding Seattles ord finns hela tiden i mitt medvetande. Det verkar som om denna amerikanska kultur som nu tar över vår värld inte har något annat mål än destruktion genom konsumtion. Detta kan ses i samhället och på människorna själva. Som människorna ser ut, feta och slarvigt klädda är en spegel hur deras bostäder är byggda och hur samhället ser ut och vise versa. Ingen bryr sig längre om något förutom att konsumera. Äta och se på TV, helst på samma gång. Detta sker i ett land där TV programmen visar upp sina välpumpade silicon kvinnor och lika välpumpade Anabola steroider män. Självt har jag inte på dessa två veckor kunnat säga att jag sett en enda vacker och slank kvinna eller en enda normalt muskulös man. Samma reflektion gjorde jag vid mitt första besök här 1969.

Det nästan osannolika är att det enda som har fått denna kultur att bry sig är O J Simpson rättegången som blivit till en evig tvålopera. Men inte längre om O J Simpson utan om de olika jurymedlemmarna, om de kan samsas i samma gym eller ej, om domaren och om advokaterna, om åklagaren kan ta hand om sina barn eller ej. Det hela är absurt men helt amerikanskt. Det är ytan,

formaliam och det som sägs som blir det viktiga, inte den inneboende sanningen och inte de djupa reflektionerna.

Det enda som kunnat konkurrera med OJ Simpson är morgonens bilbomb i Oklahoma City där man ännu inte vet hur många som dödades, 20, 80 eller 200. Det konstiga är att ingen verkar bry sig. Om detta hade hänt i ett annat land skulle TV programmet ändrats med extrasändningar. En verklig diskussion om terrorism men även våld som ett ökande fenomen kunde vara tema. Men istället fortsätter O J Simpson som en spegel av det amerikanska samhället. Och på de 48 TV kanalerna så fortsätter det allt råare underhållningsvåldet att visas där män misshandlar, slår ihjäl, bombar och skjuter ihjäl andra män. I dagens TV berättar man även om ett nytt terrordåd i Japan där den amerikanska framtoningen är "Titta där inte ens Japan kan klara sig utan våld". Men ingen diskuterar eller ifrågasätter längre den våldsamma konsumism kultur "Made in USA" som nu tar över världen. Om man kontinuerligt visar våld där dialogen huvudsakligen består av "fuck-you asshole", såpoporor med manipulerande människor, schizofren reklam som bryter allt sammanhang i tid och otid så påverkar detta naturligtvis människornas föreställningsvärld, deras sätt att värdera och vara, kulturen som helhet. Detta är en självklarhet men det diskuteras inte längre.

20 April 1995, Chicago USA

Tillbaka i Chicago dagen efter Oklahoma City bomben så har nu CNN fått upp ångan och rapporterar ständigt om jakten på terroristerna. Ett är säkert enligt alla amerikaner, det är arabiska terrorister som slagit till mot "The American heart land" och den ene efter den andra "specialisten" på arabisk terrorism intervjuas. Det viktiga nu är att hitta förövarna och straffa dem eller om det visar sig vara en organisation denna och kanske ett helt land. Däremot så diskuteras ej heller idag varför våldet och våldsideologin har tagit över både i TV-underhållningen, i skolorna och i samhället som helhet.

25 April 1995, Sao Paulo Brasilien

Det är tisdag morgon den 25 April 1995. För ett par dagar sedan befann jag mig på den Nord amerikanska västkusten. Igår upplevde jag vårvärmen i Sverige och kvällen spenderade jag på Zürich flygplats i Schweiz. Nu har jag just ätit frukost hos min svägerska i Guarulhos utanför Sao Paulo, vår civilisations största stad i Brasilien. Jag har stängt in mig i sovummet därför huset är numera en byggarbetsplats. För första gången ska de bara cementgolven kläs med klinkers och det mögelangripna väggarna och taken målas vita igen. I detta land känns det mycket fel att tala om det postindustriella samhället eller informationssamhället. Behoven för majoriteten är betydligt mer jordnära. Frågan är hur dessa behov kan tillfredställas

hos en stadsbefolkning som blir allt större och nu närmar sig 20 miljoner allteftersom industrier slås ut av "marknadens villkor" med större arbetslöshet som följd. Brasilien som redan har en av världens största inkomstskillnader ser nu en ändå större polarisering mellan de fattiga och de rika.

I hela Latinamerika så rullar nu privatiseringsvågen fram där alla fasta statliga tillgångar säljs inkluderade teleföretag och vattenkraftverk. Inflationen har stoppats i många länder inklusive Brasilien, men detta har fått många bieffekter. Nu har Mexico hamnat i finansiell kris, Venezuela är det redan, Chile och Argentina vacklar och brasilianarna frågar sig hur länge? För mig är det matematiskt ganska enkelt. Om inhemsk industri läggs ned, om importen överstiger exporten allt mer och under en längre tid, om den inhemska arbetslösheten ökar så spelar det ingen roll hur mycket man privatiserar eller hur låg inflationen är. Förr eller senare så går botten ur ekonomin och en majoritet av människorna får det sämre. Det enda land som kan klara ett sådant scenarium är USA p.g.a. sin storhet och med dollarns roll som internationell valuta. Men nu skakar även detta land om än väldigt litet i sina fogar.

28 April 1995, Foz do Iguazo, Brasilien, Argentina, Paraguay

Det är den 28 April 1995. Jag har tillbringat veckan i Foz do Iguazo på gränsen mellan Brasilien, Argentina och Paraguay. Här så störtar Amazonas vatten nedför branta bergsklippor och formar enligt min mening världens mest imponerande vattenfall och ett stycke Edens Lustgård i sin mest betagande skönhet. Varje morgon har jag promenerat ned till fallen och varje gång blivit lika imponerad och upprymd i en både fysisk och andlig upplevelse. Jag besökte Iguazo första gången 1981 och då även Itapo, världens största vattenkraftverk som ensamt skulle ersätta alla Sveriges kärnkraftverk, som då var under byggnad. Nu hade jag tillfälle att besöka detta gigantiska byggnadsverk och symbol för det 20 århundrads ingenjörskonst, vilket även detta var imponerande. Förra veckan så färdades jag genom klippiga bergen och Colombia floden där Grand Cole, världens tredje största vattenkraftverk ligger. Två delar av Den Nya Världen i norr och i söder där Naturens egna underverk överträffar Civilisationens, och där de båda ändå lever i relativ fred med varandra.

Med mig på både de två föregående veckorna i USA och Canada samt denna vecka i Brasilien så har jag haft med mig två böcker som reselitteratur. Jag har läst båda med stort intresse förut, men känner nu att jag behöver avstämma dessa mot den snabbt förändrade verklighete som tar oss allt närmare 2000-talets nya tid. Jag har redan presenterat dessa tidigare som två versioner av vår gemensamma framtid. den ena är "The aquarian conspiracy" av Marilyn Ferguson och den andra är "The Third wave" av Alvin Toffler. Båda publicerades 1980 efter 70-talets omvälvning och trots

att de båda gör sina slutsatser från olika bakgrund så kommer de till liknande resultat. Detta är att vår nuvarande värld baserad på industrisamhällets materialism, standardisering, koncentration och storskalighet kommer att ersättas av en annan och "bättre" värld baserat på en ny helhetssyn och nya "högre" värden.

Idag 15 år senare kan vi fråga oss om Marilyn Fergussons och Alvin Tofflers profetsior och förhoppningar har slagit in. Flera av de förändringar som de pekar på har faktiskt förstärkts, men så har även den "gamla" världens spelregler. Den allt mer enkelspåriga materialismen och storskaligheten har i verkligheten idag en mycket större omfattning runt hela vår värld än 1980. Men som de båda påpekar så är denna förändringsprocess motsägelsefull och turbulent.

7-8 Maj 1995, Berlin Tyskland

Det är tidigt på morgonen den 7 maj 1995. Solen har just orkat upp över hustaken och staden ligger fortfarande tyst förutom vårfåglarnas kvitter. Från 11:e våningen har jag utsikt över sen stor del av staden. Ett par kvarter härifrån vajar den ryska flaggan över ambassaden vid Unter dem Linden och längre bort skimtar Brandenburger Tor, men den mest uppseendeväckande synen är den skog av byggkranar som reser sig mot horisinten. Staden är Berlin och i morgon för exakt 50 år sedan så avslutades den andra världskrig som inte bara hade ödelagt denna stad utan en stor del av Europa och tagit mer än 50 miljoner liv. När jag tog min morgonpromenad så var det fortfarande som att vandra genom historien. Många av de gamla husen verkar i stort sett vara desamma som vid andra världskrigets slut med sargade fassader och upprustningen efter murens fall har bara hunnit sätta upp högtgående avloppsledningar på stolpar över trottoaren. Själva Brandenburger Tor är sedan kalla kriget återställd och under den så kunde man känna sig tillbaka i tidigare århundrades pompösa värld. Här ligger också många av ambassaderna, förutom den ryska, den polska och den amerikanska.

Detta 50-års jubileum möts med mycket blandade känslor av tyskarna själva och inget "på stan" påminde om detta förutom en morgonpig skara polacker som anordnade en liten utställning utanför sin ambassad över krigets offer. I dagens Die Welt så fanns heller ej många rader om andra världskrigets slut utan betydligt fler om krigen i Ex-Sovjetunionen och Ex-Jugoslavien samt sprängattentat i Oklahoma och ytterligare ett gasattentat i Japan.

Berlin är denna dag lite grå och kulen. Det är den 8 Maj och några av världens ledare kommer idag att anlända hit, det nya tyska rikets huvudstad, för att minnas det andra världskrigets slut. Återigen så är detta datum kontroversiellt i Tyskland självt och det visas inte mycket av varken krig eller fred i de tyska TV-kanalerna som kör sina dubbade amerikanska serier blandat med tyska nyhetsprogram där Chiracs val som fransk president är den största nyheten. Men visst borde många använda dagen till att fundera över vart vi är på väg

inte bara i Tyskland. Den enligt min mening viktigaste frågan att fundera över den 8 maj är nynazismens återkomst men ännu mer de fascistiska tankar om "den starkes rätt" som nu tränger undan omtanke och medmänsklighet.

Tyskland och Nazismen var inte på något sätt en parantes i vår historia. Den germanska kultur som vi är del av och som inte bara omfattar vår nordiska samt den engelska, den franska, den spanska och tyska världarna utan hela vår västerländska värld har ett mycket blodigt förflutet. Det var européerna som invaderade och utplånade människor, kulturer och natur på de hela kontinenter i Nord och Sydamerika samt Australien som de nu kallar för sina. Och det var samma européer som förslavade och slog sönder mångtusenåriga kulturer i Asien och Afrika. Och det vara samma européer som under detta århundrade ledde oss in i två förrödande världskrig. Om vi inte beaktar detta historiska faktum, att våldet har varit en integrerad del i vår västerländska kultur, när vi ser vansinnigheterna i Ex-Jugoslavien och i Afrika, så kan vi aldrig ta oss ur denna fälla och skapa en bättre framtid. Om vi aldrig lär oss av historien så får vi återuppleva den och återuppleva den. Tänk om någon kunde beröra detta på denna fredsdag.

Så har min korta rundtur genom världen varit våren 1995 varit och nu befinner jag mig som sagt bland snart en miljard indier på denna halvö med olika folk som talar ett fyrtiotal olika språk. I dagens Hindu så kan jag läsa om det fortsatta kriget i Bosnien och hur de serbiska ledarna spelar poker med den övriga världen. Också här gäller idag den starkes rätt. Ledaren i "The Hindu" behandlar emellertid ett mer närliggande problem, vatten. I en annan artikel berättas om upplopp i huvudstaden Dehli's östra delar för att inte bara vatten utan elekticitet och avlopp saknas. Frågan är åter hur kan de snart 2 miljarder människor som bor i Indien och Kina någonsin komma upp till samma konsumtionsnivå som den amerikanska modell de nu försöker kopiera. Vad händer om allt fler människor tvingas kvar i missären? Och vad händer om de lyckas? Vem är det egentligen som känner ansvar och diskuterar detta idag när massmedia allt mer komersialiseras, globaliseras och banaliseras.

På planet ned till Indien så läste jag en intressant artikel på ledarsidan i Svenska Dagbladet (Som idag är den enda av rikstidningarna som fortfarande gör anspråk på någon djupare tankeförmåga) om ledarkrisen i Sverige. Där säger Eddie Tistelgren

"När beslutsområdet blir tillräckligt omfattande, när sakfrågorna och styrteknikerna har en tillräckligt hög grad av komplexitet, blir egentligen ledarskap i viss utsträckning omöjligt (liksom reellt medborgarskap). Det får då ersättas med förvaltning och teknik, ledarna med administratörer och experter; två grupper vars välde saknar både det genuina ledarskapets helhetsperspektiv och dess karaktär av ömsesidighet."

Detta är en beskrivning som enligt min mening ganska väl beskriver både den politiska och ekonomiska ledarskapskrisen, ministrar och direktörer, men även som Tistelgren säger egentligen tar ifrån oss vårt

medborgarskap. Om vi inte har en gemensam överblick och ett gemensamt mål vad tillhör vi då och vartåt färdas vi? Han avslutar med frågan och svaret:

"Har vi de ledare vi förtjänar? Nej. Vi har i tilltagande utsträckning inga ledare alls. Och ett sådant vakuum låter sig i längden inte uthärdas."

Om vi utvidgar denna frågeställning, vilket jag anser att vi måste så blir detta många nya frågor. Är de ledare vi har idag, från kapitalstarka börsspekulanter, vilt dödande Film-Rambos, Såpopperornas intrigerande människospillror, glad-hurtiga spelledare i TV och intentsägande journalister de ledare vi förtjänar? Är våra ledare en spegelbild av oss själva? Är de som vi vill vara eller har vi någon annan förebild. För en sak är säker idag synns och hörs ingen Gandhi, ingen Albert Schweizer, ingen Rachael Carson, ingen Albert Einstein, inte ens nobelpristagaren Moder Teresa. Det finns inte längre några tänkare och filosofer, i varje fall som kan göra sig hörda över "media bruset". Och det finns inte längre någon som frågar.

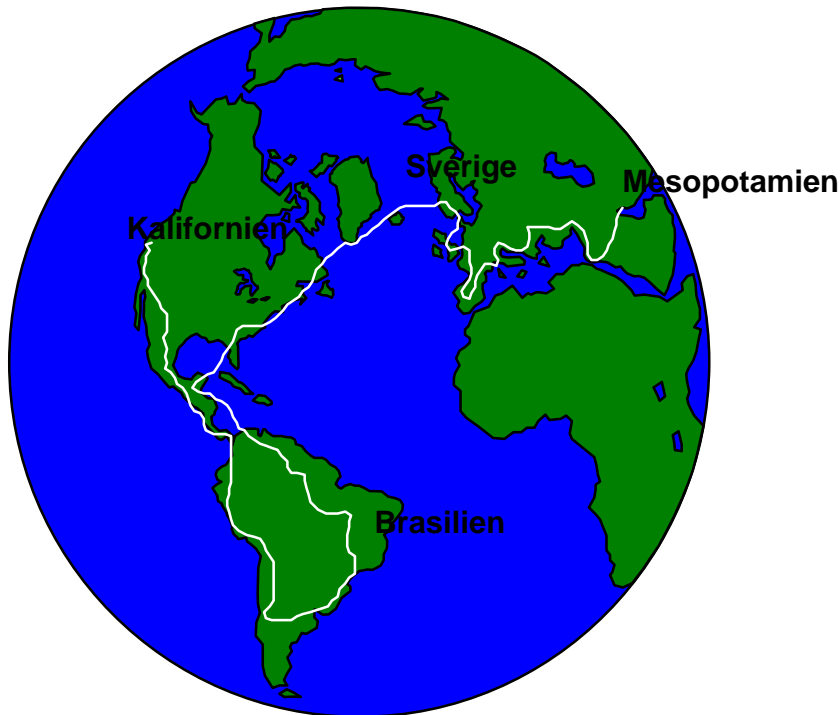
De "icke-tankar" som vi människor istället matas allt mer med är marknadens konsumera mera budskap blandat med tidsfördriv. Det är ur detta intet som egoism, våld, missbruk och ökade klyftor växer fram, idag som i forna högkulturer. För det verkar tyvärr som vi håller på att hamna i samma moraliska fälla som greker och romare före oss och babylonier och egypter före dem. Att när materialismen tar överhanden försvinner själen. För jag tror att vi har den värld vi förtjänar för att vi inte har något mål för denna värld, någon färdriktning åt vilket håll vi ska fortsätta vår upptäcktsresa? Har vi någon andlig ledare som kan tala om för oss vilka högre värden vi ska sträva efter? För om vi varken har ett högre mål eller en verklig mening så kan ett sådant vacuum ej i längden uthärdas.

New Dehli, Indien 9 Juni 1995

Del 1- "Beskrivning av Världen"

"Människan flyger för fort för en jord som är rund. Snart kommer hon att bli påkörd bakifrån men utan att inse att det var av henne själv."

James Thurber

Erövringen av Den Nya Världen

Volym 2 i serien **Civilisationens Kärna - Den Nya Världen** omfattar egentligen en upptäcktsresa många nya världar. Den första delen, **Beskrivning av världen** följer civilisationens utbredning från sin födelse i Mesopotamien för 5000 år sedan till dess nuvarande pulserande energi centrum i Kalifornien på den amerikanska västkusten. Denna geografiska och samtidigt historiska upptäcktsfärd tar oss via Grekland och Romarriket in i det moderna Europa som skapades efter de germanska folkvandringarna på 500 talet till dess sista utpost i nordväst, Sverige. Sedan följer den med de spanska och portugisiska äventyrare som besegrade och kolonialiserade Mellan och Sydamerika där Brasilien växte fram som en ny stormakt och kejsardöme. I del 2, "Drömmen om Amerika", ledsagar vi de engelska, franska och holländska emigranter som hittade en ny värld i Nordamerika och där våg efter våg av nya immigranter förde **Civilisationens Kärna** över den amerikanska prärien till Kalifornien och stranden av Stilla Havet. Det är denna germansk-europeiska kultur med amerikanskt utseende som idag omfattar hela vår värld. Dess rötter och arvsanlag går emellertid tillbaka till sitt ursprung i de första sumeriska stads staterna vid stranden av Eufrat och Tigris. Det var där de första tegelstenarna blev till palats och pyramider, de första hjulen började rulla och de första banklånen skrevs ned. Det var här vår religion med den ende Guden föddes och de första sädeskornen såddes när människan tog steget ur Paradiset. Den civilisation vi nu lever i är ett resultat av hela denna upptäcktsresa mot väster.

Det Europa som vi idag lever i började att ta form under medeltidens återuppvaknande ur spillrorna av det sedan länge avsomnade Romar riket. Det var en misshandlad världsdel som hade pressats av mongolerna från öster och muslimerna från söder, där dessutom missväxt och digerdöd hade tagit 1/3 av befolkningen. Det var ett Europa som bestod av ett antal små stater som ständigt låg i konflikt med varandra samt ett par större riken, England och Frankrike som utkämpade det "hundraåriga kriget" från 1337 till 1453. I öster hade det Ottomanska riket trängt fram ända till Konstantinopel som växte till en metropol på en halv miljon människor, vilket var större än någon Europeisk stad, och behärskade därför handelsvägen till det rika Asien med siden och kryddor samt en betydligt mer avancerad civilisation. Ännu länge i öster fanns Persien, mogulernas Indien och slutgiltigen det kinesiska imperiet.

Den muslimska världen stod på en betydligt högre civilisations nivå än den splittrade europeiska kontinenten. Dels hade kunskap överintrat från de gamla högkulturerna i Mesopotamien och Egypten, men framför allt från det grekiska arvet som översattes och bevarades. Denna muslimska värld knöt samman tre världsdelar från Indien i öster, Afrika i söder och ända in på den europeiska kontinenten. Arabiska skepp och arabisk navigationskonst förde varor längs Afrikas och Indiens kuster och karavaner drog genom Afrikas och Asiens öknar. Till slut så fick araber och turkar ständigt nya idéer från den rika kinesiska kulturen ännu längre bort i öster.

Kina hade på 1400 talet mer än 100 miljoner innevånare vilket var två gånger Europas befolkning. Ming dynastin hade 1368 börjat att återta Kina från de mongoliska inkräktarna och landet såg en ny högkultur utan motstycke i historien. Både den tekniska och industriella utvecklingen var anmärkningsvärd där boktryckar konsten, pappers pengar, krut och kanoner, kompass och skeppsbyggnad samt järnframställningen användes till både ett ökat välstånd, en central organisation och till en allt starkare krigsmakt. Kina producerade på 1400-talet 125 000 ton järn per år, vilket var mer än England orkade med i början av industrialismen. Detta stora imperium hade en armé på en miljon man samt över 1000 krigsfartyg förutom mångfaldigt fler civila. Kineserna hade alltså potentialen både att upptäcka världen och att erövra den. I början av 1400-talet så gjorde även kineserna under ledning av amiral Cheng Ho sju långa sjöresor som omfattade Indien, den arabiska halvön och Afrika. Men kineserna kom enbart som handelsmän och fredliga besökare. De angrep inte de kulturer de träffade på och de försökte aldrig kolonisera världen. Under samma tid så hade Spanien kanske 5 miljoner innevånare och England samt Portugal tillsammans hade lika mycket. Europa var en stor Balkan halvö där italienska små stater kämpade varandra, polacker, ryssar och letter, svenskar och danskar, engelsmän och fransmän använde allt mer sofistikerade vapen i mindre och större krig. Att detta söndertrasade Europa ett par hundra år senare skulle vara världens härskare fanns det inga tecken på.

Det var i Italien som denna civilisation åter började att gro men först sedan den hade hämtat kraft från öst vilket skedde via Spanien där araberna återbördade vår civilisations samlade arv som hade överlevt i kalifernas Bagdad. Venedig och Genua kom att bli de stadsstater som knöt dessa nya band och vars handel gav Europa en smak av den värld som fanns någonstans bakom horisonten i öster. Långsamt vidgades europeernas perspektiv och därmed världen till att omfatta mer än länderna kring Medelhavet. Araberna hade länge varit både handelspartner, läromästare och antagonister. I och med mongolernas angrepp mot väster så blev dessa europeer våldsamt påmind om en ännu längre bort liggande värld.

1271 gav sig tre män iväg från Venedig, bröderna Niccolo och Maffeo Polo samt Nicolos

sjuttonårige son Marco. Bröderna Polo hade redan tillbringat nio år som resande handelsmän mongolernas rike och träffat själve Kublai Khan. Även denna gång var deras mål den mongoliske härskaren och de reste via Bagdad, persiska viken och genom norra Kashmir där de följde den gamla karavan vägen. De nådde fram till Kublai Khan 1278 där de tillbringade sjutton lyckosamma år i hans tjänst innan de började återresan till Europa. Denna gick till sjöss via sydkinesiska sjön och indiska oceanen, sedan över land genom Persien och Konstantinopel innan de 1295 återvände till Venedig. Kanske hade vi aldrig kunnat läsa om Marco Polos resor om inte det krig som kort därefter utbröt mellan Venedig och Genua hade slutat så olyckligt för den venetsianske äventyraren. Marco Polo sattes i fängelse i Genua där han mötte Rustichello, en framstående dåtida författare. Det var Rustichello som skrev ned Marco Polos fantastiska resor genom Asien och därigenom gav europeerna en vision om en större värld. 1446 föddes en annan italienare i Genua och den stad där Marco Polo tidigare hade berättat om sina upplevelser i sin *"Beskrivning av Världen"*. Hans namn var Christoffer Columbus.

Columbus blev tidigt fascinerad av Österlandet och samlade all information som han kunde hitta. Den viktigaste inspirationskällan var just Marco Polos *"Beskrivning av världen"* där förutom Indien även Kinas och Japans skönhet och rikedomar fanns dokumenterade. Europeerna hade nu också accepterat grekernas tusenåriga upptäckt att jorden var rund även om man inte visste exakt hur stor den var. Columbus slutledning var därför logisk. Han visste att Österlandet med Indien, Kina och Japan verkligen existerade och han drog därför slutsatsen att om jorden var rund så måste det också gå att nå dessa länder genom att resa åt väster över den atlantiska oceanen. Portugiserna hade redan börjat att kolonialisera de östra delarna av Afrika där de hade byggt befästa handelsstationer för sin lönande guld, elfenben och slavhandel kring det som senare kallades för Guldkusten och Elfenbenskusten. Columbus själv hade besökt dessa där hans guldfeber men även inställning till de infödda som enbart slavar grundlades. Trots att han drevs av ett religiöst patos i sitt sökande där han kände sig kallad av Gud så var hans sökande efter rikedom genom slavar och guld också stort. När portugisen Bartolomeu Dias 1487 rundade Afrikas sydspets så öppnades möjligheten att nå Indien österut, därmed ökade också Columbus ansträngningar att snabbt hitta en annan väg mot öster. När han fick nej av det portugisiska kungaparet så vände han sig istället till det spanska kungahuset för stöd till sitt äventyrliga företag. Efter ett första nej även här så fick han slutligen tillåtelse att som Amiral och vicekung för de framtida upptäckta länderna börja sin resa.

Den hittillsvarande världsuppfattningen hade byggt på geografen Ptolemys uppskattningar från 200-talet. Efter Dias upptäckt så kunde Henrico Martellus 1490 presentera en världskarta som omfattade 3/4 av jorden även om många delar var mycket grovt beskrivna. Däremot så hade varken han eller Columbus en riktig bild över jordens storlek utan de uppgifter som fanns underskattade denna. Columbus hade med hjälp av Marco Polos berättelser beräknat avståndet mellan Italien och Kina, men även även detta var felaktigt och överskattades istället. Dessa båda antaganden gjorde att Columbus trodde att Asien fanns betydligt närmare än i verkligheten eller 600 mil väster om Europa. När han fann Paulo Toscanellis världskarta som visade just att Asien fanns närmare åt väster än åt öster så stärktes Columbus övertygelse.

Samma dag som Spanien hade satt som sista datum för judarna att lämna landet så hade även Columbus avresa planerats. Både han och de landsförvisade judarna som sedan Babylons dagar hade fortsatt sin ändlösa vandring symboliserar mänsklighetens ständiga "Exodus" och sitt sökande efter det förlovade landet. Mellan 100 000 och 200 000 judar tvingades att lämna det Spanien som de hade levt i under generationer och detta trots att många hade övergått till kristendomen. I "Den Heliga Inkquisitionens" tecken så började den europeiska civilisationen

för första gången att kräva inte bara trons utan även rasens renhet. De flesta judarna flydde till den ottomanske sultanen och det muslimska samhälle som var betydligt mer tolerant mot oliktankande i jämförelse med det kristna Europa. Samma samhälle fick också ta emot de morer som nu drevs ut ut Europa. Andra judar fortsatte sin egen vandring åt väster mot Nederländerna och andra Nordeuropeiska stater varifrån de sedan fortsatte mot den nya värld som Columbus upptäckte. Det var arvingar till dessa utvisade judar som hjälpte till att bygga upp det koloniala handelsnät som formade det nya Europa samt andra arvingar som Spinoza, Freud, Marx och Einstein som paradoxalt nog skulle föra denna civilisation vidare och i hög grad påverka det historiska skeendet inom många områden.

När Christoffer Columbus den 3:e augusti 1492 lämnade Palos i Spanien så var hans mål inte Amerika utan Japan, eller "Cipangu" och Kina eller "Kathai" som Marco Polo hade kallat dessa riken, för att senare försöka nå Indien. Det var därför Columbus som delmål valde Kanarieöarna dit han nådde den 6:e september. Japan låg enligt Polos beskrivning på samma latitud som dessa öar. Den 26:e september upptäckte Columbus besättning stora mängder sjögräs när de passerade Sargassohavet och den 5:e oktober siktades de första fåglarna. Klockan 2 på morgonen fredagen den 12:e oktober ropade utkiken: "Tierra", land och i loggboken gjordes följande noteringar:

"Klockan två på natten såg vi land på ungefär en mils avstånd. Vi drog ned alla segel utom det första. På fredagsmorgonen nådde vi fram till en ö som vi senare lärde att indianerna kallade Guanaani. Några nakna infödingar dök upp på stranden och amiralen tillsammans med några väpnade män steg iland.....Så fort det blev ljus dagen därpå så kom många människor ned till stranden, mest unga män som alla var välväxta. De var vackra människor med långt tjockt hår, som från en häst, med kraftfulla ansikten och stora ögon."

Den "beskrivning av världen" som vi känner är den vite mannens skildring. "Det är segrarna som skriver historien". I våra historieböcker så har därför européerna inklusive Columbus traditionellt framställts som heroiska forskningsresande som gav sig ut på de främmande världshaven för att frälsa "de otrogna" och ännu inte upplysta. Men med Columbus upptäckt så påbörjades även den våldtäkt och utplåning av ursprungsinnevånarna som pågått ända in i våra dagar. Den europeiska människan såg sig överlägsen andra raser och proklamerade denna nya kontinent som sin rättmätiga egendom. Så trots sin positiva beskrivning av infödingarna så kidnappade Columbus och hans besättning redan vid detta första besök 25 indianer som de förde tillbaka till Europa som slavar. Columbus använde sedan slavhandeln för att finansiera sina fortsatta resor. Denna var på intet sätt ny utan portugiser och spanjorer hade redan bedrivit slavhandel i Afrika liksom våra nordiska vikingar tog slavar från "de slaviska" länderna.

1495 så lyckades han och hans spanska kollegor att tillfångata 1600 indianer av vilka dock bara 550 fick plats på Columbus fartyg. De Cueno har skrivit att Columbus hade givit honom en attraktiv karabisisk indianska som han lyckades att våldta först efter att ha slagit henne ordentligt vilket kom att bli en vanlig företeelse i relationen vita män och röda kvinnor. På sin förläning Hispania där Columbus själv härskade beräknas en halv miljon människor ha dukt under för spanjorernas slavjakt och sjukdomar. Under det första århundradet efter Amerikas upptäckt så skickades tusentals indianska slavar till Europa förutom de som tvingades att arbeta i de nya kolonierna. Denna slavhandel ersattes senare av exporten av svarta från Afrika till Amerika. Den nya värld som kom att bli vår tids symbol för frihet skapades av en brutalitet och ett lidande som är svårt att förstå eller försvara.

I en film kallas européernas ankomst till Den Nya Världen som "*Erövringen av Paradiset*". I en mycket allsidig beskrivning av kolonialiseringen av Den Nya Världen, "Historical Atlas of United States" så skildrar National Geographic denna fascinerande process inte bara som byggandet av historiens mäktigaste samhälle utan även som "*Eden som blev helvete på ett hundra år*". Återigen så kan vi beskriva detta historiska skeende som den vite mannens våldtäkt på en hel kontinent eller byggandet av historiens mest framgångsrika civilisation. Amerika var ett ekologiskt paradiset där de inhemska människorna levde i harmoni med den natur som gav dem föda och mening. Hela den amerikanska kontinenten var i det närmaste orörd jämfört med Europa, Asien och Afrika där sedan länge civilisationen hade haft sitt genombrott. På några hundra år så förvandlades detta naturliga paradiset till ett människoskapat drömrrike eller ett skövlat paradiset vilket synsätt vi nu väljer.

Miljoner och åter miljoner människor från Europa bar med sig civilisationens kärna för att återplantera den i ett nytt land i sitt sökande efter "liv, frihet och lycka". Aldrig förr i historien hade en civilisation vuxit så snabbt. Så sent som i början av det förra århundradet så levde de ursprungliga indianerna i huvuddelen av det som idag är Amerikas Förenta Stater. Två generationer senare hade dessa indianer samtidigt med präriens stora buffelhjordar på uppskattningsvis 60 miljoner djur utrotats och ersatts av vetefält och järnvägar. Det var även här som miljöförstörelsen gick mycket snabbare än någonsin förr. Den oro över regnskogarnas försvinnande som nu finns i hela vår värld borde ha funnits i det USA som fortfarande 1850 till stora delar täcktes av orörd skog vilken sedan averkades i en lika snabb takt som djur och urinnevånare försvann. Det är i ljuset av detta historiska skeende som vi måste se denna paradox av imponerande framåtskridande och samtidigt ofattbara våld som har karaktäriserat Amerika men även det Europa som bara under vårt århundrade har fört världen in i två världskrig.

Det finns således många olika uppfattningar om Columbus bedrift. Vi kan därför ifrågasätta om historien hade sett annorlunda ut om någon annan person eller landsman hade upptäckt Amerika. Tyvärr så hade nog resultatet varit detsamma då slavhandel med svarta slavar redan förekom i Europa före Amerikas upptäckt och indianutrotningen skedde oberoende av om invandrarna var spanjorer, fransmän eller engelsmän. Ekologisk skövling av både djur och skogar hade skett i Europa redan innan civilisationen rullade över den amerikanska kontinenten. Columbus representerade både det "goda" och det "onda" i den europeiska kulturen han tillhörde och alla omdömen om honom som person blir även en spegel av den värld som vi i västerlandet härstammar ifrån. Även om vi oftast förknippar dagens rasproblem med USA så exporterades de flesta slavar till andra delar av Den Nya Världen: Det portugisiska Brasilien 3,6 miljoner, Brittiska, Franska och Spanska kolonialväldet 1,5 miljoner vardera, Holländska Karibien 500 000 och det danska 30 000 medan ungefär 400 000 kom till nuvarande USA. Dessutom beräknas 2 miljoner slavar ha dött till sjöss innan slaveriet upphörde i mitten på det förra århundradet. Och även efter slaveriets upphörande fortsatte förtrycket mot andra raser och kulturer inom kolonialismens ramar. Ofta glömmar vi att denna grymma historia finns bara ett par generationer bort.

Upptäckten som sådan kom att skapa en ny värld som egentligen omfattade hela vår jord. Civilisationens kärna växte upp fröade sig och spreds vidare. Denna befruktning var emellertid inte helt ensidig. Hästar, boskap, vete och sockerrör fördes till den nya världen medan majs, potatis, kakao och tobak kom till den gamla. Just denna potatis möjliggjorde Europas folkökning medan majsen blev en ny viktig föda i Afrika och tobaken blev hela världens ovana. Men trots att vi själva just betonar upptäckten av Amerika, som faktiskt till en början endast omfattade ett par öar, så var det portugisernas tidigare utforskande av de

Afrikanska kusten som egentligen påbörjade Europas expansion. Det var från detta lilla land med sin begränsande befolkning som Europa tog steget ut i världen.

Efter Columbus upptäckt av "Den Nya Världen" vilken han själv trodde var delar av Asien, så fortsatte de portugisiska och spanska sjöfararna sina resor. Vasco da Gama blev den förste som tillsammans med sin besättning verkligen tog sig till Indien runt Afrikas sydspets 1497 - 99. Pedro Alvarez Cabral nådde Brasilien 1500 då han "upptäckte" den sydliga delen av den amerikanska kontinenten också som "misstag" då han var på väg till Indien och Fernand Magellan rundade Kap Horn och hans besättning lyckades 1522 med det Columbus hade försökt, nämligen att nå Asien åt väster. År 1524 nådde portugiserna för första gången sjövägen fram till Kina. Detta skedde mer än 100 år efter att kinesiska sjömän hade rest till både den arabiska halvön, Afrika och det övriga Asien. Europa var fortfarande efter den gamla världen i öster men närmade sig allt mer med hjälp av den gamla världens skeppsbyggnadskonst, navigationshjälpmedel och krut.

1507 kunde europeerna för första gången trycka en världskarta som även om den saknade många områden ändå omfattade 360 grader och därmed hela vår jord. 1807 så fanns samma européer i alla våra världsdelar. På tre århundrade skapades en ny värld, den vite mannens värld som delades mellan spanjorer, portugiser, holländare och engelsmän. Med hjälp av vapen, glaspärlor, religion och biologisk krigsföring så besegrades och utrotades nästan hela den nya världens ursprungsbefolkning som förärades med kulor, svärd, smittkoppor, mässling, malaria, kolera, difteri och gonorré. Från Den Nya Världens utvecklade indian civilisation så fick europeerna tillbaka guld och silver i utbyte. Om det var Columbus som förde syfilisen till Amerika eller om han fick den tillbaka, tvistar de lärde om. Men världen och mänskligheten kom allt mer att knytas ihop både när det gällde handel, jordbruk och sjukdomar.

Det var slavhandeln som var grunden till denna nya världsordning. Triangelhandeln förde järn, indiska textilier och glaspärlor till Afrika, slavar lastades vidare till Amerika där socker, kaffe, tobak och kakao exporterades till den europeiska kontinenten. Svarta män, kvinnor och barn fördes i miljoner från ett kavat Afrika och det brittiska och holländska "ostindiska kompaniet" tog hand om de gamla kulturerna i Asien som affärsdrivande verksamhet. Europeerna skapade för första gången en världsekonomi som styrdes från handelshusen i Lisabon, London och Amsterdam långt innan EG var påtänkt. Den "fria" marknad vi idag talar om är inte heller den ny, bara handelshusens placering. Kolonialismen blev en "rättighet" för den europeiska människan som ansåg sig överlägsen andra raser och kulturer. I början av 1900-talet så behärskade denne vita man direkt eller indirekt i det närmaste hela vår jord. Erövringen av världen var genomförd.

En upptäcktsresa åt väster

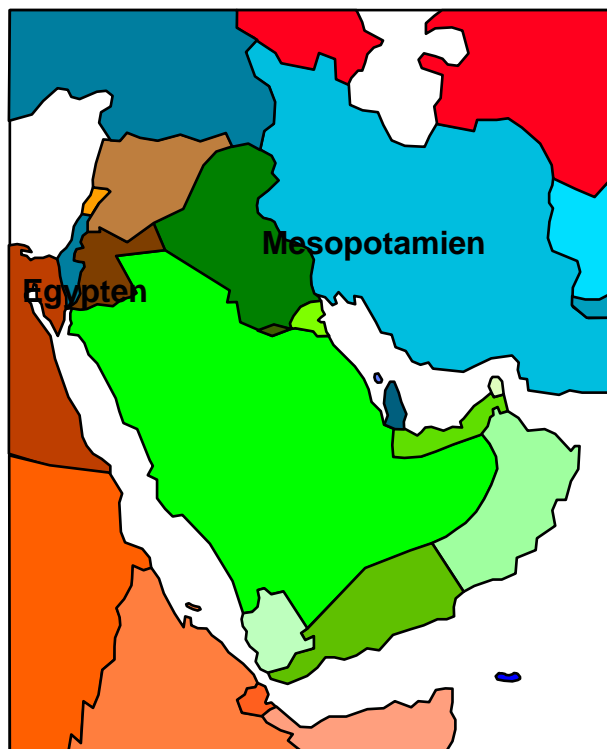
För att återupprepa vår Bibels liknelse så blev människan civiliserad när hon åt av kunskapens träd. Det var då vi skiljdes från vårt paradiset och istället klev in i vår föreställningsvärld med "gott och ont". Den västerländska civilisationens utveckling kan också liknas med en 5000 årig upptäcktsresa när ny kunskap från nya upptäckter ständigt adderades till det historiska arvet. Det går även att se hur denna civilisation har utvidgat sig från sin födelseplats och ursprungliga kärna i Mesopotamien och idag omfattar hela vår jord. "**Civilisationens Kärna**" har under dessa årtusenden planterats, grott, vuxit upp, blommat och fröat sig för att sedan vissna ned och ersättas av en ny planta någon annan stans. Denna utveckling kan, om något

krokigt, slutligen ses som en vandring åt väster. Nya människor och nya kulturer har skapat nya världar som ersatt de gamla, men som i högsta grad också har byggt på ett gemensamt arv. Det är detta arv som vi även i dagens nya värld bär med oss.

Vi börjar vår upptäcktsresa genom *Den Nya Världen* i Bagdad, i den del av vår värld där civilisationens första kärna började att gro. För de människor som deltog i denna radikala förändring av levnadsförhållanden och samhället som helhet måste "tvåflods landet ha upplevt som en verkligt ny värld. Det vi menar med civilisation, städer, ett organiserat samhälle och skriftspråk föddes för 5000 sedan i området mellan Euftrat och Tigris. Där påbörjades vår västerländska civilisations vandring åt väster för att 5000 år senare nå nästan exakt till den motsatta sidan av det norra halvklotet i Kalifornien och det som de inhemska indianerna kallade för "*randen av världen*". Det är detta tidsperspektiv vi måste ha för att förstå vår civilisations utveckling som en evolution där vi inte kan se kulturer och epoker som åtskilda utan en integrerad del av samma skeende. Vi kan då också se hur präglade vi idag är från denna ursprungliga civilisation som uppstod i Mesopotamien.

Det är omöjligt att skriva om historien men utan denna utveckling så tror jag knappast att människan idag hade behärskat både land, luft och vatten. Varför det skedde just då och just där av vår ras som redan vandrat 50 000 år på vår planet vet vi inte. Men det var under några generationer i denna del av världen som människan tog steget ur Paradiset och in i den materiella verkligheten. Det var också då som hon övergick från att anpassa sig till Naturen till att förändra den. I **Civilisationens Kärna** så bär vi med oss dessa arvsanlag från denna ursprungliga kultur även om många mutationer förekommer på vägen.

Genom att studera historien som vi känner den så kan vi läsa om folkvandringar, krig samt uppgång och fall av otaliga riken och imperier. Men trots dessa dramatiska omvälvningar som har fortsatt ända in i dagens värld så är det ändå det övergripande kulturella förloppet innefattande hantverk, vetenskap, konst och religion som har fört vår civilisation vidare. Detta är ingenting som går att dela upp i orsak och verkan, epoker eller händelser, kungar och vetenskapsmän, även om många har försökt. Också civilisationens utveckling har varit en evolution baserad på oräkneliga faktorer som samspelat i ett mycket större skådespel. Så även idag men teaterscenen är mycket större och skådespelarna fler. Och manuskriptet är föråldrat.

Irak 1987/88

Folkmängd	Area	inv/km ²	Livslängd	Läsförmåga	Energi/%	"GDP"/%	HDI/rank
17.3	438	39	65	89%	874/0	2400/16	76/xx

I de fortsatta faktarutorna om respektive land så anges folkmängden i miljoner innevånare. Arean i 1000 kvadrat kilometer. Folktätheten i innevånare per kvadrat kilometer. Energi konsumtionen i stenkols kilo ekvivalenter per capita och % siffran anger hur mycket av konsumtionen som importeras, dvs för Irak ingen nettoimport. Siffer materialet om Irak är både otillförlitligt och missvisande på längre sikt p.g.a. krig och FN sanktioner. Det är hämtat från olika källor och för åren 1987/88. GDP, Gross Domestic Product anges i amerikanska dollar (USD) men som för andra länder så varierar denna kraftigt år från år. I procent anges därför en uppskattning av personlig köpkraft i procent av USA, vilken är 16%. FN publicerar dessutom Human Development Index vilken sammanfattar köpkrafts komponenter BNP, läskunnighet och livslängd. Denna var 76 1990. I siffror tillgängliga 1993 anges för Irak GDP per innevånare på endast 691 USD samt 59 i HDI. På en yta som är ungefär lika stor som Sverige bor tre gånger så många människor varav hälften i huvudstaden Baghdad. Många soldater har dödats både i kriget mot Iran och av allierade styrkorna. Före detta så var Irak ett relativt bra utvecklat land i den tredje världen där både pojkar och flickor gavs utbildning på olika nivåer vilket den höga läskunnighets siffran visar. Irak hade också en väl utbyggd inhemsk industri som svarade för 3/4 av BNP och utbildade specialister. Den huvudsakliga national inkomsten var oljan där USA importerade en tredjedel av den totala olje exporten. USA svarade tillsammans med Tyskland också för den största delen av exporten till Irak eller en fjärdedel vardera.

Både Mesopotamien med omgivningar, Europa och Amerika är resultatet av blandningen mellan många folkslag, språk och religioner. I den vanliga historiska beskrivningen av detta förlopp så fokuserar vi världen ur vår europeiska synvinkel med huvudtonvikt på vår egen del av världen. Under mer än hälften av vår civilisations 5000 åriga historia så fanns emellertid huvudarenan för detta skådespel i "den bördiga halvmånen", d.v.s. den del av västra Asien som omfattar Egypten, Israel, Libanon, Jordanien, Syrien; Irak och Iran där sumerer, assyrier, judar, perser, egypter, babylonier och fenicier förde detta arv vidare. Det var här de grundläggande arvsanlagen i **Civilisationens Kärna** skapades.

Det var i tvåflodslandet mellan Euftrat och Tigris som många nya världar föddes och dog, där nya folkslag och nya kulturer ersatte gamla och där pyramider byggdes och revs. Vår Bibel berättar många fascinerande historier om denna civilisation. Det var härifrån Abraham utvandrade och det var hit judarna fördes i fångenskap. Det judiska arv som i sådan hög grad är förknippat med vår västerländska civilisation formades i denna del av vår värld. Och det var här Babels torn byggdes av människorna för att överträffa Gud. I slutet på 70-talet fick jag förmånen att besöka och arbeta i detta genom historien omtalade och beryktade Mesopotamien, dagens Irak. Det var mitt första utlandsuppdrag och därmed inleddes också min egen personliga upptäcktsresa genom världen.

Både vår egen Bibel och de otaliga lertavlor och ruiner som har grävts fram ur den irakiska sanden berättar idag för oss om denna första civiliserade värld. I sin beskrivning av öden och tankar så framstår mycket i dessa skrifter som lika aktuellt idag. Att denna civilisation började att spira just här var i och för sig naturligt. Det var i den bördiga halvmånen som människan först började odla vete och korn samt där geten, fåret, oxen och grisen blev till tamboskap. Överskottet på mat kunde föda allt fler människor som bosatte sig i allt större byar. Denna utveckling var inte unik för områdena kring Euftrat och Tigris. Riset kultiverades i Thailand och Kina samt majs och bönor i Amerika oberoende av detta. Ur historisk synvinkel så kan vi därför se kultiveringen av växter och djur som en naturlig del av människans mentala och kulturella utveckling. Men det var utvecklingen i den bördiga halvmånen som snabbare ledde fram till ytterligare steg i civilisations processen. Mat tillgången gav en snabb befolkningstillväxt och en specialisering av människornas sysslor. Metallhantering, hjulet och ett verkligt stadssamhälle med olika samhällsfunktioner som i sina huvuddrag liknar dagens värld fanns redan för 5000 år sedan i Mesopotamien. Staden som sådan är inte en nödvändighet för uppkomsten av ett civiliserat samhälle men staden kom att bli den västerländska civilisationens grogrund. Skriftspråket uppstod som ett sätt att reglera handel och städernas finanser. Och en organiserad krigsmakt växte fram för att både försvara och anfälla städerna. De grundläggande formerna för dagens västerländska civilisation utformades i Mesopotamien med början kring 3000 år före Kristus. Den västerländska människan är därför också i hög grad präglad av sina sumeriska och assyriska kulturella förfäder. Området mellan Euftrat och Tigris var mänsklighetens barnkammare och pubertetskris.

Det var odlingen av säd som gav föda åt den växande civilisationen. Denna säd som var föregångare till vårt vete och korn hade sitt genetiska urprung i bergen kring den bördiga halvmånen. Exakt när dessa började att odlas vet vi inte men tidpunkter kring 10 000 före Kristus nämns i historieböckerna. Dessa sädesslag skapade sedan tillsammans med den bördiga jorden kring Euftrat och Tigris vår första civilisation. I samma område så gav allt mer människor upphov till allt fler innovationer som sedan spreds likt ringar på vattnet, men det var alltid odlingen av säd som var det första steget. Geoffrey Parker säger i *The World- An Illustrated History* att denna process skedde med cirka 1,5 kilometer per år där den på 5000 talet före vår tidsräkning början hade nått Central Europa. På samma sätt spreds djurhållningen där får, getter och grisar från sitt ursprungsland i samma berg i Västasien kom att bli del av den europeiska verkligheten.

Det sumeriska samhället var naturligtvis inte en ideal tillvaro. Det är också även här fel att generalisera då denna kultur omfattade åtminstone 1000 år då den utvecklades och pendlade mellan olika stadier. Men likt alla civilisationer efter dem så upplevde sumererna en "Gyllene ålder" med ett helt årtusende av en relativt fredlig och välmående tillvaro. De olika stadsstaterna fungerade som självständiga samhällen med en större frihet för både män och kvinnor än senare i vår historia. Från de första tolv stads-staterna så växte successivt den

mesopotamska världen både åt öster och väster. Men som senare i historien så utsattes detta samhälle både för ett inre sönderfall och ett yttre tryck från omgivande "barbariska" folk. Assyrien Sargon I betecknas som den förste som med krigsmakt försökte erövra världen kring 2300 före Kristus. Det första "världsimperiet" var därför det assyriska under Sargon II som under början av årtusendet före Kristus växte fram till att omfatta hela den bördiga halvmånen och den kända civilisationen från Nilen i väster till Persiska viken i öster.

Den sumeriska människan skapade den form och ingredienser med vilken alla senare kulturer har tillagat sitt recept. Men andra människor tog hela tiden vid. När den sumeriska världen gick under så överlevde ändå både dess kultur och språk som blev del av den semitiska värld som fortsatte sin färd åt väster som assyrisk eller babylonsk. Idag så kan vi besöka de framgrävda ruinerna av Babylon med Ishtar porten, studera de kryptiska lertavlorna med sina dolda berättelser, klättra uppför gigantiska trappstegs pyramider och beundra världens första och största valv konstruktion som under dessa tusentals år har burit civilisationens kärna vidare. Grekerna tilldelade Babylon ett av världens sju underverk, de hängande trädgårdarna. Men under sina olika epoker så byggdes många underverk från kanaler till bibliotek vilka alla så sent som för ett par hundra år sedan även i Europa skulle ansetts vara remarkabla.

Även om det idag endast finns spillror kvar så visar dessa på en imponerande byggnadskonst. Babylons symmetriska tegelväggar med reliefutsmyckning, pyramidernas mäktiga elegans och de enorma valv som en gång täckte världens största persiska matta ger en inblick i den civilisation som senare blev "Tusen och en natt". I dagens Bagdad så finns fortfarande kopparslagarna i souken eller där det går att äta Maskouf under dadelpalmerna och månens sken vid Tigris strand på samma sätt som sumerer, assyrier, babylonier, perser, kaldéer, greker, araber, turkar och engelsmän hade gjort genom historien beroende av vem som var vid makten. Även om det kulturella arvet är väl synligt så finns det inte mycket kvar, om något, av de sumeriska generna. Dagens irakiska människa är kanske i större utsträckning än i något annat land en blandning av olika raser och kulturer som har skapat vår civilisation under femtusen år.

Men det finns också en modern del av denna historiskt tyngda värld som jag kunde uppleva i slutet på sjuttioalet. Jag fick lära känna Irak och irakierna som ett mycket positivt land som försökte modernisera landet men samtidigt behålla sin kulturella särart och bryta med den gamla västerländska dominansen. Med hjälp av sina oljeinkomster satsade man på en infrastruktur av elförsörjning, basindustrier, vägar och inte minst utbildning för båda könen. Prydliga elever, både manliga och kvinnliga, studerade vår civilisations fortsatta färd åt väster på universiteten och där taxibilar och bussar susade fram på gatorna som i vilken europeiskt stad som helst. På trottoarerna gick unga kvinnor i blus och kjol på högklackade skor som i Paris och männen kunde ha kommit från Italien. Åtmistone så var detta fallet innan det förödande krig som så många gånger tidigare har lamslaget detta land. De irakier jag har arbetat med var alla både mycket kunniga och vänliga. De representerade däremot helt naturligt en annan kultur med andra värderingar även om stadsbefolkningen i Bagdad allt mer europeiserades. Ändå så förvånades jag över frånvaron av både brottslighet och poliser. Kiosk ägarna lämnade sina varor på trottoaren olästa över natten och risken för överfall annat än från de lösdrivande vildhundarna var obefintligt.

Det är idag inte speciellt opportunt att säga något positivt om Irak. I västerländska ögon så ser vi allt i svart och vitt, gott och ont. Under Iran kriget var Saddam Hussein västvärldens hjälte som finansiellt och materiellt stödde av hela västvärlden inklusive USA. Iran var hotet

och Saudi Arabien och Kuwait var trots sitt ekonomiska välstånd världens mest reaktionära och ojämlika stater. Och i NATO staten Turkiet så dödades kurder i ännu större utsträckning än i Irak och Iran. Alltsedan Iraks invasion av Kuwait så har detta land varit nattsvart och ont där irakier men även araber generellt nu får äran att spela ondskefulla bovar istället för ryssar i deckare och filmer i vårt fortsatta korståg. För mig som har arbetat i landet men även sett flera av de övriga arabstaterna så har jag en något mer nyanserad bild. Framförallt så skiljer jag på Saddam Hussein och den irakiska människan i allmänhet. Irak var det land som i mina ögon var mest västerländskt och också mest utvecklat som helhet. Även om en stor del av oljeinkomster och stöd från övriga arabländer gick till vapen så byggde landet upp en infrastruktur som var mycket avancerad jämfört med andra utvecklingsländer. Naturligtvis är både Saudi Arabien och Kuwait både utvecklat och västerländskt men med utländska gästarbetare och för en liten befolkning och ett fåtal mycket rika privilegierade. Riyadh och Dharan liknar idag ett stort japanskt köpcentrum. Deras guldmarknader och elektronik affärer är i det närmaste ofattbara. Men utanför de stora städerna är världen flera årtusenden tillbaka i tiden. Och den frihet och utbildning som kvinnan har givits i Irak är unik i arabvärlden. Kuwait och Saudi Arabien är lika litet som Irak en demokrati. Paradoxalt nog är Iran och Irak som så många år förde ett blodigt krig om ingenting de två islamska länder som har den största likheten.

Hela detta område kring "Den bördiga halvmånen" från Libanons kaos, den palestinska-israeliska konflikten, shiiter mot sunni, irakier kontra iranier, kurder mot irakier, turkar, iranier och andra kurder är inte lätt att förstå. Trots detta försöker vi likt i Jugoslavien att sätta stämplor med "goda" och "onda" på olika grupper. Men egentligen så är detta förlopp ganska likartat det kaotiska Europa som genomlevde sina århundraden av ständiga krig och konflikter fram till det andra världskrigets förstörelse. Och egentligen så är detta Europa i sin tur bara en upprepning av tidigare kulturer. Saddam Hussein var redan under min tid i Irak fruktad och illa omtyckt, men samtidigt så var den europeiska och amerikanska imperialismen ännu mer ogillad. Diktaturen var inte heller mer märkbar än den var i Grekland, Portugal eller Chile. Men naturligtvis skulle de flesta irakierna ha önskat en annan och demokratisk regim. Men de skulle inte ha önskat ett samhälle som i Saudi Arabien eller Egypten.

Resultatet av kriget och den allierade, främst amerikanska vedergällningen blev att landet bombades, om inte till stenåldern, åtminstone tillbaka till sekelskiftet. Det var det första "kliniska" kriget där unga västerländska män bakom sina dataskärmar lekte "star-wars". Det var också det första massmediakriget, men även det första krig där total censur accepterades. Men för irakierna så var detta krig mycket blodigt. I dödens dal vid gränsen mellan Kuwait och Irak använde sig de allierade helikoptrarna av högtemperatur bomber där 1000 tals soldater förintades på några sekunder. Det var i många stycken den nya världsordningens krig och mycket skrämmande då den visade den moderna militära maktens överlägsenhet men framförallt de moderna mediernas överlägsenhet. Vietnam var mycket långt borta och 1984 mycket nära. Det fanns bara en "sanning". Det paradoxala är att Saddam Hussein idag sitter kvar därför detta är "bättre" för västvärlden än en demokratisk regering som då skulle kunna påverka stabiliteten i de reaktionära grannstaterna.

När vi studerar Mesopotamiens mångtusenåriga historia så kan vi inte undgå att upptäcka alla paralleller med senare civilisationer. Historiens eviga föreställning verkar ständigt att upprepa sig. Vi kan inte heller undgå att upptäcka allt det som vår civilisation har burit med sig från sitt sumeriska ursprung. För att förstå vårt nuvarande samhälle men också oss själva så finns det därför mycket att hämta i denna mångtusen åriga kultur. Detta innefattar både vår vardag, vår religion och våra krig. Det var med vapenmakt som andra folkslag ville skörda

civilisationens frukter och det var med vapenmakt som civilisationen ville bevisa att den representerade den enda rätta läran. Det var i Mesopotamien som människan i Bibels beskrivning åt av den förbjudna frukten från kunskapens träd. Här fanns Bibels Eden som sedan förvandlades till Babylons syndfulla värld. I Mesopotamien började människan att upptäcka, påverka och forma och beskriva sin egen värld från att bränna tegel, förflytta sig på hjul och skriva ned sina tankar. Och det var här civilisationens första världskrig utspelade sig åter och åter igen. Människans kreativa storhet och destruktiva förbannelse fanns båda då som nu. Här inträffade slutligen världens första miljökatastrof. I ett land där temperaturen idag kan vara över 50 grader i Bagdad så var konstbevattning nödvändigt. Under längre tid så ökade därför jordens salthalt. I andra delar avverkades skogarna medan lejon och bufflar utrotades. Dagens ekologiska Irak är därför mycket annorlunda än det var för 5000 år sedan. Men medan antikens människor förorsakade detta i ovetande och oförstånd så vet dagens människa konsekvenserna av sitt handlande. Ändå så fortsätter vi i samma banor.

Keops pyramid

Men civilisationens frömjöl spreds inte bara av krig utan framförallt av kringresande handelsmän. Tvåflods landet var rikt av jordbruk men saknade de flesta råvaror. Kanske var säd den första "valutan" men sedan kom säkert keramik, metall föremål, kläder, konst och vapen att bli handelsvaror. Detta innebar inte att alla framsteg och uppfinningar härörde från Mesopotamien men att impulser från denna civilisation underlättade för andra att göra sina egna upptäckter som sedan adderades till civilisationens samlade kunskap. Från Mesopotamien fortsatte civilisationen sin vandring åt öster genom Persien och till Indusdalen, åt sydväst in i Nilens dalgång och Egypten samt åt nordväst in i Turkiet och hettiterriket.

Egypten kom att utvecklas parallellt och delvis oberoende från den Mesopotamiska världen. I båda fallen så uppstod denna hög civilisation med hjälp av flodernas vatten. Men medan Nilen regelbundet svämmade över sina breddar och gav både vatten och näring åt jorden så fick människorna i Mesopotamien bygga dammar och kanaler. Egypten var under årtusendena ett vidsträckt jordbrukar samhälle utan större städer medan Mesopotamien byggdes upp kring sina städer. Mesopotamien låg i skärningspunkten mellan öst och väst, alltid utsatt för de omgivande folkens intresse. Nildalen var däremot skyddad från angrepp från omvärlden. Den egyptiska kulturen var geografiskt begränsad till ett litet bördig område kring Nilen. Flodströmmen kunde ta båtarna mot norr och vinden fick dem att segla mot söder. I Egypten skedde alla transporter på Nilen och den mesopotamiska uppfinningen av hjulet dröjde därför mycket länge innan den introducerades i Nildalen. Däremot så anses seglet att vara en egyptisk uppfinning även om det samtidigt uppträdde i Mesopotamien. Men grundstenarna i civilisationen, odlingen var desamma i båda dessa kulturer och härstammade från kultiveringen av de vilda gräsen i bergen kring Mesopotamien. Medan området kring Eufrat och Tigris blev skådeplatsen för strider mellan många olika folkslag så var det egyptiska utvecklingen mycket stabil även om flera inbördes kamper om makten förekom. Egypterna lärde sig tidigt att utnyttja linet som råvara både till linfrö och linne kläder. Korn användes till att brygga öl medan vindruvor men framförallt daddlar användes till att framställa vin i likhet med i Mesopotamien.

Egypten 1991/92

Folkmängd	Area	inv/km2	Livslängd	Läsförmåga	Energi	"GDP"/%	HDI/rank
53.1	1001	53	62	45%	736/0	623/9	39/xx

Egypten har en folkmängd på 53 miljoner där snart 10 miljoner finns i Kairo. År 2010 beräknas denna siffra ha stigit till 72 miljoner, dvs motsvarande två nya Sverige. Egypten är ett "tjänste samhälle" där hälften av BNP kommer från service sektorn den övriga delen delas lika mellan industri och jordbruk. Både livslängden och läsförmågan är låg med en köpkraft på endast 9% av en amerikan. Egypten tillhör både i siffror och i verkligheten en av världens 45 fattigaste länder. Ändå är Egypten självförsörjande på energi och exporterar olja. Egypten ligger också på tionde plats av världens mest skuldsatta stater med 40 miljarder dollar. 1/3 av landets exportinkomster går till att återbetala lånen.

Idag förknippas denna gamla egyptiska kultur främst med de stora pyramiderna i Giza utanför forna tiders Memfis. Keops pyramiden med Sfinxen är mycket imponerande när den växer upp bakom de sista husen i Kairos utkanter. I dag trängs här pojkguiden, kameldrivare och den arbske månglaren som har försäljning som konst för att snabbt kunna attackera varje turist. I mer än 4000 år så har dessa monument fascinerat och inspirerat många generationer av besökare. 2 300 000 stenblock med en total vikt av 6 500 000 ton användes utan hjälm av hjul, block och talja. Herodotus uppskattade att 100 000 arbetare ersatte varandra varje 3 månader i 20 år. Napoleon, när han var i Egypten beräknade att stenarna skulle räcka till en 3 meter hög och 1 meter bred mur kring Frankrike. Lika mäktig som oförklarlig över en civilisation som egentligen inte tillförde mycket utöver vad mesopotamierna redan hade skapat. Även om Keops pyramiden är mycket mäktig så är Solens Pyramid utanför Mexico City lika stor vid basen om än något lägre men definitivt lika imponerande. Dessutom är pyramiden vid Chitzen Itza på Yucatan halvön lika matematiskt imponerande som positionen i Giza pyramiderna. Den viktigaste egyptiska "uppfinningen" var istället papyrusen som i ord har bevarat både visdom och poesi från denna sägensomspunna kultur. I "Instruction of Ptahhotep" daterad till 2380 före Kristus refererar T.G.H. James i "Ancient Egypt":

"Var inte arrogant därför att du är lärd; var inte för självsäker därför att du är välinformerad. Konsultera den olärde såväl som den vise."

Den geometriska kunskapen sägs även ha egyptiskt ursprung som sedan fördes vidare till grekerna. Men den som har sett ruinerna av de stora trappstegspyramiderna i Irak och Babylons hus inser att även den mesopotamska geometriska kunnandet måste ha varit betydande. I båda fallen var resultaten mycket imponerande och svår förstådda med den enkla teknik som då fanns tillgänglig.

Egyptens storhet är dess mångtusenåriga växelspel med andra kulturer från de första sumeriska besökarna, fenicer, hittiter, greker och romare till arabernas övertagande som sedan blev turkar och européer. Egypten var med säkerhet ett relativt välmående land som färdades i sin egen takt genom årtusendena. Det blev sedan del av både det grekiska riket där Alexandria länge var "Civilisationens Kärna". Grundad av den förste "världs stats mannen" Alexander som hade uppfostrats av Aristoteles filosofi så blev Alexandria den första världsstaden. Det var här som grekisk, romersk, egyptisk och babylonsk kultur blandades till en ny kreativ explosion. Under romarriket förvandlades detta Egypten allt mer till en kornbod som försörjde Rom med säd där Kleopatras kärleksaffärer med Caesar och Antony är mest kända. Och Alexandria sjönk så småningom tillbaka in i historien.

Efter att muslimerna hade erövat och omvänt även Egypten så kom den nya huvudstaden Kairo att växa fram som ett nytt centrum både för vetenskap och handel. Här passerade Asiens rikedomar innan de nådde ett nyvaknat Europa. Landet blev sedan en del av turkarnas Ottomanska imperium. Med Amerikas upptäckt och öppnandet av sjövägen till Indien så minskades emellertid Egyptens betydelse drastiskt.

När Suezkanalen byggdes under 1860-talet som ett gemensamt egyptiskt-franskt projekt så blev Egypten på nytt av mycket stort värde för världshandeln. Samtidigt hamnade landet i en finansiell kris och tvingades överlåta sin del av rättigheterna för kanalen till engelsmännen. I princip så styrdes nu Egypten av England och Frankrike som 1882 också ockuperade landet. 1914 legaliserades ockupationen och Egypten blev brittiskt protektorat. Även om Egypten fick visst självstyre under kung Farouk så var det Gamal Abd an- Nasir, Nasser som skapade det självständiga Egypten 1952. Nasser blev också en av grundarna till den sammanslutning av oavhängiga stater utanför maktblocken som 1955 i Bandung fördömde kolonialism, rasism och kärnvapen rustning. 1956 nationaliserade nasser Suezkanalen vilket föranledde en kombinerad engelsk, fransk, israelisk intervention. Med hjälp av en internationell opinion samt amerikanska och sovjetiska påtryckningar så återfick Egypten den fulla suveräna rättigheten över kanalen.

Nasser blev symbolen för en ny och fri tredje värld. Han ville även förverkliga en gammal dröm om en gemensam arabisk stormakt. Den 1:a februari 1958 bildades "Den Förenade Arab Republiken" av Egypten och Syrien. 1961 sprack unionen och efter förlusten i 6-dagars kriget mot Israel. 1967 hade Egypten tappat mer än det vunnit 1956.

Sadat som efterträdde Nasser 1970 kom att orientera landet mot väster. "Infitha" innebar att privatisera ekonomin och att USA ersatte Sovjet som finansär. 1973 resulterade ett nytt krig med Israel en marginell framgång. Den ekonomiska situationen i Egypten förvärrades dock med hög arbetslöshet. 1979 signerades det så kallade "Camp David" avtalet mellan Israel och Egypten. I samband med detta så knöts också ett allt fastare band med USA. Sadat mördades 1981 som resultat av en allt större opposition. Efterträdaren vice presidenten Mubarak inledde undersökningar om anklagelser om korruption. Även under Mubarak så har fattigdom och opposition gått hand i hand trots stort utländskt stöd. Den egyptiska statskulden ökade från 2 miljarder dollar 1970 till 35 miljarder 1986. USA pumpar årligen in 3 miljarder varav hälften som militärt stöd.

I dagens Kairo som tävlar med andra Megapolis att vara världens "största" stad syns inte mycket av detta forna samhälle. Människor, mulåsnor och bilar blandas om vart andra och barnen rotar i de stinkande sophögarna som i alla av den tredje världens överbefolkade

storstäder. Egypten är ett av världens absolut fattigaste länder. Dagens egyptiska kultur är en blandning av arabisk och grekisk på liknande sätt som den grekiska är en blandning av grekisk och turkisk. Men ändå så skymtar storheten och historien i människornas ansikten och väsen som i det forna Mesopotamien och Persien. Välutbildade egyptier liksom palestinier finns idag över hela arabvärlden och även i USA. Egypten är lika litet som någon annan del av den muslimska världen en demokrati, kanske med undantag för Pakistan. Vid det senaste valet deltog bara 20% av befolkningen. Om folket fick välja så skulle idag den fundamentaliska rörelsen ta över makten i Egypten i likhet med i flera andra arabstater. Denna händelseutveckling är nog det som västvärlden fruktar mest. En enad fundamentalistisk muslimsk värld som kontrollerar världens oljetillgångar. Tyvärr är kanske denna rädsla det som kommer att hindra dessa länder att få bli demokratiska.

Detta gamla arabiska välde omfattar idag nästan 300 miljoner människor om vi inkluderar de muslimska länderna från Iran till Turkiet. Med Pakistan och andra länder i Sydöst asien så ökar siffran till 500 miljoner. Få enskilda människor har genom historien haft ett sådant stort inflytande som Abulqasim Muhammad ibn Abdulla ibn Hashim som vi känner som "Muhammad". Från Mecca så kom inte bara en religion utan även språk och social organisation att spridas från Portugal i väster till Malaysia i öster. Det ekonomiska och vetenskapliga centrat kom att koncentreras till Baghdad men den heliga staden förblev Mecca på samma sätt som Europa fick sitt Rom. Efter Iraks nederlag och de andra arabländernas problem är idag Saudi Arabien ett politiskt och ekonomiskt maktcentrum. Att landet dessutom kontrollerar en stor del av världens oljetillgångar minskar inte dess betydelse.

Saudi Arabien är en ung stat. Landet föddes i skuggan av det första världskriget och ur en maktkamp mellan Hussein ibn Ali av Mecca och emiren av Najd. 1926 stod den senare som segrare och landet förenades under namnet Saudi Arabien. 1930 fick USA genom ARAMCO, Arab-American Oil Company rätten till oljeutvinningen i landet. Arvtagaren till detta nya oljeimperium blev kung Saud som tillträdde 1953 och använde större delen av oljeinkomsten till palats, harem, lyxbilar och kasinon på den franska rivieran. 1964 så var därför landet nästan ekonomisk bankrutt och kung Saud avsattes av sin bror Faisal. Som religiös aket och därför motsatsen till sin bror så började Faisal att bygga upp det moderna Saudi Arabien. 1975 mördades han av en släkting och ersattes av sin bror Khaled men där den verkliga makten så småningom gick till en annan medlem av kungahuset, prins Fahd ibn Abdul Aziz. Efter det att staten övertog kontrollen av oljan så ökade inkomsterna drastiskt. Mycket investerades i landet men en stor del gick utomlands där 2/3 av utlandsinvesteringarna lades i USA som aktier och obligationer.

I november 1979 ockuperade en grupp fundamentalister Mecca vilket resulterade i att umngefär 200 personer dödades i striderna med regeringstrupperna. Allt fler kritiserade det kungliga enväldet och att detta inte överensstämde med Koranen. Efter shahens fall i Iran så kom Saudi Arabien att bli USA:s främste allierade i regionen. 1987 så uppstod ytterligare oroligheter bland de iranska pilgrimmer, många krigs invalider och kvinnor, som var på väg mot Mecca och flera hundra dödades. Amnesty International har rapporterat om ytterligare många övergrepp mot de mänskliga rättigheterna. Saudi var en huvudfinansierarna av Irak i kriget mot Iran där 1990 besökte kung Fahd Baghdad och skrev under en "icke-agressions pakt" med Saddam Hussein.

Kuweit var sedan det första världskriget ett brittiskt protektorat. 1961 blev emiratet självständigt och 1974 nationaliserades oljetillgångarna som tidigare delats mellan BP och Gulf. 1981 anordnade emiren Jabir Al-Sabah nationella val till en 50 platsers församling. Endast 6,4% av befolkningen var emellertid röstberättigad och inga var kvinnor. Landets

begränsade folkmängd har givit en av världens högsta per capita inkomst. 1982 var landets utländska reserver hela 60 miljarder dollar. 2/3 av landets oljeinkomster har använts för investeringar i USA och Västeuropa, 5% i andra arabländer och mindre än 1/3 i Kuwait. Sedan kom "Desert Storm".

Religionen och Koranens språk har bundit samman denna värld till en kultur. Men likt Europa så finns emellertid också stora skillnader både mellan människor och förutsättningar. De små oljerika Gulfstaterna som Qatar, Emiraterna och Kuwait med sin relativt lilla befolkning och sina många utländska gästarbetare har från oljeinkomsterna köpt sig världens högsta levnadsstandard. Saudi Arabien försöker göra samma sak men där lever en stor del av befolkningen kvar i ett äldre samhälle. Även tankemässigt och socialt så lever hela denna värld i ett annat sekel. I alla dessa länder styr kungliga familjer som under århundraden tidigare. Det något uppseendeväckande är att Saudi Arabien trots sina stora oljetillgångar idag har världens största underskott i betalningsbalansen med -25 miljarder dollar eller 25% av BNP.

Pakistan är likt Indien en av världens folkrikaste och samtidigt fattigaste länder. Dess problem är delvis de samma som på den arabiska halvön, men samtidigt mycket speciella. Pakistan har från sin brittiska kolonialtid ärvt ett mer europeiskt tänkande vilket tidvis har givit demokrati, men tidvis militär diktatur likt i många av Den Tredje Världens länder. Största likheten finns här med Egypten där båda länderna har arabvärldens lägsta standard och största folkmängd. Även det före detta franska Nordafrika med Algeriet, Marocko och Tunisien tillhör idag världens mest fattiga länder med ett Human Development Index på mindre än 50% och tiondelen av västvärldens per capita inkomster. 1988 verkade demokratin att ersätta en långvarig enparti diktatur i Algeriet. Men när valet gav den islamska räddningsfronten majoritet så tog istället en militärjunta makten. Idag råder i det närmaste ett inbördeskrig i landet där uppskattningsvis 5000 personer har dödats under det senaste året. Libanon var före inbördeskriget ett mycket vackert och rikt land. Jordanien intar en mellanställning. Tillsammans med Shahens gamla Iran så är det Syrien, Libyen och Irak som har lyckats absolut bäst i att utbilda, industrialisera och distribuera oljeinkomsterna. Iran är med sina 60 miljoner innevånare och sin industriproduktion på 25 miljarder USD per år en potentiell stormakt. Irak var det. Men i alla dessa länder så råder också diktatur.

Israel är bara delvis "arabiskt", men tillhör egentligen samma värld. Skillnaden i kultur mellan muslimer och judar är mycket liten, men Israel är till stor del uppbyggd av immigranter och finansierat av västerlandet. Den israeliskt-palestinska konflikten har sedan andra världskrigets slut spelat en dominerande roll i det politiska livet i denna del av världen. Det öde som har drabbat palestinerna är lika beklagansvärt som judarna i Europa. Det är bara att hoppas att den pågående fredsprocessen kan leda till någon förbättring. Men de verkliga problemen i arabvärlden är frågan om en arabisk gemenskap och en verklig demokrati. Samir al-Khalil diskuterar detta i sin bok om Irak, "Republic of Fear". Han påpekar dessutom att de som idag betecknas som ledande inom arabvärlden, oberoende av nationell tillhörighet, knappast ens berör frågan om demokrati och mänskliga rättigheter.

Likt Romarriket och dess efterföljare i katolska kyrkan och nu EG så har Europa drömt om sin enhet. Att den arabiska världen med samma religion och samma språk även gör detta är därför ganska naturligt. Det finns som sagt också många likheter bland annat från ett gemensamt historiskt och kulturellt arv. Men sedan delades denna värld upp mellan ett antal herrar. Turkiet, Frankrike, England, Tyskland och Italien omformade sin del av den arabiska världen. Likt den övriga tredje världen så har araberna trots sin stolta historia också ett deprimerande kolonialt förflutet. Det vi i väst har svårt att inse att de fundamentalistiska och nationalistiska rörelserna i arabländerna inte är begränsade till ett fåtal undan omfattar en stor majoritet av människorna. De är arvingar till en mycket gammal kultur som dessutom är vår

civilisations ursprung och det har under de senaste 100 åren fått uppleva hur de har besegrats och förnedras av en starkare civilisation. Kanske kommer nya ledare som Nasser att tro på en arabisk enhetsstat men de akuta problemen är många medan västerniseringen tränger på. Även den arabiska världen har en identitets kris. Ett första steg mot en ny arabisk värld måste därför att formulera en ny vision med nya värden anpassade till de historiska, kulturella, geografiska och ekonomiska förutsättningarna i denna del av världen, men också för varje enskild del. Lösningen finns varken i att vända tillbaka till det gamla eller att kopiera väst utan måste finnas i en nyutvecklad värld.

Det grekiska undret

Det är inte fel att påstå att det istället var hettiterna och främst fenicierna i nordväst som bar civilisationens kärna åt väster. Hettiterna är för oss intressanta främst för att de var det första indoeuropeiska folkslag som uppträdde i historien. De invandrade likt våra andra förfäder från området norr om Svarta Havet och lärde sig successivt av sina sumeriska, assyriska och egyptiska föregångare. Kombinationen av järn och hästdragna stridsvagnar var del i deras militära styrka. De är också det första folkslag som använde sig av två skriftspråk; de Egypten influerade hieroglyferna och den sumerisk-assyriska kilskriften. Fenicierna var det första sjöfarande folket och deras skepp kom att bära civilisationen vidare över Medelhavet. Därigenom kom fenicierna att bli länken mellan Asien och Europa. Den viktigaste bedriften av bestående karaktär är att fenicierna ur de tidigare skriftspråken utvecklade grunden till det alfabet som vi idag använder. Även detta skriftspråk bygger på tidigare kulturer och måste ses som en syntes av egyptiska hieroglyfer och mesopotamisk kilskrift. Sidon, Tyrus och Byblos i nuvarande Libanon var de viktigaste städerna. Fenicierna hade täta kontakter med egypterna, de arbetade som hantverkare och handelsmän i Mesopotamien och de reste till Kreta och Cypern. De fortsatte sedan mot övriga Nordafrika där de 814 före Kristus grundlade Kartago, "Den nya staden" som sedan skulle växa till en egen stormakt. Tillsammans med grekerna så var fenicierna de första människor som skulle föra Civilisationens Kärna vidare över havet. Medan grekerna under det sista årtusendet före Kristus skulle kolonialisera det norra Medelhavet och Svarta Havs kusten så kom fenicierna att bosätta sig längs den södra delen. Men det var grekerna som skulle ta det största steget.

Den grekiska kulturen är enligt filosofen och matematikern Bertrand Russell det mest anmärkningsvärda steget i vår civilisations utveckling. Tillsammans med den sumeriska kulturens födelse och den industriella revolutionen i Europa så är dessa tre steg på civilisationens vandring åt väster alla remarkabla sjumila kliv. Men det är också viktigt att veta att dessa kliv inte skedde momentant utan var en lång process med rötter i tidigare kulturer kring Mesopotamien och Egypten. För många så sätts denna grekiska kultur lika med Athen. När vi studera den grekiska historien så finner vi dock snabbt att den var mycket mer och mycket mer spittad än bara Athen.

Grekland 1991/92

Folkmängd	Area	inv/km ²	Livslängd	Läsförmåga	Energi/%	"GDP"/%	HDI/rank
10.1	131	76	76	93%	3042/63	6498/34	90,2/25

Grekland har en befolkning något större än Sverige men på en yta som motsvarar endast en fjärdedel. Däremot är antalet öar i paritet vilket är en orsak till att Grekland är en av världens viktigaste sjöfarts nationer med en 11 plats. Grekland tillhör Europa men har också Europas lägsta ranking och högsta utlandslån där 25 % av exporten används för att betala lån. 1992 var varuimporten 16,9 miljarder USD medan exporten var 6,8 miljarder. Sjöfart och turism gav dock ett betydande positivt tillskott.

Många semesterfirare inklusive mig själv har besökt Rhodos som ligger i sydost vid kusten till Turkiet och Mindre Asien. Det geografiska läget men även den historiska kulturen symboliserar väldigt bra civilisationens steg från Asien till Europa där Rhodos på samma sätt som Sevilla och Granada i Spanien samt Konstantinopel och Miletus i Turkiet var en slags bro mellan öst och väst. Trots dagens turism och kommersialisering så symboliserar Rhodos en tidlös skönhet och Europas sista utpost i öster innan en annan värld tar vid. Alla som har rest genom den grekiska världen beundrar den skönhet som finns här och som måste ha inspirerat det grekiska ideal av harmoni som växte fram både i konstens, kroppens, själens och tankens värld. Det är också fascinerande att studera de vita pelare, byggnader, Agora torget, gymnasium, idrotts stadion och andra platser som finns kvar på Rhodos, Kreta eller på många andra platser jämföra dessa med dagens värld. Av ett annat av världens sju underverk, kolossen på Rhodos finns dock inget kvar. I gamla grekiska källor talas om en kopparstaty på 40 meters höjd som bredbent vakade över hamn inloppet.

Rhodos kolonialiserades redan av den mykeniska kulturen på 1300 talet före Kristus. Efter den doriska invasionen på 1000 talet så växte tre stadsstater fram; Lindos, Ialysos och Kamiros. Alla med sina Akropolis som idag finns kvar som ruiner i olika grader. Stadsplanering fanns redan hos grekerna i mycket större omfattning än idag. År 408 så utformade arkitekten Ippodamus Rhodos vilken blev huvudstad och centrum för ön. Det strategiska läget gav Rhodos stora inkomster på handeln mellan öst och väst. Andra delar av Medelhavs kusten från Turkiet till Spanien kolonialiserades. 332 intogs ön av Alexander den store och blev del av det Makedoniska riket. Sedan följde romarna och Rhodos blev en centralpunkt i den östra delen av imperiet. Aposteln Paulos sägs ha undervisat i Lindos och Rhodos kom under 1000-talet att bli läger åt korsfararna. Under det sista årtusendet var ön

omväxlande byzantiskt, arabiskt, veneziskt och slutligen från 1522-1912 turkiskt då Italien fick ön. 1947 blev Rhodos åter grekisk.

Den som besökt Rhodos eller andra delar av Grekland finner emellertid också att denna del av världen inte är någon idealisk grogrund för jordbruk. Det bergiga och kala grekiska landskapet var och är i många områden direkt olämpliga för odling av vete och korn som både då och nu var basen för människans mathushållning. Hur kommer det sig då att vi kan finna dessa 2500 år gamla imponerande byggnadsverk på så många platser i den grekiska övärlden?

Den första "europeiska" civilisation som vi känner är minoernas Kreta. Denna högkultur växte fram kring 2000 talet före Kristus och avslutades i en plötslig katastrof kring år -1400 då den försvann utan att lämna direkta spår. Den minoiska kulturen spreds emellertid även till det grekiska fastlandet och influerade uppkomsten av Mycene. Dessa första greker som Homer berättar om var en blandning av de indoeuropeiska folkslag som från norr på hästar och med bronsvapen strömmade ned över den grekiska halvön och de människor som redan fanns här. Denna assimilering process inträffade under perioden -1800-1200 före Kristus och kulminerade i det trojanska kriget -1194-1184. Dessa greker var även de första sjöfararna som delade upp Medelhavet mellan sig själv i norr och fenicerna i söder. Även denna kultur gick under då dorierna från norr invaderade Grekland i en andra våg och inledde den s.k. "Mörka tiden" då civilisationen tog en paus på sin vandring åt väster. Det finns fortfarande många frågetecken kring denna invasion av dorer samt de "sjö farar" folk som ödelade många städer runt det östra Medelhavet. Det vi vet ganska säkert är att civilisationens vandring åt väster tog en paus under århundradena kring tusentalets början före Kristi födelse.

Det går att jämföra den grekiska utvecklingen med den tidigare i Mesopotamien men även med Europas utveckling efter romarriket. I alla tre tidsperioderna så rullar civilisationen fram som en våg mellan toppar och dalar innan den slutgiltigen bryter och drar sig tillbaka innan den gör ett nytt försök. Den börjar som ett decentraliserat, kreativt och relativt fredligt samhälle för att sedan genom krig centraliseras till ett imperium som efter en klimax av välstånd bryter samman av yttre och inre faktorer. Även i Grekland så upplevde man en mental och moralisk höjdpunkt för att sedan se samma moraliska och mentala förfall som i Babylon, Rom och senare i vår tid. Naturligtvis är detta en generalisering men de olika epokenas uppgång och fall har många likheter och har mycket att lära oss.

Sjötransporterna och handeln som hade börjat längs Eufrat och Tigris blev allt viktigare och var egentligen grunden i både den grekiska världen och det Europa som började växa under 1500-talet. I båda fallen så skedde även en utvandring från kärn områdena. De olika invasionsvågorna trängde först ut människorna till öarna och Mindre Asiens kustland. Befolknings ökningen och bristen på mat fick sedan grekerna att söka sig till "kolonier" kring Svarta Havskusten, Sicilien, Italien, Frankrike och ända till Spanien. Den första grekiska högperioden var återigen en blandning av tidigare kulturer och nyskapande. Det blev Jonien med staden Miletus i nuvarande Turkiet som kom att bli denna grekiska kulturs verkliga födelseplats symboliserad av filosofen Thales, även kallad filosofens fader. Den grekiska "renässansen" började i öster på Mindre Asiens fastland och de östligaste av de grekiska öarna där påverkan från den assyriska och den egyptiska civilisationen var stor. Det var också här Homer nedtecknade Illiaden och Odysen vilka blev länken mellan de dåtida grekerna och den tidigare gyllene perioden på 1200-talet. Thales från Miletos levde mellan -640 och -546 och ansåg att *"allt kommer av vatten"* och är berömd för de bevingande orden *"Känn dig själv"* vilket han fick från Oraklet i Delphi. Thales reste bl. a. till Egypten och studerade där geometri. Anaximander, också han från Miletus kallas för geografens fader. Miletos läge

gjorde att staden kom att ha kontinuerliga kontakter mot öster och Lydien som i sin tur hade goda förbindelser med Mesopotamien. Det var här världens första mynt präglades och Miletos kom att bli en av de handelsstäder som blomstrade på hadeln mellan öst och väst. I denna grekiska värld var filosofi och vetenskap detsamma. Thales gjorde flera resor till Egypten där han sägs ha lärt sig geometri och lantmåteri. Baserad på dessa kunskaper utvecklade han en metod för att bestämma avstånd till sjöss. Från Babylon lärde han sig att förutspå solförmörkelser. Miletos var därför en samlingspunkt för "världsvana" greker med intryck från många delar av den kända världen. Det var därför naturligt att det var just här den första grekiska gnistan skulle uppstå.

Heraclitus som levde på 500-talet före Kristus hävdade att "*allt är i rörelse*" där kosmos styrdes av en bakomliggande lag, logos=ord. Heraclitus brukar också sägas vara den som myntade ordet matematik. Anaxagoras från Ionia sade att solen är en lysande himlakropp av brinnande berg medan månen reflekterar solens sken. Anaxagoras såg även han en bakomliggande universell kärna i universum som styrde allt. Pythagoras från Samos levde mellan - 580 och - 500 och är den siste av denna första glansperiod av det grekiska tänkandet. Bertrand Russell håller honom som en av de viktigaste människor som har levt Han är berömd för "Pythagoras sats" men hade egentligen ett mycket större inflytande i det religiösa tänkandet. Samos var liksom grannen Miletos en viktig handelsstad i kontakten mellan öster och väster där Samos hade förbindelser med Italien och ända till Spanien. Pythagoras själv kom även att bosätta sig i Italien. Democritus från Abdera levde mellan -460 och -370 och har fått äran för teorin om atomerna samt är känd för citatet "*det som är, är rätt*". Även han reste genom världen och anses ha varit ända till Persien. Från öster fick dessa greker ärva både astronomi, geometri, sumeriska måttenheter, mynt, fenisiska bokstäver, religion och vapen. Ändå är detta uppvaknande av den mänskliga tanken anmärkningsvärd i all sitt nyskapande och bredd.

Athen kom att bli civilisationens nästa kärna. Området kring staden är bergigt och kargt och lämpade sig inte speciellt väl för jordbruk även om inlandet hade bättre förutsättningar. Det fanns således ej som i det bördiga Mesopotamien eller Egypten en lokal matförsörjning till en större befolkning. Athen kom mer att likna de fenisiska handelsstäderna och blev aldrig den befolkningsmässigt största. Runt medelhavet så hade redan handelsstäder vuxit upp med grekiska emigranter. Syracuse på Sicilien var med sina 400 000 innevånare exempel på en sådan betydligt större "emmigrant stad" med bättre mattillgång. De grekiska städerna var självständiga och skapade en helt ny frihet och kultur. Athen blev inte bara ett handelscentrum utan vår europeiska civilisations första industristad där massproducerad keramik, sköldar, vapen och fartyg kunde erbjudas som exportvara och betalning för den importerade maten. Odlingen kring staden koncentrerades till oliver och vin medan säd importerades från Egypten. Athen levde i en värld av konflikter som präglades av kampen mot Sparta samt krigen mot Persien. Det var i denna våldsamma värld som den andra vågen av grekiska tänkare växte fram. Samtidigt kom konstnärer, författare, skådespelare i historiens första "kultur revolution". Dramatiker som Aeschylus, Sophocles, Euripides och Aristophanes och historiker som Herodotos och Thucydides skapade verk för både samtid och eftervärld. Men ändå är det Sokrates som är föregångsgestalten i denna andra våg. Om honom och hans lärjungar Aristotle med Lyceion och Platon med sin Akademi finns det hundratals böcker skrivna. Utan att överdriva så kan man påstå att det var dessa tre män som även kom att utgöra grunden för den europeiska civilisationens uppvaknande 1000 år senare. Platon formulerade i sin "Republik" för första gången drömmen om idealstaten. Denna dröm skulle senare återkomma i olika skepnader.

Den tyske historikern Johann Gustav Droyen sade 1833: "*Namnet Alexander står för slutet av en epok i världshistorien och början av en annan*". Alexander den store kom att bli den förste som har regerat över ett imperium omfattande både Europa och Asien. Hans största insats är att han öppnade vägarna mellan öst och väst för alltid. Alexander efterträdde sin far Philip II av Makedonien 336 före Kristus då han endast var 20 år gammal. Han ärvde då ledarskapet i det grekiska förbundet under Makedoniens överhöghet som låg i krig med Persien. Alexander hade undervisats av Aristotles och hade otvetydigt en "gudomlig kallelse" att skapa ett världsimperium. Med 35 000 soldater hade han på några år erövrat Mesopotamien, Egypten, Persien och nått ända till Indien. Han var den förste som medvetet strävade att integrera istället för att underkuvna andra folkslag även om det naturligtvis kan diskuteras med vilka metoder. I det omtalade "brölloppet" i Susa så sammanfogade han tusentals grekiska män med persiska kvinnor, däribland sig själv. Han gav perserna lika rättigheter som makedonier i sitt imperium medan han införde grekiskan som officiellt språk och en gemensam ekonomi med ett myntslag. Under sin vandring genom världen så grundlade Alexander över 70 städer, däribland Alexandria i Egypten. Hans dröm var en världsstad baserad på integration av alla människor. Den 13 juni 323 dog han bara 32 år gammal i det Babylon som han hade tänkt att göra till huvudstad i sitt världsimperium.

Med Alexanders död så splittrades imperiet upp i fyra huvudområden. Dels det ursprungliga Makedonien och nuvarande Turkiet under två inbördes stridande konungar. I Egypten med Ptolemaic och Persien/Mesopotamien under Seleucus skulle den grekiska idévärlden komma att blandas med den egyptiska och persisk/mesopotamska under ytterligare ett sekel. Både Alexandria vid Nilen och Seleucia vid Tigris kom att växa till två av världens största städer med över en halv miljon innevånare vardera. I denna nya makedonsk-grekiska verklighet så spreds åter civilisationens kärna ut över världen. Samos i öster, Alexandria i söder och Syracuse i väster, Seleucia i öster och Athen i norr var alla blomstrande centrum för tanken och konsten. Euclid i Alexandria utvecklade den geometri som studerades i den svenska gymnasiet så sent som på 1960-talet. Archimedes från Syrakusa på Sicilien gav vår första fysikaliska lagar. I Samos så framlade Aristarchus teorin om att jorden och de andra planeterna roterar runt solen medan månen roterar runt jorden medan Epichures även han från Samos vidare utvecklade Democritus teori om atomer och blev vår förste renodlade materialist. Denna grekiska värld som på 300 och 400-talen hade sin höjdpunkt omfattade ungefär 8 miljoner människor runt det östra Medelhavet men betydligt fler i sin förlängning. Det var här som vår moderna civilisations föddes med sin filosofi, politik, teater, musik, olympiska spel och konst.

Antikens Athen var bara en av många stadsstater i Grekland men den som har blivit mest omtalad i historien. Athen står för demokratins födelse där Cleisthenes 508 före Kristus sägs vara demokratins fader. Athens storhet sammanfaller med invasionsförsöken av perserna. I historiens första stora försvarsallians, Delian förbundet så stod Athen i spetsen för ett stort antal stadsstater som tillsammans lyckades att slå tillbaka perserna, bl a vid det omtalade slaget i Marathon. Pericles ledarskap under åren 443 till 429 upplever Athen sin guldålder där Delian förbundet år 425 bestod av hela 400 stadsstater. Det motsägelsefulla i denna demokrati i likhet med 1800-talets England var dess imperiedrömmar om att behärska andra folk. 431 kulminerade detta i det krig med Sparta som skulle sluta i Athens kapitulation 404. Samtidigt drabbades staden av pesten som tog en tredjedel av innevånarnas liv inkluderande Pericles. Tillsammans med ekonomiska problem, våld och anarki så försvinner sedan Athen som maktfaktor.

Under kriget mot perserna förstördes staden helt och Akropolis brändes men under ledning av Pericles påbörjades byggandet av en ny och ännu större boning åt gudarna där Zeus härskade över Athena- vishetens gudinna, Dionysos- vinets gud, Apollon - musikens gud, Poseidon - havets gud samt kärlekens budbärare Eros och Afrodite. Liksom sina föregångare i Mesopotamiens mytologi Enlil, Inanna, Sin och Enki samt sina romerska och nordiska motsvarigheter så var dessa gudar en blandning av gudomlig styrka och mänsklig svaghet som egentligen speglade verkligheten. I Grekland fick också denna mytologi sin fulländning i de många historier som finns bevarade. Det nya Akropolis som byggdes ovanför Athen med Partheon, Athenas tempel och Dionysus teater måste därför ha varit en plats av många olika aktiviteter som speglade den mångsidiga grekiska kulturen. Här framfördes dramer liksom musikstycken och djupa tankar om universum sammansättning och mening. Att vandra upp på Akropolis är fortfarande en speciell upplevelse och det går att drömma sig tillbaka till det grekiska samhälle där både skönhet och vishet nådde vår civilisations höjdpunkter men även ana den naturliga skönhet som bergen och havet alltid har givit. Grekland var också det ett verkligt paradiset. Vad tänker egentligen Olympens gudar och gudinnor när de idag ser ut över bilavgasernas Athen eller vad hade Plato sagt om den moderna människans TV underhållning?

Dagens Grekland är ett semesterparadis för många, inklusive mig själv som njuter av de stillsamma och vackra öarna med sina vita hus där tiden verkar ha stått stilla. De representerar en mycket unik del av världen där natur, människor och kultur samspelar på ett naturligt sätt långt ifrån den moderna världens hektiska tempo. Överallt finns minnesmärkena av den gamla kultur som en gång formade världen. I människornas vanor, musiken och den ortodoxa kyrkan finns många andra spår. Det var också i Grekland som det östromerska väldet överlevde nästan 1000 år efter att Rom fallit till "barbarerna". Och det var i Grekland som vår kristna religion först utvecklades innan den spreds över hela romarriket Dagens kaotiska Athen där myndigheterna prövar allt för att begränsa bilmängden och där luftföroreningarna dag för dag tär på dessa minnesmärken såväl som på dagens människor och växter kan visserligen kallas för utveckling, men till ett högt pris. Akropolis är värt ett besök, men sedan skulle nog jag som många ungdomar ta mig ned till hamnen och finna en lämplig båt ut till någon av de små öar som fortfarande är orörd av den moderna civilisationen. Att här gömma sig i ett litet "härbärge", äta mousaka och dolmades medan den grekiska musiken väver allt mer intensiva former kan få vem som helst i sinnesrörelse. Men även detta samhälle måste förändras och gör detta. Den moderna grekiska kvinnan accepterar inte längre att svartklädd arbeta på fälten medan männen dricker vin på kaféerna eller "underhåller" de europeiska kvinnor som söker efter romantik. Idag så är bara 35% av arbetskraften kvinnor.

Ekonomiskt så är Grekland tillsammans med Portugal Europas fattigaste. Detta till trots att landet varit medlem i EG sedan 1991. Istället har faktiskt skillnaden blivit större mellan Grekland och de övriga. 1990 satte landet rekord i budgetunderskott med 90% medan inflationen skenade iväg. Den huvudsakliga anledningen är att landet saknar en industriell bas både för inhemsk förbrukning och export medan den öppna marknaden har kraftigt ökat importen av konsumtionsprodukter. Grekland är fortfarande i högsta grad ett jordbruksland på gott och ont samtidigt som Athen allt mer kvävs av bilavgaser.

Det finns många myter om detta Grekland liksom över alla andra kulturer. Det är viktigt att inse att det vi kallar grekisk kultur var en kontinuerlig utveckling av civilisationen och som omfattade hela Medelhavsområdet. Det är också viktigt att se hur olika denna utveckling var i olika delar av denna värld. Men detta till trots så var detta ett remarkabelt steg i civilisationens historia. Under det sista årtusendet före vår tidräknings början lades här grunden till vår

moderna vetenskap men egentligen samhället som helhet i en plötsligt uppblommande mångsidighet som är svårförklarig vid ett första påseende. Kanske är det för att det inte finns en orsak utan många. När vi studerar den grekiska kulturen närmare så ser vi en blandning av olika folkslag och livsstilar som samlades för att sedan åter spridas längs Medelhavets kuster och träffa på ännu andra folk med nya intryck. Det var mångsidigheten som gav mångsidigheten. Därför så överglänstes snart Athen av Syrakusa på Sicilien och Alexandria i Egypten inte bara av sin folkmängd utan i välstånd och vetenskapliga framgångar.

Det var även dessa mångkulturella intryck som triggade en mental och själslig expansion. De grekiska filosofernas funderingar inom olika skolor öppnade nya dimensioner för människorna. Detta födde i sin tur många nya världar. Det var här som både vår vetenskap och monoteismens teologi skapades. Sökande efter harmoni och skönhet har givit sina spår i både dessa tankar samt i konst och bruksföremål. Lika svårt att förklara är denna kulturens undergång. Som ledare för Delian förbundet så behärskade Athen i mitten på 400-talet över 400 stads stater i Medelhavsområdet. Athens mynt och lagar gällde överallt. Visserligen så besegrade Sparta efter ett mångårigt och blodigt krig Athen och visserligen så invaderade först perserna och sedan romarna Grekland, men utan att förstöra kulturen. Vad vi däremot kan se är att inte heller det antika Grekland skapade något paradiset eller idealstat. "Demokratien" var mycket begränsad liksom åsiktsfriheten enligt vår måttstock. Samtidigt så måste vi erkänna att den grekiska direkt demokratien för ett urval av medborgarna ändå kanske var mer demokratisk än vår egen allt mer centraliserade representativa demokrati. "Därom tvista de lärde". Paradoxerna var dock många där t.ex. den västerländska tankens föregångsgestalt Sokrates avrättades. Homosexualiteten nästan förespråkades som ett "manligt" ideal. Både Plato och Aristotle var förspråkare av ett klass samhälle med slavar. Platos "Republik" enligt Spartas modell ger många paralleller både med Hitlers Tredje Rike och Orwells 1984. Signifikativt är det också att det är under sin absoluta höjdpunkt och världsherravälde då Alexander den store vill göra Babylon till sin nya huvudstad som han avlider och nedgången börjar.

Kanske var det som med alla stora civilisationer genom historien det interna sönderfallet och den "moraliska" upplösningen som raserade denna högkultur. Detta en gång remarkabla samhälle hade därefter under nästan 2000 år olika herrar innan det 1830 åter fick sin självständighet. Ändå så fungerade Grekland som en konservator av civilisationen. Det östromerska riket levde vidare i Byzantium där den grekiska och romerska kulturen blandades med än nya intryck från öster. Den 29 maj 1453 föll Konstantinopel och därmed det östromerska riket. Detta var efter flera hundra år av maktkamp på Balkan halvön där omväxlande bulgarer, serber, greker, turkar och italienare gjorde anspråk på både territorier och ledarskap. Långsamt växte det ottomanska imperiet fram där turkarna 1683 behärskade hela den "gamla" världen från persiska viken, Egypten, Turkiet, Grekland och de övriga Balkan länderna. Det Grekland vi känner idag är således mycket annorlunda än antikens stads stater. Det är en blandning av turkar, slaver och romare med en liten kärna av grekiskt blod. Under det andra världskriget så sårades även denna nation svårt och i vår tid återkom militären som nya diktatorer i demokratins födelse plats. Motsägelserna i historien är många.

Detsamma kan sägas om vi passerar den nuvarande grekiska gränsen åt norr och till forna Jugoslavien. Balkan är och har varit fulla av motsägelser. Tito och hans partisaner förde ett eget krig mot Nazi Tyskland och resultatet blev en i många stycken unik satsbildning. Här skapades en stat av sex olika republiker, fem religioner och fyra språk i samförstånd. "Den jugoslaviska modellen" oberende av både öst och väst med självstyrande fabriker framställdes av många som ett nytt ideal. 1968 var den industriella produktionen i landet 12 gånger större än 1950 medan jordbruks produktionen hade tredubblats. Gränserna på Balkan halvön har ritats om många gånger. Det som vi nu ser är återigen en återupprepning av historien.

"Ledarna" slåss om "segern". Förlorarna är människorna. Trots att jag varit i detta land, senast vid början på spittringen och har flera vänner därifrån så kan jag varken förstå eller förklara.

Det romerska rikets uppgång och fall

Det går ganska väl att följa civilisationens utbredning från sumerer, assyrier, egypter och sedan fenicier och greker. Den grekiska kulturen som blommade upp längs den turkiska kusten hade sina rötter i "Den bördiga halvmånen". Grekerna reste till Persien, Babylon och Egypten. Det går ännu bättre att spåra denna civilisationens upptäcktsresa åt väster genom den grekiska kolonialiseringen av västra Medelhavet. Det finns redan här många paralleller med kolonialiseringen av Den Nya Världen 2500 år senare. Men det finns också många skillnader.

Från Grekland så fördes civilisationens kärna vidare till de grekiska kolonierna i Italien där Neapel, "Nya polis" och flera andra kolonier grundades på Sicilien och i södra Italien med början på 700-talet före Kristus. Locri var den första stora stadsstaten och det sägs att de fick sin första skrivna lag av Zaleucus. Pythagoras grundade i Croton sin akademi år 539. En av hans lärjungar var Milon, en av antikens mest framgångsrika brottare. Han sägs att ha vunnit i sex Olympiska Spel. Skaparen av komedin, Epicharmus presenterade sitt första skådespel i Syrakusa. Staden grundades av korinterna år 734. Och Archimedes föddes i samma stad. Det var även här han dog när romarna intog staden år 212 före Kristus. En tusen årig grekisk kultur skulle ersättas av 500 år av romersk.

I likhet med Grekland så var även Italien en blandning av invandrande folkslag befruktade med sjöfarande handelsmän. Etruskerna lade grunden till den första högkulturen som successivt övergick i den romerska. Och medan Athen kämpade med Sparta så stred romarna med Kartago. Och medan grekerna lade under sig de forna världena i Mesopotamien och Persien så tog romarna de forna grekiska och egyptiska rikena i båda fallen med efterföljande korsbefruktning av Civilisationens Kärna. De välbeställda romarna började tidigt att skicka sina barn för utbildning till Platons "Akademi" och andra skolor och senare att underhålla sig med grekiska slavar.

Den grekiska dominansen ersattes av den romerska som tillsammans vävdes samman till den grekisk-romerska epoken århundradena efter Kristi födelse. Detta romerska välde omfattade nästan alla de stater som idag finns inom EG samt några till. I denna grekisk-romerska värld finns huvuddelen av Europas historia koncentrerad och det var här vår västerländska vetenskap, statsapparat och juridiska system växte fram såväl som konst, musik, skådespel och idrott. Rom var Europas födelseplats, barnkammare och pubertet. Det finns kanske ändå fler böcker som beskriver och analyserar Roms uppgång och fall än om Grekland. Det romerska riket blev en unik milstolpe i Europa men också i hela världen. Den gav Europa inte bara en ny civilisation med organiserad en stat utan var också, först mot sin vilja, det som kristnade Europa. "*Alla vägar bär mot Rom*" var ett talesätt som beskrev den unika ställning som staden Rom hade. I Rom var dagens EG drömmar förverkligade med gemensam lag, gemensam byråkrati, gemensam valuta och en fri varu marknad. För första och enda gången i västvärldens historia så behärskade en stads stat hela den kända världen.

Det finns även många myter om detta Rom. I sin början och även under hela sin blomstring så nådde det inte upp till sina grekiska läromästare varken i kulturellt eller vetenskapligt hänseende. Det var deras organisationsförmåga med lag och ordning som förde fram Rom till världens herre. Till om grekerna beundrade det tidiga Roms statskick där alla medborgarna deltog i val och omröstningar, betalade skatt och likt Sparta hade allmän värnplikt. Det ursprungliga Rom var en slags representativ demokrati åtminstone för de ledande klasserna. Tre generalförsamlingar, Folkförsamlingen, Magistraten och Senaten

delade på makten och utsåg censorer, konsul och diktator. Senaten svarade för budget och utrikes politik. Magistraten registrerade och upprätthöll lagen.

På tvåhundra talet så hade detta Rom lyckats att ena hela Italien och dessutom av olika stammar lyckats att skapa en relativt sammanhållen stat. Till en början så kom romarna som erövrare och var lika illa omtyckta som andra herrefolk. Sedan ändrade sig Roms politik till att liera sig med de högre samhälls skikten i de erövrade länderna. Men det var inte förrän 89 före Kristus som alla italienare fick medborgarskap. Liksom Alexander en gång så började romarna att integrera de besegrade istället för att förgöra dem. Anledningen till Roms expansion var däremot nog inte en gudomlig kallelse utan först en ren säkerhetspolitik som senare visade sig ge stora ekonomiska fördelar. Trots den centraliserade makten så privatiserades ekonomin där aktiebolag fick ansvar för skatte uppbörd från provincerna samtidigt som romarna befriades från skatt. För första gången i historien, men ej den sista, så blev imperialism lika med en långsiktig ekonomisk vinning.

Det semi demokratiska Rom var samtidigt imperialistiskt och byggde på slavarbete. De erövrade områdena blev leverantörer av mat och varor medan det centrala Rom började förfalla. de självägande bönderna blev soldater och deras små jordbruk ersattes av stora gods med slavarbetare. Ett allt rikare fåtal kontrasterade mot allt fler arbetslösa och hemlösa. Korruption, våld, upplösning av familjen och apati var tecken på ett samhälle i upplösning. Det var denna process som lade grunden till republikens fall och den enväldige Caesars födelse.

De första århundradena av Rom karakteriseras av de puniska krigen med Kartago. 197 före Kristus så hade Spanien införlivats i det romerska väldet. Under åren 148-146 före Kristus så krossade Rom motståndet från Makedonien och Kartago som också dessa införlivades i moder staten. Den 8 mars år 30 föll Alexandria till romarna som ytterligare en symbol på att världen var erövrad samtidigt som Anthony och Kleopatra begick självmord och Octavian senare Augustus tog makten. Republiken Rom förvandlades under Augustus till en republik med monarkistiskt makt vilket därmed inleder romarrikets guldålder från 27 före Kristus till 235 efter Kristus. Geoffrey Parker skriver i "Illustrated History of the world" en anmärkningsvärd slutsats om den stat som symboliserar makt, förtryck och våld. *"Kanske är Roms största insats att det gav en relativ fred till en större del av världen för en längre tidsperiod i mänsklig historia, både före och senare."* De flesta andra historiker gör samma slutsats och Bertrand Russell säger: *"För första gången sedan början av den grekiska civilisationen så åtnjuter den antika världen fred och säkerhet."* "Pax Romana" gav stabilitet och välstånd.

Rom fortsatte enligt Alexanders mönster att integrera sitt rike med en gemensam valuta, gemensamt språk och en gemensam lag. Representanterna i Senaten kom från hela det romerska imperiet och senare kunde även kejsarna vara från Spanien, Afrika eller Arabien. Materiellt sett så stod romarna för många framsteg. Stenlagda gator och vägar, avloppssystem och vatten akvedukter, cement för byggnader, cilos och källare, vatten kvarnar, badhus och gladiator spel förde civilisationen över hela Europa upp till Rhen och norra England. Det var först nu som Europa fick ta del av civilisationens grundval, staden, även om ekonomin fortfarande var agrar. Europa "romaniserades" för alltid där den romerska organisationen, lag och ordning men även staden som sådan skulle leva kvar även efter folkvandringstidens kaos. Den fred och det materiella välstånd som omfattade allt fler var dock baserad på ett hänsynslöst utnyttjande av slavar och en väpnad "fredsstyrka" som snabbt kunde dirigeras till oroshärdar.

Samtidigt så fortsatte korruption, intriger och maktkamp att söndra den politiska styrningen. Det var en regel snarare än undantag att en kejsare mördades. Detta tilltog under den anarki som rådde mellan 235 och 285 då bara en av 26 kejsare dog en naturlig död.

Romar riket råkade också ut för det som alla imperier har upptäckt. Så länge det expanderar så finns det tillräckligt för alla därför imperialismen tillför varor och tjänster från andra områden. Men när dessa hade införlivats i imperiet på lika villkor så fanns det inte längre en yttre givare av välstånd. År 80 före Kristus så fanns det en halv miljon medborgare, vid Kristi födelse 4 miljoner av kanske 50 och 212 fick alla medborgarskap av Caracalla, den förste romerske kejsaren av afrikansk börd.

Rom med omgivningarna, hade självt tidigt övergått från att vara en jordbruksstat till en storstad där allt fler arbetslösa och utkonkurrerade arbetslösa bönder drev på gatorna. Städerna erbjöd emellertid ingen näring utan människorna sökte sig åter till landsbygden men där de allt större godsorna ägdes av allt färre. Nu började detta att ske även i de andra delarna av riket som mer övergick till en feodalstat med storgodsägare och livegna trälarna istället för självägande bönder. Inflationen steg så snabbt bl a av en negativ handelsbalans med österlandet att priskontroll infördes 301. Befolkningen i imperiet hade standigt ökat till dess den stora smittkopps epidemin år 165 dödade kanske 1/3 av människorna. Trots denna reduktion så uppstod en allt större ekonomisk och social obalans i samhället. Jordbruksmark övergavs och allt färre produktiva fick finansiera en allt större armé och en allt mer korrumperad byråkrati.

Sedan sjuttonhundredatalens författaren Edward Gibbon i "*Nedgång och fall av det romerska imperiet*" förklarade detta som "barbariets och religionens triumf" så har otaliga lärde spekulerat i detta ämne. Det finns en ännu äldre och samtida beskrivning av Saint Augustine i "*City of God*" där han två år efter germanernas plundring av Rom med dödande, förstörelse och våldtäkt ger en första kristen analys av onskans mening och anledningen till Roms fall. Det finns många andra förklaringar som alla är lika sanna eller osanna. Det är som i alla processer en mängd olika faktorer som samverkar i ett ömsesedigt spel. En annan fråga kan emellertid ställas. Varför kunde ej detta mäktiga romerska imperium ta det evolutionära steg som Europa sedan kom att ta ett tusen år senare? Detta stora imperium som bands ihop av vägar, postväsende, flod och kanal transporter och som dessutom för första gången i historien hade fraktbolag som kunde klara sjötransporter över Medelhavet och även från Röda Havet nå ända till Indiens skatter kom istället att förstelnas i sin glans.

Det romerska riket stod i praktiken stilla i tanken under de århundrade då det hade både fred och materiell rikedom. Den romerska litteraturen blomnade under republiken men försvann sedan nästan helt. De tekniska uppfinningar som romarna stod för, underjordiska avloppssystem, akvedukter och cement för sin imponerande byggnadsverk gjordes även de redan århundradena före Kristi födelse.

Det är visserligen sant att en moralisk upplösning tidvis rådde inom det romerska riket och det är också sant att de germanska invasionsförsöken blev allt mer besvärande men i båda fallen så drabbade detta nästan enbart det väst romerska riket medan det östromerska istället blomnade upp. Religionsfrihet beviljades till alla medborgare 313 och kristendomen kom att spridas allt snabbare speciellt inom de högre samhällsskikten. Konstantin som regerade 324 till 337 flyttade huvudstaden från Rom till Konstantinopel. Han delade upp imperiet i fyra prefekturer; Konstantinopel, Sirnium, Milano och Trier, 14 administrativa distrikt och 117 provinser. Totalt förfogade han över 900 000 soldater. Han lät på sin dödsbädd döpa sig som kristen och även om kristendomen inte proklamerades som statsreligion förrän år 391 så är kristendomens spridning i Europa ett bestående resultat av romarriket.

Bertrand Russell gör en intressant beskrivning av det romerska rikets utveckling efter att det åtnjöt ett allt större välstånd:

"De små bondgårdarna försvann och blev successivt ersatta av stora egendomar där slavarbetare engagerades i nya vetenskapliga jordbruksmetoder. En stor klass med handelsmän växte upp och en stor grupp blev rika på plundring.... Kvinnor som tidigare reellt hade varit slavar blev fria och självständiga. Skilsmässor blev vanliga och de rika slutade att skaffa sig barn."

Detta skedde medan allt fler människor flyttade in till de allt större städerna och arbetslösheten ökade. Det finns onekligen vissa likheter mellan då och nu.

Vad tillförde då det romerska riket civilisationen på dess vandring åt väster? Kanske är just det viktigaste införandet av kristendomen vilken tillsammans med den europeiska infrastruktur som Rom skapade sedan kom att förändra hela Europa. . Bertrand Russel säger:

"Social sammanhållning , under sex århundrade mellan Alexander till Constantine , var säkrad, inte med filosofi eller med traditionella lojaliteter, utan med makt, först av armén och sedan av den civila administrationen. Romerska arméer, romerska vägar, romersk lag, och romerska ämbetsmän först skapade och sedan underhöll i mäktig centraliserad stat. Ingeting kan sägas bero på romersk filosofi, för det fanns ingen".

Italien 1991/92

Folkmängd	Area	inv/km2	Livslängd	Läsförmåga	Energi/%	"GDP"/%	HDI/rank
57,7	301	192	76	97%	3676/85	18576/74	92,4/22

Det moderna Italien består av många olika delar med stora ekonomiska och sociala skillnader. Siffermaterialet visar därför ett nationellt snitt. Alla som varit i Italien märker snabbt att landet har 10 gånger så många människor per ytenhet som Sverige. Urbaniseringen är något mindre vilket knappast märks i Rom eller Milano, men landsbygden är även denna välfylld. Italien är den 16 folkrikaste nationen men är den 5 starkaste ekonomin efter USA, Japan, Tyskland och Frankrike och ligger som fjärde största industri producent före Frankrike. Dessutom är Italien världens 6:e exportör. Mindre smickrande är att landet har världens största underskott i betalningsbalansen efter Saudi Arabien och Kanada med 21,5 miljarder dollar.

Kanske finns ett väsentligt svar på frågan av Roms undergång just i Bertrand Russells påstående att det inte fanns någon filosofi. Det fanns inte heller någon mening och mål i tillvaron trots att Rom behärskade världen och makteliten kunde förlusta sig vid sina bad och trädgårdar. det är också i denna meningslöshet och moraliska förfall vi måste se kristendomens framgångar. Vi har mycket att lära från både det grekiska och det romerska samhället inte minst för att vår nuvarande civilisation fortfarande är mycket påverkad av dessa förfäder. De grekiska stadsstaterna stod för en differentierad och decentraliserad modell som gav en unik kreativitet men ingen fred. Romarna stod för Europas enhet med fred men ingen kreativitet. Ingen av dessa två modeller representerade någon ideal tillvaro eller ens en dräglig tillvaro för de stora flertalet. Jag dristar mig till en egen reflexion. Det grekiska samhället skapade nästan lika många idéer om världen och människan som antalet filosofer. Romarna skapade inga. För mig så är Roms nedgång och fall en naturlig följd av att det inte fanns någon vision eller högre ideal som människorna kunde sträva efter. Tillvaron blev trots sin materiella rikedom till slut meningslös. Självt hade jag trots allt valt att leva i den grekiska idévärlden.

Det var romarna som civiliserade Europa och det var "barbarerna" från norr som ersatte denna mäktiga kultur. Vad bar då **Civilisationens Kärna** med sig från detta Rom? Akvedukter och stenlagda gator finns kvar som minnesmärken av det gamla Rom över hela Italien men dessa förekommer också över hela det gamla romarriket. Mitt i Tyskland kring Frankfurt finns pelarrader och grunder från detta romerska rike liksom andra har hittats i utgrävningar i England. Colonia Agrippa blev dagens Köln, Bonna är lika med Bonn och Vindibuna blev Wien. De invaderande germanerna av vilka många hade varit del av detta romerska samhälle kunde naturligtvis inte undgå att påverkas av mycket i denna civilisation. Det var inte bara språket som levde kvar i Italien, Spanien och Frankrike. Både materiella uppfinningar som kvarnar som lagar och förordningar annammades helt eller delvis. Det var dock genom kristendomen som Rom paradoxalt nog kom att ge sitt största bidrag. I övrigt kom civilisationens kärna för några århundraden att dra sig tillbaka till Byzans och Östern samt i den framväxande arabiska kulturen.

Det "nya" Italien var sedan det tysk-romerska kejsardömet uppkomst 962 till dess insomnande 1806 splittrat i olika stater och konstellationer. Det var inte förrän 1861 som dagens Italien skapades vilket 1866 inlemmade Venetien och kyrkostaten samt 1919 Trieste som till dess hade tillhört Österrike. Men trots detta var det Italien som var **Civilisationens Kärna** under en lång tid. Rom kom att bli centrum för kristendomens fortsatta utbredning i Europa, inte bara som en själslig utan även i högsta grad politisk och ekonomisk makt. Efter romarrikets fall hade Europa brutits upp i ett bysamhälle som sedan utvecklades till feodal samhällen. I "Essentials of world history" säger författarna: "*Grunden i feodalism var anarki*". Baronerna hade allsmäktig makt medan stater och kungar var symboliska och undersåtarna i princip slavar. 962 proklamerades det heliga romerska imperiet i ett försök att återskapa romarriket. Detta var i realiteten delat mellan påven och kejsaren vilket också förorsakade en ständig kamp om makten över "själarna". Det blev till slut påven som fick överhanden och kyrkan nådde sin högsta makt från påve Gregory VII (1073-1085) till Innocent III (1198-1216). Det var således kyrkan som på nytt enade Europa och som ett bevis på detta samverkade engelsmän, fransmän, tyskar och italienare i en ny företeelse, korståget. Det första 1095 blev en militär seger. 1099 hade Turkiet och Jerusalem erövrats. De följande var mindre framgångsrika och de flesta resulterade i stora nederlag. Men för första gången

sedan Rom så blandades europeisk och österländsk kultur och detta öppnade för framtida kontakter.

Det var i denna splittrade värld som Europa vaknade upp i renäsansens och humanismens nya kreativitet. Feodalismen och barterhandeln började ersättas av penning ekonomi. Städer i Italien och den tyska delen av det kejsarliga imperiet växte sig större och blev självständiga stads stater. Banker etablerades i Florence och Genua av familjerna Bardi och Strozzi. Export industrier för kläder och annat gods med löneanställda arbetare ersatte de självständiga hantverkarna. "Kapitalister" vilka kontrollerade både banker, industrier och handelshus bildade monopol som Medeci i Florence och Giovanni som blev Europas mäktigaste med kontroll över mer än 300 firmor och 10 000 arbetare. Penning ekonomi, växlar och banker hade funnits sedan Mesopotamiens storhetstid, men den moderna kapitalismen föddes i Italien under 1300 och 1400 talen.

Det var också här som den grekisk-romerska konsten återupplivades. Michelangelo (1475-1564), Raphael (1483-1520) och Leonardo da Vinci (1452-1519) gav världen en ovärderlig konst skatt. Leonardo da Vinci var också exempel på den nya kreativitet som inte ofta, kanske aldrig har återupprepats. Han var verksam inom matematik, arkitektur, geologi, botanik, mekanik, fysiologi, och musik förutom sina skulpturer och målningar. Det var också i Italien, fast något senare som Galileo Galilei skulle göra de upptäckter som var grundvalen till människans nya världsbild och egentligen den moderna vetenskapen. Bologna kom 1088 att bli världens första universitet även om detta som mycket annat hade en grekisk förebild i akademien. Snart bildades andra över den italienska halvön från Salerno i söder till Vicenza i norr. En organiserad form för kunskapsökande spred vetandet till allt fler och sedan ut över det övriga Europa där Paris redan 1150 etablerade sitt universitet.

Att förklara detta uppvaknande med någon enskild faktor, person eller händelse går inte. Påven och religionen går att beskriva både som progressiv eller en hämmande. De nya kapitalisterna som utsugare eller entreprenörer. Korstågen som rasism eller kulturellt sökande. Det var istället en process där allt fler människor hade frigjort sig från feodalism och trälldom, där ärvd position ej längre var nödvändig och där en ny kreativitet kunde utvecklas. Det var inte heller en plötslig omvandling utan en långsam process som växte fram över hela Europa men med centrum i Italien. Humanistisk filosofi, renäsansens konst, kulturella kontakter med öst, ökad handel, nya tekniska och vetenskapliga upptäckter, nya jordbruks metoder, allt detta bidrog med sin mångfald i skapandet av ett nytt Europa.

Så vem är italienaren? Likt Babylonien och Grekland så blev även Rom en skådeplats för många olika folkslag på genomresa. Etruskerna ersatte ett tidigare folk och blev själva esatta av grekiska kolonisationer och romare. År 410 intog västgoterna Rom som kulmen på den barbariska invasion från norr av alaner, sveber, vandaler, alemaner, jutar, franker, langobarder, saxare och många andra germanska stammar. Italien fick se många av dessa. Efter västgoterna kom vandalerna sedan sveber, burgunder, östgoter, byzans greker, langobarder, araber och slutgiltigen normander. 500 år av rasblandning från 410 till 1030 skapade ett Italien som bestod av många olika delar. Återigen drar vi slutsatsen att civilisationen alltid har varit en smältdegel av olika kulturer och olika människor.

Dagens Italien representerar både uppgång och fall av det romerska imperiet såväl som Europas återfödelse i Venedig och Genua. Italien är många olika kulturer från Milano i norr till Sicilien i söder. Rom med sina trånga gränder och miniatyr bilar som aggressivt rusar fram är likt Bagdad, Athen och Kairo en blandning av nytt och gammalt. Men den italienska bilföraren är unik med viss konkurrens av Brasilien och Indien. Temperamentet och närheten är också de verkliga trafikreglerna där inga vägar är för små och inga bilar är för många för

den italienska uppfinnings förmågan speciellt med en Fiat 500. Italien har också världens mest belastade vägnät efter småstaterna i Asien som Hong Kong och Singapore med 98 fordon per kilometer, eller ett per 10 meter. Colosseum, Forum och många andra monument finns fortfarande där både att beundras och begrundas. Rom är trots sin stökiga moderna storstadsnatur ändå en stad som jag gärna återvänder till. Kanske främst för den varma atmosfären och de varma människorna. Det är så totalt annorlunda från Nord Europa men även jämfört med Spanien och Frankrike. Här lever människorna intensivt och för stunden utan planering och oro. Detta gör naturligtvis att landet ofta skakas av ett politiskt och ekonomiskt kaos och där svåger politik har blivit till maffiavälde. Men ändå....

Söderut längs havet ringlar sig vägen längs de branta klipporna förbi den forna grekiska kolonin i Neapel och Vesuvius sluttningar. Där finns Pompei som ett annat museum där en romersk stad har stelnat i vulkanisk aska. Kanske är detta antikens märkligaste historiska monument då det berättar för oss om hur den vanlige romaren levde. Det var ett förvånansvärt välutvecklat samhälle där stadens gator var stenlagda medan hotell, badhus och privata villor var vackert formade och utsmyckade med statyer och målningar. Kring det centrala torget låg Forum där administrationen och beslutsfattarna samlades. Genom ett brev från Pliny den äldre som själv omkom likt de flesta i denna stad, så vet vi att Vesuvius började sitt utbrott på eftermiddagen den 24 augusti år 79 vilket medförde att detta blomstrande samhälle senare täcktes med ett djupt lager aska.

Utanför i havet reser sig idag som då det romantiska Capri från vars bergsklippa det går att avnjuta en underskön utsikt över fastland och hav samt även med roddbåt besöka den berömda blå grottan. Det var hit som kejsar Tiberus trött och besviken sökte sig efter intrigerna i Rom. Ön där både fenicier, greker och romare har levt har idag fortfarande en speciell dragningskraft. Neapels kust ger en förståelse till att det just var hit grekerna sökte sig för att anägga nya kolonier. Det såg helt enkelt ut som i hemlandet. Längs kusten ligger reser sig idag stora apelsinträd upp bland trånga gränder där människorna trängs under sena kvällar. Denna del av Italien är både genuin och fascinerande där klädsel och sedvänjor fortfarande är unik. En syditalienskt begravning kräver att en hel by eller stadsdel med vänner och släktingar deltar i det svartklädda tåget genom gatorna. På kvällen samlas männen för att dricka vin och prata och i gränderna hänger verkligen fortfarande tvätten på tork utanför fönstren. Ännu längre söderut och över på Sicilien finns ett annat fattigare Italien där maffian styr trots myndigheternas försök att krossa den.

Längs kusten i norr med Rimini och Riccione är dagens turistindustri koncentrerad. Hotellen och nattklubbarna ligger som ett pärlband längs kusten där Europas ungdomar "förlustar" sig till sex på morgonen. Detta moderna Italien är mycket olik både Rom och Neapel. Strax utanför Rimini reser sig furstendömet San Marino med sina trånga gränder på en klippa som ett medeltida museum av Italiens många furstendömen medan Marco Polos Venedig finns kvar något längre norrut. Ännu längre mot nordväst och Alperna ligger Milano med landets industriella och ekonomiska centrum som en annan representant av den nya civilisationen. Här finns även den industriella världens baksida med miljöförstöring och i parkerna väntar prostituerade och transvestiter på att erbjuda sina tjänster. Detta Italien vill nu likt andra regioner i Europa göra sig fri och denna nya regional separatism vinner allt fler röster.

Vad finns då kvar av den romerska människan i dagens Italien? Förutom de språkliga rötterna så är det svårt att finna romaren i den kulturblandning som skett under 1500 år. Den italienska kulturen är intensiv och familjär på gott och ont inkluderande mänsklighet och närhet men även en brutal maffia och korruption. Padrino, Gudfadern, var ursprungligen en del av de

fattigas försvar mot feodal herrarna. Idag står det för terror och utnyttjande. Det gamla Italien med sina starka familjeband och de varma handslagen vännar emellan är fortfarande grunden i samhället. Italien är också tillsammans med Spanien, Grekland och Schweiz de mest mansdominerande europeiska länderna där 2/3 av de yrkesverksamma är män. I dagens Rom och de andra storstäderna skapas en ny generation italienare där klubbarna öppnar vid midnatt för att inte stänga igen förrän vid soluppgången. Men dessa nattställen är inte bara kopior av andra diskotek. Här lever fortfarande den italienska musiken och romantiken kvar och den amerikanska världen hålls ännu på avstånd. Italien är fortfarande ett mycket katolskt land vilket kontrasterar mot maffia, korruption och erotik. Ytterligare en kontrast är att Italien idag har världens lägsta nativitets siffra och landets befolkning beräknas att minska under de närmaste 20 åren.

Den italienska byråkratin är välkänd, det politiska kaoset med 50 regeringar på 47 år likaså omtalad, nu också den italienska korruptionen. Mutsandalerna har duggat tätt. Idag misstänks en större del av parlament ledamöterna för korruption. Anklagelserna riktas även mot den förre "landsfadern" Giulio Andreotti vilket har fått allt fler människor att överge den center rörelse med Kristdemokraterna som länge styr Italien. Och ungdomarna är helt enkelt inte intresserade av politik. 1993 var kommunisterna största parti och ny fascisterna med Mussolinis sondotter det näst största. Dessutom finns en nationalistiskt parti i norr som vill dela Italien. Efter 36 år i EG så är Italien mycket mindre EG anpassat än Sverige. Arbetslösheten har ökat och överskridet 10%. Budget underskottet är högst inom EG efter Grekland. Italien står 1994 inför en välgörande rensning av ett korrumpert politiskt system, men också inför en politisk kris med oroväckande paralleller från historien.

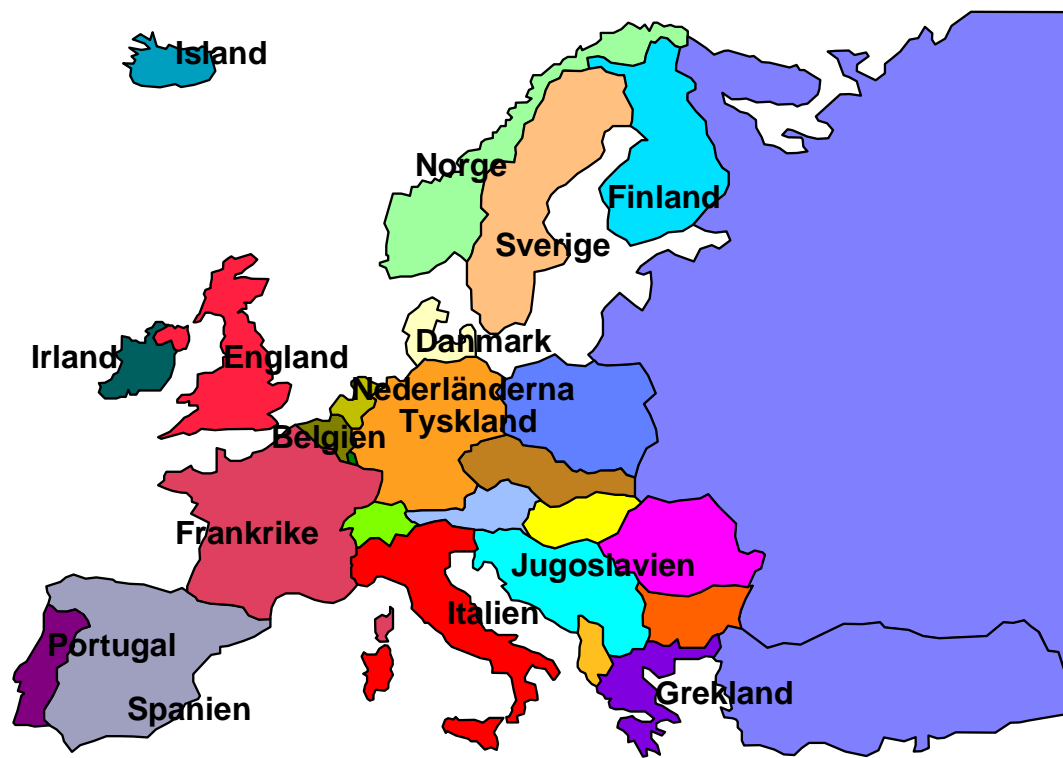
Det som det moderna Italien är mest känd för att ha exporterat till den övriga världen är sin Salami, Cappuchino, Pizza och Pasta. Detta är idag på varje matsedel i varje större samhälle världen över. Men även "Antipasto" med sitt småplock i olivolja och sallad med dressing har funnit sin väg till andra kulturers magar. Medan Frankrike har försett Den Nya Världen med sitt gourmetkök så svarar Italien för husmanskosten. Det var också genom Romarriket som vinet blev del av den Europeiska kulturen. Ändå så dricker italienaren faktiskt mindre vin än både Spanien, Portugal och Frankrike. Men den italienska människan har även i hög grad påverkat "själen" i den moderna civilisationen från Renässansen fram till Fellinis filmskapande och framförallt genom Vatikanen. Hela denna halvö är full av historia där olika regioner bär med sig sin egen speciella del. Italienarna bär också med sig en värme och intensitet som fortfarande finns kvar trots vår världs likriktning och som det norra Europa skulle behöva mer av.

De mörka åren

Det första världsimperiet var det assyriska som under början av årtusendet före Kristus växte fram till att omfatta hela den bördiga halvmånen från Nilen i väster till Persiska viken i öster. Detta världsimperium ärvdes och utvidgades av perserna när Cyrus skapade sitt stor Persien av hela Västasien och Egypten . Det tredje världsimperiet hade sin kärna på den Grekiska halvön där Alexander den store av Makedonien 323 f Kr hade erövrat ett ännu större imperium som sträckte sig från Europa till Indien. Dessa imperiers utbredning spred förstörelse och död men öppnade även kontakterna mellan Europa i väst och Asien i öst. Just Alexander den store personifierar en period i vår civilisation som måste ha upplevt förändringarna i världen lika radikala som idag. Återigen hade civilisationens kärna tagit ett steg åt väster när Rom 200 år efter Kristus hade gjort Medelhavet till ett romerskt innanhav. Nästan 1/4 av jordens inneånare bodde då inom detta imperium som sträckte sig från

England i nordväst till Jerusalem i sydost För första gången så var Europa världen. Men denna civilisation var trots sin omfattning och rikedom ändå bara en spegel av den mesopotamska och grekiska världen. Det var också en civilisation som föll samman innefrån och öppnade för Europas "mörka år" innan ett nytt uppvaknande och ett ännu större steg i civilisationens historia skulle påbörjas.

Europas första mänskliga aktiviteter börjar dock inte med romarna. Den neolitiska kulturen med säd och husdjur uppstod först på Balkanhalvön omkring 6000 år f Kr innan den 2000 år senare hade nått de södra delarna av Skandinavien. Omkring 3000 år f Kr så upptäckte kopparhanteringen även denna först på Balkan för att sedan spridas över det övriga Europa. Vi kan således se dessa förväggar till civilisationen även dessa komma från sitt ursprungsområde i "Den bördiga halvmånen" för att sedan vandra vidare mot nordväst.

De grekiska författarna Herodotus och Eforos berättar för första gången om européerna utanför Medelhavs området. Enligt Eforos fanns fyra stora "barbar" folk; kelter, skyter, perser och libyer som gänsade till det grekiska riket. Skyterna var det nomadiska ryttarfolk som i byxor och till häst angrep de civiliserade folken i Mesopotamien och Grekland. Kelterna kom från Rhendalen och spred sig sedan över hela centrala Europa och det var troligen dessa som introducerade järnet i centrala Europa. Romarna benämnde dessa kelter för galler och det blev romarna som pacifierade gallerna och införlivade deras land med romarriket som nu fick sin gräns efter Rhen i norr och Donau i öster. Genom romerska författare som Plinius, Vergilius och Tacitus så har vi fått den första beskrivningen av de germanska folkslag som levde i nord Europa som suioner och situnor i Sverige samt angler och sachsare på Jylland. Det var romarna som även gav germanerna de första impulserna av civilisationen. Fynd på Gotland men även så långt norrut som Medelpad visar att en relativt omfattande handel mellan det ociviliserade norr och romarriket förekom.

En germansk här med sachsare, franker och allemaner angrep för första gången romarriket år 260. Sedan uppträdde hunnerna, ett mongoliskt rytterfolk från öster och blev den utlösande faktorn för folkvandringstiden i Europa. Ett otal stammar spreds över Europa medan svetidi, ryger, ostrogoth, vagoth, daner och finni fanns i Norden. Goterna från Polen började sin långa vandring genom Östeuropa och Italien för att sluta i Spanien. Även vandalerna passerade Spanien och gav sitt namn till Andalusien. Angler och Sachsare trängde ut romarna från England. Och västgoterna besegrade slutgiltigen romarna och intog Rom 410. En gemensam germansk här krossade även hunnerna vid Seine och 481 e Kr så skapade germankonungen Klodvig Franker riket. Klodvig blev även den förste kristne german konungen då han 496 lät döpa sig. "Världen" i europeisk tolkning var i slutet på 700- talet delad i tre delar: Frankerriket under Karl den store som hade övertagit det forna väst romerska riket. Det östromerska riket med kejsaren i Konstantinopel. Och det arabiska väldet som med hjälp av Islam hade sträckt omfattade hela "Den bördiga halvmånen", Nord Afrika och Spanien där kalifen i Baghdad hade återtagit "Civilisationens Kärna".

Det var i detta splittrade Europa som Nordens vikingar började att härja. Vikingarna tillhörde de sista av de hedniska och ociviliserade folkslagen i Europa. Deras färder mot öster genom "Gårdarrike" och Ryssland ända till "Byzans" Grekland och "Särkland" med Baghdad samt i söder till Frankrike, England och ända in i Medelhavet kom emellertid snart att ge även de nordiska folken en första smak på **Civilisationens Kärna**. Detta sista utbrott av härjande germanstammar har säker många likheter med tidigare vågor. Det är därför intressant att se hur dessa nordbor inlemmades i det europeiska kulturen i Normandi för att sedan fortsätta både till England och till Sicilien. Under dessa århundraden så blev Europa en spegel av den livssyn som de decentraliserade germanstammarna stod för vilket var diametralt motsatt ett imperium styrd av en enväldig kejsare även om det fanns flera försök att skapa större riket.

Roms infrastruktur med vägar och akvedukter slogs sönder och samman. Städerna med sina teatrar och badhus övergavs och befolkningstillväxten i Europa avstannade och vändes i en minskning. Det var även under dessa århundraden då Romarriket slogs sönder av de germanska stammarna som grunden till dagens Europa med dess olika stater skapades. De germanska stammarna anföll inte bara romare, galler och kelter utan var ofta inbördes iblandade i konflikter. I södra Europa så skedde under åren en blandning av germanskt och romanskt medan Skandinavien, Tyskland och England förblev sitt nomadiska arv troget. Frankrike fanns någonstans i mitten. De många krigen, släktfejder och kyrkliga och världsliga maktkamper karaktäriserade detta turbulenta Europa. Det var kanske därför naturligt att det första som enade de olika staterna var korstågen mot en ny gemensam fiende. Men dessa mörka år var inte mörka över hela civilisationen. Medan de germanska stammarna hade invaderat de norra delarna av Roms imperium så lade de muslimska araberna under sig de sydligare delarna. I båda fallen så skedde detta samtidigt med monoteismens utbredande i norr som kristendom och i söder som islam.

Vilka var då dessa germaner. Efter andra världskrigets vansinniga rasism där de rena arierna blev Hitlers övermänniskor så hamnade all rasforskning i vanrykte. Den finns ingen enhetlig germanskt ras men däremot så har det funnits en germansk kultur. På samma sätt så finns det en judisk kultur men där den judisk rasen är en blandning av många folkslag. Germanerna liksom slaver och mongoler var ett seminomadisk folk från den stora landmassa som förbinder Europa och Asien. Likt alla seminomadiska folkslag så fanns det tidigt en stark sammanhållning i stammar och klaner där det gamla vikinga valspråket "vi är alla lika" som i

de tre musketörernas tappning blev "en för alla, alla för en" gällde. Kvinnans ställning var i detta samhälle också mycket mer jämlik än i andra kulturer.

När germanerna blev mer fast bosatta så var detta fortfarande begränsat till små byar eller ensamma gårdar. Järnålderns och vikingatidens Sverige är ett mycket typiskt exempel. "Allemansrätten som vi i Sverige med rätta är mycket privilegierade med var en naturlig följd av gemensamma ägor mellan gårdarna där germanerna kunde fortsätta med jakt och fiske trots att de nu ägnade sig åt jordbruk och boskapsskötsel. . Stora gods som ägdes av kyrka, kung eller adel kom till Europa med romarna, likaså städerna. Tinget där de fria männen valde sina ledare samt beslutade om större frågor var också mer demokratiskt än några av de mer civiliserade samhällena.

De germanska folkvandringarna genom Europa kom att gå i många vågor från 300 talet till vikingatidens slut på 1000 talet. De förorsakade med säkerhet mycket lidande i de områden de erövrade och passerade. De raserade den romerska civilisationen. Men ur spillrorna skapades en ny som var en blandning av grekisk, romersk, arabisk och germansk. Den germanska individualismen kombinerad med en stark kollektiv gemenskap kan spåras i hela Europas fortsatta historia på gott och på ont. Den finns i bakgrunden både i nationalism, kolonialism, rasism, liberalism och socialism.

J.M. Roberts skriver: "*I jämförelse med Byzans eller kalifatet så var Europa väster om Elbe i århundradena efter Roms kollaps närmast bara ett ointressant bakvatten*" Civilisationen hade fortsatt sin vandring åt nordväst genom att ta omvägen över Nordafrika och det muslimska kalifatet. För en tid så återbördades Civilisationens Kärna till Baghdads "Tusen och en natt" värld i Mesopotamien innan så småningom de turkiska ottomanerna tog över. Det var det arabiska Spanien i Granada, Cordoba och Sevilla som erövrade vandalernas kungarike, Andalusien samt Nordafrika och blev bron mellan den gamla och den nya världen. Den civilisation som blomnade här på tusentalet hade ingen mostsvarighet i det övriga Europa utanför Konstantinopel.

J.M. Roberts skriver vidare "*Det arabiska Spanien var av en enorm betydelse till Europa, en dörr för vetenskap och kunskap från öster, men en som också släppte igenom materiella varor: genom den tog det kristna Europa emot kunskap om jordbruk och bevattnings teknik, apelsiner och citroner, socker.*" Även det skrivna ordet fann sin väg genom Spanien. I romarriket så hade inte läskunnigheten varit allmän men i varje fall ganska omfattande vilket gjorde att romerska dekret kunde sättas upp på torget. I den muslimska världen så hade religionen drivit på läskunnigheten som var ännu mer spridd. I det barbariska Europa så hade denna nästan utrotats vilket vi ser när vi läser våra egna förfäders runor mödosamt inristade på stenar kring tusentalet när akademien och biblioteken i Cordoba flödade av visa ord på papper. Araberna som ras härstammade från det folk som hade levt kring Medina och Mecca. Den som besöker dagens Saudi Arabien ser snabbt att detta inte kan ha varit några stora befolkningsmängder. Även om klimatet är bättre vid kusten kring Jedda eller längre söderut i höglandet så är den arabiska halvön inte en grogrund för en högkultur. Den muslimska kulturen kom istället att bli en mång fasetterad rörelse som bands ihop av språk och religion . Inom sina gränser hade den gamla kulturella center som Mesopotamien, Khartago, Egypten, Persien och sedan Indien förutom en stor judisk befolkning som alla gav av sitt kulturella arv .

Det araberna bidrog med var syntesen av dessa kulturer där allt av värde översattes till arabiskan inkluderande de gamla grekiska skrifter som de fann främst Plato och Aristotle. Hunayun ibn Ishaq översatte Galen och Hippocratus medan Thabit ibn Qurran arbetade med Archimedes och Euclid. Men araberna hade även nyskapande vetenskap inom främst geografi,

medecin, kemi och botanik. Razis och ibn Sinas medicinska verk översattes senare till latin och användes under tre århundrade som standardverk i Europa. Från Indien kom decimalsystemet med noll och våra "arabiska" siffror som blev del av matematik, algebra och geometri och det arabisk/grekiska arv som användes i våra skolor in i vår egen generation. Imponerande byggnadsverk som Alhambra i Granada visade en stor arkitektur och ingenjörskonst medan det berömda vattenur som Harun aer Rashid gav till Karl den store måste ha imponerat européerna om arabernas mekaniska förmåga. Förutom siffrorna så transfererade araberna många nya uppfinningar från Pesien, Indien och Kina i öster. Krut, kompass, boktryckar konst och väderkvarnar kom nu via araberna till Europa. Araberna hade en omfattande handel över hela Nordafrika och Asien ända till Kina. Banker, checker och letter of credit användes av araberna och blev senare en del av de italienska handelshusens hjälpmedel. Och det var av araberna som portugiserna lärde sig att bygga sina framgångsrika segelfartyg. The Columbia History of the world skriver: " *Den arabisk-muslimska civilisationen representerar en av de stora kreativa epokerna i mänsklig historia.*"

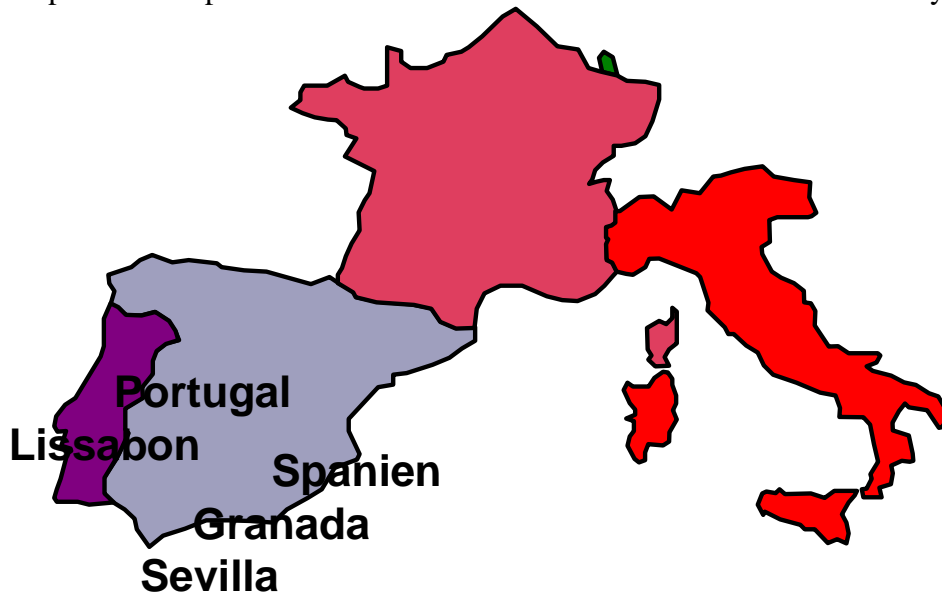
Under "de mörka åren" efter romarrikets fall så hade civilisationen tagit ett stort kliv tillbaka i Europa. Men under tusentalet började den att växa igen genom klosterväsendet som sedan blev till universitet. I städerna samlades åter hantverkare och handelsmän drog genom byggden. Europa förändrades allt snabbare under medeltiden. Men åter skedde ett stort avbräck. Under mitten på 1300-talet härjade digerdöden där denna pest decimerade befolkningen med en tredjedel i många länder. Bönderna gjorde på flera håll uppror och 100 års kriget utmattade Frankrike och England. Det var i Italien och det gamla Romarriket som Europa åter började att vakna upp. Renässansen betecknar början till denna nya kultur där Dante med sin "Divina Comedia" från 1302 lyser som en gudomlig skapelse. De italienska köpmännen reste åt öster och liksom Marco Polo fann de en fascinerande värld med fascinerande handelsvaror. Machiavelli formulerade sin statskonst i "Fursten". Och Leonardo da Vinci visade sitt geni inom många områden. Men även Venedig och de andra handelsstäderna somnade in när **Civilisationens Kärna** fördes vidare.

Porten till Den Nya Världen

Om vi fortsätter vår resa åt väster och samtidigt genom historien så når vi den Iberiska halvön med Spanien och Portugal som också kom att bli Europas port mot den nya världen. Med hjälp av guld, elfenben, kryddor och slavar från både den nya och den gamla världen så blev dessa två tidigare obetydliga riken Europas första verkliga "imperialister" sedan romarriket. Det moderna Spanien skapades ur ett giftemål mellan Kastilliens drottning Isabella och Aragoniens kronprins Ferdinand varefter araberna och även judarna för gott förpassades från den iberiska halvön. Denna personal union från 1479 kunde innan århundradet var slut dela upp den nya världen mellan sig och Portugal efter ett påvligt beslut. 1519 blev deras dotterson Karl av Habsburg Spaniens förste kung med kejserlig titel.

Denna del av Europa har under det senaste årtiondet åter börjat att vakna till liv efter Francos och Salazars hårdföra diktatur. Spanien arrangerade 1992 både Olympiska Spel och världsutställning och söker hinna ikapp det övriga Europa i alla avseenden. Spanien är i kanske ännu större utsträckning än Italien uppdelat i regioner. Madrid och det centrala höglandet är det moderna Spanien men därför också det stökigaste. Mot söder och Andalusien börjar historien åter ta överhanden. I början av åttiotalet när jag första gången besökte landet så nådde jag efter ett nattligt tågäventyr Sevilla. För mig är detta mycket mera Spanien än metropolen Madrid. I denna stad där världsutställningen anordnas jubileumsåret 1992 så levde Columbus mellan sina resor till Den Nya Världen. Staden hade under några årtionden

monopol på handeln med Den Nya Världen.

Spanien och Portugal 1991/92

Folkmängd	Area	inv/km2	Livslängd	Läsförmåga	Energi/%	"GDP"/%	HDI/rank
39,1	505	77	77	95%	2526/71	12461/55	92,3/23
10,4	92	113	74	85%	1868/94	5626/41	85,3/41

Det kanske mest anmärkningsvärda med dessa siffror är skillnaden mellan de båda länderna. Båda länderna har en likartad historia inklusive Salazars och Francos fascistiska diktatur. Spanien har under åttiotalet industrialiserats och tillväxten har varit mycket hög. Nu har emellertid "baksmällan" kommit med högt underskott och mycket hög arbetslöshet. Portugal lever fortfarande kvar, i likhet med Grekland, i en äldre värld på gott och på ont. Det anmärkningsvärda är också att dessa två historiskt viktiga kulturer på samma sätt som Irak och Egypten i öster har reducerats till "utvecklings länder".

Här finns också starka band med den gamla världen då staden fram till Columbus dagar tillhörde den muslimska världen vilket det fortfarande finns många spår av. Över Gibraltar sundet fördes det kulturarv som araberna hade vårdat i Bagdad genom översättningen av de grekiska skrifterna. Via dessa araber, kringvandrande judar och katolska munkar så fick Europa till slut ta del av detta "ljus", kanske just här i Sevilla. Via araberna lärde sig spanjorerna att spela schack som i sin tur hade fått detta från Indien. 1561 gav Ruy Lopez ut den första läreboken i detta tidlösa spel. Via araberna fick även spanjorerna sin gitarr medan portugiserna från Kina hämtade hem apelsinen. Spanien och Portugal var även en port mot den gamla världen.

Flamengon med gitarrspel och kastanjetter symboliserar det intensiva och eldiga Spanien med sina heta nätter. Den romantiska diktningen om kärlek födde en annan tradition. Tjurfäktingen och de spanska conquistadorerna visar en våldsammare sida. Det spanska mångkulturella arvet finns bl.a. kvar i baskernas frihetsdrömmar som vårdar sitt ursprung. Kelto-iberier, sveber, vandaler, västgoter, morer och berber har blandats genom historien. Spanska, katalanska, galiciska och baskiska är fortfarande nationella språk.

Även dagens Spanien representerar många olika kulturer från Madrids västerländska storstadskaos till Baskiens, Kataloniens och Andalusiens individuella karaktär där en svensk blir lättare accepterad än en Madrid-bo. Den spanska kulturen är mång faseterad. Madrid är i dag en kaotisk kosmopolitisk storstad med samma kaotiska trafik som någon annan stans. Madrid bon är lika stressad och arbetar lika hårt som i andra storstäder. Skillnaden är att han

dricker lite mer och röker ganska mycket. Vad vanliga svenskar och andra turister sedan länge har sett av Spanien är Torremolinos, kanarieöarna och Mallorca. naturligtvis är dessa representativa för en del av detta mångkulturella land, men det är också anpassat för besökarna. Det "verkliga" Spanien finns någon annan stans. Kanske finns det någonstans mellan Cervantes Don Quijote samt Carmen och barberaren i Sevilla. Det moderna Spaniens motsägelsefulla och blodiga historia finns också i Pablo Picassos epokgörande målningar. Här överlevde en fascist diktatur med övriga Europas stöd flera årtionden efter Hitlers fall.

Fram till Francos död 1975 så tillhörde ändå Spanien ett annat århundrade. När demokratiseringsprocessen sedan genomfördes vaknade Spanien och dess människor upp som en nyutsvunnen ros. Turismen ökade starkt och landet växte i ekonomisk styrka. När Spanien 1986 tog steget in i EG ökade bruttonationalprodukten ytterligare från 2,3 % 1985 till 5,6% 1988. Den största ökningen kom från ökad konsumtion av importerade varor. När tullarna togs bort ökade importen av bilar med 46% på ett år. Samtidigt blev Spanien till salu och en stor del av industrin bland annat biltillverkaren Seat köptes upp av utländska intressen. Idag har Spanien ett stort underskott i handelsbalansen och arbetslösheten har stigit till närmare 20%. Landet har nu drabbats av en slags EG baksmälla och börjat inse det som många andra länder har gjort att verklig tillväxt inte kan åstadkommas med import av konsumtionsvaror.

Ännu längre ut i väster ligger Portugal och Lissabon som kom att bli Europas första öppning mot en ny och större värld. Prins Henrik Sjöfararen som sedan blev Portugals regent skapade under 1400-talet världens första navigationsskola. Han var en av de största drivkrafterna bakom upptäckten av både den gamla och den nya världen. Härifrån färdades Bartholomeo Diaz som 1487 nådde Goda Hopps udden på Afrikas sydspets och Vasco da Gama som 1498 nådde Indien med tre fartyg. Hit fraktades trä och socker från Brasilien samt kryddor och siden från Österlandet. Det var även på Columbus tid ett mycket litet land i Europas utkant och den betydelse som landet kom att spela i "upptäckten" av världen är därför ännu mer uppseendeväckande. Även om just Columbus var italiener i spansk tjänst så var det portugisiska sjöfararna som svarade för de flesta upptäckterna av en ny och större värld. Under 1400-talet så tog de sig allt längre ned kring Afrikas västkust för att slutligen nå Kap Horn och sedan Indien och Kina. Redan 1431 nåddes Azorerna och 1482 Kongo. 1500 upptäckte Cabral Brasilien och 1517 började portugiserna handel med Kina. 1519-21 så ledde portugiserna Ferdinand Magellan och Sebastian del Cano de skepp av vilka ett för första gången skulle ta sig runt jorden. Världen var upptäckt.

Det var Portugal som tillsammans med spanska och italienska sjömän som upptäckte Den Nya Världen och som fick uppleva en kort storhetstid. Sedan fick Portugal nya herrar då landet under 1500 och 1600-talen styrdes av Spanien och under 1700 och 1800-talet behärskades av fransmän och engelsmän. Under diktaturens år efter det andra världskriget så avstannade nästan helt utvecklingen i landet. Dagens Portugal har fortfarande svårt att hitta sin roll i Europa annat än som försörjare av billig arbetskraft och semesterort. När Portugal 1986 blev medlem i EG så skedde i princip samma utveckling som i Spanien. Portugal var desförinnan Europas fattigaste land. Idag är det på näst sista plats före Grekland. Men fattigdomen syns betydligt mer. 35% av befolkningen beräknas leva i yttersta fattigdom och stora slumområden omger Lissabon. Idag är således landet reducerat till ett av Europas utvecklingsländer men Portugals roll i civilisationens färd åt väster är väsentlig.

Det var de portugisiska sjöfararna som både lånade civilisationens kärna från araberna och som hämtade ny visdom och nya råvaror ännu längre i öster. De byggde städer och fort för slavhandel i Afrika. De anlade handelsstationer i Indien och Kina. Och de kolonialiserade den

brasilianska kusten. Men det blev det nyfödda Spanien som kom att bli Europas nya stormakt. Från Sydamerika och Inka riket hämtade spanjorerna de silver och guldsalter som blev grunden till det ökade spanska inflytandet också i Europa. Mellan 1500 och 1660 så förde Spanien hem 18 600 ton silver och 200 ton guld enbart från Den Nya Världen. Spanien erövrade snart Portugal som blev en del av ett växande imperium i både den gamla och den nya världen. Från öster kom kryddor, socker och siden. Men det var inte bara ädla metaller och lyxkonsumtion som strömmade till. Den största effekten fick odligen och utbytet av nya gödor mellan de olika världarna. Potatis och tobak från väster, sockerrör och bomull från öster ökade tillgången på mat, kläder och "laster" för européerna. Handel och hantverk stimulerades och städerna växte vilket i sin tur ökade både den interna och externa maktkampen. Civilisationens Kärna fortsatte åt nordväst och nya länder; Frankrike, Holland och England gjorde anspråk på Den Nya Världen, först som sjörövare sedan som kolonisatörer.

Om det var den italienska renässansen som var den intellektuella gnistan så blev de spansk-portugisiska upptäckterna det bränsle som fick Europa att transformeras allt snabbare. Civilisationens Kärna fick nya arvsanlag och muterade åter. Det iberiska folket självt var även dessa en blandning av kelter, germaner och araber redan innan expansionen åt väster och öster. Återigen är det omöjligt att bestämma orsak och verkan, men europeernas kontakter med andra kulturer från Kina och Japan i öster till Inca och azteker i väster förändrade deras syn på världen och sig själva. Dessa upptäckter kom att indirekt bestämma politik och makt i Europa fram till vårt århundrade. De kom att påverka alla områden från ekonomi och teknik till vad människorna åt och drack. Den nya Världen hade även kommit till Europa.

Alltsedan romarrikets dagar så hade de allt mer civiliserade germanska staterna drömt att återupprätta världsstaten. I varje fall hade många kungar och påvar den tanken. Det tysk-romerska riket hade i olika former gjort anspråk på att vara Roms arvtagare. Men där det nya Spanien nu hade vuxit fram som en egen världstat även utanför Europa. År 1519 avled den tysk-romerske kejsaren Maximilian I av Habsburg. Till hans efterträdare utsågs hans sonson Karl V. Genom släktskap och ingifte så ärvde Karl Italien, Nederländerna Österrike, Ungern, Böhmen, Spanien och tillika de spanska besittningarna. Återigen så föddes tanken på ett kejsarligt världsrrike. Och återigen så kastades Europa in i flera "världskrig" där kejsaren stred på tre fronter. Frankrike i väster, Turkiet i öster och de tyska furstarna i norr. Denna strid utvecklades genom Martin Luthers tyska reformation också till ett religionskrig. Inkvisitionen hade påbörjats under Ferdinand och Isabella vilken under Karl fortsatte som motreformation. 1556 avsåg sig Karl alla sina anspråk och Europa delades åter. Både påvens och kejsarens makt ersattes av nationalstaten och nya nationella kyrkor. Det moderna Europa höll på att födas men detta skedde under våldsamma former där religionskrig, inbördes krig och nations fejder sargade den europeiska kontinenten.

Civilisationens Kärna vandrade norrut. I och med "den oövervinnerliga spanska armadans" undergång 1588 så kom nya stater att ta över ledarskapet även om det inte var förrän efter det spanska tronföljdskriget 1701-14 som Spanien helt förlorade sin position. Paris kom att bli Europas nya huvudstad i civilisationens fortsatta utbredning över världen. Frankrike hade ursprungligen varit Gallien vilket under romarna organiserades i provinser. Den germanska invandringen resulterade i tre riken, västgoter, franker och burgunder. Det franska språket utvecklades ur det som kallades "vulgär latin". Under karolingererna med Peppin den lille och Karl den store skapades från 751 till 987 ett mer enat Frankrike, vilket också blev centrum för det feodala Europa. Feodalismen växte fram som en rudimentär social organisationsform

vilken även måste ses i samband med korståg och riddarväsende. Dessutom var det då som nu en yttre fiende som enade. Muslimerna trängde in i Europa genom Spanien och stoppades först av en frankisk här under Karl Martell.

Ingen civilisation har kunnat utvecklas utan ett högre mål. Ingen kultur har kunnat existera utan lag, moral och sedvanor. De härjande germanska stammarna hade exempelvis internt en strikt "moral". Korstågen kombinerade det själsliga och det världsiga. Riddarordnarna stod för moral och etik. De kom även i Frankrike att stå för det romantiska med poesi, trubadurer och kärleksånger till den utvalda. Men framförallt så var riddarväsendet en del i feodalismen. Riddare irustning och till häst som stod i omutlig trohet till överheten blev grunden i denna samhällsordning både hemma och som del i korstågen. Som ersättning förlänades riddarna gods av feodalfursten. Så småningom delade kungen ut förlänningar till allt fler av sina trojänare och dessa blev även ärftliga. En adelsklass växte fram med hertigar och baroner. I Tyskland blev dessa allt mer självständiga och det tyska riket bröts så småningom upp i nästan 600 mer eller mindre självständiga enheter. I Frankrike så växte under 1000 och 1100 talen istället en allt starkare statsmakt fram inom ramen för feodalismen. Som nationell enhet så var Frankrike unikt i ett mycket splittrat Europa där Italien och Tyskland som exempel inte enades förrän under 1800-talet. Genom normanden Vilhelm Erövraren så exporterades den starka konungamakten till England. Efter erövringen konfiskerade han all mark, gav 1/4 till kyrkan, behöll 1/5 till kronan och förlänade resten till 170 normandiska baroner.

Även via Frankrike så började Europa att återhämta sig från de kulturella mörkret efter Roms fall. Redan Pippin den lille fick en orgel i present av den östromerske kejsaren Konstantin V. Detta instrument, ursprungligen uppfunnen av Ktesibos från Alexandria 246 f Kr och sedan vidare utvecklad i Grekland och Rom kom att bli en integrerad del i Europas nyväckta religiösa patos i kyrkor och kloster. Från kontakterna med araber och Byzans så steg det kulturella medvetandet i Frankrike. I öster hade man även kunnat beundra många imponerande byggnadsverk. Under 1100 talet utvecklades den gotiska byggnadsstilen i Champagne och övriga centrala Frankrike och spreds sedan över Europa. De gotiska katedralerna skapade för första gången byggnadsverk i Europa som kunde konkurrera men även överglänsa kulturerna i öster. Den som har upplevt Notre Dame, Reims, Köln eller Uppsala måste förundras hur dessa likt antikens pyramider och Babels torn kunde byggas med primitiva medel. De städer som hade blomstrat under romartiden men degenererat under de mörka åren började åter att befolkas under 1200-talet då även kloster och universitet gav civilisationen en ökad spridning. Paris universitetet öppnade 1150 vilket kan jämföras med Nordens första universitet i Uppsala 1477. Penninga ekonomin kom långsamt tillbaka och den franske kungen började begära skatt istället för riddare. En kunglig administration växte fram och en första rådgivande generalförsamling sammankallades i Frankrike 1233. Sedan följde ofredens århundraden med krig med alla grannstater från England till Spanien. Det hundra åriga kriget med England 1337 till 1453 förändrade både England, Frankrike och Europa där nationalstaten förstärktes.

Frankrike 1991/92

Folkmängd	Area	inv/km ²	Livslängd	Läsförmåga	Energi/%	"GDP"/%	HDI/rank
56,7	547	103	77	99%	3966/70	20603/81	97,1/8

Frankrike har behållit sin ställning som en av världens stormakter. Med samma folkmängd som Storbritannien så har Frankrike nu passerat ön i väster både i ekonomisk styrka och i export. Det är också Frankrike som tillsammans med Tyskland är motor i det gemensamma Europa. Med 81% köpkraft så har detta nya Frankrike också passerat den engelska standarden. Frankrike är Europas skaffereri där 34 miljarder dollar i jordbruksprodukter exporteras årligen.

Det var 1600- och 1700 talens Frankrike som kom att förändra Europa. 1635 bildades den franska akademien som snart fick efterföljare i andra länder. 1661 tillträdde solkungen, Ludvig IV och inledde den absoluta monarkins epok. "Staten det är jag". Under denna tid skapades den moderna armén i sina uniformer och världens första statsbudget. Upplysningens Europa utgick från Paris och Europa blev franskt. Vid kungliga hoven talade man franska och fransk kultur påverkade både vetenskap och sedvänjor. Voltaire, Montesquieu och Rousseau företrädde olika idéer medan D'alembert och Diderot skapade Encyclopedin, en uppslagsbok med världens hittills formulerade vetenskapliga "sanningar". Tanke frihet och religiös tolerans öppnade en dörr som sedan inte gick att stänga. Även Frankrike blev en port till en ny värld. 1789 skedde ännu en ny scenväxling då den franska revolutionen förändrade världen. Den 26 augusti formulerades deklARATIONEN om människans och medborgarens rättigheter: "*Människan är född och förblir fri och jämlik*". Det kunga och adelsvälde som under århundraden hade ansetts som helt självklart i Europa ifrågasattes. "*Frihet, jämlikhet och broderskap*" blev ett nytt begrepp för ett nytt Europa. 200 år senare fanns ingen konungamakt kvar i denna världsdel även om det fanns en ny "adel" som både hade makt och skattefrihet.

Även om det franska inflytandet hade minskat så kom Frankrike återigen att bli Europas centrum genom Napoleon Bonaparte som 1799 ersatte det republikanska diktatoratet. 1804 utropade sig Napoleon som kejsare och 1812 före angreppet på Ryssland så behärskade han stora delar av Europa. Likt Karl XII före och Hitler senare så blev den ryska vintern Napoleons fall. Efter en kortvarig landsförvisning på Elba mötte han sitt slutgiltiga nederlag vid Waterloo. Kvar fanns dock den normaliserande lag med rötter i den franska revolutionen som Napoleon hade infört samt den dröm om "Frihet, jämlikhet och broderskap" som tyvärr så många gånger har urartat.

Jag har många sena kvällar vandrat på Paris gator, längs Seine, på Saint Germain och Saint Michel i den speciella atmosfär som bara finns här. Det finns bara ett Paris. Det är en stad som skiljer sig från trängseln i Athen, intensiteten i Rom och tempot i Madrid. Det går att vara helt anonym och bara ta ett glas vin på en bistro eller besöka arabkvarteren i Quartier Latin och de små restauranger som har gjort det franska köket till en konst. Fransmännen är speciella och stolta över sin kultur. Det var här de gotiska katedralerna började att byggas, sedan om triumfbågen och det lika pionjär givande eifeltornet. Däremot är jag inte lika imponerad av den nya triumfbågen som för mig liknar ett minne över en svunnen storhet. När jag besökte Frankrike och Paris första gången i början på 70-talet så fanns fortfarande vattenkanonerna kvar kring Sorbonne universitetet som monument över 1968 års andra franska revolution.

Nordost om Paris så ligger Brie och Champagne distrikten som åtminstone för mig symboliserar denna franska matkultur. Den som har ätit sig igenom en fransk slottsmiddag med ett tiotal förrätter, huvudrätter, oster och efterrätter, *vardera*, nedsköljt med vin, cognac eller likör vet vad jag menar. Mot bakgrund av den tidlösa lagen om att summan av lasterna är konstant så går det även att förstå att denna matkultur utvecklades i de franska klostren. Här finns också den lövrika och lummiga franska landsbyggen där skogarna växlar med vingårdar. Jag har själv irrerat runt i de underjordiska gångarna i Reims bland hundra tusentals flaskor Champagne som också representerar både historia och ett bidrag till vår civilisation. Om sumererna bidrog med skriften, grekerna med filosofin, italienarna med byråkratin, spanjorerna med vapnen, portugiserna med navigationen så svarade fransmännen med skaffningen och bordsskicket på civilisationens färd åt väster.

Frankrike växte under efterkrigstiden fram som Europas nya stormakt. General de Gaulle profilerade Frankrikes oberoende genom att lämna Nato och bygga upp en av världens starkaste krigsmakter. När EG bildades så blev också Frankrike den självklara ledaren. När Storbritannien motvilligt blev medlem och Tyskland återförenades så blev makten och inflytandet annorlunda. Men trots att Frankrike sedan länge varit EG:s politiska förespråkare så är landet lika litet "EG-anpassad" som Italien. Fransk industri och franskt jordbruk skyddas av både legala, ekonomiska men framför allt kulturella staket. Idag drabbas detta Frankrike också alltmer av arbetslöshet och motsättningar mellan invandrare och fransmän. Frankrike är i högsta grad franskt men med mycket av samma problem som i den övriga världen.

Nederländerna och Belgien 1991/92

Folkmängd	Area	inv/km ²	Livslängd	Läsförmåga	Energi/%	"GDP"/%	HDI/rank
15,0	33	406	76	99,0	7210/7	18600/73	97,0/9
10,0	30	322	75	99,0	5915/88	19295/76	95,2/15

Nederländerna är världens 14:e största ekonomi och Belgien den 19:e. Men Nederländerna är den 7:e största handels nationen. och Belgien den 9:e. Denna del har historiskt varit det kontinentala Europas handels centrum där också världens största hamn, Rotterdam är belägen. Belgien och Holland tillhör därför världens mest handelsberoende länder där denna representerar 52% respektive 42% av BNP. Här finns Europas kemiska och metallurgiska centrum men där Nederländerna även bidrar med jordbruksprodukter. Holländska Philips är världsledande inom hushålls elektronik och det brittiskt-holländska Shell är världens näst största företag medan Unilever är störst inom livsmedel. Nederländerna är i det närmaste självförsörjande på energi genom sina stora naturgastillgångar.

Belgien är en del av Frankrike, en del av Tyskland och en del av Nederländerna. Både historiskt och idag är det därför svårt att hitta national staten Belgien. kanske är det därför det är här som Europas nya huvudstad formas. Idag så kan man snabbt och enkelt ta sig med tåg från Gare du Nord i Paris till Brussel med sitt gotiska Grande Place och de små fiskrestaurangerna som trängs längs gränderna och som serverar världens starkaste öl. Belgarna är Europas blandras på gott och ont. Både Spanien, Österrike, Frankrike, Nederländerna och Tyskland har styrt landet. 1830 blev landet självständigt och 1831 utropades kung Leopold I till kung. Med hjälp av sina stora koltillgångar utvecklades landet under vårt århundrade till ett metallurgiskt centrum vilket kan upplevas i de mörka industrikvarteren runt de olika städerna. Härifrån utvandrade de valloner som på 1600-talet förde en del av civilisationen vidare mot norr och som i Sverige blev början till vår järnindustri. Även Belgien var del av Europas kolonialisering av den övriga världen där afrikanska gruvor försedde industrin med råvaror. Belgien är ett land som tvingats att anpassa sig till många olika kulturer. Detta gör det svårt att placera belgaren i något fack, utan här finns många av Europas goda och dåliga sidor representerade. Bland de dåliga fanns den

belgiska kolonin i Kongo som under flera år var tidningarnas första sides rubriker. Belgien är ett av världens mest tätbefolkade och nedsmutsade områden. En stor del av huvudstaden Bryssel saknar exempelvis vattenrening.

Belgien och Brussel aspirerar idag med rätta på att vara Europas huvudstad. Här ligger de flesta av EG:s institutioner inklusive EG parlament. paradoxalt nog har landet också kommit att spegla alla de problem som nu blir allt större i drömmarna om att skapa ett gemensamt Europa. belgien består av två kulturellt och språkligt skilda delar. det fransktalande Vallonien och det flamländska Flandern. Vallonien har traditionellt varit centrum för den tunga järn och stål industrin medan Flandern varit jordbruksbyggd. Idag har Vallonien stora problem med minskad efterfrågan och ökad konkurrens på sina produkter medan Flandern likt grannen i norr anpassat sin industri på högteknologi. Detta har i sin tur medfört stora inkomstklyftor mellan norr och söder som en spegel av Europa som helhet. Och detta har medfört att det politiska livet i landet inte har styrts av gemensamma nationella intressen eller EG frågor utan motsättningarna mellan dessa två regioner. Efter i det närmaste ett politiskt kaos så omvandlades Belgien 1989 i tre federala stater i Vallonien, Flandern och Bryssel. Men även efter denna har ytterligare motsättningar mellan delstaterna förorsakat både "ekonomisk krigsföring" och regeringskriser. Idag så har en korruptionsskandal avtäckts vilket skakar det socialdemokratiska partiet och hela det politiska etablissemanget.

Vidare norrut så börjar Hollands platta landskap med kanaler och väderkvarnar. Trots sin geografiska olikhet så är Nederländerna enligt min egen uppfattning det land som mest liknar vårt eget i Europa. När jag efter någon resa till Amerika eller Asien landar i Amsterdam så känner jag mig "hemma". Detta beror inte bara på de många cyklisterna, osten och träskona. Även Nederländerna har haft många herrar som Spanien, Frankrike och Tyskland. 1814 skapades de vi idag känner som konungariket Nederländerna. Men som centrum för tygtillverkning, kommers och även kolonialisatör så existerade Holland under många hundra år. Erasmus av Rotterdam blev Nord europas mest framstående humanist. Under åren 1568-1684 så var Nederländernas historia lika med kampen för frigörelse från Spanien. Ändå så var det de spanska upptäckterna som fick Holland och Belgien att blomstra.

Med sina strategiska lägen i Europas centrum så blev Rotterdam och Antwerpen även kommersiellt och industriellt de centralorter som svarade för mer än hälften av Europas handel. På Antwerpens börs bestämdes priserna för världens handels varor. Skatterna till den spanska kronan motsvarade därför 7 gånger mer än det amerikanska silvret. De snabbgående "flygande Holländarna" konkurrerade snart med de spanska och portugisiska skeppen om att föra hem varor från öst och väst. Det holländska ostindiska kompaniet blev förebilden för både samtida och framtida handelsbolag. Nederländerna saknade dock det underlag men även behov för kolonisation av sina kolonier som blev begränsade till handelsposter och senare övertagna av sina övriga europeiska konkurrenter. detta innefattade även den lilla kollisionen vid Afrikas sydspets där holländska bönder, boer, försökte skapa ett nytt Europa. Denna blev senare en del av det brittiska väldet och en mång kulturell krutdurk som ännu väntar på sin detonation eller desarmering. Senare kom holländska kolonier att finnas i olika delar av världen som bas för Royal Dutch Shell och andra råvaru sökande bolag. Indonesien var länge del av detta imperium vilket kan ses i de indonesiska ättlingar och restauranger som finns i dagens Holland.

Rotterdam kom tidigt att växa fram som en av de viktigaste hamnarna som idag är den största i världen och Amsterdam blev det nya Europas handelscentrum. Holland blev Europas

export och import länk till den värld som växte allt snabbare där de kalvinistiska holländarna med sin religiösa renlevnad samtidigt blev Europas rikaste folk. Idag är de tillsammans med danskar berömda för fri sex och droger, vilket tidigare belastade Sverige. Här likt i övriga kontinentala Europa är prostitution en industri som allt annat. I Amsterdams glädjekvarter har fler än Svarte Rudolf dansat. De röda lyktorna lyser här fler och mer än t.o.m. i Hamburg, Luxemburg och Paris. Vad som är mindre känt är att Nedeländerna har världens mest omfattande och kostsamma sociala försäkringssystem. Detta land har likt Sverige ofta framstått som fördöme för välfärdsstaten. Och inom EG är det ett föregångsland. Kombinationen av ett effektivt jordbruk, hög folktäthet med korta avstånd, egna naturgas tillgångar, genomgångsland för en stor del av Europas handel samt en teknisk avancerad industri har skapat en mycket rik nation. Denna litet motsägelsefulla mångsidighet går att uppleva på några minuter från inseglingsleden till Rotterdam där 100 talet stora lastfartyg passerar dagligen som på vattnets motorväg till slingrande och smala vägar genom ett idylliskt småbruksland med ankdammar, gönsaksland och boskap. Men Rotterdam har därför också kommit att bli Europas inkörspport för en allt större narkotika smuggling. Trots sitt avancerade sociala system så det är en patriarkalisk nation där de flesta kvinnorna är hemmafruar och där barnledighet och barnomsorg är betydligt sämre än i andra länder. Nedeländernas miljö är dessutom mycket hårt belastad där det vi menar med natur och rent vatten inte längre existerar.

Jag har flera gånger korsat detta lilla land och förundrats av alla cyklister, tulpanfält, bilar, väderkvarnar, växthus och får som med en befolkning som är dubbelt så stor trängs på en yta som är 1/10 av Sverige. Holland är verkligen samma miniatyrland som man kan se på vykortet. Om Sverige skulle ha samma folktäthet som Nederländerna så skulle vår folkmängd vara 160 miljoner istället för 8. Att resa genom Holland är som att komma till ett slags dockland med sina smala vägar och kanaler. Denna kombination och även en sådan koncentration av människor och ett väl fungerande samhälle är unikt i dagens värld.

Den germanska världen

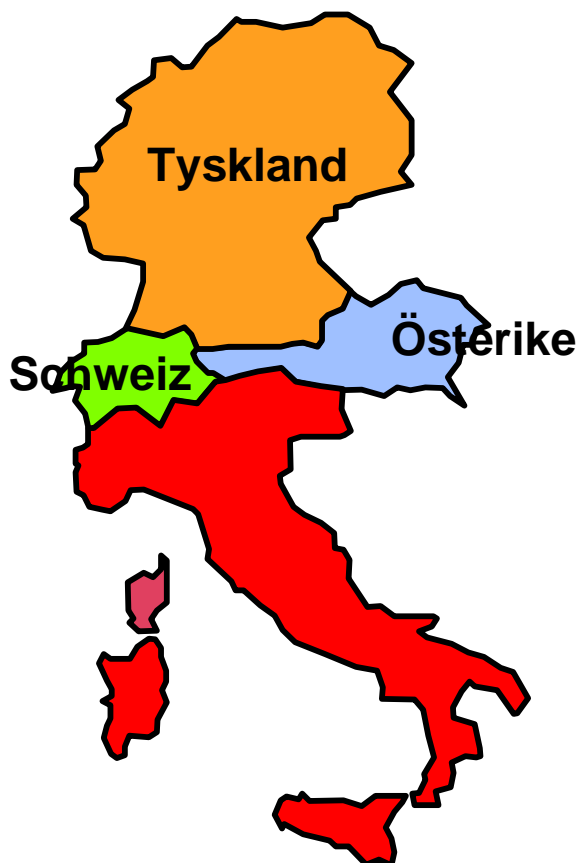
Tyskland är germanernas kärnområde men som nation har ett Tyskland inte ens funnits i 100 år. Det som karaktäriserar den tyska historien är kulturell enhet men nationell splittring. Under Karl den store och hans son Ludvig 768-830 så var Europa tillfälligt enat i ett Frankerrike som omfattade Frankrike, Tyskland, Belgien, Nederländerna, Schweiz, Österrike och Norditalien. Den 24 december år 800 kröntes påve Leo III Karl till kejsare. 830 revolterade Ludvigs söner mot sin far och en släktfejld blev till ett smärre världskrig. Efter föredraget i Verdun 843 då det frankiska riket delades i tre delar av de tre bröderna blev Ludvig den Tyske kung över det Östfrankiska riket. 962 så kröntes Otto I till tysk-romersk kejsare av påven. Detta tyska rikets kärna bestod av saxer och franker men omfattade även norra Italien, Belgien och Nederländerna. Samtidigt så började upplösningen i mindre fodala enheter och stam hertigdömen.

Drömmen om ett kejsarligt tysk-romerskt Europa fanns kvar och fram till Karl V abdikerade 1556 så försökte olika kejsare att förverkliga denna dröm. Men Tyskland splittrades samtidigt i där stam hertigarna blev allt mäktigare vars hertigdömen i sin tur splittrades i ett stort antal furstendömen, grevskap, fristäder och biskopsdömen. Detta var samtidigt ett Tyskland där civilisationen utvecklades och spreds vidare. Hansa förbundet blev ett första EG som kontrollerade handeln i norr. I de tyska städerna växte en ny borgarklass fram med hantverkare inom allt fler områden. Under 30-åriga kriget så härjades landet svårt bl.a. av svenska trupper då befolkningen minskade från 15 till 10 miljoner. Men oftast var det

tyska legoknektar som kämpade mot andra tyska legoknektar. En allmän laglöshet tillsammans med epidemier resulterade i total anarki.

Vid westfaliska freden 1648 så delades Tyskland definitivt då ett antal delstater blev självständiga, Bayern, Brandenburg, Preussen, Sachsen och Österrike. Redan tidigare så hade de schweiziska kantonerna gjort sig självständiga. Ändå fanns kejsar titeln, " Heliga romerska riket av tyska nationen" formellt kvar till dess Frans II nedlade kejsar kronan år 1806. Efter Wien kongressen 1815 så bestod Tyskland av av kejsardömet Österrike, kungarikerna Bayern, Hannover, Preussen, Sachsen-Württemberg samt ett 30-tal mindre furstendömen. Under Vilhelm I av Preussen så blev detta land ledare i det nord-tyska förbundet. Under minister presidenten Otto von Bismarck så skapades ett Tyskland genom krig mot Danmark, brytning med Österrike och slutligen krig med Frankrike 1870-71.

Trots släktskapet mellan Tyskland och Sverige så ligger England och Nederländerna närmare Sverige. Till dess jag började besöka Schweiz så trodde jag att detta land var mycket lika vårt eget. Österrike är det enda tyskspråkiga land som jag känner mig hemma i. Över gränsen till Tyskland så känner jag mig återigen som i ett främmande land. Men vi har ärvt väldigt mycket från denna tyska kultur där Martin Luther är vår andlige far, Gutenberg återuppfann boktryckar konsten, Bach, Haydn, Mozart, Beethoven, Strauss och Schubert genialiska tonsättare, Sigmund Freud själslig vägledare, Karl Marx den politiska ideologins skapare och Albert Einstein, Schrödinger och Heisenberg vetenskapens nydanare. Den historiska kopplingen men samtida konflikter illustreras av att både Freud, Marx och Einstein var av judiskt påbrå. Men ändå var det det ett germanskt tänkandet som med Luthers tryckta katekes formade Nord Europas nationalstater och samhällen. Den lutherska läran lärde människorna att både acceptera och böja sig för överheten och ur detta bevarades adel och feodalism in i 1700 talets upplysning och 1800-talets ny industriella värld. Om inte Luther hade manat de tyska prinsarna att utplåna de bondeuppror (och bönder) som hotade den sociala stabiliteten 1525 så hade Tysklands och Europas historia med största sannolikhet sett annorlunda ut. Som med kejsaren och påven så kom den protestantiska kyrkan och den enväldige monarken att ingå både en helig och ohelig allians. Det var därför protestantismen som hjälpte konungen av Sverige och andra att bli allsmäktig i sitt eget rike. Trots förlorare av två världskrig så är det den tyska vetenskapen, musiken och religionen som har format vår civilisation från stålverk och bilar, fugor och konserter till kvantmekanik och raketer.

Tyskland, Schweiz och Österrike 1991/92

Folkmängd	Area	inv/km ²	Livslängd	Läsförmåga	Energi/%	"GDP"/%	HDI/rank
79.6	357	223	76	99,0	5572/58	21248/85	95,7/12
6,7	41	164	78	99,0	3911/73	33515/97	97.8/4
7,7	84	92	75	99	4063/78	20379/77	95,2/15

Det nya Stor Tysklands ekonomiska styrka och välbefinnande ärremarkabelt jämfört med det land som låg i spillror efter andra världskriget. Idag är landet världens tredje ekonomi och industrination efter USA och Japan. Schweiz har alltid haft en unik position och liksom Sverige varit förskonat från två krig. Landet har världens högsta BNP per capita men också världens högsta löner och kostnadsläge. Österrike har sedan kriget haft en utveckling som i mycket kopierat Sverige.

Det går naturligtvis inte att beskriva Tyskland utan att nämna de två världskrigen och framför allt nazismen. Men dels finns ofantligt skrivit om detta, dels är det inte begränsat till Tyskland, det är ett ohyggligt arv för hela vår europeiska och synnerligen germanska civilisation. Det första världskriget föddes ur nationalism i ett Europa som var delvis parlamentariskt delvis kungligt styrt. Men även det parlamentariska Europa var ett fåtalsvälde. Det vi idag menar med demokrati fanns inte i Europa och inte heller i USA. Det första världskriget resulterade i oerhörd förluster där 10-15 miljoner människor i Europa beräknas ha fått sätta livet till. Det var det första industriella kriget med ubåtar, flygplan och pansarvagnar. Det var det första kemiska kriget med stridsgas. Det var det första totala kriget där handelsfartyg och städer var mål. Efter det första världskrigets slut så föddes det demokratiska Europa där Nationernas Förbund bildades, visserligen utan USA, men ändå ett internationellt forum för fred. Europas länder blev parlamentariska, människorna fick rösträtt och arbetarna bildade fackföreningar. Ett helt nytt maktförhållande skapades där de gamla

konservativa ägarintresserna ställdes mot socialistiska arbetare. I nordväst segrade demokrati i sydost slog det gamla Europa tillbaka. 1922 tog fascisterna oblodigt över makten i Italien när kung Emmanuel utsåg Mussolini till premiärminister. Fackföreningar och partier förbjöds och kommunisternas tillgångar konfiskerades. Även delar av det övriga Europa blev totalitärt som Jugoslavien, Ungern, Polen, Spanien och Tyskland.

Ett annat resultat av det första världskriget var de stora lån och skadestånd som skulle återbetalas till segrarna och främst USA. Hela Europas ekonomi berodde egentligen på den amerikanska. En stor del av skuldbördan föll på Tyskland vars ekonomi blev allt sämre och arbetslöshet allt större. Vid den amerikanska börskraschen 1929 så havererade även den europeiska ekonomin. 1929 var 1 miljon arbetslösa i Tyskland, 1933 var det 6 miljoner. Hitler började få allt mer sympatier bland både industrimagnater, medelklass men även arbetare när han hävdade att största hotet mot Tyskland var judar, kommunister och demokrati. Juli 1932 hade nazisterna blivit Tysklands största parti. I början av 1933 blev han rikskansler. Efter riksdagsbranden så arresterade han ledande kommunistiska riksdagsmän och hans stormtrupper slog sedan till mot fackföreningsrörelsen. Socialdemokraterna förbjöds 1933 och dess tillgångar konfiskerades. 1934 var Hitler rikskansler, president och överbefälhavare i tredje riket. Resten vet alla eller borde veta.

Det finns flera, även svenska opinionsbildare som har påstått att välfärdssamhället på sikt ger ett hot om ett totalitärt maktövertagande. Jag tror själv att det verkliga hotet finns någon annan stans och vi har sett detta i exempelvis Italien, Tyskland, Spanien, Grekland och Chile. Men visst finns vissa skrämmande paralleller mellan då och nu med finansiell kris, arbetslöshet och ökade klyftor mellan de som har och de som inte har.

Det tyska bidraget till vår civilisation är en motsägelsefull blandning av Martin Luther, Bach, Kant, Freud, Einstein, Daimler, Benz, Krupp och Hitler spetsat med öl och bratwurst. Med anledning av Sovjets och USA:s övertagande av de tyska vetenskapsmännen efter kriget skrev den amerikanske satiriken Tom Lehrer: *"Once the rocket is up, who cares where it comes down, it's not my department, says Wehrner von Braun."* Sanningen var att Tyskland i många avseenden låg före den övriga världen i teknisk utveckling vid tidpunkten för det andra världskrigets utbrott och att det var denna tyska vetenskap och teknik som sedan ärvdes av de segrande staterna. Redan innan så flydde flera av de stora tänkarna som Einstein och Fermi till USA.

Det tyska Europa omfattande Tyskland, Österrike och norra Schweiz är trots sina interna olikheter en separat värld. Mitt första besök i denna värld början på sjuttioalet förde mig längs Rhen från Holland rakt in i Ruhrområdet och "Det tyska undret" där solen försvann och träden stod glesa. Här kring Essen, Bochum och Wuppertal så växte Europas industriella kärna fram med Krupps kanoner och Solingens knivar blandat med Dortmunds öl. Men det var också här Europas mest nedsmutsade mijö fanns och där Rhen verkligen inte gjorde skäl för namnet. Längre söderut längs Rhen ligger det gamla Tyskland med de medeltida småstäderna kring Heidelberg. Kontrasten mellan dessa pittoreska gränder och den framrusande trafiken på Hitlers autobahn är mycket stor. Tysklands inflytande på vår moderna civilisation har varit större än något annat land och för att förstå denna så måste vi förstå den tyska människan. Tysklands återuppbyggnad efter kriget har åter visat den tyska effektiviteten på samma sätt som trettitalets nazistiska återhämtning.

Österrike och Schweiz är en tillbakadragen del av detta stora tyska rike där Alpernas höga berg och djupa dalar har skapat en egen mentalitet även om den fortfarande är tysk. I Schweiz så är kantonernas individualitet en slags miniatyr av Europa som helhet. Många utlänningar blandar ihop Sverige och Schweiz och många svenskar inklusive mig själv har trott att våra kulturer har varit lika. Men skillnaderna är istället många, djupa och höga som landets dalar och bergstoppar. Kontrasterna och motsägelserna är många i detta land där narkomaner idag

fritt injicerar i Zurich centralpark samtidigt som äldre män och kvinnor kopplar av i den gamla kurorten Baden. Alpernas skönhet som avspeglar sig i vattnet nedanför Luzern eller genom tågfenstret på väg från Salzburg finns dock fortfarande kvar som en inre syn. Det kanske inte är någon tillfällighet att många av våra stora tänkare har fått sina visioner av godhet, sanning och skönhet i denna natur inkluderande Mozart, Herman Hesse, Carl Gustav Jung och Albert Einstein.

Den tyska kulturen har således sedan Medeltiden påverkat utvecklingen i Europa allt mer. Från det att Tyskland enades fram till det andra världskriget så var Tyskland vår civilisations vetenskapliga och tekniska centrum. Vår civilisations nuvarande världsbild är i högsta grad germanskt. Efter både det första och det andra världskriget som både betecknats som "det totala kriget" så sade människorna aldrig mer igen. Det är ur denna bakgrund skrämmande att se nynazister på marsch i Tyskland samtidigt som invandrar lägenheter sätts i brand. Men rädslan för en historisk upprepning finns kanske starkare än något annat land i Tyskland självt. Samtidigt så finns fortfarande "Besser-wisser" arvet levande vilket jag själv och många har upplevt. Utan att generalisera så bör vi nog lyssna åtminstone litet på Margareth Thatcher och Günther Walraff. Men vi måste också uppmärksamma att den slavhandel och det barnarbete som fanns på 1800-talet i övriga Europeiska länder knappast var mer humant utan var del av ett likartat övermännisko tänkande. Denna varning kan även ges för den amerikaniserings process i den nya världsordningens namn som nu sker. Kulturell och politisk likriktning oberoende riktning leder alltid fel.

"Det tyska undret" är emellertid en realitet. Det land som låg i ruiner 1945 är idag Europas ledande stormakt både ekonomiskt, tekniskt och politiskt. Det är från tyska Bundesbank som penningflöden och konjunkturer styrs. När de båda tyska staterna åter sammanfogades de 3 oktober 1990 så fick världen ett nytt "Stor Tyskland" och det var många äldre som kände olust och oro. Denna återförening skapade först en snabb tillväxt i gamla Västtyskland medan öst snarare gick bakåt med allt större arbetslöshet. Idag har denna även ökat kraftigt i väst samtidigt som invandrar motsättningarna ökar. Att Europas framtid åter i hög grad kommer att bestämmas från Berlin är emellertid redan ett faktum.

Industrialismens födelse

Även England fick sin civilisation genom romarna som i början på 200 talet intog "Britannia. Spåren är få men finns både i språket och i orter som exempelvis Bath där det romerska badet fanns och Londonium som då anlades. Ursprungligen så beboddes de brittiska öarna av kelter liksom i det övriga Europa. Vid den romerska erövringen trängdes dessa norrut till Skottland bakom Hadrians mur. Eboracum vid nuvarande York var det största legionärs lägret. Från England exporterades koppar, tenn, ull och säd till Rom med special byggda skepp. När det romerska riket föll samman av den germanska invasionen så innefattade detta även England dit jutar, angler och saxare invandrade från nuvarande Danmark och Holland kring 450. De briter som levde där trängdes in i Wales. Redan då hade kristendomen gjort sitt intrång i det germanska Europa. Germanen Wulfila nämns som en föregångare och den som på 300 talet översatte silverbibeln som nu finns i Uppsala till gotiska. Vid 600 talet var större delen av de brittiska öarna kristnat och flera kloster började att anläggas. Ärkebiskoppen av Cantebury, Teodor organiserade den Anglo-saxiska kyrkan under de sista åren av 600-talet. Som över hela Europa så var klostren centrum både för religiös, mental och världslig utveckling av civilisationen. 793 så angrep skandinaviska vikingar klostret Lindisfarne. Detta inledde två århundraden av vikinga dominans där England och Irland tidvis var styrt och bebott av danskar och norrmän som också var i kamp med varandra. Ett annat resultat av den nordiska

anstormningen var att den frankiska kungen förlänade Normandie åt vikinga hövdingen Rollo 912. I motprestation skulle Rollo försvara Frankrike och Paris mot andra vikingar. Dessa frankiska vikingar fortsatte sedan söderut och fördrev under de senare åren av 1000 talet araber och byzantiner från södra Italien och Sicilien. 1066 invaderade normanderna England under Vilhelm Erövraren. Vid slaget vid Hastings så frigjorde sig engelsmännen slutgiltigen från vikingarna för att få nya herrar i de segrande normanderna 1066 så förvandlades det anglo-saxiska kunga riket till kungariket England. I början av 1100 talet styrde normandiska kungar England, nordvästra Frankrike och södra Italien.

Storbritannien och Irland 1991/92

Folkmängd	Area	inv/km2	Livslängd	Läsförmåga	Energi/%	"GDP"/%	HDI/rank
57,5	245	235	76	99,0	4988/3	16748/74	96,4/10
3,5	70	50	75	99,0	3663/64	10782/49	92,5/21

Storbritannien är en av världens mest tätbefolkade länder även om både Holland och Belgien överträffar öriket i väster. . Det är också ett av de mest urbaniserade. Från att ha varit Civilisationens Kärna och centrum i Det Brittiska Imperiet så har landet efter två krig som de vunnit ändå hamnat efter förlorarna. Japans och Tysklands sammanlagda industriproduktion är idag 6 gånger så stor. Även Frankrike och Italien är större industrinationer. Ändå tillhör Storbritannien de stora ekonomierna i världen både totalt och per capita. Landet har dock länge brottats med en stor arbetslöshet och samtidigt underskott i handelsbalansen. Irland tillhör utkanterna på det industriella Europa och har en betydligt lägre köpkraft än sin granne i öster. Det är fortfarande ett jordbruksland där 9% av BNP kommer från denna sektor.

Ur denna historia är det svårt att definiera de "verkliga" engelsmännen. En keltisk-romersk-anglo-saxisk-norsk-dansk historia med lite normandiskt fransk vikinga blod var kanske rätt före 1900-talet. Idag är det dessutom uppblandat med afrikanska och indiska immigranter från de gamla kolonierna. Så vad har detta England givit tillbaka till världen. Ett av det viktigaste är parlamentarismen. I juni 1215 antogs Magna Carta vilken var det första steget på att definiera fri och rättigheter för de styrande och de styrda samt kungens makt. England led liksom oponenten Frankrike under det 100 åriga kriget mellan staterna som även resulterade i en starkare kungamakt.

Som ö började England att bygga upp sin flotta och deltog allt mer i europeernas erövring av världen. Först som sjörövare av spanska och portugisiska fartyg sedan allt mer i konfrontation med Spanien. När den spanska armadan gick under utanför England 1588 så på

börjades 450 års engelsk dominans av världshaven. Det var Spanien och Portugal som upptäckte och plundrade Den Nya Världen. Det var Holland, Frankrike och främst England som kolonialiserade den. I många fall skedde detta inte frivilligt då det var politiska och religiösa oliktankande samt förvisade brottslingar som tillhörde den första vågen emigranter. Men från handelsstationer, straffkolonier och experiment samhällen så växte nya nationer fram. Civilisationens Kärna hade slagit rot på en ny kontinent. 1607 grundades Jamestown i Virginia och 1620 anlände de landsflyktiga engelska pilgrimmerna i Massachusetts. 1629 följdes dessa av en grupp puritaner som grundlade Boston. 1638 bodde 25000 människor i kolonin och John Harvard donerade sitt bibliotek och sitt namn till det som skulle bli världens mest respekterade universitet.

1600 grundades det brittiska ostindiska kompaniet och detta påbörjade erövringen av Indien. Under 1600 talet inrättades tre stora handelsstationer i Bombay, Madras och Calcutta. Med Indien som utgångspunkt fortsatte den engelska expansionen mot öster. Portugiserna hade nått Kina redan 1514 men handeln var begränsad till dess det ostindiska kompaniet under senare hälften av 1600 talet beviljades att handla på flera kinesiska hamnar. Då engelsmännen inte var benägna att handla med guld så påbörjades en annan handel som idag betecknas som kriminell. Opium odlades i Indien och smugglades på engelska skepp in i Kina. När kineserna krävde stopp för denna handel så resulterade detta i det första opiumkriget 1840-42 då briterna enkelt besegrade kineserna. Efter det andra opiumkriget 1858-1860 tvingades kineserna att legalisera opiumhandeln och i slutet på århundradet hade Kina delats upp i olika intresse sfärer av Japan och de europeiska stormakterna.

I och med att Portugals, Spaniens och sedan Hollands inflytande minskade blev det Frankrike och England som konkurrerade om makten både i Europa och i de nyupptäckta världarna i Amerika, Asien och senare Afrika. Detta ledde till flera krig som omfattade allt större del av världen. Vid spanska tronföljdskriget 1701-13 förlorade Frankrike delar av Kanada till England. Vid 7 årskriget 1756-63 besegrades fransmännen både i Quebec Kanada och i Indien. Efter freden i Paris 1763 så kontrollerade England Indien och Nordamerika men ännu viktigare världshaven och därmed världshandeln. Utan att betona någon orsak och verkan så var det efter denna seger den industriella revolutionen inleddes i England.

Både en annan parallell filosofisk, politisk och vetenskaplig utveckling hade föregått industrialismen i England. John Locke förordade maktindelning och hade förberett parlamentarismens införande. Slutligen så förändrade Isac Newton (1642-1727) för alltid vetenskapen och påbörjade den revolution av vetandet som ledde till allt fler upptäckter och uppfinningar över hela Europa. Matematiken, kemin, fysiken och biologin revolutionerades. Och det blev i England detta nya vetande översattes i teknik. På 1760 talet ledde flera engelska uppfinningar till att textilproduktionen kunde mekaniseras. Men ännu viktigare så uppfann eller i varje fall fulländade James Watt 1769 ångmaskinen. Nya produktionsmetoder för stål gjorde att England från 1770 till 1861 ökade produktionen från 50 000 till 3.8 miljoner ton medan kol produktionen ökade från 6 till 57 miljoner ton. Samtidigt tredubblades folkmängden där nya industristäder som Birmingham, Manchester och Newcastle växte fram.

Kanske är just 1800-talets England ett bra exempel på hur civilisationens utveckling är en mångsidig process av många ömsesidigt beroende faktorer. De filosofiska, vetenskapliga, ekonomiska och politiska förändringarna resulterade i andra filosofiska, vetenskapliga, ekonomiska och politiska förändringar i en ständig spiral. Den ökade rikedomen gav samtidigt en ökad fattigdom. Nedsmutsade industristäder med barnarbetare, sjukdomar och prostitution följde med utvecklingen. Förbättrad teknik gav ökad strukturell arbetslöshet redan på 1800-talet. Övervinster och nyrika finanshajar gav i kontrast upphov till nya filosofiska inriktningar där Marx och Engels uppmärksammade denna sociala misär med sin nya arbetarklass. På

samma sätt ställde liberalismen krav på en jämnare inkomstfördelning. Redan under feodaltiden hade detta tvistats mellan kung, hertigar, baroner, präster och köpmän. Nu omfattade det allt fler av befolkningen.

Denna utveckling skapade överskott både på kapital och på människor vilka båda började emigrera till andra länder. Amerikas Förenta Stater som sedan länge gjort sig fria från Det brittiska Samväldet ersattes av nya. Kanada, Fjärran Östern, Australien och Nya Zeeland kolonialiserades under 1800 talet. Och efter 1872 beslutade Europas Stater att gemensamt dela på Afrika där England lade beslag på en lejon part. Mellan 1846 och 1932 lämnade mer än 50 miljoner människor Europa i den största germanska folkvandringen någonsin. 18 miljoner från Stor Britannien, 10 miljoner från Italien, 10 miljoner från den tyskspråkiga delen, mer än 1 miljon från Sverige och många fler övergav sitt fädernesland för en ny moder jord. Av dessa hamnade de flesta, 34 miljoner i USA, 5 miljoner till Australien och Nya Zeeland, 5 miljoner till Kanada och resterande till andra delar.

Kolonialismen, imperialismen, industrialism, liberalismen och parlamentarism är alla engelska arv. Genom den ärorika och oblodiga revolutionen 1688 så påbörjades på allvar vägen till parlamentarism i England vilket statsfästes av "Declaration of rights" 1689. England övergav kungligt envælde till förmån för konstitutionell monarki som begränsade kungens makt. England förvandlades steg för steg till en handelsbaserad kapitalistisk ekonomi. 1571 etablerades London börser, 1600 Östindiska kompaniet och 1694 Bank of England. 1832 års parlaments reformer tillät den nya klassen av rika handelsmän och industriägare tillträde. Den viktoriaiska tiden under drottning Victoria 1837-1901 blev Storbritanniens storhetstid. Vid Viktorias död hade redan en annan epok inletts. 1894 passerade USA Storbritannien som världens ledande industrination.

England är en annan och naturligt egen värld som en ö av egenheter bland ett allt mer uppblandat Europa. London med sina röda bussar, trånga tunnelbanor, Piccadilly Circus, regn, pubbar, svarta taxibilar och koldoftande smogg är ändå för mig det verkliga Europa. Att detta en gång var Civilisationens Kärna känns fortfarande. Varje gång som jag återvänder till London så upplever jag att trots min otrivsel i storstäder så accepterar jag denna. Även här har våldet gjort sin entré, men London är ändå fredlig och familjär. det går också fortfarande att känna igen atmosfären från Sir Connan Doyle och Agata Christi där jag många gånger tyckt skymya Poirot, Sherlock Holmes och Dr Watson i folkvimlet vid Pickadelli Circus. Kontrasterna i dagens London är stora där de kritstrecsrandiga kostymerna med plommonstop och paraply blandas med indiska invandrare och ungdomens punkmode med lila hår och läder.

Med tåg når man på någon timme Brighton där ett annat England ser ut över havet från sina karaktäristiska pirer. Många av dagens engelsmän tillbringar sommarhelger och semester på stranden oberoende av vädret och talar om vädret eller matsmältningsproblemen. Ett annat sätt att uppleva England är att på en husbåt ta sig genom det nätverk av kanaler som genomkorsar landet upp mot industrialismens vagga kring Manchester och Birmingham. Längre ut på landsbygden norrut mot Skottland så finns den gamla kulturen kvar där man varje ögonblick väntar sig Robin Hood komma ridande ut ur Sherwood skogen. Längs bygatorna vandrar ankorna obesvärat framför bilarna och människorna ser tidlösa ut på väg till de gamla flintstens kyrkorna. Londons kosmopolitiska värld är helt olika denna lantliga ro, men kulturen är densamma. Mjölklaskorna och Times kommer till porten medan människorna samlas på puben både för en snabb lunch och en dart kväll med mycket öl. Både den engelska maten, ölen och humorn är väldigt engelsk.

Nu förändras även det konservativa och lite idylliska England av arbetslöshet och rasism där våldet tilltar. Landet genomgår den värsta lågkonjunkturen sedan 1930-talet samtidigt som förnyat krav på självstyre hörs både från Nordirland och Skottland. Storbritannien har även en utbildningskris. I dagens Storbritannien så fullföljer bara 36% av ungdomarna en gymnasial utbildning upp till 18 år medan samma siffra i Tyskland är 81%. T.o.m. Financial Times tycker att Thatcherismen har misslyckats där arbetslösheten från 1990 till 1993 ökade från 7 till 10 procent. Det nya är emellertid att denna paradoxalt nog även drabbar de välutbildade trots den låga högre utbildningen. För femte året i följd så ökade andelen arbetslösa bland nyutexaminerade akademiker. 1993 kunde bara 43% finna ett stadigt arbete under det år det lämnade universitetet. Den enda brittiska ljuspunkten var att landet nu är världens störst vapen exportör efter USA.

Det brittiska imperiet kom att styra en stor del av världen med hjälp av både handel och vapenmakt och planterade den västerländska civilisationens frö i Amerika, Afrika, Asien och Australien. Dessa kulturer från Indien och Australien i öster till USA och Kanada i väster kom att bli engelska i många fler avseenden än språket. Ideologi, handel, industri och frikyrkor formade världen. Fotboll, tennis, bordtennis, cricket, rugby, golf, curling, boxning, landhockey och ishockey blev engelska bidrag till lek och idrott. Och i Liverpool skapade ett antal talangrika musiker en ny ungdomsgeneration. John, Paul, Ringo och George har kanske haft mer inflytande över fler människor än några andra engelsmän, levande och döda. Jämfört med andra rockartister av idag framstår också dessa unga män som vår tids filosofer och poeter. deras budskap är mångfaldigt och deras musik genialt. Om jag skulle välja en sång för en gemensam värld så skulle det bli "Imagine" av John Lennon. Det var fler än jag som kände att en värld slutade andas när John Lennon mördades i New York.

Ännu ett steg åt väster finns Irland som på något sätt inte tillhör Europa. Det största misstag man som besökare kan göra är också att i något avseende likna irländarna men engelsmän. Detta gäller för övrigt även Skottland. Dublin är en stilla och vacker stad som när pubarna öppnar skiftar tempo och samlar de flesta av sina innevånare i en stimmig och hjärtlig tillvaro. Irländarna symboliserar om några immigrationen till Den Nya Världen. Mellan 1820 och 1860 utvandrade 2 miljoner människor från "Den Gröna Ön" till USA medan lika många dog av svält. Under 1850-talet så utgjorde dessa irländare varannan invandrare som kom till Ellis island i New York. Irländarna hade under 1700-talet blivit allt mer beroende av den från Amerika införda potatisen som sitt levebröd. Paradoxalt nog så kom det även att bli denna eller snarare frånvaron av potatisen som under missväxtåren i början av 1800-talet tvingade irländarna att söka sig till ett nytt land. Av de som ej emigrerade så dog över en miljon av svält och epidemier. Om engelsmännen bidrog med språket så svarade irländarna med sig själva i den snabba expansion som skedde i USA under det förra århundradet. Irländarna stannade på östkusten där Boston kom att bli en irländsk stad och där det demokratiska partiet formades av detta nya tillskott i Amerikas multidentiska flora.

Dagens Irland har kvar sin värme och gemytlighet vilken har både en positiv och negativ sida. Att dricka öl på en full och simmig irländsk pub är en upplevelse då man inte kan undgå att hamna i diskussion med iröändare av alla åldrar. Irländaren spenderar 15% av sin inkomst på detta intensiva publika. Men tyvärr sätter detta sina spår i alkoholism och sjukdomar. det moderna Irland försöker också att bli en exporterande och högteknologisk industrination vilket också syns i förbättrad handelsbalans. Men den personliga inkomsten ligger fortfarande under övriga Europa. Om detta är en nackdel eller ej får var och en bedöma efter att ha besökt "Den Gröna Ön".

Den sista anhalten i Den Gamla Världen

Det var islam som via araberna återbördade civilisationens kärna till Europa och det var kristendomen som spred den vidare och som drev på utvecklingen där Spanien och Portugal blev nya budbärare innan civilisationens kärna flyttades norrut mot Frankrike, Österrike och Ungern. Nordeuropa med sin germanska befolkning i Tyskland, Storbritannien, Holland och slutligen Skandinavien blev det område dit civilisationen nådde sist men också där den kom att växa med nya grenar på kunskapens träd. När ismassorna drog sig tillbaka från Europa så var Skandinavien sist att befolkas av både växter och djur. De första människorna var jägare, fiskare och nomader. troligen var dessa förfäder till våra samer. Det svenska kärnområdet kring Mälaren var längst täckt av vatten medan södra Sverige var förbundet med Europa och norra Sverige nåddes via Finland med också från den norska kusten. Svealand var därför också det sista landet i Europa dit människan flyttade in.

När germanerna anlände vet vi inte exakt, men successivt uppstod en mer bosatt kultur med sädesodling och husdjur. Även detta skedde betydligt senare än övriga Europa. Under århundradena efter vår tidräknings början då det byggdes fornborgar i hela vårt land och de danska och tyska germanerna drog söder och västerut så levde sen övriga Skandinaviska kulturen kvar ganska ostört. sedan följde vikingatiden då norrman koloniserade Island och Grönland för att slutligen nå Nordamerika. Svenska vikingar drog österut via de baltiska staterna och genom Ryssland ända ned till Byzans. och danskarna härjade på de brittiska öarna och Frankrike. Så småningom så nådde kristendomen några hundra år försenat Norden. det var med denna som den verkliga civilisationen anlände och där tre kungadömen började att växa fram även om Danmark tillsammans med Norge och Sverige försökte skapa en gemensam Nordisk union. Det var även Danmark som förmedlade civilisationen till Norden. Jylland är det kontinentala Europas utpost i norr som även varit germanernas vagga och en blandning av tyskt, engelskt och skandinaviskt. Denna halvö har alltid varit både en bördig jordbruksbygd och en hamn för ett rikt fiske. Det samma gäller de övriga danska öarna och Skånes kulliga nya fastland. Lund kom tidigt att bli centrum för den kristna världen då staden 1103 blev ärkebiskopssäte för Norden och med den största geografiska omfattningen. Skåne blev även en viktig del för en ny världslig makt. Glimminge hus finns kvar som ett medeltida minnesmärke över riddarväsendet men också Europas tvärkulturella band. För både Kölnerdomen, Lunds domkyrka och Glimminge hus spelade Adam van Düren en central roll för utformningen.

Men det gemensamma Norden blev en parentes i historien. Istället skapades ett Danmark med norsk lydstat och ett Sverige med finsk "koloni". Politiskt följde dessa länder med i Europas olika epoker från envælde till parlamentarism. Och politiskt så deltog dessa länder aktivt i de krig som rullade genom Nord Europa även om just den interna Nordiska maktkampen dominerade.

Sverige, Norge, Danmark, Finland 1991/92

Folkmängd	Area	inv/km ²	Livslängd	Läsförmåga	Energi/%	"GDP"/%	HDI/rank
8,6	450	19	78	99,0	4736/58	25487/79	97,7/5
4,3	324	13	77	99,0	6912/0	24151/75	97,9/3
5,1	43	120	76	99,0	4662/46	23676/78	95,5/13
5,0	337	14,8	76	99,0	5932/83	24400/77	95,4/14

Om vi jämför de fyra största nordiska länderna med varandra så ser vi många likheter redan i siffrorna. Den ekonomiska och sociala standarden är idag praktiskt taget densamma. När det gäller Human development Index så ligger Norge och Sverige i topp i världen medan Danmark och Finland har hamnat något längre ned främst p.g.a. något kortare livslängd. Men det land som skiljer mest och som samtidigt är mest "europeiskt" är Danmark med 120 innevånare per kvadrat kilometer. Sverige, Norge och Finland är unika med sin glesa befolkning i Europa. Sverige har tillsammans med Japan världens högsta industriproduktion per capita, nästan dubbelt så stor som Storbritannien och 50% över USA. Totalt har Sverige världens 14:e största industriproduktion, Finland ligger på 21:a plats, Danmark på 37:e och Norge på 29:e. Skulle vi slå ihop alla fyra blev produktionen 200 miljarder USD och världens 8:e största industri nation efter Ryssland och före Kanada.. Med 570 miljarder USD skulle detta gemensamma Norden vara världens 7 största ekonomi efter Storbritannien. Slutligen skulle Norden konkurrera med Storbritannien om att vara världens 5:e handelsnation med 6% av världshandeln. Skandinavien tillhör den absolut rikaste delen av världen.

Före det andra världskriget hade allt fler av Europas stater förvandlats till totalitära regimer. Detta var i sin tur delvis en reaktion mot den demokratiska arbetar rörelse som hade vuxit fram i kraft av de allmänna rösträtts reformer efter det första världskriget. Om något visar denna process hur kortvrig och hur bräcklig demokratin har varit i Europa. Efterkrigstidens Europa kom istället att karaktäriseras av bland-ekonomins expansion inom den social demokratiska ramen av reformer. Denna process fördelade både arbete och inkomst till allt fler människor. Pensionsreformer, sjukvård och utbildning skapade det "starka" samhället som även hade utrymme för de svaga. Men framförallt så skapade den ett demokratiskt samhälle med "frihet, jämlikhet och broderskap" så långt detta var möjligt i ett krigshärjat Europa. I många avseenden var Sverige och Norden "Civilisationens Kärna" i denna utveckling där tyska och österrikiska socialdemokrater som flytt undan Nazi Tyskland hade övervintrat i Sverige. Drivkraften i efterkrigstidens Europa kom således att bli en slags ohelig allians av Marshall hjälp och socialistisk ideologi.

Sverige, Norge, Danmark och Island är en gemensam kulturell enhet trots vissa skillnader. Genom sina historiska band, men främst den kulturella likheten så vill jag även trots den språkliga förbistringen räkna Finland till denna familj. Det gemensamma Norden har många likheter men också komplementära skillnader. Sverige är som germansk stat unik då landet till största del existerat som orörd kulturell enhet i troligen mer än 2000 år och som fri nation i

mer än 500 år. Sverige kan därför få representera slutpunkten på denna europeiska kultur innan **Civilisationens Kärna** slutligen tog steget över till Amerika och ännu en ny värld. Men Sverige kan också mer än något annat land visa den germanska kulturens rötter.

Vi behöver inte besöka Egypten, Grekland eller Italien för att kunna uppleva spåren efter våra förfäder. Sverige har en egen unik historia som dokumenterar människans utveckling under de senaste femtusent åren. Jag är själv uppvuxen nordväst om Sundsvall där bronsåldern och vikinga tiden har lämnat många spår i form av konungahögar och runstenar vid den vik som var början till handelsvägen med Norge. Något längre norrut finns vårt lands mest omfattande hällristningar vid Nämforsen vilka berättar om en ännu tidigare fångstkultur och där jag tillbringade min barndoms somrar i Härjedalen finns några av de unika hällmålningar som beskriver en forntida djurvärld. Även vid två av mina senare hem, Uppsala och Västerås finns vikingatidens konungagravar och offerplatser. Där jag nu bor vid Norra Björkfjärden i Mälardalen ligger en fornborg med gravhögar på en klippa som övervakade handelsvägen mellan Birka och Uppsala medan Enköpings trakten är fylld av hällristningar från bronsålderns bondesamhälle. Detsamma gäller Norrköpings omgivningarna och västkusten. Gotland och Visby är den rikaste delen av vårt land både när det gäller historiska minnesmärken, människor och natur, vilken jag ofta återvänder till. Det är en sagolik ö som på våren klär sig i många färger. Där kan vi följa människan från stenåldern i Stora Karlsös djupa grotta till Visbys medeltida samhälle medan skeppssättningarna, bildstenar, stenrösen och gamla kyrkor är utspridda över hela denna fascinerande ö. Dessa fornminnen finns i vår närhet över hela vårt land och dessa bär också med sig ett budskap till vår tids människa.

Men dessa historiska arv följer även med oss genom senare århundraden. Gamla Stan i Stockholm är en unik del av vår civilisation då den aldrig blivit härjad eller plundrad. Detsamma gäller de flesta delarna av Sverige som har varit skonade från krigens förbannelse. Kring Mälaren finns därför också en unik värld av små städer och slott från Sigtuna och Uppsala i norr, Örebro och Västerås med fortsättning in i bergslagen i väster och Strängnäs samt Mariefred i söder. Från Gustav Vaasas Gripsholm, Wrangels Skokloster, det vackra Drottningholm med sin unika teater samt Örebro Slott där Sverige 1617 fick sin första riksdagsordning finns konungens och adelns historia bevarad. Men även allmogen går att följa genom det svenska landskapet från Skånes vitkalkade lantgårdar till Dalarnas rödmålade stugor och norrlands naturgråa nybyggen i utmarkerna. Den självägande bonden är också unik i det svenska historiska arvet. Detta bondesamhälle fanns kvar ända in i min egen uppväxttid i Norrland och i Smålands djupa skogar. I Norge och Finland finns det fortfarande, men också där förändras världen nu snabbt. Skansen är enligt min uppfattning Sveriges mest intressanta museum. Här går det fortfarande idag att uppleva denna historia.

Trots jordbrukets vikt så är hela Skandinaviens historia knuten till havet. Det var havet som förde vikingarna till nya världar och det var över havet som civilisationens förändringar fördes till baka. Men framförallt så var det kustfisket och senare djuphavsfisket som gav mat och inkomster till en stor del av befolkningen. Längs den norrländska kusten från Bönan utanför Gävle till Ulvön i Ångermanland finns dessa kvar även idag. Spikarna på Alnön utanför Sundsvall har alltid varit min hemmahamn då det idag går att avnjuta både färsk strömming och hög klassig jazzmusik på somrarna. I hela Stockholms skärgård från Vaxholm och Möja över till Åland med Kökar och andra öar finns dessa fiskelägen även om de nu allt mer blivit till semesterorter. Västkusten kring Lysekil erbjuder en vildare havsnatur som har sin egen skönhet. Här finns otaliga fiskelägen där små hus klär små bergknallar längs trånga gränder. Klädesholmen är kanske den mest fascinerande men det finns många andra.

Ändå är Norge mer än de övriga Nordiska länderna, kanske Island undantaget, ett kustland. Norge har också Europas största handelsflotta efter Ryssland och världens 5:e

största. Om Nordens handelsfartyg kombinerades så skulle vi konkurrera med USA om att ha världens näst största handelsflotta efter Japan. Här har fiskelägen vuxit till städer som gömmer sig inne i fjordarnas djup. Våren i Bergen, midnattsolen i Tromsø, stekt Hällefundra i Kristianssand eller en resa längs Trollstigen och Örnvejen är oförglömmeliga upplevelser. tronheim blev ett tidigt centrum i Norge som under järnålder och vikingatid förband Sundsvallstrakten med den norska kusten via Jämtland. Här finns nidarosdomen och en av Nordens mäktigaste kyrkor.

Den nordiska människan fick mer än andra lära sig att anpassa sig till den omgivande naturen. Detta skapade en naturkänsla som fortfarande finns kvar i det nordiska sinnelaget och som idag är en av våra största tillgångar. Att plocka hjortron på de norrländska myrarna, hoppa i Bottenviken efter en riktig finsk bastu eller gå på tur i Trysilfjällen är en unik tillgång. Sverige är "fantastiskt" från Mälarens och Stockholms skärgårds unika vattenvägar, Västkustens skär, Sareks vildmark, Indalsälvens nipor och trolska stillhet, Härjedalsfjällens blomsterprakt, Bohusläns kala klippor och Höga kustens klappersten och granitklippor. I vårt land så är trots förurning och radioaktivt avfall ändå avståndet till "Edens Lustgård" fortfarande litet.

Om jag själv fick välja ett "favorit land" i världen med avseende både på naturens skönhet, människornas innerlighet och samhällets "mänsklighet" så skulle det ändå bli Norge. Om jag skulle söka efter Moder Jord så finns hon för mig i de norrländska skogarna och på fjällens slutningar eller i ytterskärgården en midsommarnatt. Och om jag skulle välja en naturlig, ödmjuk men samtidigt fri och stark människa så skulle jag söka henne eller honom i Finland. Den enkla anledningen till detta är att det var hit civilisationen och industrialismen nådde sist.

Norge har sedan sin frigörelsen från Danmark, Sverige och sist Tyskland strävat efter att bevara denna unika själ med ett eget språk och en egen kultur. De norska fjordarna har sedan min första åktur på trollstigen i början på sextioalet verkligen trollbundet mig. Idag så verkar dessutom Norge vara ett av de få länder i världen som fortfarande försöker hitta en nationellt, geografisk och kulturellt anpassad civilisation vilken beaktar både människan och naturen. Det behöver inte vara tråkigt eller efterblivet att bo i norra Europa. Ett besök vid polcirkeln och Tromsø verifierar detta påstående i gränstrakterna mellan samernas natursamhälle, Nordsjöns fiskeflotta och modern rymdforskning. Jag hoppas att detta Norge klarar av att övervintra även i dagens värld.

Även vårt land kom att uppleva många nya världar under sin historiskt sett korta historia och dessa nya världar blev allt större. Vikingarnas resor sträckte sig ända till Bagdad i Öster och New Foundland i väster. Vi kan därför säga att det var just här som den gamla och nya världen först knöts samman. Vikingarna levandegör på ett mycket påtagligt sätt civilisationens vandring åt väster även om denna "civilisation" fortfarande i de flesta avseenden fortfarande var helt underlägsen sin mångtusen åriga förebild i Mesopotamien. De danska, norska och svenska vikingarna exporterade således ingen kultur eller civilisation till det övriga Europa, men de påverkade i högsta grad framväxten av det nya Europa från England, Normandie och ända ned till Sicilien.

Vårt land står även för två andra steg i civilisationens historia. Sverige representerar bättre än något annat land den omvandling från ett jordbrukar samhälle till ett industri samhälle som ägde rum under första hälften av vårt århundrade. Den svenska industrin växte fram skonad från två krig och skapade några av världens mest framgångsrika företag. Denna industri internationaliserade också i högre grad och snabbare än i andra länder. Sverige flyttade utomlands. Detta skedde utan det koloniala steg som de flesta länder i Europa först

tog. Medan det egentliga nyskapandet av både politik, ekonomi, vetenskap och teknik skedde i Tyskland och England så kom vårt land att bli en katalysator där det bästa från den europeiska civilisationen fick vidare utvecklas ostört av de två världskrig som härjade den övriga kontinenten.

Den svenska modellen med internationellt framgångsrika industriföretag och en unik social välfärd var länge ett mönster för vår civilisation. Denna skedde utan hjälp av kolonisation av andra länder, krig eller Marshall hjälp. Den byggdes av en unik kombination av stat, företag, folkrörelser, kollektiv och individer. Det gav kvinnor, barn, gamla och handikappade en likvärdig del i samhället. Sverige hade världens högsta industriproduktion och BNP per capita. Svenskarna levde längst och hade lägst arbetslöshet. Dessutom hade Sverige världens högsta sysselsättningsgrad där nästan 70% av befolkningen hade arbete jämfört med 50% i USA och Storbritannien. Sverige var och är fortfarande ett land med ett mänskligt ansikte även om Per-Albins folkhem har ersatts av en ny värld. "Det svenska undret" där en av Europas fattigaste stater växte fram till världens rikaste nation får symbolisera Civilisationens utveckling i Europa. Men det var även Sverige som lika bra som något annat europeiskt land kom att representera sekelskiftets emigration till "Den Nya Världen". Svenskarna följde med när **Civilisationens Kärna** tog steget över Atlanten.

Det europeiska arvet

Vi talar just nu om ett nytt Europa men även om politiska och ekonomiska gränser löses upp så finns historiens kulturella arv kvar på gott och ont. Människorna är desamma i alla dessa länder men rollerna är olika. Denna mångfald av språk och kulturer har varit orsak till många konflikter men samtidigt den styrka och dynamik som har fört civilisationen vidare. Varje del har bidragit till den enastående utveckling som vi sett under de senaste århundradena. Men visst finns idag ett mer gemensamt Europa än någonsin sedan romarrikets upplösning. Går detta ny-gamla Europa att beskriva? Och vad har det lämnat efter sig till den övriga världen?

Att uppleva de vitkalkade husen och lyssna till den mystiska musiken i Grekland, att sjunga med ungdomar på ett litet café i Rom, vandra under färgsprakande trädkronor en höstdag i Frankrike, åka båt genom Alperna från Luzern, ta sig ned för samma snöklädda alper till en Österrikisk by, vandra längs stranden av den holländska kusten, känna saltdoften i Brighton, prata om livets glädje och allvar på en pub i Dublin, möta våren i Bergen eller segla ut genom Stockholms skärgård en sommardag är för mig detta Europa. Varje land har sin unika potential och skönhet samt varje folk sitt unika temperament och livsstil. Fransmän är fransmän, tyskar är tyskar och svenskar är svenskar även om det naturligtvis har skett både en internationalisering och en amerikanisering. Både de geografiska och historiska förutsättningarna är olika som exempelvis i Sydeuropa och i Nordeuropa. Men vi är alla samma människor med i grunden samma förutsättningar, drömmar och mardrömmar. Vi har alla bidragit med och bidrar idag med de olika delar som tillsammans bildar **Civilisationens Kärna**.

Den stora förändringen i Europa under vår tidräkning var övergången från den romanska enhetliga världen till den germanska splittrade verkligheten. Detta skedde ej omedelbart då religionen, påven och den tysk-romerska kejsaren fortfarande eftersträvade kontroll över alla själar. Men det germanska Europa var ändå en delad värld av stammar och klaner som sedan sakta bildade furstendömen och kungariken. Denna "kamp" mellan centralism och decentralism har alltid funnits i civilisationen men kanske aldrig så markerad som i Europa.

Att inom en gemensam ram tillåta individuell kreativitet men utan att därför hamna i en okontrollerad konkurrens, krig och anarki är en av civilisationens viktigaste uppgifter.

Makten har även denna alltid varit del av en kamp mellan olika intresse grupper. I Europa så byggdes samhälls pyramiden successivt upp. Kyrkan, kungen, köpmännen och den arbetande allmänheten. Präster, adel, borgare och bönder. Alla fyra stånden har under olika namn också följt med in i vår tid. Makten har också alltid delats upp i hiarkier. Kyrkan med påven, kardinalerna, ärkebiskopen, biskop, präster och längs ned själarna. Kejsaren, kungen, grevar, baroner, generaler, majorer, riddare och längs ned knektar och ämbetsmän. Köpmännen blev till mångnationella handels hus, finanshus, ost indiska kompanier, banker, pantbanker och längs ned de människor som behövde låna pengar för att handla från samma håll. Och den arbetande allmänheten organiserades från godsägare, fabrikschefer, disponenter, arbetsledare och längs ned bönder, hantverkare, arbetare och slavar. Sedan civilisationens början har alla samhällen byggt på slavarbete. Den europeiska feodalismen kan därför trots sitt förtryck sägas att vara ett steg i rätt riktning, vilken sedan forsatte mot allt ökad jämlikhet. Detta var naturligt då både kyrkan och den germanska traditionen byggde på att vi alla var lika. Att detta Europa under 1700 och 1800 talet föll tillbaka till slavutnyttjande i Den Nya Världen är därför ett etiskt mysterium.

Den långsiktiga utveckling som skedde i Europa var trots detta pyramid byggande en spridning av makten till allt fler. Det skedde med hjälp av nya idéer som spreds med den nya boktryckarkonsten. Humanism, renäsans och protestantism suddade ut kejsarens och påvens makt men underminerade även feodalismen. Samtidigt så skapades emellertid nationalstaten med den enväldige kungen som härskade med hjälp av en ny adel, knektar och ämbetsmän. Av ett romarrike hade det blivit många. Men universitet och kloster skapade allt fler bildade i olika länder. de kunde nu inte bara läsa kyrkans doktriner utan gamla grekiska verk och nya vetenskapliga upptäckter. Borgarklassen växte fram som även dessa krävde del av makten. Upplysningen var ett första steg som gav "upplysta despoter". Men detta gav ytterligare förväntningar på frihet som utlöste både den amerikanska och den franska revolutionen. Men klassindelningen fanns kvar där de styrande hade ökat, men kanske från 0,01% till 1% av befolkningen. Slaveriet var fortfarande grunden för den europeiska expansionen. Och kolonialismen var grunden till tillväxten i Europa. Först som leverantör av guld och råvaror, sedan som producent av nya livsmedel och konsument av producerade varor och slutligen som mottagare till Europas överskott av människor. Industrialismens framgång och snabba expansion i Europa hade således mycket speciella förutsättningar som gällde då. Vi glömmer ofta detta både när vi ser på dagens Europa och andra länder.

Under 1800-talets industrialism så växte liberalismen fram. Med den så ifrågasattes slaveri och barnarbete. Skolreformer och stöd till fattiga och sjuka gav ett humanare samhälle men ännu viktigare så ökade basen för civilisationen. Allt fler människor ville få del av den nya världen. Parlamentarismen började sakta att ersätta kungamakten. Men denna parlamentarism var fortfarande mycket begränsad. Rösträtten tillkom bara de privilegierade och välbärgade samt defentivt inte kvinnor. Och i slutet på 1800-talet så delade Europa upp Afrika och skapade en imperialistisk kolonialism, de liberala idéerna till trots. När de verkliga kolonierna i Nord och Sydamerika frigjordes så påbörjades istället en jakt efter andra länder med existerande kulturer som i realiteten förslavades snarare än kolonialiseras.

Ur den nya arbetarklassen så föddes vid sekelskiftet de socialistiska idéerna och de kollektiva rörelserna, fackföreningsrörelsen, nykterhetsrörelsen och frikyrkan. Den var alla delar i fostrandet av en ny människa som nu inte längre bestod av 1% eller 10% utan av alla medborgarna. Denna var också en direkt reaktion till det industriella samhället som med allt större misär i allt större städer skapade ett tras proletäriat som tvingades leva under omänskliga former. Drömmen om frihet, jämlikhet och broderskap stod i skarp kontrast till

verkligheten med sina nyrika och skrupelfria finansmän och det var inte svårt att dela in civilisationen i höger och vänster, förtryckta och förtryckare. Ändå tog det mer än 100 år både räknat från den amerikanska och franska revolutionen som från industrialismens födelse till dessa några av Europas stater hade fullständig parlamentarisk demokrati.

Det var den liberala borgarklassen och den socialistiska arbetarklassen som till slut genomdrev allmän rösträtt i det industriella Nordeuropa. Men dessförinnan krävdes "det totala kriget". Inte förorsakad av denna kamp utan det var ett krig mellan gamla makthavare med gamla värderingar. Resultatet blev förrödande för Europa och dess människor, men den gamla världen var om ej död, allvarligt skadad. Den ryska revolutionen tog makten från den mest ålderdomliga och efterblivna staten i Europa. Tyvärr bara för att snart ersätta Tsarens hemliga polis med partiets. Men detta födde en ny stormakt och ännu viktigare det födde en tillförsikt hos arbetarna i det övriga Europa. Kanske hade den allmänna rösträtten och demokratin ändå kommit, men det var den ryska revolutionen som fick både privilegierade och icke-privilegierade i Europa att tänka om.

Den demokratiska socialismen och med den verkliga demokratin växte fram, men utan att ännu ta över makten. Till detta behövdes ytterligare en kris i 30-talets ekonomiska kaos. Och egentligen behövdes ytterligare ett krig, ännu värre än det förra då en stor del av Europa 1935 återigen var totalitärt. Inte heller denna gång utkämpades kriget som klass kamp eller ens som försvar av demokratin, även om detta ibland påstås. Det var återigen gamla makthavare med delvis nya namn som återupprepade Europas nationalistiska historia. Ur spillrorna ur detta andra krig så kom arbetar rörelsen tillsammans med de liberala att för första gången ta över makten även om det inte omfattade hela Europa. Och det var först nu som kolonialismen föll, kanske mest symboliskt av Indiens frigörelse 1947. Men det skulle dröja ända till sextioalet till de sista franska och brittiska kolonierna fick sin självständighet. De portugisiska Angola och Mosambique fick det 1975. Egentligen så var Indokina kriget det sista koloniala frihetskriget som då paradoxalt nog inte utkämpades mot Europa utan mot USA. Den enkla anledningen var att Europa inte längre var **Civilisationens Kärna**.

1800 vetenskapliga och industriella revolution i Europa påbörjade den exponentiella tillväxt av människor, produktion och konsumtion som karaktäriserat de senaste två århundradena. Men denna tillväxt då som nu avbröts av kriser och depression med massarbetslöshet och finansiellt kaos. Det som återigen fick Europa i balans var dels en export av människor till Den Nya Världen, totalt över 50 miljoner och de båda världskrigens förstörelse av egendom och människor då kanske upp mot 100 miljoner människor fick sätta livet till, den absoluta majoriteten i Europa med Ryssland. När vi idag ser utvecklingsländernas befolkningsproblem och vår egen världs tillväxtnproblem så glömmar vi ofta detta sorgliga faktum. Även ur detta faktum framstår efterkrigstidens fyra årtionden som unika i världshistorien. Det var först då som den europeiska människan i en relativ fred kunde bygga en värld som mer än tidigare följde parollen, "*frihet, jämlikhet och broderskap*".

Den europeiska framgången under de senaste 500 åren sedan Columbus upptäckt av Den Nya Världen har varit unik. Den åstadkoms genom samverkan av alla Europas nationer från Grekland och Portugal till England och Sverige. Det var en process som byggde på nya filosofiska och vetenskapliga teser men också geografiska och materiella upptäckter, den blandning av "själ" och "materia" som allt består av. Men ofta så har denna civilisation hamnat i okontrollerad konkurrens, krig och anarki. Som jag beskrivit ovan så var denna europeiska process också en långsam spridning av makten till allt fler, vilket utmynnade i efterkrigstidens demokratiska Europa. Det var också en spridning av kunskap och möjligheter till allt fler vilket var grunden till den exponentiella tillväxt som skedde i industrialismens spår. Nobelpristagarna var inte lorder och grevar utan söner och döttrar till en ny människa. Jag hoppas att vi kan finna en fredlig europeisk gemenskap utan att behöva likrikta denna

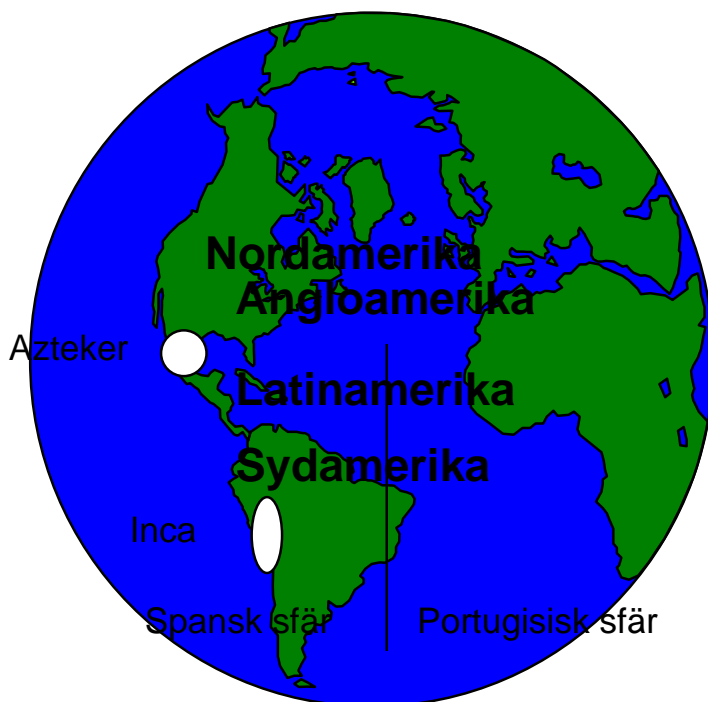
underbara mångfald. Jag hoppas att de senaste fyra årtiondenas fredliga och demokratiska utveckling med utrymme för alla inte bara är en kort parentes i en blodig historia. Historien är tyvärr skrämmande med detta århundrades två förrödande världskrig. Det är därför vår så framgångsrika europeiska civilisation måste hitta en ny modell för en gemensam framtid.

Idag har Europa både ideologiskt och ekonomiskt sin största kris sedan andra världskrigets slut. Arbetslösheten är oroväckande stor i både de "ny-industrialiserade" Spanien, välfärdsstaten Sverige, "Det tyska undret", samväldets Storbritannien och i välfärdsstaten Sverige. Det tycks som att produktion av både industri produkter, bostäder, bilar och livsmedel är för hög samtidigt som att vi har för bra social service och utbildar för många läkare och ingenjörer. Vårt problem är således litet förenklat att vi har åstadkommit vad den övriga världen strävar efter. Detta oberoende av vilket parti som sitter vid makten i de olika staterna.

Det finns dock fortfarande många olikheter. Grekland, Portugal och Irland tillhör det fattiga Europa medan Skandinavien, Västtyskland med randstater och nu även Frankrike tillhör det rika. Övriga länder finns på skalan däremellan. Andra olikheter finns i de naturliga förhållandena från Sveriges kyla till Italiens värme och i en katolsk respektive protestantisk värld. Det är också enligt min uppfattning det som är så fascinerande med Europa. Att kunna uppleva denna mångfald av kulturer och klimat. Detta svspeglar sig i olika befolkningsstrukturer från världens äldsta befolkning i Sverige med 1/5 av befolkningen över 65 år till en av världens mest tätbefolkade områden i Holland, 20 gånger tätare än Sverige. . Sverige har världens högsta sysselsättningsgrad och flest yrkesverksamma kvinnor medan Spanien och Italien har bland den lägsta sysselsättningsgraden och minst kvinliga yrkesverksamma. Hela Europa med Italien som världsetta har världens lägsta befolkningstillväxt som kommer att ge en helt annan befolknings "Pyramid". Europa står därför inför en helt ny värld med nya förutsättningar. Det går därför inte att bota gamla sjukdomar med ännu äldre recept. Vi talar för eller emot ett gemensamt Europa men utan att diskutera vad detta innebär. Vilken ny värld vill vi ha och vem ska styra den?

Del 2 Drömmen om Amerika

Kolonialiseringen av Den Nya Världen

Norden var den sista del av Europa dit civilisationen nådde. Det var därför naturligt att dess fortsatta resa åt väster skulle utgå från de norska fjordarna. Island och sedan Grönland kolonialiseras av nordmännen som sedan blev de första kända europeer som nådde Amerika fem hundra år före Columbus. Min första upptäcktsresa till Den Nya Världen följde geografiskt de vikingar som en gång via Norge, Island och Grönland hade tagit sig till Vinland. Jag landade en varm augustidag 1969 i New York efter en bullrig färd i ett av Loftleidirs turboprop plan. Därefter följde jag i mina moderna släktingars fotspår och tog mig via Chicago till gränstrakterna mellan Minesota och övre Michigan där deras ättlingar fortfarande bodde i Vilhelm Mobergs nybyggerland. Sedan fortsatte jag upp genom Canada för att uppleva en av de stora popkonserter som efterliknade Woodstock samt vandra runt på världsutställningen i Montreal, *"Man and his world"*. Denna titel hade också kunnat passa istället för **"Civilisationens Kärna"** då vi under vår resa åt väster har trott att världen tillhörde oss. Idag skulle nog jag ha uttryckt detta som *"The world and its man"*. Denna första resa till Amerika kom att följas av många där jag har besökt och arbetat i de flesta av Latinamerikas, Kanadas och USA:s stater från Alaska i norr till Argentina i söder. Dessa resor i de fortsatta fotspåren på vår civilisations vandring åt väster har öppnat nya perspektiv men även visat på Den Nya Världens präglning av den moderna historien.

När Columbus och hans samtida nådde Den Nya Världen så var denna fortfarande till stora delar en orörd kontinent som var sparsamt befolkad förutom de jordbrukskulturer som hade vuxit upp i Mexico och Anderna i söder. Det blev därför också denna sydliga del som först lockade européerna, inte som kolonisatörer eller handelsmän men som conquistadorer. Det skulle dröja något längre för européerna att upptäcka norr. Där fanns ingen högkultur med silver och guld som i söder. Det fanns heller inte tropiska trädslag, potatis och frukter. Det var istället religions motsättningar i Europa som fick ett antal hoogena grupper av oliktankande att fly från Den Gamla Världen till Massachusetts och Pennsylvania. Sedan tilltog strömmen över Atlanten. Den Nya Världen kom att bli en spegel av den gamla när europeerna började att kolonisera Atlant kusten. Från fransmännens Quebec i norr med Nya Frankrike, engelsmännens Nya England, holländarnas Nya Amsterdam som sedan blev New York, Delaware och Nya Sverige, spanjoreernas Nya Spanien till portugisernas Nya Portugal så delades den nya kontinenten upp.

Hur de första människorna kom till Amerika är de flesta ense om. Detta skedde genom immigration över Berings sund från Asien till Alaska. Men om detta skedde för 10000 år eller 25000 år sedan vet vi inte. Den troligaste teorin är att det har förekommit ett successivt flöde av människor under de delar av denna tidsperiod när Asien och Amerika var förbunden över land. Vad vi vet som säkert är att Homo Sapiens Sapiens för ungefär 7000 år sedan hade spridit sig över hela Nord och Sydamerika. På samma sätt som i den gamla världen så började människorna i vissa områden att tillverka föremål av lera, bygga hus och plantera. Majs, bönor, potatis och squash var några av de grödor som redan fanns vilda och lämpade sig att kultivera. Detta jordbruk påbörjades för 5000 år sedan i Anderna och Centralamerika.

Vid tidpunkten för europeernas ankomst till Den Nya Världen fanns två kulturer som båda hade skapat sina egna imperier, Inca med centrum i Cusco, Peru och Aztekerna i Tenochtitlan, Mexico. Inca indianerna hade byggt upp ett system av stenbelagda vägar med vägposter som täckte hela västra Sydamerika. Aztekerna behärskade konstbevattning och hade ett omfattande jordbruk. Även indianerna i det som nu tillhör Amerikas Förenta Stater hade i de södra delarna börjat med fast jordbruk och bysamhällen liknande det svenska vikingasamhället vilka finns bevarade i New Mexicos "pueblos" och t.ex. Montezumas Castle i Arizona. Men den största delen av både nord och syd tillhörde naturmänniskan. Exakt hur många de var vet vi inte. Konservativa uppskattningar talar om 4-6 miljoner i Nordamerika och lika många i söder. Detta inkluderar inte Mexico och Inca kulturen som vardera har uppskattats till omkring 15-20 miljoner människor. Mer optimistiska uppskattningar talar om 75 -120 miljoner människor på hela den amerikanska kontinenten. Vissa bedömare säger att Mexicos innevävarantal minskade från 25 miljoner 1519 till en miljon 1605. Vi kommer aldrig att kunna få den riktiga siffran och jag har därför räknat med ett relativt lågt antal. Det spelar egentligen ingen roll om det var 25 eller 75 miljoner människor som dog efter europeernas "upptäckt" av Den Nya Världen. Det var i både fallen världens mest omfattande folkmord där bara våra två världkrig kan konkurrera.

Under 1500 talet började europeerna sitt erövringståg över Den Nya Världen i sin jakt efter guld och "Eldorado", vilken på några årtionden decimerade ursprungsbefolkningen med 2/3 eller över 20 miljoner människor. Det tog Herman Cortes tre år att besegra Aztekerna 1519-1521 och Fransisco Pizzaro lika många år att krossa Inca riket 1531-1534. I båda fallen användes samma taktik där den politiske och religiöse ledaren kidnappades, vilken var Montezuma i Mexico och Atahualpa i Peru. Utan ledare och med spanjoreernas överlägsenhet

med skjutvapen, rustningar, svärd och hästar så kunde denna erövring utföras med bara några hundra man. Miljoner indianer dukade snabbt under för europeernas nya sjukdomar vilket var den största direkta orsaken till utrotningen. De stora guldskaterna smältes ned och skeppades vidare till Spanien. Nya gruvor öppnades där de kvarvarande indianerna användes som slavarbetare.

Under ett århundrade så koloniserade spanjorerna den amerikanska kontinenten från Mexico i norr till Rio de la Plata i söder. Potosi i Bolivia blev med sina silvergruvor Den Nya Världens första storstad men många andra spanska samhällen började att växa upp längs Stilla Havets kust och i Anderna. Portugal koncentrerade sig istället på den tropiska östkusten där de lokala indianerna levde som naturmänniskor. Istället för de kraftigt decimerade indianerna så började europeerna att tillföra Den Nya Världen ytterligare en ras vid sidan av sig själva, de svarta slavar. Den s.k. triangelhandeln blev drivkraften i den "fria" marknad som hjälpte Europa att växa. Socker, kaffe, kakao, bomull och silver skickades från Amerika till Europa. Tyger och glaspärlor fördes vidare till Afrikas västkust där slavar lastades och transporterades som timmerstockar i fartygens överfyllda lastrum. Mellan 1532 och 1870 beräknades ungefär 8 miljoner svarta män, kvinnor och barn ha skeppats iväg från sitt hemland. 1/3 av dessa dog redan på vägen och för de drygt fem miljoner som nådde Den Nya Världen så väntade en skoningslös tillvaro på plantagen. Hur många miljoner som dessutom dog under slavjakten och i fångelserna i väntan på fartygen vet vi inte, men de uppsakattas till ungefär lika många. Denna slavhandel som till största del skedde på engelska fartyg till engelska, spanska och portugisiska herrar pågick under den period som i Europa gav parlamentarism, frihetstid och upplysning. Det är ett mörkt arv som är svårt att förstå men som fortfarande präglar den amerikanska kontinenten i många avseenden.

Kolonisationen av nuvarande Latinamerika gick relativt snabbt medan den i norr tog mycket längre tid. 1650 fanns det i nuvarande USA och Canada bara 50 000 vita bland ungefär 4 miljoner indianer. 1700 hade denna siffra vuxit till närmare 250 000 europeer som var koncentrerade till en liten del av östkusten. De tretton stater som 1776 förklarade sig självständiga omfattade bara 1/10 av USA:s yta med 2,5 miljoner innevånare varav 1/5 var svarta slavar. Vid ingången till artonhundratalet var fortfarande den nordamerikanska kontinenten väster om en linje från nuvarande Detroit i norr till Houston i söder samt hela Florida indianterritorier. Så sent som när min egen farfar föddes på 1860-talet så hade dessa ursprungsinnevånare kvar 1/3 av sitt land vilket de försvarade i en ojämn kamp till dess massakern av indianska kvinnor och barn vid Wounded Knee 1890 avslutades en mycket större massaker.

Det var inte bara den inhemska naturmänniskan som utrotades utan även naturen själv. Innan de stora järnvägarna började att byggas så var den amerikanska prärien fylld av bison vilka var den huvudsakliga födan och råmaterial källan för de prärie indianer som i sina tippies drog över grässlätterna. Innan den vite mannen kom så beräknas ungefär 60 miljoner bison oxar ha funnits i Nordamerika. 1800 var dessa utrotade öster om Mississipi medan 40 miljoner fortfarande fanns i väster. Bison köttet blev mat åt järnvägsbyggarna men där denna mat snart bara bestod av djurets tunga som blev en delikatess. Buffalo Bill säger själv att hans rekord var 48 djur på en timme. Vid sekelskiftet så hade dessa 60 000 000 avlivats förutom de 39 som fanns kvar i Yellowstone. Efter ett unikt räddningsprojekt så finns idag 75 000 bevarade i olika amerikanska parker. Även Europa hade en gång en inhemsk bisonstam men denna var pga klimatet var mycket mindre. Men medan det tog den europeiska människan flera tusen år att utrota denna så skedde det av de europeiska immigranterna i USA på några få år. Den version av "How the West was won" som vår tids människa har matats med genom

otaliga filmer och böcker måste nog karaktäriseras som ren historieförfalskning och vår civilisations största folkmord och ekologiska slakt. Kanske var detta inte de största antalet människor men vär de största antal kulturer som uttraderades när de vita nybyggarna drog västerut. Böcker som "Black Elk speaks" eller National Geographic's "The American Indian" ger en annan version av denna historia. 1810 bestod USA:s befolkning av 7 miljoner vita, 1 miljon indianer och 1 miljon svarta slavar vilka 1860 hade vuxit till 30 miljoner vita, 4 miljoner svarta slavar och några hundra tusen indianer på den amerikanska prärien. Mellan 1851 och 1860 anlände 2,5 miljoner nya immigranter till New York för att sedan fortsätta åt väster och kolonisera en ny värld. 1870 så var 435 av varje tusen andra generationens vita amerikaner, 292 hade europeiska föräldrar, 144 var själva födda utanför USA, 127 var svarta, 1 var kines och 1 var indian. Den Nya Världen hade erövrats av ett nytt folk på civilisationens vandring åt väster.

Trots denna utplåning av den inhemska naturmänniskan så kom den nya amerikanska nationen att väsentligt påverkas av den kultur den besegrade. I *Native Routes* av professor Jack Weatherford finns en belysande beskrivning av denna integrationsprocess. Immigranterna övertog många av indianernas grödor som majs, bönor, gurka, jordnötter, squash och punpa från norr och tomater och potatis från söder. Dagens amerikanska mat med chili con carne, pumkin paj, kalkon, popcorn, pommes frites och ketschup ären vidare "utveckling" av detta arv liksom tobaksrökningen. Som Weatherford riktigt påpekar så har inget upptäckts på den amerikanska kontinenten som inte de existerande människorna redan kände till. En berättigad fråga är dock om inte indianerna använde denna föda på ett riktigare sätt än dagens människa. Politiskt så var även Jefferson och hans kollegor starkt påverkad av Irokes federationen när Förenta Staterna bildades. Men det mest intressanta är den moderna människans återupptäckt av naturmänniskans visdom, speciellt i relation till Moder Jord. Även om naturmänniskan är fysiskt död så lever hennes själ vidare.

Under 1800 talet så anlände allt fler immigranter till New York och Ellis Island för att sedan slussas vidare åt väster. Irländarna kom först där en kvarts miljon anlände bara under året 1851. Svenskarna, norrmännen och tyskarna kom på åttiotalet. Irländarna stannade i städerna i norr, tyskarna tog sig till Wisconsin medan skandinaverna bosatte sig i övre Michigan och Minnesota. Sedan fortsatte irländarna till Kalifornien och skandinaverna till Washington där Stilla Havet och randen av världen satte stopp för civilisationens vandring åt väster.

Italienarna kom 1907 medan östeuropeer och ryssar strömmade in i början av 1900 talet före första världskriget då totalt 10 miljoner nya immigranter flyttade till sitt förlovade land. Många av dessa var judar som sedan historiens början hade fortsatt sökandet efter sitt paradiset under det att de tvingats från den ena staten till den andra. Detta gör att det idag finns över 6 miljoner judar i USA koncentrerat till storstäderna, främst New York Och Los Angeles. Irländarna, svenskarna, tyskarna, italienarna och ryssarna byggde alla upp sina egna nya världar där de i början höll ihop. Detta gjorde även de religiösa grupper som invandrade från pilgrimmernas Massachusetts, kväkarnas Pennsylvania, mormonernas Utah till judarnas New York. De svarta levde i sina områden och kineserna i andra. Visst finns denna segregation kvar idag som i New Yorks Harlem, Los Angeles Watts, San Fransiscos China town och Japan town samt de expanderande spansk-mexikanska områdena. Men det vita USA är idag en blandning av engelskt, svenskt, tyskt, irländskt och ryskt där den tidigare ras och språk indelningen har ersatts av en ny ekonomisk segregation. 1820 hade USA 10 miljoner innevånare och 1920 fanns här 100 miljoner varav över hälften var första och andra generationens invandrare. Dessa människor fortsatte resan åt väster allt eftersom fler

immigranter anlände. Först rullade hästvagnarna, sedan järnvägen, automobilen och sist flyget, alla i riktning åt väster.

Den industriella revolutionen i England och Europa sammanföll med frigörelsen av Amerikas Förenta Stater från moderlandet. En ny fri stat med en ung befolkning fick tillgång till en helt ny vetenskap och teknologi för att skapa en helt ny värld. Industrialiseringen av Förenta Staterna gick mycket snabbt och baserade sig på trä, bomull, järn, kol, kött, majs, vete, potatis och slutligen olja. Bomullen odlades i söder med hjälp av svarta slavar och senare deras "fria" ättlingar. Textilindustrin expanderade snabbt i Massachusetts. Allt eftersom civilisationen färdades åt väster så fälldes skogarna och sågverken levererade byggandet av "Den Nya Världen". Om detta förlopp som försegick under en enda mansålder hade registrerats av en av våra moderna satelliter så hade vi kunnat se civilisationen som en växande svamp som successivt slukade den gröna värld som den tog över. Vid sekelskiftet var USA världens största industristat förutom att landet producerade mat mer än tillräckligt för sin unga befolkning som blev allt större av immigrationen från Europa. Bara året 1907 fälldes timmer motsvarande 12 miljarder kubikfot och ett område lika stort som Europa hade avverkat under denna mansålder. Den inhemska majsen som hade odlats av indianerna under tusentals år blev en ny industri där halva mellanvästern täcktes av dess majsält och den andra halvan av vete. Majsen användes huvudsakligen som svinföda och amerikanskt fläsk blev tillsammans med bönor och bröd matsäcken för de människor som drog västerut.

Även jordbruket revolutionerades i USA. Mellan 1860 och 1900 tredubblades jordbruksarealen. Men ännu vktigare så var uppfinningarna av nya plogar och harvar av järn dragna av dubbla hästar. 1 människa kunde nu producera vad 75 tidigare hade gjort. De nya industristäderna med sin växande befolkning kunde således försörjas med allt billigare mat. Amerika upplevde sin egen järnålder. Järngruvorna fanns i norr i Minnesota och Michigan medan kolet fanns kring bergskedjan Appalachians i öster. Med kanaler och järnväg knöts detta nätverk ihop till världens största stålindustri. 1848 bodde 3000 människor i Chicago, samma år som Illinois och Michigan kanalerna band samman de stora sjöarna med Mississippi. 1852 nådde järnvägen fram och på två årtionden så ökade befolkningen till en halv miljon människor 1880. De första husen byggdes av trä och tegel medan det tjugonde århundradets byggnader restes med stål och glas. I Chicago blev skyskrapan den nya uppfinning som fick staden att växa också på höjden. Med hjälp av det stålskelett som producerades i de allt fler stålverken så kunde dessa moderna tiders pyramider nå allt högre.

Vid sekelskiftet var Chicago världens största producent av kött och vete där råvarorna kom från de omkringliggande farmarna och dessutom var staden världens största tillverkare av järnvägsspår till världens största järnvägsnät. Redan då hade den symbios mellan politiker, poliser och organiserad brottslighet som levtt kvar ända in i våra dagar tagit form. Här fanns otaliga spellokaler och över 10000 prostituerade i civilisationens nya huvudstad där laglösheten kulminerade under tjugotalet. Spritförsäljningen förbjöds i USA samma som Al Capone fyllde 21 år. 1924 levererade trots detta förbud 15 bryggerier alkohol till 20000 illegala utskänknings ställen. Vad som skulle bli en moralisk återfödelse av de amerikanska idealen blev ett gangster välde utan motstycke i historien. Politiker, fackföreningsledare och poliser korrumpades och trots demokratin så urholkades tvåparti systemet trovärdighet allt mer. Maffian styrde i New York, Al Capone i Chicago och revolvern i Vilda Västern i ett samhälle som nu var långt ifrån kväkarnas, pilgrimmernas och Jeffersons Amerika.

Idag lever 3 miljoner människor ett litet mer stillsamt liv inom "loopen" där Sears tower reser sig över de andra skyskraporna som världens högsta kontorsbyggnad i konkurrens med New Yorks World Trade Center. Jag har varit upp i dessa båda nya "Babels Torn" och

beundrat utsikten över de två städer som mer än andra har symboliserat den nya civilisation som växte fram i USA. Från Sears Tower kan man idag se ett storstadesområde som har fler innevånare än Sverige och från World Trade Center kan man i världens mest tätbefolkade område beskåda ännu fler som vandrar, springer, cyklar och bilar i de djupa dalar dit solen aldrig når. Både New York och Chicago är förebilder till den urbaniserade värld vi lever i idag där vi kan se många nya Chicago och New York växa upp till allt större mångmiljard städer.

I Pennsylvania som svarade för huvuddelen av Amerikas kol så hittades ett nytt bränsle som förde civilisationen vidare in i den svarta epoken, oljan. I början användes denna enbart för fotogen till oljelampor. John D Rockefeller blev den man som av denna upptäckt byggde upp ett världsimperium där hans Standard Oil redan 1890 hade monopol på 90% av oljan. Ytterligare en uppfinning importerades från Tyskland och den gamla världen, automobilen och bensinmotorn, fick USA att rulla vidare. Entreprenörer som Olds, Dodge, och Ford började i Detroit att tillverka den uppfinning som mer än något annat har påverkat vårt århundrade. Ford skapade också något som mer än något annat påverkade industrin, det löpande bandet. 1912 tillverkade Ford 82 388 bilar och två år senare 230 788.. Trots många olika entreprenörer så följde bilindustrin all annan utveckling i USA med monopolisering. Kött distributionen kontrollerades av Armour, Wilson, Swift och Cudahy, socker av Haven meyers, koppar av Guggenheims, tobak av Dukes. US- steel köpte upp 600 järn och stål företag och kontrollerade 2/3 av stålproduktionen, Standard Oil 90% av oljan, järnvägsbolagen lade beslag på västern, United Fruit byggde ett fruktimperium medan Ford och GM tog hand om bilindustrin. 1912 kontrollerade bröderna Rockefeller 341 företag med tillgångar på 22 miljarder dollar.

Det var i England industrialismen och den liberala "lassais fair" politiken utvecklades, men det var i USA den fulländades. Förutsättningarna var till synes obegränsade. Nytt land med nya tillgångar fanns åt väster. Nya unga människor villiga att arbeta stömmade till från öster. Alla kurvor pekade rakt upp mot oändligheten. Men monopol företagens och finans familjernas totala dominans hade också nackdelar. Rikedomen i detta nya land blev allt mer ojämnt fördelat. Detta nya etablisemang kontrollerade genom lobbying kongressen och förhindrade förändringar. Allt fler krävde emellertid både rösträtt och ekonomiskt välstånd. 1912 så infördes genom det 17:e tillägget i konstitutionen direkt val av senatorer. 1919 fick de amerikanska kvinnorna rösträtt.

Även i USA så kom fackförenings rörelsen och de socialistiska idéerna att importeras från Europa, men förhållandena var helt annorlunda. Barnarbete, utnyttjande och misär var kanske desamma, men det var till USA Europas människor emigrerade. De nya emigranterna tog nästan vilka jobb som helst till vilken lön som helst. USA var den liberala "marknadens" drömrrike där allt var tillåtet med kapital som insats och där arbetsmarknaden var synnerligen "flexibel". Medan östra USA industrialiserades så fortsatte de vita ännu längre åt väster, nu med järnvägens hjälp. 1870 fanns det totalt 150000 kilometer järnvägsspår genom USA. På den stora prärien hade indianerna levt i harmoni med det stora buffelbeståndet som mer än väl hade givit föda och kläder utan att därför störa balansen i naturen. På några år så hade den vite mannen längs järnvägsspåren och med skjutvapen i det närmaste utrotat dessa stora hjordar och därmed också utplånat möjligheterna för de människor som i generationer hade levt i detta land. Jag tror aldrig hur vi än försöker att vi kan förstå hur dessa naturmänniskor upplevde de skövlande vita män som förde civilisationens kärna vidare. Trots alla västern filmer så kan detta plundringståg aldrig glorifieras. Vad som kanske kan glorifieras är de miljoner och åter miljoner som lämnade

Europas fattigdom och förtryck för att på nytt börja att bygga en ny värld. Kolonialiseringen av Amerika har många dimensioner där vi idag börjar att kunna se denna ur andra perspektiv.

I Denver, där själve Buffalo Bill finns begravd, nådde dessa nya människor Klippiga Bergen som majestätiskt reser sig som en ny barriär för ytterligare ett nytt land. Uppför bergen mot Vail och Aspen växer ett nordiskt och senare Alpint landskap upp som idag har förvandlats till en modern vintersportort. Kontrasten mellan den platta prärien och dess höga bergsmassiv är mycket stor där jag personligen föredrar dessa berg även om de flesta människorna bor nere på slätten. Denver har fortfarande mycket av nybyggar mentalitet även om det idag är en modern industristad. Hästarna är utbytta till fyrhjulsdrivna truckar men cowboyshattarna finns kvar. Efter Klippiga Bergen så väntade Utah där Salt Lake City blev mormonernas stad. Dessa har fortfarande en stark prägel på staden som åtminstone jag upplever som betydligt fredligare än det övriga Amerika. Bara någon timme från saltöknen så reser sig bergsmassiven där vintern med sin puderlika och gnistrande snö har en intensitet som är svårt att finna någon annan stans. Även om Park City och andra bergssamhällen idag är Amerikas mest populära utförsåkningsorter så finns denna gränslösa skönhet kvar över de vita bergskammarna. Jag tror inte det vara salt sjöns sterila landskap som lockade mormonerna utan dessa bergs stilla harmoni. Ännu längre mot väster satte Nevadas och Arizonas öknar stopp för den fortsatta expansionen, åtminstone tillfälligt. Men bakom dessa oändliga högslätter så fanns ännu ett nytt Paradis, Kalifornien.

Efter det första världskriget återgick USA till sin isolationistiska politik gentemot Europa men tog emot både återbetalningar av lån samt fler immigranter. Trots detta försämrades ekonomin. Den oändliga tillväxtens kurva var inte oändlig. Den 24 oktober 1929 kraschade den amerikanska börsmarknaden. Det finns många försök till förklaringar. En som delas av många är också ganska enkel. Inkomstfördelningen var sådan att majoriteten av människorna inte hade råd att köpa det som de själva producerade i allt mer effektiva fabriker. Det hjälpte inte att ett fåtal fick allt större vinster. Ett annat intressant faktum var att den amerikanska börskraschen drog med sig resten av världen. Wall Street var redan **Civilisationens Kärna** och motor i en gemensam världsekonomi. 1930 tog demokraterna över kongressen och 1932 blev Roosevelt president. Detta inledde "the New Deal". I många stycken så var denna politik liknande den som senare kom att föras av socialdemokratiska regeringar i Europa, speciellt i Skandinavien. Det nya tänkandet var att regeringen skulle aktivt reglera både samhälle och ekonomi. Den fria "marknaden" tilläts inte längre styra världen. Lån till offentliga och privata investeringar i bostäder och vägar, stöd till arbetslösa, elektifiering av landsbygden, stöd till jordbruket fick långsamt igång det amerikanska maskineriet igen. Arbetarna fick rätt till kollektiva avtal och antalet organiserade ökade dramatiskt. 40 timmars arbetsvecka, minimilön, arbetslöshetsförsäkring och pension infördes. Det var i USA, välfärdsstaten definierades.

Det var i Den Nya Världen som Civilisationens Kärna återplanterades i jungfrulig jord, rik på tillgångar och möjligheter. Aldrig för så hade två hela kontinenter som representerade hela jordens olika klimat upplåtits för att bygga en civilisation från grunden. Och aldrig förr så hade denna civilisation haft sådana vetenskapliga och tekniska förutsättningar. Idag lever nära 700 miljoner människor på den amerikanska kontinenten från Alaska i norr till Argentina i söder, jämfört med de 500 miljoner som finns i Europas gamla värld. Dessa 700 miljoner människor är resultatet av historiens största kultur- och rasblandning. I norr återplanterades det norra och östra Europa. USA var först engelskt sedan utspätt med irländskt blod.

Skandinaver, polacker, ryssar, italienare och framförallt tyskar fortsatte sedan denna folkvandring. Idag är faktiskt tyskättlingarna den största befolkningsgruppen i USA. Medan indianerna utrotades och de flesta svarta förpassades till ghetton i norr så överlevde dessa raser i mer eller mindre uppblandad form i söder. Latinamerika blev en kontinent som skiftade färg från land till land, ibland röd, ibland vit, ibland gul, ibland svart men oftast någonstans mittemellan. Argentina och Uruguay representerar idag det vita Latinamerika med över 90% europeer. Argentina är italienare som talar spanska men försöker verka engelska i en fransk stad. Paraguay och Chile är mestisernas land där de ursprungliga innevånarna blandades med de spanska nybyggarna. I Bolivia, Peru och Ecuador är de ursprungliga innevånarna fortfarande den största folkgruppen medan asiaterna utgör hälften av befolkningen i Guayana och Surinam. Brasilien är till hälften vitt men har också Latinamerikas största svarta befolkning och sina bruna "mulattas" som i min egen bedömning har skapat världens vackraste människor. Denna blandning av europeisk och afrikansk kultur har också skapat sin unika musikkultur med samba och karnevalsrytmer. Den brasilianska musiken är enligt min egen uppfattning det härligaste som går att åstadkomma med instrument och sång. Venezuela och Colombia är de två länder där rasblandningen är i det närmaste total och där gränsen mellan svart, vitt och rött inte längre går att urskilja. I Centralamerika så fortsätter denna totala rasblandning för att i Mexico åter bli en egen blandras där azteker och spanjorer har blandat blod.

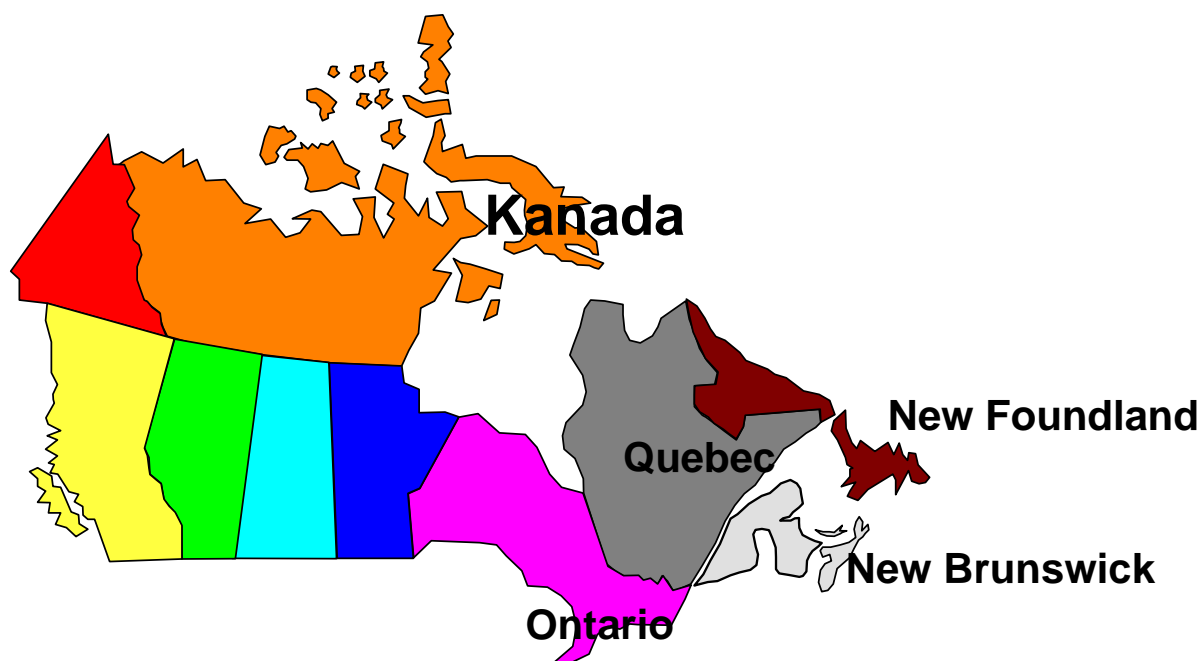
Det vore fel att försköna denna rasblandning som byggde på den vite mannens förslavande av svarta och röda där bristen på vita kvinnor gjorde att de vita männen utnyttjade både en och flera av de färgade kvinnorna medan männen dödades eller sattes i slavarbete. Ändå har denna rasblandning idag den positiva effekten att en egentlig rasism är omöjlig då mer än 3/4 av befolkningen har något stänk av blandblod. Medan indianerna i Angloamerika utrotades både kulturellt och fysiskt så kom de att leva kvar i Latinamerika. Däremot så finns en "ekonomisk rasim" i högsta grad. Det finns också en annan tänkvärd reflexion över både svarta och röda över hela Amerika. De är ättlingar till de människor som endera berövats sitt land eller mot sin vilja deporterats till ett annat. De har förlorat sitt hem, sin religion, sin kultur och ursprungligen sina mänskliga rättigheter och värdighet. Efter att ha varit slavar blev de "fria" utan egendom, utbildning och arbete eller sattes i reservat. Idag säger vi stolt att dessa människor visst har samma möjligheter som andra att skapa sin egen civilisation. Det är mycket långt dit.

Den rasblandning som karaktäriserar Latinamerika saknas i den norra delen, åtminstone mellan svarta, vita och gula medan ättlingar till de ursprungliga nybyggarna ibland stoltserar med några droppar "rött" blod. Men även i USA så sker en långsam förändring där en allt större del av befolkningen kommer från det spansktalande Mexico och därmed också som ättlingar till aztekerna. Immigrationen idag kommer inte längre från Europa utan Asien och består ofta av kaptitalstarka eller välutbildade. I denna färgsprakande verklighet där människor från hela världen har samlats, ibland efter en våghalsig flykt från sitt hemland för att undkomma svält och förtryck, ibland kedjad i bojor som straffånge eller slav och ibland som efterlevande till en besegrad kultur som fråntagits sitt hemland så försöker alla dessa människor att hitta nya roller. För 200 år sedan var stora delar av den amerikanska kontinenten fortfarande orörd och befolkad av de inhemska naturmänniskorna. Idag är detta land Civilisationens Kärna. Vi måste lära av historien men vi kan inte ändra den. Den Nya Världen har rätt eller orätt erövrats av en ny generation "amerikaner" som fortfarande söker efter sitt liv, frihet och lycka från Alaskas arktiska kyla till Amazonas fuktiga värme.

Den fortsatta resan genom Kanada

För de första europeer som kom till Amerika så måste det ha varit en fantastisk upplevelse att färdas längs kusten på denna av civilisationen i närmaste orörda kontinent. Jag kan inte återge denna upplevelse då Amerika idag ser helt annorlunda ut men jag kan bidra med min egen rundresa från norr till söder och öster till väster som har givit mig både stora naturupplevelser och möjligheter att träffa, tala och skratta med Den Nya Världens människor. Även dessa representerar många olika temperament där trots samhällets likriktning, temperatur, geografi och kultur formar människorna olika. En professor i New York, sjuksköterska i San Fransisco, artist från Los Angeles, butiksföreståndare i Lima, fastighetsmäklare i Fort Lauderdale, lärarinna i Alberta, försäljare i Bogota och ingenjör i Rio de Janeiro representerar denna nya post-industriella stadscivilisation men även sin egen speciella kultur. Det är dessa intryck på min resa runt Den Nya Världen som jag vill förmedla där den historiska tillbakablicken blandas med dagens samhälle.

Vi börjar denna upptäcktsresa i nordost och den del som vikingarna kallade Vinland och engelsmännen för New Foundland på den ö utanför den mäktiga Saint Laurents flodens mynning. När Leif Eriksson och övriga nordiska vikingar anlände hit för ungeför 1000 år sedan så upplevde även dessa sin nya värld som ett paradys jämfört med sitt karga Grönland. Vi vet inte hur ofta de återvände och om de försökte att bosätta sig här vilket skulle ha varit naturligt. Kanske gjorde det också det men assimilerades eller jagades bort av Irokeserna och andra indianstammar. Här på den nordöstligaste delen av Amerika råder ett tempererat klimat med varma somrar och relativt milda vintrar med mycket regn och snö vilket lämnar mängder med sjöar och vattendrag som spår. Närheten till tundran och ishavet i norr illustreras av de isberg som under sommar månaderna sakta passerar förbi. Ur Atlanten reser sig höga klippor men här finns även skyddande vikar där det förra årtusendets nordbor kunde landstiga.

Kanada 1991/92

Folkmängd	Area	inv/km2	Livslängd	Läsförmåga	Energi/%	"GDP"/%	HDI/rank
26,8	9976	3	77	99%	10255/0	21254/90	98,2/2

Kanada är världens näst största land efter Ryssland. Med sina endast 3 innevånare per kvadratkilometer så gör det landet till det mest folktomma. Dessutom är befolkningen koncentrerad till ett smalt bälte och ett fåtal större städer nära den amerikanska gränsen. Kanada är ett mycket rikt land och exporterar förutom industriprodukter även trävaror, olja, metaller och säd. Det är världens 7:e största ekonomi och 8:e största industrination. Däremot har Kanada världens näst största underskott i handeln med 26 miljarder kombinerat med en rekordhög arbetslöshet på 12%. Detta ledde till den konservativa regeringens fall 1993 då partiet i princip raderades ut ur parlamentet.

Idag ligger huvudstaden S.t Johns på en ö som är större än Island men ändå utgör en mindre del av "Tierra Neuve". Staden påminner om ett norrländskt samhälle som Boden eller Örnsköldsvik medan klimatet mer liknar Lysekil. Jag har bara varit här kortvarigt två gånger på resa från Europa varav den ena som ofrivillig nödlandning. De första immigranterna var också ofrivilliga. De atlantiska provinserna, maritimes samt delar av Ontario blev hem för de engelsktogna "patrioter" som tvingades fly ur USA efter frigörelsen. På den andra sidan av Saint Laurent bukten finns Nova Scotia med Halifax vilken gör skäl för namnet Nya Skotland. Halifax är östkustens fiskecentrum där fiskefartyg delar plats med Nato flottan i den stora hamnen. Idag så lider denna fiskestad av utfiskningen av bl a torsk men även andra arter som har resulterat i allt mindre fiskekvoter. Människans inverkan på den ekologiska jämvikten märks idag överallt. När jag vandrade runt på denna nordöstligaste del av Amerika så undrade jag naturligtvis om några avlägsna anfäder hade landstigit här på någon av sina expeditioner till Vinland.

Amerika är stort, mäktigt och mångsidigt. Då jag otaliga gånger har flugit från Europa över Grönlands, eller Kalaallit Nunaats gnistrande isvidder för att sedan nå Baffin Islands och Labradors arktiska klimat så har jag även från luften kunnat beundra denna fascinerande värld. Den större delen av Kanada är fortfarande ren vildmark även om enstaka samhällen kan upptäckas från luften. Detta gör denna del av världen tillsammans med de orörda delarna av

Amazonas samt Sibirien de enda kvarvarande större vildmarksområdena på vår jord. Hur länge dessa ska få finnas kvar är svårt att uppskatta då de alla utsätts för allt större exploatering men också påverkas av den globala miljöförstörelsen.

Kanada sträcker sig från den 50:e latituden ända upp till nordpolen förutom det hörn i sydöst som utgöres av Ontario. Det är världens näst största land efter Ryssland och är 22 gånger större än Sverige. Huvuddelen av de 25 miljoner innevånarna finns längs gränsen i söder mot USA vilket gör att den genomsnittliga folktätheten 3 innevånare per kvadratkilometer är närmare noll i norr medan de södra delarna av Ontario och Quebec är relativt tätbefolkade. Edmonton som är Kanadas nordligaste storstad ligger ändå bara på samma latitud som Tyskland.

Jag har rest genom alla av Kanadas provinser utom Prince Edward Island och upplevt detta enormt stora land där tidsskillnaden mellan Saint Johns i öst och Vancouver i väst är 4,5 timmar. Det erbjuder alla sorters natur men i betydligt större portioner än i den övriga världen. Efter "Maritimes " vid Atlanten så utbreder sig norra Quebecs och Ontarios sjöar och skog innan prärien i centrala Kanada tar vid. Även denna är ofantlig både från flyg och från marken. Saskatchewan är som en rutad brun matta på våren som skiftar färg till sommarens gröna, höstens gula och vinterns vita klädedräkt. 1885 knöt järnvägen ihop Kanada från kust till kust. Idag är detta nät utbyggt över hela prärien där stora silos lagrar skörden före transporten i 100 vagnar långa tågsätt. Det går inte att se många bondgårdar på fälten utan odlingen är baserad på konstgödning och maskinell stordrift. Det är först efter att ha sett detta som man inser att svenskt jordbruk aldrig kan fritt konkurrera med denna vetefabrik samt att världen faktiskt har en överproduktion av livsmedel trots att halva världen svälter.

Medan Columbus har fått äran att upptäcka Amerika så var det en annan italienare Giovanni Caboto, eller John Cabot i tjänst hos Henry VII av England som blev den europé som återupptäckte Kanada när han 1497 anlände till New Foundland. Det var emellertid fransmännen som först började att kolonialisera Kanada. Jacques Cartier var utsänd av kung Francois I för att söka efter nordvästpassagen till Indien när han 1535 anlände till det som är nuvarande Quebec och deklarerade att denna nya värld tillhörde den franske kungen. Han fortsatte längs Saint Laurent floden in i landet innan han stoppades av forsarna nedanför Irokes samhället Hochelaga, vilket senare blev Ville de Marie och Montreal. Idag går en kanal förbi dessa forsar vilka förbinder havet med de stora sjöarna i väster. 1604 grundades Nya Frankrike officiellt i Port Royal, Nova Scotia och Quebec anlades 1608.

Det var inte förrän 1642 som det egentliga Montreals historia skulle börja. Den 17 maj 1642 lade fyra skepp till vid Pointe a Callacres. Den man som ledde expeditionen var Paul de Chonday som förutom sina hantlangare och älskarinna i sitt sällskap hade guvenören i Det Nya Frankrike, en jesuitpräst samt 53 kolonistörer , däribland 5 kvinnor. På den plats där Samuel de Champlain hade landstigit 1611 grundades "Ville-Marie", den stad som senare skulle bli Montreal. Två år senare hade Irokeserna fördrivits från sitt Hochelaga. De fortsatte att försvara sitt land till dess de 1701 tvingades till fred på den vite mannens villkor. 1756 så hade det nya Frankrike vuxit till ett nybyggerland med 70 000 innevånare, de flesta i Quebec. De första krigen i Den Nya Världen utkämpades med de ursprungliga innevånarna, men allteftersom nybyggarna anlände från Europas olika delar så följde även den gamla världens konflikter med hit.

1670 grundade engelsmännen Hudson Bay Company som var det handelsföretag som kom att dominera exploateringen av den kanadensiska vildmarken och fisket med pälsverk och lax medan andra företag svarde för torskfisket längs östkusten. Eskimåer och indianer togs ofta som slavar för att hjälpa de europeiska invandrarna i det ovana klimatet. 1713

medförde den allt mer ökande fransk-engelska konflikten i norr att New Foundland, Hudson Bay och Nova Scotia tillföll England. Trots detta fortsatte striderna där de franska nybyggarna mellan 1756-63 utkämpade en ojämn kamp med den engelska armén.

Klockan sex på morgonen den 13 september 1759 stod 4500 engelsmän uppradade på Plains de Abraham, utanför Quebecs citadell. Klockan tio samma dag gav den franske befälhavaren Louis Montcalm order till de 4000 män som fanns innanför stadsmurarna att marschera mot engelsmännen. Ropande "leve kejsaren" så gick de i kolonner över fälten. Den engelske befälhavaren James Wolf beordrade eld där 2000 muskötter samtidigt avlossade sitt dödsbringande innehåll. Både Wolf och Montcalm stupade tillsammans med över 1000 fransmän och engelsmän innan Quebec kapitulerade. 1763 fick England officiellt Kanada som vid denna tidpunkt bara var befolkat av inhemska indianer och fransktalande nybyggare. Inte förrän 1849 fick Kanada formellt självbestämmande men har än idag den engelska drottningen som statsöverhuvud. Ända fram till 1869 ägde Hudson Bay Company nuvarande Manitoba, Alberta och Saskatchewan som då köptes tillbaka av den kanadensiska staten. Den Nya Världen där indianerna aldrig hade ägt något land efter som detta i deras världsbild inte gick, hade nu blivit handelsvara och spekulationsobjekt i den vite mannens händer.

Citadellet och Plains de Abraham finns kvar idag som minnesmärken över detta krig men i övrigt är Quebec idag en pittoresk fransk stad med stadsmurar, små hotell och restauranter som ligger uppkrupna längs Saint Lawrens floden. Den symboliserar mer än någon annan stad jag har besökt i Amerika denna första historia på civilisationens resa västerut. Montreal här däremot vuxit till en stor kosmopolitisk stad som är lik de flesta storstäder även om floden och den franska atmosfären även gör denna stad annorlunda än sina grannar söderut.

Skillnaderna mellan brittiskt och franskt är fortfarande levande i dagens samhälle även om de är mindre våldsamma. Jag besökte Kanada första gången 1969 och bodde här vintern 70-71 då denna historiska konflikt resulterade i både terroraktioner och undantagstillstånd. Det demokratiska Kanada blev på några dagar en polisstyrd diktatur där hundratals människor utan åtal eller anklagelse sattes i fängelse. Det är lätt att ta ställning mot både terroristdåden och polisvåldet men sedan blir det betydligt svårare. Jag tycker själv mycket om den fransk-kanadensiska staden Quebec men också den engelsk-kanadensiska staden London i Ontario som är mer brittiskt än England. Människorna är desamma även om språket är olika. Toronto med sitt höga TV torn och pulserande motorvägar är i ännu högre grad än Montreal en modern storstad där de centrala delarna är helt asfalterade utan ens några träd. Längre söderut längs de stora sjöarna ligger det omtalade Niagara och gränsen till USA. Niagara fallen måste för de ursprungliga innevånarna men även de första europeerna ha varit en mycket speciell upplevelse. Idag strömmar fortfarande en del av vattnet över den breda klipphyllan med skönheten har ersatts av hotell och neonljus.

Både Quebec och Ontario är mycket likt vårt Sverige men med fastlandsklimat där snörika vintrar övergår i varma somrar. I Montreal kan det bli både plus och minus 30 grader. Kring Niagara är klimatet sådant att det tillåter vinodling vilket har givit upphov till en inhemsk vinindustri. Jag har bott i Ontario och där upplevt både en vit jul och sommarnattens mörka värme under de stora lönnarna. Och jag känner mig fortfarande "hemma" där jag återkommer på besök. Kanada är ett mellanting av Europa och USA där kanadensarna försöker hålla på sin egen identitet. Detta gäller både ett bättre socialt system än i USA och en betydligt lägre brottsfrekvens. Den nya frihandelsavtalet med USA diskuteras därför mycket livligare än vårt eget EG avtal då många kanadensare fruktar att bli del av USA samtidigt som Quebec söker sitt oberoende. Kanada är ett mycket rikt land med en liten befolkning. Men

idag så har utvecklingen i detta land stannat av efter samma beska medecin som Thatchers England. Arbetslösheten, budgetunderskottet och handelsunderskottet är alla rekordhöga. Detta medförde att den konservativa regeringen förlorade 1993 års val och endast fick 2 mandat kvar. Problemet var att inge egentligen vann valet. Ett högerinriktade populistparti segrade i väster, det nationella partiet i Quebec, socialdemokratiska NDP i centrala delarna och det liberala partiet i det folkrika Ontario. Kanada liksom Europa och USA söker efter en ny modell för framtiden.

Längs Nordamerikas östkust.

På andra sidan gränsen från London och Windsor ligger Detroit som när jag första gången besökte den i början på sjuttioalet var en kokande häxkittel av våld och rasmotsättningar. Bilstaden Detroit som även kallas Motown symboliserar det industriella Amerika med sin okontrollerade urbanisering, fattigdom och raskonflikter mellan svarta och vita. När jag vandrade genom de centrala delarna av staden så var det som ett spöksamhälle efter stängningsdags där slummen tog vid längre ut från centrum för att sakta återgå till mer välbeställda förstäder. Den som har sett den tecknade filmen "Fritz the Cat" har fått en bra beskrivning av den storstad som New York, Chicago men kanske mest Detroit representerar.

Ett av mina egna "vatten hål" vid Atlant kusten är Cape Code som ligger rakt österut från Detroit och Boston. Här landade pilgrimmerna med Mayflower den 11 november 1620. Idag är Cape Code ett rekreationsområde för det närliggande Boston men också ett historiskt landmärke där små fiskesamhällen finns kvar. Längst ut på den krokiga arm som bildar denna utpost mot öster finns ett naturskyddsområde där Atlantens vågor rullar in över sanddynerna. Här utanför har alla de miljoner immigranter som varit på väg till New York passerat vid horisonten uppmuntrade av det blinkande ljuset från fyrtornet vid Nauset Chatham. Boston med sin Quincy Market och MIT, Massachusetts Institute of technology samt Cambridge med sitt Harvard och stora parker tillhör det aristokratiska och brittiska Amerika långt ifrån Tennessee eller Idaho. Trots sitt Boston Tea Party så finns spåren av England kvar i byggnader och människor. Boston har också alltid representerat det idealistiska USA där de ursprungliga värdena och drömmarna har funnits kvar. I den amerikanska historia som är fylld av indiankrig, slaveri, maffia och Vietnam så är det viktigt att också komma ihåg dessa ideal och det Boston som har fostrat både etablisemangets herrar men även dess kritiker och nydanare.

USA 1991/92

Folkmängd	Area	inv/km2	Livslängd	Läsförmåga	Energi	"GDP"/%	HDI/rank
252	9363	27	76	99%	9958/23,7	22560/100	97,6/6

USA är världens ekonomiska, industriella och militära stormakt. De 252 miljonerna åtnjuter en materiell konsumtionsnivå som är högre än någon annanstans i världen. Denna bekostas av världens högsta råvaruförbrukning och världens största utsläpp. Men Japan kommer allt närmare. Idag är Japans industriproduktion 3/4 av den amerikanska med hälften så många människor. Det som är utmärkande för USA i förhållande till övriga nationer i Europa samt Japan är brottslighet och mordfrekvens. USA har också den utvecklade västvärldens största andel "fattiga", den enda utan ett heltäckande sjukförsäkringssystem samt den högsta frekvensen av AIDS. Men skillnaden är också stor inom USA vilket framgår av nedanstående tabell. Extremerna är det mormonska Utah och huvudstaden Washington DC som har en av världens högsta per capita inkomst och brottsfrekvens. Det går också att se en viss skillnad mellan det gamla industriella norr i Illinois och New York samt solbältet med Florida, Texas och Kalifornien.

1990	NY	Illinois	Florida	Texas	Kalifornien	Utah	DC
Innevånare milj	18	11,4	13,0	17,0	29,8	1,7	0,6
Urbanisering	91%	82,7%	91%	82%	95,7%	77%	100%
Livslängd år	73,7	73,4	74,0	73,6	74,6	75,8	69,2
Personer över 65 år	13,1%	12,6%	18,3%	10,1%	10,5%	8,7%	12,8%
Per capita inkomst USD	16501	15201	14698	12904	16409	11029	18881
Personer i "fattigdom"	13%	11,9%	12,7%	18,1%	12,5%	11,4%	16,9%
Personer utan sjukförsäkr.	12,3%	11,5%	18,6%	22,1%	18,7%	13,9%	25,7%
Arbetslöshet	5,2%	6,2%	6,0%	6,2%	5,6%	4,3%	6,7%
Brott per 100 000 inv	6364	5935	8811	7827	6604	5660	10774
Mord per 100 000 inv	14	10	11	14	12	3	78
Våldtäkt per 100 000 inv	30	39	52	52	43	38	50
AIDS per 100 000 inv	46,7	11,2	31,3	19,8	24,7	5,7	122,1

Från Boston till New York går färden idag fortfarande mellan trädklädda kullar med sin lummiga grönska som på hösten övergår i en flödande färgprakt. Denna naturbild fortsätter trots allt fler byggnader ända in i New Yorks färdiga förstäder som White Plains där många storföretag har sina huvudkontor innan Yonkers svarta områden ger en ny bildväxling till en våldsam och fattig värld. Bara staden New York innehåller många olika verkligheter från konstkvartalen i Greenwich village och joggarna i Central Park till Wall Streets hektiska börsaffärer och den förnedrande slummen i Harlem. Tempot varierar hela tiden från den intensiva trafiken på Manhattan där jag själv har försökt att ta mig fram utan alltför många bucklor på skärmarna till den fridfulla ashram där min kusin sedan många år bor. New York på östkusten och Los Angeles på västkusten aspirerar båda på att vara Den Nya Världens verkliga huvudstad. De är både lika och olika där New York växer på höjden medan Los Angeles utvidgar sig på bredden. New York är också hamnstaden mot Europa och eftersträvar en europeiska kultur medan Los Angeles är hamnstaden mot Asien.

New York blev civilisationens första kärna i Den Nya Världen som tillsammans med Boston, Philadelphia och Pittsburg bildade det fyrtal som skapade den moderna industrialismen. 1815 levde 100000 människor i New York, 1850 en halv miljon och år 1900 3,5 miljoner. Idag finns inom stor- New York över 16 miljoner innevånare men siffran på denna storstad borde egentligen täcka hela området från Philadelphia i söder, Boston i norr och Delaware floden med Allentown i väster. New York blev Den Nya Världens finansiella centrum. Att blicka in i börserna på Wall Street är både intressant och skrämmande då det är i detta kaos som världens vara eller icke vara bestäms. Eller kanske detta centrum är rum 5600 i Rockefeller Center och Chase Manhattan Bank där Rockefeller och hans arvingar under många år har styrt sitt Imperium.

Geografiskt så ligger New York mitt i Medelhavet. Sommar klimatet kan också vara mycket varmt vilket tillsammans med luftföroreningarna inte är speciellt hälsosamt. Vintern kan dock bli både kall och snörik. Lite längre västerut i bergen finns områden för många vintersporter. Med bil och via motorvägen "Turn pike" sammanbindes New York med övriga städer på östkusten där Philadelphia är nästa stora metropol. Denna anrika stad ligger i det sydöstra hörnet på Pennsylvania och nära det område som en gång var Nya Sverige. Philadelphia grundades av William Penn och kväkarna som i Den Nya Världen ville skapa ett idealsamhälle med "broderlig kärlek". 1775 utsågs här George Washington till överbefälhavare och 1776 skrevs historia i dubbel bemärkelse då Amerikas "Declaration of Independence" författad av Thomas Jefferson och hans samtida, undertecknades. Den del av Den Nya Världen som först hade tillhört "den noble vilden", sedan svenskt, holländskt och engelskt blev nu amerikanskt.

På University of Pennsylvanias område blickar Benjamin Franklin ut över dagens amerikaner som kanske är på väg till universitetsmuseets rika samlingar från landet Sumer och vår civilisations födelse. Philadelphia är Amerikas mest historiska stad. 1787 samlades här de 13 staternas deligater för att skriva den nya nationens författning som skulle ersätta 1781 års konfederation. Av dessa var Jonathan Dayton med sina 26 år den yngste och Benjamin Franklin, 81 den äldste. Under 4 månader så skrev dessa ihop de 4400 ord som skapade dagens Förenta Stater. Detta datum sättes normalt till 17 september 1787 även om den nya konstitutionen först 21 juni 1788 hade ratifierats av de 9 stater av 13 som krävdes. Skapandet av denna världens hitintills mest demokratiska stat var ett historiskt ögonblick. Det var i verkligheten inte förrän 1870 svarta män och 1920 svarta och vita kvinnor gavs rösträtt och då med restriktioner som begränsade denna, men ändå var födelsen av USA unik i många avseenden.

I västra Pennsylvania ovanpå ett jättelikt kolfält ligger Pittsburg som en gång var Amerikas och världens stålcentrum med ett trettiotal järn och stålverk. Än idag ryker det ur

skorsstenarna även om staden nu har börjat att återhämta sig från smoggens mörker. Washington D.C. är en av de få amerikanska större städer som jag aldrig har besökt, men likt de flesta istället dagligen kunnat se via massmedia och bilder. Det är här 1900 talets viktigaste politiska och militära beslut har fattats eller inte fattats, vilket har direkt påverkat människor som i Chile, Vietnam, Japan, Panama, och Tyskland men indirekt hela världen. Denna stad och symbolen för världens största demokrati har Amerikas och en av världens högsta brottslighet och mordfrekvens.

Längre söderut sker ännu en scenförändring då den industrialiserade norra delen med sina stora städer ersätts allt mer av gröna kullar. 1607 så grundlade John Smith Jamestown i Virginia på uppdrag av den engelske konungen. 1625 så hade 5000 personer emigrerat till den nya kolonin av vilka fyra av fem dukade under och de flesta av de överlevande återvände till England. Under 1650 talet fortsatte invandringen då 15000 nya kolonistörer anlände. Här upptäckte engelsmännen en av indianernas grödor som skulle få en mycket stor inverkan på den gamla världen, tobaken. Virginia är idag fortfarande jungfruligt när man reser in i landet där landskapet påminner om den svenska landsbyggen före industrialismens genombrott. Här finns också en annan mer blodig historia begravd. De första kriget var mellan invandrare och indianer, de andra mellan engelsmän och fransmän och det tredje mellan landets egna amerikaner. Inbördeskriget under åren 1861-65 var i likhet med alla inbördeskrig brutalt och skoningslöst mot både soldater och civila. Verkligheten var inte så romantisk som i "Borta med vinden" då över 600 000 människor dog i striderna och fler i svält och sjukdomar. General Sherman ledde nordstaternas attack långt ned i söder där han skrev: "*Vi bekämpar inte bara en fientlig armé utan ett fientligt folk där vi måste låta gamla och unga, rika och fattiga känna krigets skoningslöshet*". För första gången i modern tid så genomfördes det totala kriget där Sherman efter segern vid Meridan, Mississippi skrev, "*Meridan, med sina depoter, varuhus, sjukhus, kontor, hotell och restauranter existerar inte längre*".

Dessa citat kan nog tyvärr appliceras på indianutrotningen såväl som på alla moderna krig. General Grant koncentrerade sig istället på sydstaternas armé under ledning av general Lee. Här kom de avgörande slagen att stå just i Virginia och dess närhet. Det blodigaste var den 17 september 1862 vid Antietam då 10316 sydstats soldater och 12410 nordstats soldater dödades. Den 9 april 1865 kapitulerade slutligen Lee ovillkorkigt till Grant vid Appomattox öster om Roanoke. Förenta Staterna fanns kvar och slaveriet avskaffades, åtminstone på papperet, men bitterheten levde länge kvar. Några dagar efter krigsslutet mördades den amerikanske presidenten i det krig som hade kostat närmare 1 miljon liv. Samma år den 26 december 1862 så hängdes 38 tillfångatagna indianer av 307 som hade dömts till döden av den amerikanska staten. Brottet var att de hade försökt att försvara sina kvinnor och barn mot den civiliserade man som hade tagit hans land.

Florida i sydost var en av de sista staterna som kolonialiserades i USA. Idag är det en blandning av citrusodling, semesterhem för amerikanska pensionärer och inkörsporten för narkotikan. Turisterna känner det som Cape Canaveral, Miami Beach eller Disney World. Idag är Florida likt Kalifornien en anglo-latinsk blandning där de spansktalande snart är i majoritet. Brottsligheten är hög i narkotikans fotspår vilket kan avnjutas i Miami Vice och andra action serier. Genom de brutala morderna på besökande turister så har Florida fått ett allt mer skamfilat rykte. Likt Kalifornien i väster så finns det här en mycket stor klyfta mellan fattiga och rika. Längs kanalerna glider enorma lyxkryssare som ibland är finansierade av lika mycket svarta som vita pengar medan ett av världens äldsta rovdjur, alligatorn istället håller till i träskan längre in. Kanske finns det fler likheter mellan dessa båda sjöfarare. Miami tillhör de nya städer i "sol bältet" som har utvecklats under efterkrigstiden med Los Angeles som förebild. Det är bilarnas värld där de bemedlade bor i rena och välbevakade förstäder. Affärerna samlas i allt större luft konditionerade shopping centra där några hundratals affärer

konkurrerar om kunderna. I mitten finns snabbmats plazan där ett tjugotal restauranter erbjuder sin pizza, pasta och hamburgare.

Längre söderut tar motorvägarna slut och en smal landtunga med följande pärlband av små öar tar vid. Att ta sig ut i lagunerna och simma bland baracudor och andra mer färgglada fiskar är en skön upplevelse. Längst ut på Key West skrivs nutidshistoria från flera "förlorade generationer". Här levde Hemmingway under några år av sitt liv och skrev om sitt tjugotal. Idag finns några överlevande från sextiotalet i denna mycket annorlunda stad som har skapat sin egen subkultur. Den har vissa likheter med de andra strandkulturerna i Venice Beach, Los Angeles, Hilo på Hawaii och San Fransiscos gaykvarter men är hetare, fuktigare och mer intensiv där natten är full av musik och gatu spektakel. Hela Florida Keys är en av mina speciella platser som verkar isolerat från den övriga världen.

Åt väster ligger Texas som i början av artonhundratalet fortfarande tillhörde Mexico även om de flesta innevanarna var indianer. Oljestaden Houston är idag mest känt som centrum för NASA: "Här är rymdkontrollen i Houston". När jag första gången landade här med en Boeing 747 på väg till Mexico så kändes det som en "Rymd färja". Det går idag att besöka NASAs rymdcenter och se på "riktiga" astronauter samt verkliga kopior på månlandare och bärraketer. Här finns också en övningsversion av den rymdstation som om några år ska placeras ute i universum. Och visst kändes det litet speciellt att få beröra en av de stenar som astronauterna tog med sig hem från månen.

Sam Houston föddes 2 mars 1793 som den femte av nio barn. När han var femton så rymde han hemifrån och adopterades av Cherokee hövdingen Oo-loo-te-ka och Sam Houston blev Co-lo-neh, översten. Bland dessa indianer fick Co-lo-neh lära sig naturens mysterier, naturmedicin och teckentydning innan han tre år senare återvände till den vite mannens värld och en framgångsrik karriär inom det politiska och militära livet. Den 21 april 1836 vid San Jacinto, när den mexikanska armén under ledning av president Santa Ana hade sin siesta gick Houston till angrepp. 630 mexikaner dödades, 200 skadades och resterande 700 togs till fånga däribland Santa Ana. Sam Houstons 900 man starka arme förlorade bara 9. Texas var den en del av USA och Förenta Staterna hade utkämpat sitt första krig mot en annan nation sedan frigörelsen och hade vunnit det.

Dallas blev det nya Amerikas symbol i solbältet. Dallas är en av de få platser i Texas där det inte finns olja men staden har en annan stor tillgång, pengar. Det finns inga stora fabriker som i öster, inga odlingar som i väster och som sagt inte ens olja. Här talar man istället om bankindustri och försäkringsindustri. Dessutom finns modeindustrin som säljer importerade modekläder från hela världen. Någon har sagt att Dallas måste visa att man är något annat än mordet på John Kennedy medan andra påstår att J.R. bär skulden där den mytbild som har skapats i serien Dallas måste förverkligas. I Amerika där film, television och verklighet under så många år vävts samman så är det svårt att säga vad som orsak och verkan. Dallas representerar i vilket fall som helst ett alternativ till framtidens värld där pengar och makt är det enda som räknas men åttiotalets blomstring har redan kommit av sig. Kanske kan vi inte öveleva bara på bank och försäkrings "industri".

Både Dallas och Houston tillhör tillsammans med Miami de nya städerna i söder där en stor del av 70 och 80 talens amerikanska expansion skedde. De är Den Nya Världens "nya" förbilder som i sin tur har lånat Los Angeles som mall men ännu inte drabbats av dess problem. De symboliserar alla den rika världen där solen och värmen alltid finns när man vill och luftkonditionering kyler när så önskas. De symboliserar också den nya konsumismen där ett överflöd av varor erbjuds men där alla industrier finns någon annan stans. Det går också att göra en annan reflexion. I alla städerna finns samma affärs, restaurant och hotell kedjor och i alla städerna så visas samma TV-program med samma fotboll och baseball. Om man befinner sig i den ena eller den andra staden spelar egentligen inte längre någon roll. Är detta 2000-

talets samhälle? Det är i varje fall förebilden för det Latinamerika som försöker ta steget ur Tredje Världen.

Ännu längre åt väster finns ett något annorlunda Amerika. New Mexico tillhör "Vilda Västern." Det var en av de sista områdena som kolonialiseras. Det var också den del av USA som hade en relativt "civiliserad" indian kultur med sina Pueblos, dvs små byar där innevånarna livnärde sig på ett enkelt jordbruk. Kanske var det härifrån aztekerna emigrerade. Albuquerque är dock ganska lika de övriga storstäderna i solbältet. Men bara någon timme utanför staden finns en annan värld i de indianreservat som är det som är kvar av en i det närmaste utplånad kultur. I "Himmels staden" som är byggd på toppen av en hög klippa bildar de två eller tre våningar höga husen en unik Pueblo som speglar det levnadssätt som dessa indianer hade. Från detta ökenlika landskap med sina klippformationer går det att följa Rio Grande upp mot Santa Fe och Taos som blivit tillflyktsort för konstnärer och andra människor som söker efter en naturlig skönhet. I Taos går det också att uppleva Kit Carsons Västern stad med sina trä trottoarer och saloner. Ytterligare mot nordväst och "Four Corners" där Colorado, Utah, Arizona och New Mexico möts så växer bergen sig allt större och snömassorna kan bli både 3 och 4 meter höga under vinter halvåret. Men New Mexico bjuder på en annan kontrast. Här finns och finns centrum för Amerikas utveckling av kärnvapen och det var även här som många av försöken på människor utfördes.

Det är Amerikas Förenta Stater som idag dominerar världen, politiskt, vetenskapligt, ekonomiskt, militärt och politiskt. Efterkrigstidens utveckling av världen har nästan helt haft sitt ursprung i denna amerikanska kultur. Tillsammans med Kanada så omfattar denna nya värld en större yta än Europa där världens alla klimat zoner finns representerade. Den utveckling som på ett århundrade skapade världens rikaste och mäktigaste nation var emellertid unik. Här kunde Civilisationens Kärna planteras på ny jord utan de historiska, sociala och ekonomiska band som styrde Europas utveckling. Engelsmän, tyskar, italienare och svenskar blev amerikaner. Det fanns åtminstone i början inga gränser för denna nya civilisation och alla kurvor pekade allt snabbare uppåt. Idag är situationen något annorlunda. Även möjligheternas land har en hög arbetslöshet. Men det största problemet är det ökande våldet och missbruket där skolor utrustas med metall detektorer och allt fler beväpnar sig.

Det är emellertid fel att generalisera även i Nordamerika. Trots den kulturella likriktning som är karaktäristisk för det amerikanska samhället så finns här många subkulturer såväl som kulturella skillnader mellan norr och söder, väster och öster. New York är inte som Miami. Utah är inte New England. Inte ens San Francisco är som Los Angeles. Kanada har en mycket lägre våldsfrekvens och så har även flera av USA:s stater. På samma sätt varierar den ekonomiska standarden kraftigt mellan olika stater, men även bland olika grupper. Det är det svarta och de spanskt talande meztiserna som idag utför de sämst betalda jobben även om som förr nya immigranter strömmar in för att konkurrera om dessa. Det finns även en geografisk och historisk skillnad. Nordöstra USA kring Boston, New York och Philadelphia är det ursprungliga Amerika med sina brittiska rötter. Detsamma gäller Ontario i Canada. Detta syns i byggnader, städer och kulturliv. I mellan västern finns ett annat Amerika med stora farmer och rancher. I söder expanderar ytterligare en ny värld. Både USA och Kanada tillhör fortfarande också "utvecklings länderna". Med undantag för östkusten och västkusten är denna kontinent fortfarande glest befolkad jämfört med Europa. USA 27 och Kanada 3 personer per kvadrat kilometer. Tyskland har 223 och Japan har 328. Fram till 2010 beräknas USA:s

folkmängd att öka med 39 miljoner från 252 innevånare till 291 miljoner. Tyskland, Japan och Italien kommer samtidigt att endast öka från 262 till 267 miljoner.

Ett annat Amerika

Längre söderut passerar vi gränsen till Mexico som är en nästan ofattbar klyfta mellan det rika norr och det fattiga söder. Gränsstaterna, främst Kalifornien och Texas är idag fulla av illegala invandrare och nya försöker ta sig över varje natt. "Wetbacks" kallas de män, kvinnor och barn som simmande korsar Rio Grande och gränspoliserna kontrollerar noggrant trafiken på de genomfartsvägar som finns. Men som alltid går det även i USA att köpa sig en ny identitet eller ett grönt kort och därigenom komma på rätt sida om den osynliga muren. I siffror så skiljer det ungefär en faktor 10 i bruttonational produkt per capita. Det är här vid Rio Grande som Tredje världen börjar

När jag första gången landade på Mexicos flygplats i slutet av sjuttioalet så trodde jag att planet skulle ta mark i det slumområde med ruckel som kantar landningsbanan. Då var Mexico ett mycket fattigt och korruperat land där demokratin sedan länge hade satts ur spel även om den formellt existerade. I de fasionabla kvarteren kring Zona Rosa i Mexico vandrade krymplingar och mödrar omkring för att tigga. På gator och vägar försökte pojkar att sälja cigaretter och tuggummi i den stad som redan då var en av världens mest förorenade. Sent en kväll mötte jag en liten flicka på kanske 5 år som sträckte fram sin hand. Då upptäckte jag ett litet knyte på hennes rygg. Det var hennes lille bror. Under åttiotalet fick landet stora oljeinkomster men efter en uppgång så föll det tillbaka i sin onda cirkel av fattigdom korruption, våld och överbefolkning. En av mina mexikanska bekanta sade 1980 att hälften av dessa oljeinkomster gick direkt till schweiziska och amerikanska bankkonton. Han sade också att Mexico kommer att få uppleva en ny revolution. I början av 1994 så är nu 1/5 av mexicanska armén i krig med Zapata guerillan. Efter 1 vecka rapporterades 400 döda. Men vad detta indianuppror visade var en glömd värld med glömda människor.

Mexico 1991/92

Folkmängd	Area	inv/km2	Livslängd	Läsförmåga	Energi/%	"GDP"/%	HDI/rank
87,8	1973	45	70	87,3	1753/0	2874/28	80,5/52x

När man jämför de tre NAFTA ländernas BNP och köpkraft så är skillnaderna mycket stora. En mexikan har i medeltal 28% av en amerikan i köpkraft och bara 15% i BNP. Detsamma gäller HDI. Att se skillnaderna gör dem inte mindre då inkomstklyftorna i Mexico dessutom är mycket stora. En tredje del av Mexikos export är olja och 3/4 av den totala exporten går till USA. Samtidigt som Mexico exporterar hälften av sin olja till USA så är energikonsumtionen per capita i Mexico 1/7 av i USA. Nästan lika mycket importeras i främst industri och konsumtionsprodukter från USA. Landet har ett av världens största underskott i handeln och den näst största utlandsskulden efter Brasilien på 101 miljarder dollar. Mexico har däremot världens högsta betalningsskyldighet på 14 miljarder dollar per år eller 31% av exporten. Som en annan jämförelse kan sägas att Sverige har en industriproduktion som överskrider Mexicos men med 10 gånger färre människor.

Mexico blev Den Nya Världens första europeiska koloni. 1519 besegrade Hernando Cortes Aztecerna och riket inkluderades i det spanska imperiet. 1535 fick landet status som egen enhet med vicekung. Även om spanjorerna var få och mer intresserade av guld och silver än jordbruk så skapades så småningom en ny kultur. Grunden i denna var den europeiska feodalismen med stora landägare. Mycket av Latin Amerikas senare historia inklusive dagens värld är ett resultat av denna feodala organisation. Denna delade också befolkning i de europeiska herrarna som ej ansåg arbete var förenligt med arbete och halvbloden, meztiserna som ej fick tillgång till utbildning och slutligen öar av indianer som var helt utanför samhället. Men ändå så utvecklades en ny nationalism bland de inhemska födda européerna som likt sina nordamerikanska grannar ifrågasatte banden med Europa. När Napoleon 1807 invaderade Spanien så tog också Mexico sin chans till självständighet. Men det var en självständighet för få.

General Porfirio Diaz var diktator i Mexico från 1877 till 1911 i ett land där 1% ägde 3/4 av landet. Utländska bolag ägde naturresurserna och indianerna hade inga rättigheter. Detta var bakgrund till den revolution som började 1910. Under de följande årtiondena fick indianer och mestizer rösträtt och landreformer gav dessa land att bruka. De utländska företagens naturtillgångar, inklusive oljan nationaliserades. 1946 blev Alemán Mexicos första civila

president. Som i övriga Latinamerika så var det mycket svårt att i realiteten förändra landet. Det revolutionära partiet blev till ett reaktionärt enväldigt parti. När jag arbetade i landet i början på åttiotalet sade man öppet att hälften av statens inkomster gick till bankkonton i Schweiz och USA. Korrumpationen var här som i övriga Latinamerika mycket omfattande, allt medan utlanslånen växte.

Den senaste gången jag besökte Mexico var just när North American Free Trade Agreement, NAFTA, röstades igenom i amerikanska senaten. Likt vår egen EG-debatt så var rösterna för och emot mycket starka och emotionella. Dessutom upphörde alla ideologiska gränser att gälla. Som med EG så diskuteras mer formalia än vilket samhälle som vi vill ha. Att uppleva misären i Mexico med sin ofattbara miljöförstöring och sina låga löner är naturligtvis inte ett bättre alternativ än exempelvis Houston, Texas. Argumenten mot NAFTA var att dessa låga löner skulle ta ifrån medelklassamerikanen arbete. Argumenten för NAFTA var att en allt mer effektiv amerikansk industri skulle kunna exportera allt fler amerikanska bilar och allt mer livsmedelsprodukter till Mexico. Ett annat argument som inte framfördes är att Mexico och Kanada idag förser USA med mycket stora mängder olja. Man diskuterar alltså inte någon förändring av vårt nuvarande samhälle i varken USA, Mexico eller Kanada utan att fortsätta som förrut fast mer.

Mexico City är tillsammans med Sao Paulo världens största stad. Staden som ligger på toppen av den gamla sjö där Aztekerna en gång hade sin huvudstad är idag ett inferno av trafik, människor och smogg. Men Mexicos historia är fascinerande. I slutet på huvudgatan Reforma ligger det imponerande arkeologiska museet där tusentals år av förkolumbiansk kultur finns att beskåda. Mexico är också mycket annat än "District Federal" som huvudstaden kallas. Redan någon timme utanför staden växer sig bergen ännu högre och barrskogen klär bergsidorna. Söder om Guernavaca ligger Cocoyoc som är en väldig hacienda som engång användes av Aztekerna som semesterort för sin aristokrati. Efter den spanska erövringen av Mexico så gav Cortes området till sin älskarinna och haciendan uppfördes 1527. Jag hade tillfälle att tillbringa några dygn i detta palats med akvidukter, swimmingpool med vattenfall och hästridning som senare kom att bli semesterhem åt många olika makthavare.

Utanför Mexico City ligger Teotihuacan med Solens och Månens pyramider. Teotihuacan betyder "Gudarnas Boning" eller "vägen till Gud" och att vandra längs avenyerna bland dessa kolossala byggnadsverk som är världens största ger en speciell känsla av vördnad och repekt vilket säkert också var en av anledningarna till denna storlek. Jag har själv på över 2000 meters höjd klättrat ytterligare trappsteg upp till toppen av Solens Pyramid och beskådat det som en gång var världens största stad med kanske närmare 200 000 innevånare vid tiden för Jesu födelse. Solens pyramid liksom alla andra byggnader är konstruerade av vulkaniska stenblock och reser sig 70 meter hög och beräknas ha tagit 150 år att bygga. Den omkringliggande staden som täckte 20 kvadratkilometers yta har en unik symmetrisk arkitektur med palats och hus som i vissa fall har hundratals rum. Vi vet väldigt lite om den kultur som skapade Teotihuacan redan 1000 år före Aztekerna men en del av de religiösa föreställningarna fördes vidare till senare kulturer. Den viktigaste var Quetzalcoatl som har ett eget tempel i Teotihuacan. Denne Gud symboliserade Universums födelse och förbindelsen mellan kropp och själ. Varför denna avancerade kultur så plötsligt försvann vet ingen lika lite som varifrån den kom.

Under de första århundraderna efter vår tidräknings början så började en annan kultur att växa fram längre söderut på Yucatan och Centralamerika. Maya-folket blev Den Nya Världens babylonier som behärskade både avancerad matematik, skriftspråk och som följde himlakropparnas rörelser. Deras tidräkning går tillbaka till den 13 augusti 3114 före Kristus vilket mycket väl kunde överensstämma med vår civilisations födelse i Mesopotamien. Idag är Maya

folkets land ett semesterparadis för amerikaner som i Cancun på Yucatan halvön har tillgång till en egen värld av mer än hundra lyxhotell efter stranden som i vissa fall är byggda i direkt anslutning till byggnader från Maya tiden. Några minuter därifrån så bor indian ättlingarna i hyddor vid väggkanten. Kanske synns inte kontrasterna större någon annan stans, men de finns i hela Amerika från de svartas slumkvarter i New York och San Fransisco till favelorna i Brasilien och Venezuela.

Chichen Itza som kanske är den märkligaste av dess gamla städer som upptäckts i regnskogens grönska ligger bara några timmars bussresa från Cancun. Här kunde jag studera den fjärde och mest intressanta av de pyramider som jag har besökt. Den första var i Irak och var en trappstegspyramid byggd av tegel i likhet med Babels torn. Den andra var Keops pyramiden utanför Kairo. Den tredje var Solens pyramid utanför Mexico City och den fjärde som till storlek var den minsta fanns i Chichen Itza. Medan Mesopotamiens och Egyptens pyramider är över 4000 år gamla så är Mexicos "bara" hälften så gamla. De är alla mycket imponerande byggnadsverk både till storlek och geometrisk perfektion. Det är också intressant att de byggdes oberoende av varandra i både den nya och den gamla världen.

Det som denna gamla indiankultur tillsammans med Inca riket i söder har bidraget med var mycket mer än det guld och det silver som spanjorerna förde hem. Majs, potatis, tomat, avocado, cacao och tobak kom att vara mycket större rikedomar. Potatisen revolutionerade jordbruket i Europa och födde många nya miljoner. Majs blev både Nordamerikas och Afrikas viktigaste gröda. Corn Flakes, Pop Corn, Pommis Frites, Chips, Ketchup, Choklad och Cigaretter sötat med socker från Latin amerikans sockerrörs plantage är dagens indianska snabbmat. I USA har sedan länge Taco Bell och andra mexikansk influerade snabbmatskedjor tagit upp konkurrensen med Mac Donalds. Mexico lever i skuggan av sin mäktiga granne i norr och amerikaniseras allt mer. Nafta avtalet kommer att snabba upp den utveckling och det som Mexico hoppas på är att också därigenom få del av den amerikanska standarden. Visst kommer säkert en del amerikanska industrier att flytta söderut och visst kan mexikansk export stimuleras men de verkliga problemen är mycket mer fundamentala och omfattande. Och samtidigt som USA tar över Mexico så tar Mexico över USA. Den spansktalande delen av Förenta Staterna ökar allt snabbare där de stater som Mexico förlorade under det förra århundradet snart har en majoritet av spansktalande.

Här söder om Kräftans vändkrets så börjar också det tropiska Amerika som är splittrat i den mexikanska Yucatan och en mängd småstater. Projicerad på den gamla världen så låg denna del i mörkaste Afrika. Den smala remsa som utgör Centralamerika är resultatet av en kollision mellan två kontinental plattor. Ur denna ständigt pågående process har höga berg vuxit upp som kläds av regnskogens grönska. När jag i början av åttitalet reste genom dessa länder så hade inbördeskrig och jordbävningar slagit sönder både byggnader och framtidstro från det sönderbombade Managua till El Salvadors guerilla strider. Jag satt på San Salvadors flygplats utan möjlighet att ta mig in till staden då det pågick strider längs vägen. Och i det som fanns kvar av managua så gick 15 åriga pojksoldater stolta omkring med sina ryska maskingevär medan diktator och överklass hade övergivit landet tillsammans med sina "blods pengar". Centralamerika har i ännu högre utsträckning än Mexico levt i skuggan av USA. Dessa "Banan stater" har traditionellt varit USA:s och United Fruits (Numera United Brand) bakgård som mer eller mindre handgripligt alltid har styrt utvecklingen som nu senast i Granada och Panama.

I Monroe doktrinen från 1823 så deklarerade USA sin rätt att försvara västra halvklotet mot Europa. I kriget mot Mexico 1846-48 så användes detta helt enkelt för att erövra nytt territorium. Efter att Mexico City hade intagits i September 1847 så erhöll USA vid den

senare överenskommelsen New Mexico, Arizona, Colorado, Texas och Kalifornien. Från 1904 så tillämpade USA denna doktrin även för interna Latin amerikanska angelägenheter där USA ansåg sig berättigad att agera "polis". Detta skedde också många gånger under 1900-talet. Det mest uppseendeväckande var dock interventionen i Mexico efter revolutionen där USA stödde diktatorn Diaz. Detta ledde till att amerikanska trupper återigen invaderade Mexico. Amerikanska trupper intervenerade gång på gång även i Dominikanska Republiken och i Nicaragua där amerikanska marin trupper stationerades från 1912 till 1933. I båda fallen så bidrog USA till att inrätta militärdiktaturer. Även Haiti och Panama med sin kanal blev amerikanskt kontrollerade.

Det mest välkända "ingreppet" för att försvara "den fria världen" när trupper via grannlandet Honduras den 19 juni 1954 störtade den reformistiska regeringen. "Expeditionen" föranleddes av att Guatemala hade nationaliserat den mark som United Fruit ägde men ej använde för att dela ut till jordlösa av den valde presidenten Juan José Arévalo. John Foster Dulles som var minister i den amerikanska regeringen men också aktieägare i United Fruit samt Allen Dulles, CIA chefen och förre direktören för United Fruit planerade och organiserade tillsammans de åtgärder som på nytt gjorde landet till militär diktatur. United Fruit fick tillbaka sina egendomar och Guatemala stannade kvar i sin feodala misär. Det går självfallet inte att enbart lasta USA för att denna del av världen tillhör de mest fattiga länderna. Men det amerikanska agerandet som styrts av egna politiska och ekonomiska intressen har naturligtvis inte hjälpt dessa länder. Som i övriga delar av världen så måste människorna där finna sin egen väg. Idag så finns tecken på en demokratisk utveckling i Guatemala då den valda regeringen och guerillan slutit fred. Men efter så många år av diktatur, utländsk dominans och fattigdom så kommer det att ta mycket lång tid att bygga upp landet.

Haiti är ett annat "dåligt" exempel trots att landet var det första som frigjorde sig i söder. Amerikanska trupper ockuperade landet mellan 1915 och 1934. Efter "friheten" så blev diktaturen under "Papa Doc" Duvalier allt mer bestialisk vilket fortsatte med "Baby Doc". 1986 flydde "Baby Doc" ur landet med ett amerikanskt militär flygplan och beviljades asyl i Frankrike. Detta inledde en rad kupper och motkupper vilket fortfarande ger tidningsrubriker. Vad som inte ger tidningsrubriker är att denna granne till Cuba tillhör världens absolut fattigaste länder.

Panama kanalens invigning 1914 innebar att landet blev av mycket stort strategiskt intresse för USA. Landet blev också i realiteten en amerikansk koloni och truppbas. Som i de flesta andra Latin amerikanska länder så avlöste militär kupperna varandra. En av de militärer som ursprungligen understöddes av USA Manuel Noriega tog makten. När sedan Noriega vägrade att stödja en amerikansk aktion mot Nicaragua så intensifierade USA försöken att störta honom. Den 20 december 1989 invaderade USA utan förvarning Panama med 26 000 soldater i den största militära operationen sedan Vietnam. Olika uppskattningar säger att mellan 50000 och 10 000 personer dödades och skadades under invasionen, de flesta civila.

Iran-contra affären har nu avslöjats som "officiell hemlighet" känd av den amerikanska regeringen. Costa Rica här länge varit ett av kontinentens rikaste länder och dessutom ett amerikanskt fäste. President Arias fäste dessutom landet på den världspolitiska kartan när han 1987 fick Nobels fredspris. Orsaken var hans arbete med att skapa fred i Centralamerika. Men i en parlamentarisk undersökning 1989 avslöjades att presidentens närmaste medarbetare tillsammans med CIA hade ordnat med narkotika handel för att finansiera kontras i Nicaragua. Regeringen förklarade dessutom Oliver North och John Poindexter som persona non grata i

landet. Costa Rica har också många alvarliga problem inklusive sina skulder, men är ändå det land som klarat sig bäst i Centralamerika.

Vilket annat land i världen hade kunnat göra vad USA gjorde där utan åtminstone en 10 minuters "utvisning" i FN. Det är nu bara en tidsfråga innan Castros Cuba faller, delvis på eget grepp. Tyvärr så leder detta nog inte på kort sikt till någon förbättring, vilket vi enkelt kan konstatera i de övriga "fria" centralamerikanska länderna. Det finns istället många intressenter till att återskapa Amerikas största spelhåla, narkotika centrum och bordell. Ett grymt men troligt öde för det enda kvarvarande "alternativet" i Tredje Världen som för tio år sedan lovordades av många men idag av ingen. Men en långvarig amerikansk isolering som slagit mycket hårt mot ekonomin och samtidig möjlighet för människorna att se det amerikanska överflödet via TV har fått många fler än Castros dotter att överge honom. Likt sina trosfränder i Östeuropa så har makten även korrumperat den cubanska idealismen. Ändå har Cuba lyckats betydligt bättre än Haiti, Guatemala, Honduras, El Salvador och andra "fria stater" att utrota fattigdom, sjukdom och analfabetism. Centralamerika tillhör världens rikaste länder men är de fattigaste.

	"BNP"	Läskunnighet	Livslängd	Innevånare per läkare	HDI
Mexico	4624	90%	69	1066	87,6
Costa Rica	3760	93%	75	1045	91,6
Cuba	2500	96%	74	455	87,7
Dominikanska Rep	1750	77%	67	1728	69,9
El Salvador	1733	72%	64	2830	65,1
Guatemala	1957	55%	63	2289	59,2
Haiti	775	38%	55	7447	35,6
Honduras	1119	60%	65	1510	56,3
Nicaragua	2209	88%	64	1410	74,3
Panama	4009	88%	72	1003	88,3

Centralamerika är med sina höga berg, tropiska växtlighet och två kuster mot både Atlanten och Stilla Havet fortfarande en vacker naturupplevelse. Djungeln växer formligen in i städerna som ännu ej har hunnit utvecklas till riktiga storstäder. Förutom språket så påminner mig Centralamerika ganska mycket om Sydöst Asien just p.g.a. det likartade klimatet. Trots den konstlade uppdelningen så har varje stat ändå utvecklat en nationell särprägel där Guatemala Mexicanskt, Nicaragua och El Salvador indianskt, Costa Rica brasilianskt och Panama Nord amerikanskt. Utanför i Karibien finns dessutom många "sago-öar" som tillhör olika länder av vilka vissa fortfarande är ett paradiset men allt fler numera välbesökta turistmål. Framtiden för dessa stater i skuggan av NAFTA är dock höljt i dunkel. Både den materiella och sociala standarden är miserabel. Bara ungefär hälften av den vuxna befolkningen i Honduras och Guatemala är läskunniga. På Haiti kanske bara 1/3. De tillhör desutom alla världens mest skuldsatta där deras utlandsskuld i förhållande till BNP i procent är: Costa Rica 250%, El Salvador 148 % och Panama 88%. Återbetalningen varje år är i % av exporten år : Guatemala 38%, El Salvador 34%, Dominikanska republiken 34%, Costa Rica 27%, Honduras 27% och Nicaragua 22%. dessa länder som så länge levt under USA:s och United Fruits beskydd har en mycket lång väg att vandra.

I söderns värme

När man flyger söderut mot Venezuela så ser man det nästan 5000 meter höga bergsmassivet Cristobal Colon störta ned i havet utanför. Den snöklädda hjässan och den nedanför liggande gröna regnskogen liknar ett annat mäktigt berg i Afrika, Kilimanjaro som också från luften verkar nästan överkligt i sin blandning av hetta och kyla. Idag talar man om Nord och Syd vilket är något missvisande. Det går emellertid att dela in världen i ett tropiskt bälte mellan de båda vändkretsarna. Detta var naturfolkens "paradis" med 40 graders värme, ständiga regn eller svår torka, giftormar och rovdjur, malaria myggor och skorpioner. Där finns hela Afrika utom Nord- och Sydafrika. Där ligger Indien och Sydost asien. Och där finns hela Latinamerika utom norra Mexico, södra Brasilien, Uruguay, Argentina och Chile. Det är i detta tropiska område som huvuddelen av världens utvecklingsländer ligger och det är i de tempererade zonerna som världens utvecklade länder finns. Något ligger säkert i detta förhållande.

Men klimatet varierar inte bara med latitud utan också med höjd. Här i Sydamerika runt ekvatorn finns denna klimat variation mycket påtaglig p.g.a. Andernas höjdskillnad. På en relativt begränsad landsyta kan jordens fyra viktigaste klimatzoner finnas längs slutningarna men på olika höjder. "Tierra caliente" är den tropiska zon som går i korridoren längs havet upp till ungefär 1000 meter. Där börjar det subtropiska "Tierra templada" med lövskogar och majsodling för att på ungefär 2000 meters höjd övergå i det tempererade "Tierra fria". Där finns barrskogar samt odling av potatis och sädeslag innan trädgränsen vid 3500 meters höjd övergår i det alpina "Paramos".

Nedanför Cristobal Colon ligger Maracaibosjön med sina stora oljefält. Venezuela är världens 7:e största oljeproducent. Maracaibo är också en av de varmaste städer jag har arbetet i där den tropisk fuktigheten känns som ett våtvärmande omslag. Efter att ha svettats i denna hetta så förstår jag bättre varför holländarna länge använde denna del av världen som straffkolloni för nordeuropeerna. I Venezuela börjar också Amazonas vildmarker som sedan tar över hela det centrala Sydamerika. Venezuela har världens största andel nationalparker och även efter Brasilien världens största antal av djur och växter.

Venezuela, Brasilien, Argentina, Chile, Peru, Colombia 1991/92

Folkmängd	Area	inv/km2	Livslängd	Läsförmåga	Energi/%	"GDP"/%	HDI/rank
20,2	912	22	70	88,1	2841/0	2614/29	82,4/50
153,2	8511965	18	66	81,1	766/35,3	2921/22	73,0/66
32,7	2766889	12	71	95,3	1825/0	2795/20	83,2/46
13,4	756945	18	72	93,4	1249/60,5	2163/24	86,4/36
22,1	1285216	17	64	85,1	490/0	1730/12	64/xx
32,9	1138914	29	64	86,7	771/0	1275/20	77/58

Latinamerika beskrivs ofta som en enhet. Både kulturellt, historiskt, etnografiskt, geografiskt och ekonomiskt så skiljer sig dessa länder mycket även om det finns en gemensam nämnare. En av dessa är militärdiktaturen som under hela vårt århundrade för det mesta styrts med USA:s stöd. Idag är för första gången alla dessa länder demokratiska även om demokratin är begränsad. Venezuela har Latinamerikas högsta köpkraft, högsta energi förbrukning och högsta urbanisering. Det är Sydamerikas "USA". Brasilien är Sydamerikas stormakt och tillhör även ekonomiskt och industriellt världens stormakter med en 10:e respektive 9 plats. Brasiliens Förenta Stater är också mycket USA influerat, men där t.ex. svensk industri har spelat en mycket stor roll. Brasilien är världens största fruktproducent och världens största livsmedels exportör samt har världens största stad. Men Brasilien har även världens största utlandsskuld och världens snedaste inkomstfördelning. Argentina är det europeiska Latinamerika. Landet har den högsta läskunnigheten och är ett mycket rikt jordbruksnation med Pampas kött och vet samt bergens äpplen och vin. Chile är också europeisk med japansk påverkan. Chile är världens största producent av koppar, vilket utgör hälften av exporten. Det gamla Inca kulturerna i Peru och Colombia är Latinamerikas verkliga u-länder med 77 respektive 64 i Human Development Index. De är också länder som ofta nämns i samband med narkotika produktionen. Alla länder utom Brasilien och Chile är självförsörjande på olja. Och alla länderna har stora skulder. I procent av BNP samt i USD per capita och % av export var dessa: Venezuela 65,3%-1700 USD- 18,7%, Brasilien 28,8%-761 USD-30,8%, Argentina 49,2%-1948 USD-48,1%, Chile 60,7%-1336 USD-33,9%, Peru 42,8%- 941 USD-13,2%, Colombia 43,5%-529 USD-35,1%

Venezuela är unik i Latinamerika eftersom landet har haft demokratiska regeringar sedan 1958. Venezuela var också en av initiativtagarna till OPEC som bildades 1960. 1976 så

nationliserades oljetillgångarna. Några år av "olje bonanza" följde till dess landet 1983 fick inställa betalningarna. Stats skulden var då ofattbara 37 miljarder dollar. Huvudstaden Caracas som ligger någon timme upp i bergen från havet är en blandning av Los Angeles motorvägar och Brasilens slumstäder som ständigt byggs upp längs bergsidorna för att sedan regelbundet störta samman vid ett häftigt regn. Som i alla segregerade länder i Latinamerika så stänger den övre medelklassen in sig bakom galler med beväpnade portvakter och hundar i garaget. Men som i alla dessa länder så blir fattigdom, ökade inkomsts klyftor, högre brottslighet, fler poliser en ond cirkel som rullar allt snabbare. Vid protestkravallerna 1989 tros mer än ett tusen personer ha dömts av polisen även om officiella siffror säger 246.

Venezuela är utvecklingsvärldens mest urbaniserade land där Caracas växer allt snabbare inkämd mellan de höga bergen. Oljeinkomsterna gjorde att landet i början av åttiotalet hade en relativt stabil ekonomi som var knuten till den amerikanska dollarn. Venezuela blev Latinamerikas rikaste land, vilket det fortfarande är. Oljan gjorde det möjligt för regeringen att subventionera bensinpriserna och Caracas blev snabbt med sina freeways och stora amerikanska bilar en sydlig kopia av USA. Den rika delen åkte på weekendturer till Miami för att handla eller till de karibiska öarna på semester. Den fattiga delen hade ändå en relativt hög standard då mat och bensin fanns och temperaturen i Caracas alltid låg mellan 20 och 30 grader. I början på åttiotalet så fanns dessutom ofta tillräckligt med serviceyrken för de som ville arbeta. Alla ville inte. Venezuela var också en av Latinamerikas få demokratier, men samtidigt en av de mest korrumperade. Storstadens "välstånd" lockade så småningom allt fler från landsbygden och situationen förvärrades snabbt. Idag har staden en av Latinamerikas största slumområden och vägarna står stilla av bilkaoset. Jag har även här många gånger frågat mig om detta är Latinamerikas och vår civilisations mål. Caracas är ett annat mycket dåligt exempel på vad som händer när vår västerländska civilisation exporteras utan anpassning till ett tropiskt land.

Brasilien har ett eget kapitel i denna jorden runt resa men ändå vill jag göra ett snabbstopp i detta fascinerande land som dessutom är ett av mina "hem" på vår jord. Brasilien var det första land som upptäcktes i söder efter Columbus resor. Den 22 April 1500 nådde den portugisiska kaptanen Pedro Alvares Cabral den brasilianska kusten, likt Columbus av misstag. Cabral skulle tillsammans med Bartolomeus Dias, 15 fartyg och 1200 man upprepa Vasco Da Gamas resa till Indien. Redan 1494 hade påven delat världen i en spansk och en portugisisk intressesfär. Brasilien blev portugisernas enda tilldelning i väster och med sitt tropiska klimat en grogrund för socker och kaffeplantage. Landet delades upp i ett antal förlänningar där de flesta ägarna var bosatta i Portugal. Inte bara Brasilien utan det övriga Latinamerika importerade en feodal samhällsstruktur som har överlevt ända in i våra dagar. Det var också hit de flesta slavskeppen från Afrika anlände. Samhället byggdes upp kring stora egendomar som ägdes av portugisernas ättlingar och där de svarta slavarna arbetade.

Som i andra latinamerikanska länder så växte det också fram en grupp meztiser, barn med europeisk far och indiansk mor, vilka fick en slags mellanställning. I Brasilien så skedde också en blandning mellan europeiska män och svarta kvinnor som gav mulatter av varierande färg. Denna färg var också avgörande för placeringen i samhället. Det Brasilien som skapades under kolonialtiden men också efter frigörelsen från Portugal var ett mycket segregerat land. När immigrationen tilltog från övriga Europa efter slaveriets avskaffande 1888 så bildades ytterligare enklaver i detta mycket stora land. Östra Brasilien blev afrikanskt där sudaneser befolkade Bahia och Bantu Rio Grande. Den södra delen blev tysk. Japaner byggde järnvägar i väster och odlade frukter i norr. Svenskar och italienare arbetade på plantage och på sågverk.

Det var vid kusten i nordost som Cabral först nådde Brasilien och det blev även där den första kolonialiseringen skedde tillsammans med ett område i söder kring nuvarande Santos. Pernambuco i norr förlänades till Duarte Coelho och Sao Vicente i söder till Martin Alfonso de Sousa. Det var först under 1530 talet som Recife och Olinda i Pernambuco kolonialiserades, först som fiskeläge och sedan som plantage. I början av 1600 talet så blev holländska ostindiska kompaniet allt mer intresserade av Latinamerika och 1624 attackerades Salvador och 1630 Pernambuco samt Rio Grande. Med hjälp av negerslavar och indianer lyckades portugiserna 1654 driva ut holländarna.

Idag är tvillingstäderna Recife och Olinda en industristad på tillsammans 1,5 miljoner innevånare. Det är också en semesterstad där de breda sandstränderna lockar både brasilianare och argentinare. Under de senaste åren kommer också allt fler tyska manliga turister. Det är återigen en fråga om tycke och smak men Recife har troligen världens vackraste kvinnor (och män) som dessutom ofta är mycket unga. Men förutom sandstränderna och de vackra människorna så finns ingen skönhet. Som i många andra brasilianska städer så existerar ingen stadsplanering och gator, vägar samt trottoarer repareras aldrig. Fattigdomen och favelorna börjar ett par kvarter från stranden och alla fria ytor blir endera till slumbostäder eller sophög. Även här är kontrasterna mycket stora. Granne med favelan ligger Mac Donalds Drive-through och därefter det stora shoppingcentrat med hundratalet märkesaffärer och snabbmatszon vilket lika gärna kunnat varit i Miami eller Dallas. Dessa kontraster finns över hela detta land där varje större stad har ett eller flera luftkonditionerade shoppingcentra, välutrustade lyxhotell och condominiums där de välbärgade kan låsa in sig. Det går att besöka Brasilien flera gånger och bara uppleva denna värld.

Rio de Janeiro som tillsammans med Stockholm, San Francisco, Singapore, Kapstaden, Santiago och Vancouver tävlar om att vara den vackraste storstad ligger mig själv mycket varmt om hjärtat. Rio en solig vårdag är som en dröm där granitklipporna reser sig lodrätt upp, palmerna vajar längs de vit-svarta mosaiktrottoarerna och lättklädda människor joggar eller spelar Volleyboll längs Copacabanas stränder. Trots den fattigdom och därmed tilltagande våld som idag gör Rio till en av världens mest farliga städer så har Rio en unik charm och skönhet. Mitt egna paradiset ligger i Niteroi på halvön utanför Rio. Där kan man från en bergstopp i solnedgången se hela denna stad med sockertopp och Jesusstatyn framför sig medan kvällssvalkan kommer krypande. Men man kan också se ljusen från favelorna som kryper upp längs bergssidorna. Där bor Brasiliens "osynliga" människor.

Söderut från Rio så fortsätter sandstränderna mot Angra dos Reis tropiska övärld där av någon anledning Brasilien också har byggt sitt enda kärnkraftverk. Kustvägen mellan Rio och Santos med vidare fortsättning till Sao Paulo är en både spännande och vacker upplevelse som tävlar med norska trollstigen, Alpernas bergspass och Highway 1 mellan Los Angeles och San Francisco i skönhetsupplevelser. Att uppleva nyårsafton på Playa Grande i Santos eller på Copacabana i Rio är något utöver alla gränser. Vitklädda folkmassor vadar ut med sina offergåvor och andra tänder levande ljus längs stranden. Nyåret 1994 fanns kanske 1 miljon på stranden i Santos och 3 miljoner i Rio. Vid midnatt kommer explosionen och egentligen är detta inledningen till den Carneval som först börjar några veckor senare. Just då verkar Brasilien vara världens vackraste och härligaste land. Men sedan kommer kontrasterna. I Santos utkanter trängs favelornas uppfinningsrika ruckel. Och i Cubatao bor dessa människor i "Dödens dal", Brasiliens och kanske världens mest nedsmutsade område.

Sao Paulo är världens största stad. Detta kan man uppleva både från marken och från luften. Det förvånande är att den fungerar lika bra som övriga Brasilien. Medan Venezuela och Caracas är byggd för personbilar så är Sao Paulo och Brasilien byggd för bussar och

lastbilar. Volvo och Scania transporterar mängder med både människor och gods varje dag med buss och lastbil. Kring midnatt avgår en buss varje minut från Sao Paulo till Rio och dessa bussar har samma standard som i Sverige. Företrädesvis används moderna Scania bussar då de är starkast, snabbast och hållbarast. Att åka några timmar på en brasiliansk landsväg i 130 km/tim är även en bra skak test på en Scania. I Sao Paulo finns en effektiv tunnelbana som är renare än i Sverige och utan skade görelse, men där tar liknelsen slut. Sao paulo utanför de fina kvarteren blir snart en slumstad även innan favelorna tar vid. Gator och trottarer är söndriga och avfall slängs överallt. De människor som har råd flyttar även här till privata städer, condominiums, helst i bergen utanför staden.

Brasilien är ett unikt land. Det är världens enda tropiska stormakt då Indien trots sina folkmassor knappast kan räknas dit. Brasilien är världens 9:e största industrination och med en väl fungerande infrastruktur där välskötta offentliga telefoner finns överallt, kommunikationer fungerar, affärer erbjuder i princip allt och landet producerar mat vilket skulle räcka till alla flera gånger om. Ändå har Brasilien en av världens mest uppseende väckande slum i sina favelor och där nu snart 2 miljoner människor går arbetslösa i Sao Paulo.

Kolonialiseringen av Den Nya Världen påbörjades på den Nord- och Centralamerikanska östkusten, men fortsatte sedan söderut, först i spåren på Aztec, Maya och Inca kulturerna i jakt efter guld men sedan för att utnyttja det tropiska klimatet till odling av socker, gummi och tobak. Brasilien symboliserar bättre än något annat land denna kolonialisering av den nya världen. Även här skedde detta genom utnyttjande av svarta och röda. Idag har landet en befolkning som är en kulturell blandning av raser vilken är unik i världen. Brasilien kom att skifta skepnad många gånger från det ursprungliga feodala kolonial riket till dagens industriella förebild i den tredje världen. Även Brasilien blev en experiment verkstad som länge betecknades som ett "under". Världens största vattenkraftverk och en ny huvudstad byggdes i regnskogen, sockerplantagen levererade råvaror till den alkohol som fick ersätta bensinen som drivmedel och Sao Paulo utvecklades till världens största metropol. Idag så symboliserar Brasilien istället skövlandet av regnskogen och politisk korrupcion.

Brasilien innehåller således många olika världar. Amazonas tillhör till viss del de kvarvarande indianerna även om Manaus liksom Belem verkar väldigt Europeiskt. Norra Brasilien kring Recife och underbara Natal är afrikanskt, Rio tillhör "mulattas" och vid välplanerade Curitiba i söder tar det tyska Brasilien vid som sedan fortsätter över gränsen in i Uruguay. Det vattenrika Pantanal tillhör djur och växtriket där Arne Sucksdorff har funnit sitt paradiset medan större delen av Matto Grosso är oändliga haciendas med köttdjur där "Gauchos", brasilianska "Cowboys" fortfarande driver sina djur och äter sina böror i Naurens sköte. Brasilien är en av världens stora industri nationer men samtidigt ett kolonialt plantage land. I Miranda så finns några av Brasiliens få kvarvarande indianer som lever i reservat utanför staden. Totalt så lever här 40 000 Guarani, Kadiweu, Terena, Guato och Ofayé infödingar i favela liknande hus.

Dessa kontraster finns överallt på gott och på ont. Att uppleva carnevalen i Rio eller en natt på en sambaskola är ett minne för livet, likaså en fotbolls match. I Brasiliens historia väger två årtal tyngre än andra. 1958 då man vann fotbolls VM och 1992 då man blev olympiska mästare i volley boll. Dessa två bollsporter spelas överallt på stränder, på gator och inomhus. Och på samma ställen dansar man samba och sjunger. Glädje och sorg, fattigdom och rikedom blandas till universums skådespel. Det är därför som man trots allt måste älska detta land. Tom Jobim, mannen bakom Bossa-novan och många år bosatt i USA uttryckte det så här:

"USA är bra, men det finns mycket dåligt. Brasilien är dåligt, men det finns mycket bra."

Brasilien är ett mycket rikt land. Dess livsmedels produktion räcker flera gånger om till landets befolkning. Allt kan växa i detta land och gör detta också. Efter att ha smakat en brasiliansk papaya, mango, vattenmelon, banan, annanas eller avocado skulle vem som helst kunna bli vegetarian. Den som har varit på en brasiliansk churasco kan aldrig mer njuta av hamburgare eller köttbullar. Men ändå så inplanteras nu Mac Donalds, Kentucky Fried Chicken och Pizza hut även i detta land där nya standardiserade restauranter växer upp överallt. Biff på vitt bröd, grillad kyckling och degig pizza tillsammans med Coke och Pepsi är även här utveckling för en ny generation där allt fler går i samma blå jeans. Och ingenstans i världen så är Madonna och Micheal Jackson så populära. Den brasilianska drömmen har alltid varit att bli Latin amerikans "Förenade stater", inte bara till namn utan i standard och levnadssätt. Men idag är vägen dit mycket lång, åtminstone för favelornas miljoner.

Punta del Este i Uruguay är ett annat av mina vattenhål där de långa sandstränderna inramas av gröna kullar. Efter andra världskriget var Uruguay ett av världens rikaste och mest välmående länder som t.o.m. överträffade sin granne i söder. Även naturen och klimatet är behagligt. När jag var i Montivideo under sjuttioalet så var detta då Latinamerikas mörkaste diktatur vilket kunde utläsas i människornas ansikten. Likt Argentina så har landet potentialen att vara ett välmående och fredligt samhälle. Frågan är varför det inte är det.

På andra sidan Rio de la Plata från Montivideo börjar Argentina. Det kanske finns bredare floder eller floddeltan som t.ex Amazonas men Rio de la Plata är den första flod jag har behövt att flyga över för att att mig från den ena stranden till den andra, d v s Montivideo till Buenos Aires. Jag har aldrig bott någon längre tid i Argentina men jag har besökt landet ett tiotal gånger där Buenos Aires har blivit en av de få storstäder som jag trivs i och som på något sätt inte verkar stor trots sina över tio miljoner innevånare. De små Mercedes bussarna, "collectivos", "Posterias", "Cervezerias" och de otaliga rstanterna som finns längs världens bredaste gata, Nuevo de Julio samt folkträngseln på gågatan Florida gör staden till en blandning av London och Paris. Det är lätt att förstå Evert Taubes kärlek till detta land och dess innevånare. Trots den långa och brutala militärdiktaturen, kriget mot England, fattigdom och ekonomisk kris så har denna stad överlevt som stad utan att degenerera till det kaos eller slum som kännetecknar många andra storstäder runt vår värld. I min föreställning så är Buenos Aires som en av de europeiska metropolerna var på tjugotalet. Människorna här är vita och inte så emotionella som i Brasilien i norr men ändå en intensiv och sprudlande individ jämfört med Nordeuropas germaner.

Argentina visar en annan sida av Latinamerika. Befolkningen är till 95% vit och europeisk. Huvudstaden Buenos Aires karaktäriseras som en fransk stad med en italiensk befolkning som talar spanska och försöker leva som engelsmän. "Här vid kanten av den blåa Atlanten" börjar pampas som sträcker sig åt väster många tusen gröna mil och så småningom når Anderna i väster. Argentina är ett mycket rikt land där vetefält, boskapshjordar, fruktodlingar och vingårdar redan i början av seklet gav stora importinkomster förutom att försörja den egna befolkningen. Argentina tog emot många europeiska imegranter kring sekelskiftet. På samma sätt som på den amerikanska västern så gav boskap och vetefält ett allt ökande välstånd som i sin tur födde storstaden Buenos Aires. Argentina var länge ett föregångsland och allmän rösträtt infördes redan 1912. Efterkrigstidens Argentina förknippas med Peron och den sägenomspunna Evita.

Men landets nutidshistoria är omväxlande och tidvis mycket brutal med peronisterna och militären omväxlande vid makten. Jag tillbringade lång tid här i början av åttiotalet när militärjuntan styrde och "de galna mödrarna" framförde sin tysta sorg över sina försvunna barn. Idag råder demokrati men spåren och såren efter diktauren finns fortfarande kvar. Jag var även i landet under Malvina kriget eller det som engelsmännen kallar Falklands öarna. Det var ett sista försök av den döende militärjuntan att försöka skaffa sig popularitet. För faktum är att varje argentinare fortfarande anser att öarna tillhör Sydamerika och inte en gammal europeiska kolonialmakt. Men kriget var ändå en paradox. Är det något land som den argentinska överklassen alltid försökt att efterlika så är det England. Idag när det har blivit officiellt att havet kring Falklandsöarna har stora oljetillgångar så kommer också orsaken till kriget i en något annan dager.

Efter varje besök i detta ,ett av mina favorit länder så har jag naturligtvis ställt frågan hur detta rika land har så många fattiga. Liksom de flesta andra utvecklingsländer så är Argentina en före detta koloni som under alla tider har fungerat som råvaruexportör till den rika världen. I Argentinas fall har råvarorna varit kött, vete och äpplen. Tillbaka fick landet konsumtionsvaror och västerländsk teknik. Råvarupriserna minskade och importen av konsumtionsvaror ökade vilken finansierades allt mer av krediter. Inflationen rusade iväg okontrollerat. Likt Mexico och Venezuela så har korruptionen alltid varit en väsentlig del av livet i Argentina. Hur mycket pengar som de styrande militärerna förde över till bankkonton i Schweiz kommer aldrig någon att få veta. Men medan det lika skuldtunga Brasilien har kunnat visa upp resultat för sina investeringar så verkar alla miljarder i Argentina ha försvunnit. Det skapades också en ny industri för de som redan hade pengar, "bicycletas", som betyder cykel. Då valuta kurserna var olika för export och import så bildade de nya "industri" männen bolag med utländska dotterbolag som cirkulerade luftfakturor till varandra där varje nytt varv genererade pengar. Råvaran och produkten var "plata", pengar. Berg-och-dal-bana" ekonomi har varit den Argentinska modellen under många år. Idag är den tillfälligt uppe och argentinare åker för att handla till Brasilien. Igår var det tvärtom. Och idag går hälften av Argentinas exportinkomster åt för att betala av lånen.

Oberoende av vem som suttit vid makten så har de senaste åren präglats av världens högsta inflation och en av världens största utlandsskulder. Från pesos, blev det nya pesos, australes och återigen pesos där varje devalvering strök sex nollor. Nu ligger peson sedan en tid låst till den amerikanska dollaren efter samma ekonomiska teorier som i princip styr hela västvärlden. Privatisering och fri kapitalism är dagens lösning. Detta har inneburit att den argentinska industrin som byggdes upp under Peron nu håller på att säljas ut till utländska investerare som flygbolag och kraftstationer medan övrig industri tvingas slå igen. Den nya växelkursen har öppnat dörren för fri import av praktiskt taget allt. I Buenos Aires hamn ligger container transporter och vänta på redan för att lossa sin last från japan, USA och Europa. Varuhuset och affärerna längs gågatan Florida är fulla av ny elektronik och människorna handlar som i trans. Allt mer varor importeras inkluderade fukt och grönsaker som från 1990 till 1992 ökade hundrafalt. I princip rådde samma situation 1980 innan botten så att säga gick ur landet. Men samtidigt som den lilla del av befolkningen som har kan njuta av detta överflödssamhälle så har misären blnd den fattiga huvuddelen blivit allt större. Slummen växer kring Buenos Aires som nu har 14 miljoner innevånare. Även i de fascionabla stadsdelarna sitter kvinnor med spädbarn och krymplingar på gatan och tigger medan de något äldre 7 åringarna skickas in på restauranterna för att be om nåd. Detta fanns inte 1980. Klyftan mellan de som har och inte har är lika stor och kanske större här än i andra latinamerikanska länder.

Ända tillhör Buenos Aires en av mina hemstäder. Värmen och vänligheten hos människorna är genuin och italiensk. T.o.m. spanskan låter som italienska liksom närheten

och kroppsspråket. Buenos Aires otaliga restauranter serverar världens bästa kött tillsammans med världens bästa vin och de ännu flera konditorierna erbjuder bakverk i bästa franska stil. Confetterias, cerveserias, churascerias, cafeterias och pizzerias visar argentinarens främsta sysselsättning utom arbetet, att äta och dricka. Och tangon är lika eldig som på Evert Taubes tid. Även Argentina likt Uruguay och Brasilien skulle kunna vara några av världens mest välmående länder, men det är det inte.

Ute vid kusten söder om Buenos Aires ligger La Plata som även den påminner om det gamla Europa som det kunde ha sett ut på Rivieran när seklet var ungt. Det går inte att säga att det var bättre förr men jämfört med dagens hektiska badorter så framstår La Plata som en lugn oas. De sydligaste punkter jag har varit i i Amerika är Bahia Blanca vid kusten och Neuquen i inlandet som ligger på var del av Pampas. Mendoza med sina vinodlingar är en annan vacker och rofylld plats som ligger på den argentinska sidan av Anderna rakt över från Santiago. Därifrån tog jag mig upp med bil längs en delvis raserad väg kantad med militärposter till Puente del Inca som ligger på några tusen meters höjd vid foten av Aconcagua och gränsen till Chile där snötäcket kan vara flera meter högt.

På andra sidan ligger Santiago på slutningen ned mot Stilla Havet och hamnstaden Valparaiso. Att flyga in mot Santiago genom Anderna är en både fascinerande och skrämmande upplevelse. Hur människorna kunde ta sig över denna naturliga barriär före flyget är svårt att förstå. Chile var länge en av Amerikas få diktaturer innan Pinochet med USA:s hjälp förvandlade den till en av de mest brutala militärregimerna. Vad som hade hänt om Allende hade fått tillfälle att realisera sin demokratiska socialism vet vi lika lite som i Dubcecks Tjeckoslovakien. Även Chile är ett rikt land som har pendlat mellan hopp och förtvivlan tillsammans med kopparpriserna. Och även Chile har en stor skuldbörda, 61% av BNP där 1/3 av exportinkomsten går åt till att betala av utlands lån.

Norrut längs kusten så pressar Anderna ihop landet till en smal tunga i det som tidigare var del av Inca riket vilken är torr och bergig. Cusco var detta rikets huvudstad men är nu ersatt av Lima i Peru där gamla spanska byggnadsverk blandas med dagens fattigdom. Miraflores är den moderna delen som försöker leva sitt eget liv och längst Costa Verde ligger fiskrestauranterna mellan bergen som severar "Ceviche" och där Coca cola har bytts ut till Inca Cola. Redan några mil utanför Lima så börjar de torra bergen som fortsätter mot söder medan Amazonas börjar vid Iquitos längre norr ut. Den nuvarande demokratiska regeringen strider fortfarande mot guerillan "Sendero Luminoso" och landet är tillsammans med Bolivia och Colombia basen för narkotika industrin. Det är svårt att förklara att jag trots kolera och sönderrostade bilar och bussar känner en stor sympati för Peru och dess människor tillika ättlingar till Inka indianerna. Kanske är det för att jag tillsammans med peruaner har haft att uppleva det verkliga och fattiga Peru och att detta ändå verkade mycket rikare än vår västerländska kultur.

Guayaquil i Ecuador ligger vid Stilla Havets kusten på samma breddgrad som Belem i Brasilien vilket är ett par grader söder om Ekvatorn. Dessa båda platser är tillsammans med Maracaibo de hetaste jag har upplevt p.g.a. fuktigheten. Jag har arbetat i Irak med över femtio grader i skuggan och varit i Death Valley i USA samt Dehli i Indien med nästan samma temperatur, men detta var torr värme. Guayaquil påminner mer om en finsk bastu där den mörka natten fylls av myggor och andra insekter som söker föda. Att med flyg sedan landa i Quito är i likhet med Santiago en speciell upplevelse och staden är en förvånande upptäckt. Trots att Quito ligger nästan exakt på ekvatorn så ger den höga höjden ett mycket behagligt året runt klimat. I många avseenden så påminner staden om Alperna där också husstilen har lånat från sin europeiska förebild.

Colombia är det sista landet på rundresan i Latinamerika och det land som är rikast på både tillgångar och natur. Det är också en värld med många raser däribland världens vackraste kvinnor i Cali även om jag själv nog även inkluderar Brasilien i detta omdöme. Var världens vackraste män finns, vet jag inte. Bogota ligger på 2600 meters höjd över havet där det svala klimatet skapar en annan sorts människa jämfört med t.ex det tropiska Cali. Med hjälp av en kabinbana så går det att nå ännu högre och från toppen av detta berg beskåda den stad som idag med sina höghus påminner om andra storstäder. I Medellin finns ett varmare samhälle där även Kokain kartellen har ett av sina huvudkvarter och bidrar till hettan. När jag i jeep reste runt här i början av åttitalet så kunde dödssiffran varje natt uppgå till tiotals människor bara i Medellin i striderna mellan polis och organiserad brottslighet, politiska uppgörelser, interna fejder eller vanlig brottslighet. Då var Medellin en risktagning från den hisnande landningen på flygplatsen i den smala dalgången till nattliga äventyr på gatorna. Från den nya flygplatsen bland bergen så erbjuds nu en spektakulär färd på slingrande vägar ned i den varma dalen. I Cali är människorna mörkare och varmare. Här finns många industrier men även centrum för den konkurrerande Cali-kartellen som nu verkar vara mäktigare än sina kollegor i Medellin. Men de verkliga narkotika hajarna sitter någon annanstans. En av mina colombianska vänner sade;

"Fransmännen levererar vapnen, tyskarna kemikalierna, amerikanarna köper knarket och de schweiziska bankerna pengarna, men vad får vi ?"

När jag senast var i Colombia i oktober 1993 så fanns detta våld visserligen kvar men knarkkungarna hade slutet en tillfällig fred med myndigheterna. Fortfarande är dock Colombia det enda land som jag har besökt där den svarta kursen på dollar är lägre än den officiell vilket är ett resultat av dollarinflödet från narkotika handeln.

I Bogota så finns både världens största guldmuseum med otroliga konstverk såväl som Simon Bolivars välbevarade hus som båda berättar om olika epoker av historien. Under fälttågen 1819 till 1822 så tog sig "Latinamerikas befriare", Simon Bolivar från Caracas genom Colombia till Quito och Guayaquil där konfrensens 1822 bekräftade Bolivars seger över de spanska trupperna. Latinamerika gjorde sig fritt, Paraguay 1811, Argentina 1816, Chile 1818, Colombia 1819 Och Peru 1824. Detta var dock en sanning med modifikation då alla Sydamerikas stater 1976 styrdes av militär diktaturer utom Colombia och Venezuela. Idag har de flesta av dessa upplöst och ersatts av en bräcklig demokrati men med begränsad frihet där korruption och skuldbörda går hand i hand.

Utan att räkna förstäder så ligger världens största koncentrerade stadsriken i Latinamerika, nämligen Mexico City och Sao Paulo som båda överskrider 10 miljoner innevånare. Med förstäder är de närmare 20 miljoner. Seoul i Korea och Bombay i Indien är nummer tre och fyra som även de har fler än 10 miljoner. Jag har varit flera gånger i alla dessa städer men jag kan inte utnämna någon av dessa till en mönsterstad för tredjevärlden trots att de alla representerar det industriella centrat i respektive land. Både Mexico City och Bombay var även centrum för två gamla kulturer när europeerna anlände. Även idag är de centrum men för en ny kultur, om de går att kalla så. Tvärtom så utgör dessa förväxta städer ett skrämmande perspektiv för framtiden. Om jag jämför dagens situation i dessa två länder med den bild vi har av historien så är jag inte säkert vi kan kalla detta för utveckling. Den västerländska civilisationen har i den tredje världen hamnat i en obarmhärtig återvändsgränd men egentligen är denna densamma som de industrialiserade länderna sedan länge har upplevt.. Vi kan ännu inte uppfatta den så klart som i Mexicos smogg, Bombays fattigdom, Seouls trafik och Sao

Paulos våld men den finns även i New Yorks slum och den tilltagande trafiken i Europas storstäder.

Idag samlas allt fler människor i Latinamerikas Megastäder Mexico City, Sao Paulo, Rio de Janeiro, Buenos Aires, Caracas, Santiago, Lima och Bogota. Jag har flera gånger besökt dessa städer under de senaste 14 åren och situationen har inte blivit bättre. **År 2000 beräknas den sammanlagda folkmängden i dessa 8 städer vara ungefär 100 miljoner innevånare.** Allt fler av dessa kommer att leva i slumbostäder, kanske mer än hälften, trafiken kommer att vara mer oframkomlig än någonsin och föroreningarna ännu större än idag. Detta är civilisationens nuvarande utveckling.

De flesta av dessa länder är potentiellt mycket rika, men inom olika områden. Mexico och Venezuela har olja. Brasilien sitt jordbruk och järnmalm. Chile har koppar och Peru sitt fiske. Argentina med sitt pampas skulle ensamt kunna föda denna kontinent. Det finns således alla förutsättningar. Alla länderna har också ett förmånligt klimat utan Afrikas torka eller Banglades översvämningar. Med undantag för Amazonas och Pantanal så ger endera berg eller hav svalka. Brasilien, Argentina och Mexico har också en fungerande infrastruktur och en utbyggd industri där man producerar sina egna bilar och TV-apparater. Det går att köpa allt i allt fler stora shopping centra. Privat företagsamhet flödar, arbetskraften är billig, "flexibel" och oorganiserad. Slutligen har alla dessa länder under lång tid varit självständiga med möjlighet att forma sitt eget öde, med viss reservation för USA:s vakande öga.

Argentina är Latin amerikans mest europeiska land och det som också har den högsta utvecklingen. I en Gallup undersökning i Argentina under hösten 1993 ställdes frågan . Vad är de 2 viktigaste faktorerna att lyckas med för att förbättra argentinarnas levnadsförhållanden. 33% svarade höja lönerna, 29% stoppa korruptionen och höja moralen i administrationen, 27% bibehålla låg inflation, 27% att minska arbetslösheten, 21% att förbättra utbildningen, 18% förbättra rättsväsendet, 16% förbättra distributionen av rikedom, 14% förbättra hälsovården, 9% förbättra säkerheten. När frågan vilken den viktigaste frågan för landet som helhet var så svarade hela 40% arbetslösheten medan 60% delades lika mellan korrupktion, låga löner och dålig utbildning. I denna Gallup undersökning ingick olika områden och samhällsgrupper men troligen inte de miljoner som lever i Buenos Aires "favelor".

En liknande undersökning i Brasilien skulle nog ge ett liknande resultat med vissa justeringar. Med 40% inflation, 40% under minimilön nivån och president Collor avsatt för korrupktion så skulle dessa faktorer väga högt. I början av 1994 så kommer CPI, en parlamentarisk undersökning av de statliga projekt som betalats men aldrig utförts, att presenteras. Denna korruptions metod har varit vanlig i Brasilien där pengarna försvunnit i olika fickor.

Latinamerikas kris är i högsta grad politisk och social även om det är den dåliga ekonomin med inflation och dyra utlandslån som synns. Allt fler människor kräver emellertid en moralisk uppräckning och efterlyser en ny generation av representativa politiker som sätter landet och människorna framför personlig makt och vinning. Och allt fler kräver en större del av "kakan", utöver den minimilön som 2/3 av befolkningen tvingas att leva på. I Brasilien tjänar 4/5 av befolkningen 40% och den resterande femtedelen 60% av inkomsterna. Då den brasilianska köpkraften är 22% av den amerikanska i genomsnitt så innebär detta att 20% av brasilianerna har en köpkraft på 66% medan majoriteten på 80% endast har 11%. I Pakistan är den 9%. I bruttonational produkt per capita så har 80% av befolkningen 1460 USD eller 1/15 del av den amerikanska. De 20% eller 30 miljoner människor som tjänar mindre än 5% har 5% köpkraft eller detsamma som Indien. Herbert de Souza har beskrivit detta som att Brasilien består av tre länder. En del som är Kanada med tillgång till shoppingcentra och flyg. Det är där som de styrande finns. En del som är tysta och reserverade som Mexico. Och en del som inte finns. Men allting är relativt. I Indien är de som inte finns 800 miljoner.

Var någonstans finns då lösningen. Det finns generella problem som kräver åtgärder på en högre nivå och framförallt i ett återskapande av moral och värdighet. Där kan Latinamerika lära av den europeiska organisations modellen samt det amerikanska rättsväsendet. Men en väg till bättre levnadsförhållanden måste även ta hänsyn till de stora olikheter som finns mellan det indianska Peru och europeiska Uruguay samt från Bolivias kyliga och torra bergsplatå till den fuktiga hettan i Amazonas. Och lösningarna finns inte i USA eller i Europa. Någon har sagt att Brasilien försöker genomföra jordbruks revolutionen, industri revolutionen och informations revolutionen på samma gång. Det går även att lägga till att även Brasilien redan är på väg in i nästa revolution som vi ännu inte vet vilken den är. Idag upplever man samma problem som i Europa, att akademiker, ingenjörer och läkare finns i överflöd och kan inte heller få jobb.

Den Nordamerikanska Västkusten

Över gränsen från Mexico i nordväst så möter vi Kalifornien och vår civilisations nuvarande kärna där förebilderna till hela vår värld skapas idag. Detta Kalifornien upptäcktes från söder av de spanjorer som kolonialisade Mexico. Det är också bara sedan mitten på 1800 talet som Kalifornien har varit amerikanskt. Men ända in i mitten på det förra århundradet så befolkades stora delar Kalifornien av de ursprungliga indianerna. USA representerar "nord" och Mexico "syd" i vår allt mer polariserade värld. San Diego ligger just på andra sidan gränsen från ett fattigt land som gör att kontrasten blir ännu större. San Diego har Nordamerikas behagligaste klimat och är också den mest välordnade av dess storstäder med spårvagnar och sköna strandpromenader. Längs vägen från San Diego till Los Angeles finns immigrationspolisen som försöker förhindra den illegala invandringen trots att denna har varit en del av det ekonomiska "undret" i Kalifornien. Byggnadsarbetare, trädgårdsmästare, fruktplockare och poolskötare är sysselsättningen för denna "svarta" arbetskraft där de låga lönerna ändå kan försörja en familj hemma i Mexico.

I början på 1800-talet så tillhörde Kalifornien Mexico innan det likt Texas erövrades av anglo-amerikanerna. Men under det spanska och det mexikanska styret så hade detta Kalifornien förblivit ganska outforskat innan den stora guldruschen 1849 startade den process som idag har fört nästan 30 miljoner människor till "Guldstaten". Jag bodde här åren 1986-89 och upplevde den mångfassetterade värld som bara finns här. Som alla andra så besökte jag naturligtvis Disneyland, Universal Studios och Sea World vilka har blivit förebild för liknande anläggningar över världen. Visst är dessa sevärda, men då jag kom att besöka dessa ganska många gånger som sällskap till turistande vänner och bekanta så tröttnade även jag på denna tillverkade värld speciellt eftersom Kalifornien erbjuder en fascinerande natur. Mitt hus låg vid foten av de tretusen höga bergen som skiljer Los Angeles från de höga öknerna. De vägar som ringlar sig genom dessa berg syns ofta i filmernas biljakt scener men erbjuder även ett hissande naturligt skådespel där storstaden verkar långt borta. Big Bear var ett av mina tillflyktsorter som erbjöd ett vackert nordiskt landskap på sommaren och alpin skidåkning på vintern.

Om allting verkar större i Amerika jämfört med Europa så är allting i Kalifornien större än i det övriga Amerika. I dalen nedanför Big Bear ligger Palm Springs med sina nästan 100 golfbanorna vilka alla är konstbevattnade och därför lyser som gröna rutor i jämförelse med den omgivande öknerna. Här finns även ett utomhus konstgjort hav med vågmaskin, kanaler och rutschbanor vilket även detta är störst. Och om man tröttnar på värmen i dalen så kan man alltid ta linbanan upp i de snöklädda bergen.

På Mount Wilson finns det observatorium kvar där Edwin Hubble upptäckte "Den Stora Smällen" och därmed grundlade den teori vi har för universums uppkomst. Rakt nedanför detta observatorium i Pasadena ligger Jet Propulsion Laboratory där jag hade förmånen att vandra runt en dag guidad av laboratoriföreståndaren och tillika min granne. Det var här det amerikanska rymdprogrammet föddes på femtiotalet. Idag så kunde jag följa NASA:s TV monitorer som tog emot signaler från den Voyager som nu är på väg ut ur vårt solsystem för en ändlös resa genom universum.

Att uppleva det tekniska Kalifornien från solkraftverken i öknen till 24 veckors barnen som ligger uppradade på Stanford Universitetet och där deras andning och näring kontrolleras av datorer var för mig att se in i framtiden. Idag är en allt större del av vår värld del av denna framtid då varje förteelse på den amerikanska västkusten sprider sig med ljusets hastighet till övriga delar.

Kalifornien var ett verkligt paradiset för de ursprungsinnevärdarna som en gång levde här. Dess skönhet måste också ha upplevts av de första invandrarna vilket har beskrivits av John Muir. Hela kuststrecken är otillgänglig och brant utan några vikar eller öar vilket stämmer väl med indianernas beskrivning av "randen av världen". Men det är en otillgänglig skönhet som börjar med La Jollas branta klippor norr om San Diego för att fortsätta upp till Laguna Beach söder om Los Angeles. Idag så är detta stycke natur även världens största militära övningsfält och i hamnen i San Diego ligger US Navys hangarfartyg uppradade som en påminnelse om konflikten mellan naturens skönhet och människans inre värld av våld.

Genom Los Angeles går kustvägen genom ständigt nya subkulturer som New Port Beach, Seal Beach, Long Beach, Venice och Santa Monica för att sedan övergå i Malibus strandvillor. Att åka Highway 1 från Los Angeles till San Francisco är vacker upplevelse där Big Surs bergssluttningar med Kerouacs vagabonder och Esalens sanningssökare sträcker sig ut i Stilla Havet innan Clint Eastwoods Carmel och Steinbecks Monterey tar vid. Den gamla fiskarstaden är fortfarande speciell med sin 17 mile drive där det går att glömma både tid och rum vid Stilla Havets Klippor. Denna del av Kalifornien är som en annan planet jämfört med Los Angeles i söder. Ändå är San Francisco med sitt China town, Japan town, Little Italy och gaykvarter ytterligare en annan himlakropp där Golden Gate bron för vidare till Sausalito och Redwood skogarna.

Jag har bott både i Los Angeles och San Francisco där det varma klimatet i söder naturligtvis attraherar många inklusive mig själv. Ändå är San Francisco med sin dimma och betydligt kyligare klimat en mer levande värld av många sorters olika människor. De små restauranterna och bagerierna erbjuder både mat och atmosfär. Fishermans Warf är fullt av både turister och gatuartister men även där kan det ursprungliga livet spåras. De berömda "Cable Cars", den slingrande Lombards street och övriga hissnande gator är en lika fascinerande upplevelse som på film. Ända är "China Town" det som för mig representerar det unika San Francisco där tidningar, gatuskyltar, mat men framförallt människorna är kinesiska. I Business District väller de ytterst välklädda damerna och herrarna ut efter kontorstid vilka kontakterar både till Los Angeles shots och T-shirt och det övriga amerikans rutiga byxor, lila klänningar och tennisskor. På gatorna trängs även här bilar och människor där cykelbudbärarna har blivit svaret till snabba leveranser i dataålderns huvudstad. Jag skulle knappast kunna återvända till Los Angeles för gott men kanske San Francisco. Norr om Golden Gate bron ligger sanddynerna ut mot Stilla Havet och sedan John Muir Redwood skogen där staden återigen verkar avlägsen. San Francisco har likt Los Angeles upplevt många jordbävningar där den senaste 1989 visade de krafter som finns gömda i det undre. När jag senast besökte staden julen 1991 så var spåren nästan helt borta men i människornas inre väntar man fortfarande på "The Big One"

Kalifornien är full av kontraster i många avseenden. Här finns USA:s högsta och lägsta punkt utanför Alaska och Hawaii där de nästan femtusen meterna mellan Death Valley och Mount Whitney som ligger ett tiotal mil från varandra. Att köra bil dessa mil är som att färdas genom jordens hela historia. Här finns också den kallaste och varmaste platsen där det skiljer 100 grader mellan Death Valley och toppen på vulkanen Mount Lassen. Inom Kaliforniens gränser så växer också världens äldsta, högsta och längsta livsform i alla kategorier. Dessa är i tur och ordning Bristlecone pine, Redwood och Sequoia som alla är barr träd. Att uppleva de mäktiga Sequoia träden och granitklipporna i Yosemite förklarar den tro på den allomfattande Guden som naturmänniskan hade i detta fascinerande land. När jag presenterade min far för dessa jätteträd så blev han för första gången i sitt liv mållös. Även om mycket av detta idag är kommersialiserat och de flesta redwood och sequoia träd har avverkats så finns fortfarande stora naturparker kvar som ett resultat av John Muirs arbete vid sekelskiftet.

Över gränsen till Nevada så finns både Las Vegas och Reno med sina spelkasiner och de testplatser för kärnvapen där jordens utplåning har simulerats. Kanske finns det vissa samband i dessa två förteelser samt att de är placerade i en öken. Visst är Las Vegas fascinerande med sina neonskyltar och shower men när man som jag har återvänt gång på gång i mitt arbete så börjar man istället att uppleva en mycket absurd aspekt av vår civilisation. När man befinner sig inne i ett av dessa ringande och blinkande casinon med sina tusentals enarmade banditer så står tiden stilla, där ingen vet om det är dag eller natt, vinter eller sommar. Det finns bara en sak, pengar. I Januari 1994 hade Time Magazine en tema artikel om Las Vegas-The New All-american city. Med tre nya jätte hotell så är idag staden mer lysande och mäktig än någonsin förr. Men Time konstaterar något annat. Att det som Las Vegas står för idag har blivit en accepterad livsstil. Las Vegas har inte förändrats utan snarare blivit mer "dekadent" men det är den övriga världen som har blivit som Las Vegas: *"Den nya frisläppta all amerikanska accepterandet av Las Vegas är endera ett tecken på att amerikanerna har frigjort sig själva från gammalt förtryck och hypokritisk moral eller annars ett annat symptom på degraderingen av den västerländska civilisationen. Eller kanske båda."*

Reno och speciellt Lake Tahoe har däremot en natur som konstaterar spelhallarnas konstgjordhet. Att ta sig upp och sedan utför dessa berg med utsikt över den stora sjön är en verkligt Alpin upplevelse i hjärtat av söderna Kalifornien. Längre söderut över Coloradofloden och den mäktiga Grand Canyon så ligger Arizona som har blivit en ny tillflyktsort med värme för både hög teknologiska företag och pensionärer. När man åker över Hooverdammen och det som en gång var världens största kraftstation så öppnas en bergig stäppöken där molnformationer och åskväder bjuder på spektakulära föreställningar under våren. Den som döpte orterna efter vägen måste ha haft ett gott sinne för humor, Searchlight, Wackieup och Nothing, där det går att äta skallerorm på den lilla indianrestauranten i "Ingenting" innan sista ortern före Phoenix skyltas som "Surprise"- överaskning.

I Arizona finns också ett annat av mina andra "vattenhål", kanske det som jag helst återvänder till, och det är Sedona. Att besöka den årliga "Jazz on the rocks" är en kombination av musik och naturupplevelse som är unik. I många Väster filmerna finns stora röda bergsklippor inramade av lummig grönska i bakgrunden vilka är filmade här i en annan sagolik natur. Idag har Sedona blivit en av tillflyktsorterna för "Den Nya Tidens" människor som i likhet med de små städer som ligger längs Stilla Havskusten i Mendocino och norra Kalifornien försöker knyta en ny själslig medvetenhet till Nauren. Hela norra Arizona är fylld av röda stenformationer från "Painted desert till Monument Valley". Men naturligtvis är Grand Canyon unik i Arizona, USA och världen. Att stå vid randen av denna 2000 meter djupa Canyon eller vandra ned längs klippsidorna är en oförglömmelig upplevelse av naturen.

I Tucson Arizona möter ytterligare en kontrast där US Airforce har sin begravningsplats och tillika utomhusmuseum för gamla stridsflygplan som finns i hundratal från Hiroshimas baneman till de stora B-52 plan som ödelagt Indokina och nu senast bombat Irak.

Egentligen så skulle vår vandring åt väster ta slut i Kalifornien vid randen av världen. Jag vill emellertid försätta en liten bit till åt väster men som samtidigt för oss tillbaka mot öster för att så att säga sluta cirkeln till den gamla världen. Om vi fortsätter vår färd norrut så kommer vi till Oregon och Washington med sina skogsklädda bergsmassiv även om stora hål idag gapar efter kalhyggena. Portland ligger vid Columbia floden och Seattle i den övärld som sträcker sig in i Canada. De är idag storstäder men där många av dess innevånare fortfarande jagar och fiskar. Laxfisket är mycket givande efter hela den nordliga kusten där fritidsfiskarna går ut med sina båtar på helgerna. Denna del av USA är den sista vildmarken utanför Alaska där stora likheter finns med det svenska Norrland. Mount Rainer ständigt snöklädda hätta och St Helens bortsprängda vulkantopp är två andra monument av en fascinerande natur. Just storheten var för mig själv den främsta upplevelsen med dessa berg och skogarnas mäktighet. Längs vägen mot kusten växer världens största granar, nästan i klass med sina Sequoia släktingar i söder. Men också de flesta av dessa har hamnat på sågen.

Seattle med sin övärld, Victoria island och Vancouver på den kanadensiska sidan erbjuder ytterligare ett av historiens skådespel. Kustklimatet är mildt där hösten slutar i december och våren börjar i januari. Den rikliga nederbörden har förvandlat öarna till verkliga regnskogar med en mycket rik och varierad växtlighet. Från Vancouver vid havet syns British Columbias snöklädda toppar, åtminstone de dagar det inte regnar, vilket skapar ett landskap som påminner om Norges fjordar. Staden är ganska lik Bergen men betydligt större och varmare. Hövding Seattle och hans anfäder som levde här vid Columbia flodens mynning hade även de tillgång till en variationsrik natur och därmed en generös matförsäljning. Men det viktiga var trots allt skönheten och harmonin vilken formade denna naturmänniska, inspirerade henne och delade med sig av sin inneboende vishet. Denna kan vi även uppleva både i Stilla Havskustens kultur och hövding Seattles ord som jag senare kommer att citera.

Trots trafikproblem och industrier så är Vancouver en av världens vackrast belägna storstäder. Även staden har präglats av den kringliggande skönheten och har återspeglat den i byggnader, parker och gator. Här blandas havets och bergens luft där elektiska trådbussar begränsar civilisationens nedsmutsning. Näst San Fransisco så finns här Amerikas största China town och den internationella blandningen är stor. Människorna, klimatet, cykel budbärarna och mycket annat påminner om varandra i dessa båda Stilla Havs städer.

Jag har upplevt både sommar, vår, vinter och höst i dessa båda städer men där dessa årstider förändras väldigt mjukt. När jag senast besökte Vancouver i månadsskiftet februari/mars 1992 så blommade redan träden och gräsmattorna var gröna i denna den eviga vårens stad. I parken kring English Bay joggar människorna och på den motsatta sidan av vattnet finns de flytande husen vilka är unika för Vancouver. Bakom staden ligger ännu högre berg som från luften ger en bild av Alp åerna men utan människor förutom skidsport orter som Whistler Mountains där pudersnöåkarna har sitt paradiset. Vancouver och Los Angeles är de enda storstäder där jag både har kunnat windsurfa och åka utför på skidor med enda skillnaden att i Los Angeles så gick detta att göra samma dag.

Öster om Klippiga Bergen ligger först Calgary och sedan Edmonton som metropolerna i den redan "civiliserade" delen där som i Kalifornien drivkraften har varit boskap, vete och olja i nämnd kronologisk ordning. Nästan alla amerikanska städer i inlandet ser likadana ut med samma affärer, restauranter, roterande restauranter, skyskrapor och bilar breda gator utan trottoarer. Calgary är en av dessa städer som trots detta har en egen karaktär där närheten till

Banff och Jaspers nationalparker i Klippiga Bergen hjälper till. Ändå är Calgary en prärie och västern stad likt många andra där nöjet på kvällen är "saloonen". Edmonton är ännu mer fången både i denna stereotypa moderna stad och vår civilisations största drivkraft och nöje, konumismen. På vägen från flygplatsen står: "*Happiness is West Edmonton Mall*". Här byggdes världens största shoppingcenter med 500 butiker varav ungefär 100 för damkläder. Under samma tak finns en berg och dal bana med tre loopar, världens största inomhus bad anläggning, en pool med tre undervattensbåtar och en annan med delfiner förutom en nöjespark och skridsko bana. Detta är framtidens inomhusstad där ingen egentligen behöver gå ut för att leva sitt liv. Idag finns världens största shopping center någon annan stans.

Min son bor i Grande Praire norr om Edmonton som är den sista utposten mot norr trots att 4/5 av Kanada ligger ändå längre norrut. Första gången nådde jag Grande Praire med hjälp av flygbolaget Wopetie Airlines som närmast kan översättas med "Den skuttande bocken". Då flygresan ägde rum i full snöstorm där jag och ett indianpar delade på ett litet propellerplan så kändes det även så. När jag senaste gången var i staden i december 1993 var det -32 grader som med vind effekten blev till -52. I Grand Praire så slutar eller om man så vill börjar prärien. Längre nordväst längs Alaska Highway så övergår prärien i mjuka kullar för att växa till Klippiga bergens toppar. Trots det stora avståndet så kan dessa snöklädda toppar beskådas från Grand Praire där de växer upp som en högring bortom den platta prärien. Här på gränsen mellan Alberta och Brittish Columbia så finns källområdena till Peace River som sedan blir Slave River och slutligen Mac Kenzie floden som avvattnar hela det nordvästra Kanada motsvarande en yta som Skandinavien. De djupa flodravinererna skär igenom det platta landskapet där de branta flodvallarna blir till geologiska historieböcker.

"Är det här det vi söker". Skookum Jim lär ha sagt detta när han höll upp en handfull guld för sina medhjälpare George Carmacks och Taylish Charlie. Året var 1896 och på något år så talade världen om Klondyke. Denna nya guldrusch blev den hittills största och även den mest krävande när rader av människor försökte att ta sig genom White Pass för att nå Yukons guldruva. Idag är guldruschen över och Dawson City har insomnat till en mer ordinär västern stad.

Kanada är av många anledningar ett annat av mina hemländer som trots sin storlek och den fransk-engelska konflikten framstår som en homogen stat och ett land som ligger mycket nära det bästa som har åstadkommit inom vår nuvarande civilisation. Det finns en ärlighet och mänsklighet som tyvärr allt mer saknas hos sin store granne i söder. Kanadensarna är mycket miljömedvetna där papper, aluminium och glas sedan länge återcirkulerats. De kanadensiska indianerns situation har åter igen uppmärksamats och de har fått ett unikt självstyre. Ändå finns idag en oro i detta land där allt fler människor ifågasätter kanske inte Kanada men det västerländska samhälle som man är del av och sugs ännu längre in i. Själv hoppas jag att detta stora land kan hitta och vågar ta en egen och ny väg. Kanada är fortfarande i många stycken ett orört land där naturen är obruten och djurlivet finns kvar. Det är inte opåverkat av vår civilisation då hela vår jord inklusive Antarktisk och Grönlands djurliv har spår av den kontinuerliga förgiftning som har skett under vårt århundrade. Men om vi vill uppleva vildmarken i ett gränslöst "Sarek" så finns denna i norra Kanada.

Den näst sista anhalten på vår upptäcktsresa genom Den Nya Världen är Alaska. Denna del har även denna tillhört Den Gamla Världen som en del av tsar Ryssland. Och det var här som de första människorna invandrade från denna gamla värld. Jag har varit i Anchorage fem gånger men fyra av dessa bara mellanlandat till eller ifrån Japan och Korea. Den enda gång jag

var här en längre tid var strax före jul 1988 då temperaturen var trettio minusgrader och solen knappt orkade upp över horisonten, vilket kanske var en av Alaskas typiska ansikten. Här vid Stilla Havets kust finns i likhet med längre söderut lax i en omfattning som är svårt att förstå även för en svensk fiskare. Ändå kanske förhållandena idag är ganska lika var de var i Norrlands kustland för några hundra år sedan. De eskimåer och indianer som befolkade Alaska samt de samer och germanska jägare som strövade omkring i norra Skandinavien hade ett kärvt klimat men trots detta ett mycket rikt animaliskt matförråd. Fisk, säl och älg fick bli denna kulturs levebröd till skillnad från sina vegetariska släktingar i varmare trakter.

Anchorage är en stad som skulle kunna jämföras med Luleå trots att den ligger på samma latitud som Stockholm. Det är en stad som på vintern lever helt inomhus och där därför skillnaden med andra amerikanska städer ej är så markant förutom människorna själva. Anchorage är "The Last Frontier" där tjocka jackor, neddragna mössor, knivar och gevär tillhör klädseln. Här finns också Vilda Västern salooner med whiskey och lättklädda damer kvar. I San Francisco sägs det att det går tre kvinnor på varje man men här råder det motsatta förhållandet.

Den nordamerikanska Stilla Havets kust erbjuder många subkulturer med många olika slags människor från hela världen. Ändå har denna västkustmänniska i jämförelse med östkustmänniskan, sydstataren och midwest medborgaren sina egna gemensamma drag. Det mest framträdande är naturligtvis individualismen som fortfarande revolterar mot både den gamla med också den nya amerikanska likriktningen. Det andra är den lätta och distanserade inställningen till livet vilket ibland misstolkas som sävlig "laid back". Den amerikanska västkusten är ett transient samhälle där vänner och grannar försvinner och ersätts av nya. Det är en förändringens värld. Det är därför det mesta av vår tids nyheter har genererats på den amerikanska västkusten. Det är också härifrån denna kultur sprids allt snabbare med Hollywoods filmer och TV-serier. Men det är också här den moderna civilisationens baksidor finns i alla dess former från de svartas ghetton, prostitution och missbruk, miljöförstöring och Aids epidemi. Och det är här civilisationens vandring åt väster verkligen tagit slut. Det finns ingen annanstans att emigrera till.

Eller finns det? Min sista anhalt i Den Nya Världen sträcker sig ännu längre åt sydväst och därmed tillbaka åt öster i vår ändlösa cirkel. Det var också den sista del som upptäcktes av europeerna samt en av de senaste platserna på vår jord där både liv och människor har påträffats. I många aspekter har Hawaii alltid symboliserat en paradisk pånyttfödelse. När James Cook 1778 nådde fram till öarna i mitten av Stilla Havet så hade dessa ungefär 300 000 innevånare som verkligen levde en paradistillvaro. Cook hade tidigare upptäckt Tahiti och kände därför igen denna kultur även om europeerna och Cook själv blev överumplad av den frihet och gästfrihet som dessa vackra människor visade. Liksom på Tahiti så innefattade detta även en sexuell öppenhet som de europeiska sjömännen tog emot med öppna armar. I Cooks kölvatten så följde därför både syfilis och gonorrhé vika tidigare liksom andra sjukdomar hade varit helt okända i detta paradisk. Det kanske var ett ödets ironi att Cook själv dödades på Hawaii av en av de knivar som han hade bytt bort till infödingarna. Civilisationen hade nått paradisetts sista utpost och världen var civiliserad.

Under artonhundratalet så ökade det amerikanska inflytandet allt eftersom ursprungsbefolkningen minskade. När drottning Liliuokalani 1891 försökte att stoppa denna amerikanisering så avsattes hon och USA annekterade formellt Hawaii 1898. Denna nya del av den nya världen spelade senare en historisk och symbolisk roll då japanerna anföll Pearl Harbor den 7 december 1941 och amerikanerna drogs med i det andra världskriget. Öster och

väster hade mötts, men på ett mycket våldsamt sätt. Idag är Hawaii helt amerikaniserat men håller på att tas över av japanska turister i historiens motsägelsefulla svängningar

Hawaii är dock mer än Honolulu och Waikiki Beach. Mitt sista vattenhål på denna resa är det riktiga Hawaii, den stora ön där de två vulkanerna Mauna Loa och Mauna Kea reser sig 4000 meter över havet med sina snöklädda toppar. Den vulkaniska aktiviteten är fortfarande påtaglig där glödande lavaströmmar kastar sig ut i Stilla Havet. Jag undre beundra dessa både från helikopter och genom att ge mig ut på en ganska dumdristig nattvandring över lavastömmarna där den heta luften pressades upp under mig som Moder Jords egen andedräkt. Den stora ön har blivit den sista tillflyktsorten för hippiekulturens sextital men är idag även en centrum för New Age. Här har civilisationen inte ännu hunnit slå rot på samma sätt som på de andra öarna. Kanske är det just p g a risken för ett nytt utbrott från gudinnan Pele som de urprungliga innevånarna kallar den kokande kratern Kilaue på Hawaii för.

När de första europeerna anlände till Hawaii och de andra ögrupperna i Söderhavet så upplevde de verkligen att de hade kommit tillbaka till paradiset. Även idag så bär den stora ön Hawaii fortfarande spår av naturens fria skapelse trots att civilisationen även där har påbörjat sin asfalteringsprocess. Att simma ut från de svarta sandstränderna och hälsa på delfinerna eller en morgon lyssna till fåglarnas konsert med Mauna Loa i bakgrunden ger en speciell frihets känsla som kanske är det närmaste vi kan komma lycka. De sju öarna ligger som ett band i Stilla Havet mellan Kräftans vändkrets och Ekvatorn där solens värme blandas med havets svalka i form av vind och regn. Hawaii, den stora ön, ligger längst i söder som moder för alla de andra barnen i norr. Denna ö är unik på vår jord eftersom den tropiska värmen i de gröna dalarana förändras till snön på de över 4000 meter höga topparna vilka varje morgon är täckt av ett skyddande moltäcke.

Hawaii började att skapas för ungefär 25 miljoner år sedan då jordens inre pressade havsbotten uppåt till dess den nådde över havsytan och sedan fortsatte att växa till Mauna Keas och Mauna Loas två mäktiga vulkanryggar vilka likt en smekande våg avtecknar sig mot himlen. Den verkliga höjden är därför hela 10 000 meter då mer än hälften ligger under havsytan. När lavan stelnade så påbörjades den evolution som idag har resulterat i 1700 särskilda växt arter och 10 000 olika insekter av vilka 98% bara finns på Hawaii. Dessutom finns ett tusental snigelarter samt ett sjuttital olika fåglar. Dessa utvecklades ur ett fåtal frön, insekter och fåglar som på olika sätt nådde ön. Hawaii blev i ordets rätta bemärkelse skapelsens paradiset.

De första människorna kom troligen från Polonesien för ungefär 1600 år sedan i ett fåtal stora kanoter. Dessa första människor från Asien medförde kokosnöts palm, sockerrör och bananer. Thor Heyerdahl representerar en alternativ teori där han anser att de första människorna tillsammans med ett antal fruktbarande växter kom från Sydamerika. Denna isolerade civilisation är intressant av många anledningar. Människorna skapade avancerade odlingar med konstbevattning. De byggde också artificiella laguner för att föda upp fisk. De behöll och utvecklade sin polonesiska religion över många generationer. Flöjter och trummor användes i ceremonier och fibrer blev till rep och segel. Denna natuens rikedom medförde också en kraftig befolkningsökning. Denna gav i sin tur en ökad konkurrens mellan människa och natur. Många inhemska fågelarter antas att ha utrotats av för intensiv jakt.

Efter den moderna civilisationens ankomst och introduktion av s.k. nyttoväxter så har flera av Hawaiiis unika arter dött ut där även många parasiter och sjukdomar har bidragit till en av vår ekologiska historias snabbaste utrotningsprocess. Hawaiiis historia är även denna en snabb repetition av jorden som helhet. Hawaii representerar både västs och östs sista utpost.

De första invandrarna kom från Asien i väster, sedan från Amerika i öster och idag kommer allt fler japaner.

Trots den negativa inverkan som civilisationen har haft så finns fortfarande mycket av det unika kvar. Det finns tre speciella platser på den stora ön Hawaii som jag gärna återvänder till. Den första är den undersköna Wapio Valley där jag tillsammans med några vänner kunde uppleva vårt ursprungliga paradiset som de naturmänniskor vi är. Den andra och kanske mest kraftfulla plats som jag har besökt är Kalapanas svarta lavafält där den glödande lavan lyser upp natten innan den mäktigt pressar sig ut i Stilla Havets vatten. Om någon plats symboliserar skapelsen med de fyra elementen; jord, vatten, luft och eld så är det denna plats. Det sista är en grotta dold i grönskan där het ånga strömmar upp och gör den till en stor naturlig svetthydda för både fysiska och själsliga upplevelser, men den avslöjar jag inte var den finns.

Tillbaka till Eden

På Hawaii och andra Stilla Havs öar är det enkelt att både förnimma och uppleva det ursprungliga Paradiset. Men detta går även att åtminstone delvis spåra över hela vår jord, även om detta blir svårare ju mer civilisationen har brett ut sig. Mesopotamien var innan civilisationens genombrott för fem tusen år sedan fylld av ett betydligt rikare djurliv än idag med lejon och bufflar som strövade på slätterna. I Zagros bergen i öster fanns ett fuktigt och kyligare klimat som sedan blev grogrund till det första jordbruket. Kanske var det någonstans i dessa berg som den ursprungliga Edens Lustgård fanns. Området mellan Eufrat och Tigris var däremot allt annat än ett paradiset med torra blandat med översvämningar, träsk och öknar. Det var här människan började att manipulera denna natur genom att äta av kunskapens träd eller den sumeriska mytens åtta örter och därmed samtidigt lämna Eden. Sedan denna tidpunkt så har vi fortsatt att försöka kontrollera naturen men samtidigt letat efter vårt försvunna paradiset.

I Sverige finns Europas sista vildmark inom Sareks sköna natur. Men med allemansrättens praxis så kan vi i Sverige även njuta av en annan unik natur så länge vi kan umgås med den. I Brasilien finns Amazonas med världens lunga men också genbank för framtiden. I regnskogarna lever paradiset fortfarande. I Kalifornien finns på en begränsad yta en mer variationsrik natur än någon annanstans på vår jord. Och här växer världens äldsta, högsta och största levande varelser. Kalifornien liknar i många stycken också det gamla Mesopotamien med de livgivande bergen med sitt vatten i öster och den stora torra dalen med städer, olja och odlingar. Det är en annan anledning till att vi kan säga att vi har nått ändpunkten på civilisationens resa och där funnit den plats där vi startade.

Naturen i dessa fyra olika länder representerar även denna fyra olika dimensioner från Iraks subtropiska klimat med torra och periodvisa översvämningar, Sveriges milda nordiska klimat som övergår i fjällvärldens kyla, Brasiliens tropiska värld och Kaliforniens tempererade variationsrikedom. "Den Gyllene Staten" är en sammanfattning av de övriga där denna natur i alla dess former finns representerade i Kaliforniens mångfald även om den rent tropiska världen bara finns på San Diego Wild Animal Park och Zoo. Vi kan även i dessa länder se hur naturen genom historien har förändrats från Mesopotamiens torra landskap med sina 5000 åriga lämningar av städer och Babelstorn, Sveriges blandning av kulturlandskap och stora skogar, Brasiliens forna koloni med sin monokultur av kaffe och socker, samt Kaliforniens kvarvarande natur som krymper av storstadens utbyggnad. Edens lustgård är hotad i alla dessa länder. I Irak av krig och olja, i Sverige av försurning och utdikning, i Brasilien av skogsskövling och överbefolkning samt i Kalifornien av bilar och avgaser. Men egentligen så är detta hotets samma för alla där det är vår egen civilisation och människan själv som utgör

det verkliga hotet. Hur kan vi lära oss att leva i harmoni med den natur vi är del av? Är vår tids civilisation bättre eller sämre lämpad att skapa en hel värld med en gemensam framtid jämfört med tidigare epoker? Vad har vi egentligen lärt oss av vår historia?

Naturmänniskorna i dessa fyra delar på vår jord hade olika förutsättningar men många likheter. Hon föredrog vegetabilisk föda där hon som för de nordamerikanska stammarna hade ett rikt förråd av hundratals olika arter. Vid hav och floder kompletterades detta med fiske och skaldjur medan jakt på storvilt bara förekom där annan föda saknades. Den moderna människan har mycket att lära från naturmänniskans värld, både när det gäller hennes sätt att leva och hennes världsbild där allt levande är i harmoni med en ännu större helhet. På samma sätt så har människan mycket att lära från Naturen själv och det kontinuerliga samspel som har format och formar vår värld. När vi har gjort detta så kanske vi också kan hitta tillbaka till Edens Lustgård. Frågan är då hur lång tid vi har på oss att återfinna vårt försvunna paradiset?

Vid ingången till nittioalet så hade de tre stora amerikanska tidskrifterna Scientific American, Time Magazine och National Geographic temanummer om vår hotande ekologiska katastrof. Edward Wilson skrev i Scientific American i september 1989:

"Den mänskliga rasen tillkom vid tiden för den största biologiska artrikedomen i jordens historia. Idag när den mänskliga rasen expanderar och förändrar naturen så reduceras denna biologiska diversifiering till den lägsta nivån sedan Mesozolic tidsålder 65 miljoner år sedan."

Thomas Sanction skrev i Time Magazine 2 januari 1989:

"När människan nu går in i det sista decenniet av det 20 århundradet så befinner hon sig i en kritisk vändpunkt: Det är handlingarna av de nu levande som bestämmer vår framtid och möjligen den mänskliga rasens överlevnad."

Paul Erlich på Stanford University skrev i National Geographic i december 88:

"Vi lever på en begränsad planet och ändå så lever vi som om resurserna var obegränsade.... Eko systemen förser civilisationen med tjänster som är både gratis och oersättliga. De inkluderar reglering av klimatet och sammansättningen av atmosfären, bildandet och underhållet av jordana, kontroll av sjukdomar, pollinering av gröda och föda från havet."

Den civiliserade människan utplånar just nu i rasande fart växter och djur med nästan samma effektivitet som en ny syndaflod skulle ha gjort. Vi förstör därmed även förutsättningarna för oss själva. Samtidigt så utplånar vi de kvarvarande rester av den ursprungliga naturmänniskan som finns kvar bl.a. i Brasilien och därmed försvinner tusentals år av ackumulerad kunskap om vår natur. I TIME Magazine september 1991 skriver Eugene Linden om denna kulturutarmning under rubriken "Försvunna stammar- försvunnen kunskap":

"Idag , utan att det märks, så förspills våra stora arkiv av kunskap och expertis vilket riskerar att förstöra vårt förflutna men som kanske också hotar vår framtid".

Orlando och Claudio Boas som i 40 år kämpat för att rädda Brasiliens indianer säger nu resignerat i National Geographic : *"Vi har fått uppleva de sista dagarna av Eden"*.

Är det så ? Upplever vi nu den slutgiltiga förstörelsen av vårt paradiset? Det som är sant är att det är vår generation som nu faller avgörandet över framtiden. Det är inte civilisationen som sådan som har hamnat i krig med Naturen. Civilisationen har funnits i 5000 år utan att för den skull hota vår existens. Men det är den inriktning som denna civilisation har tagit i vår tid som nu hotar oss med en ekologisk katastrof. Det är efterkrigstidens människa som har skapat både vårt moderna konsumtions samhälle och vår tekniska värld. Och det är vår tids civilisation som ligger bakom det växande sopberget, förgiftningen av våra vattendrag och oceaner samt utsläppen i atmosfären. Det är inte tidigare generationer som bär ansvaret och det är inte "dom" utan vi som har detta ansvar men även möjligheterna att förändra denna inriktning. För att kunna göra detta så räcker det inte med att införa restriktioner och miljöskatter utan detta kräver att vi omvärderar vårt sätt att leva och vår inställning till Naturen.

I den omfattande boken "Save the Earth" där många av världens nu levande internationella personligheter från Dalai Lama till Paul McCartney deltar så skriver Jonathon Porritt:

"Vi har tillfogat jorden stora skador och vi är nu fångna i fällan att försöka läka dessa sår med att föreskriva mer av samma medicin som gav skadorna. I denna process så har också den mänskliga själen blivit attackerad. Många av våra högre värden (En känsla för samhället, en stolthet i att tjäna andra, kärlek till naturen och dess rytm, själsligt medvetande) som en gång gav tillfredsställelse och mening tas nu ifrån människorna och avfärdas som nostalgi och romantik. Det är inte bara jorden som har betalat priset för vår fixering vid industriellt framåtskridande utan den del av oss själva som lyssnar till högre värden än materiell rikedom. Helandet av vår jord och helandet av den mänskliga själen har blivit samma sak

Vi har nu slutfört vår första rekogniserings turen genom vår västerländska värld. Min målsättning har varit att relativt ytligt beskriva den historiska, geografiska, sociala och ekonomiska process som kontinuerligt har omformat vår civilisation. Jag har och kommer flera gånger att upprepa några av mina egna viktigaste slutsatser. Om dessa är riktiga eller ej är till var och en att bedöma. Men den första är att den civilisation vi nu lever i är resultatet av en längre process som jag valt att börja för 5000 år sedan i Mesopotamien. För att kunna förstå dagens värld och oss själva så har vi mycket att hämta i denna historia. Detta innefattar både att lära och att avlära.

Min andra huvud tes är att vi inte bara lever i utan upplever dagligen en gemensam värld och denna värld har en gemensam framtid. Vi kan inte isolera oss varken ekonomiskt, politiskt, fysiskt eller kulturellt. Men detta innebär inte att vi alla i alla delar av vår jord ska klonas till samma människor som ser på samma MTV och CNN, spelar samma dataspel och tar på oss samma jeans, äter samma hamburgare och dricker samma Coca Cola. Vi spelar alla olika roller som människa, familj, samhälle och stat. Vi lever under olika kulturella, historiska, geografiska och klimatiska förhållanden där det som är "rätt" i en värld inte nödvändigtvis är rätt i en annan. Denna gemensamma framtid måste bygga på de olika förutsättningar som finns i olika delar av vår värld. Det finns inte ett universellt utopiska med "den enda vägen" till den "slutgiltiga lösningen." Även om problemen är lika så kan lösningarna var annorlunda i Indien jämfört med Norge eller Iran jämfört med Kanada. Det är därför jag valt fyra representanter för både vår historia och framtid i Irak, Sverige, Brasilien

och Kalifornien. I de fortsatta delarna kommer jag att försöka tränga djupare in i historien och en möjlig framtid utefrån dessa länders olika förutsättningar. De beskriver alla samma värld men ur olika perspektiv.

Den viktigaste kärnfrågan behandlar civilisationens mål och mening. Om det är så, som så många påstår, att religionen, ideologierna, national staten och t.o.m. kärnfamiljen är döda, vad är det då som styr vår civilisation. Är vi reducerade till konsumismens ideal människa, DINKS, "Double Income No Kids" där vi kan välja vårt Cyber sex program och sätta på oss den virtuella datahjälm för att uppleva den individuella orgasmen. Om det inte längre finns något mål eller någon mening, vart ska vi då sikta? En sak är säker, det finns ett mål och det finns en mening även om vi inte kan förstå och greppa detta. Detta finns dolt i inte bara civilisationens 5000 år dokumenterad i religionens "perenna filosofi" utan i jordens 5 miljarder år av kontinuerlig evolution. Det är där vi har mycket att lära av det nyvaknande ekologiska medvetandet och det nya intresset för naturmänniskans livsuppfattning och världsbild.

Aldous Huxley har sagt samma sak som många före och efter honom: *"Det finns bara ett hörn av universum som du kan vara säker på att förbättra, och det är du själv"*.

Denna tidlösa sanning gäller oss som individer men också som grupp. Helheten speglar individen och individen helheten. Historien speglar framtiden och framtiden historien. Detsamma gäller nödvändigheten av högre värden. Om det inte finns för individen så finns det inte heller för helheten. Som Jonathon Porritt säger, vi behöver återfinna dessa högre värden: *En känsla för samhället, en stolthet i att tjäna andra, kärlek till naturen och dess rytm, själsligt medvetande.*

Under den fortsatta upptäcktsresan genom fyra världar så lovar jag inte att finna civilisationens mål och mening, men väl att leta efter den. *"Det är resan som är målet"*.

Eftertankar- Vägvalet

"Slutet till början"

Det är senhöst 1994 och många års skrivande börjar närma sig "*slutet till början*". Detta innebär att jag just nu arbetar med de sista avsnitten och sammanfattningen av de fyra böcker som jag tillsammans kallat **Civilisationens Kärna** nämligen Den Nya Tiden, Den Nya Världen, Det Nya Samhället och Den Nya Människan. Det material som jag samlat under många år och mina egna synpunkter och funderingar som successivt vuxit fram har blivit en ansevärd mängd text och många fotografier. Däremot minskar inte intrycken från den verklighet som nu byter skepnad för ett nytt årtusende och inte heller mina egna funderingar. Det känns för mig därför svårt att avsluta vår upptäcktsresa av den enkla anledningen att den inte gör det. Jag upprepar också den kritiska granskning och frågeställningar som jag anser vi alla måste göra om vi vill ta aktiv del i vår färd in i 2000-talet. Anledningen är att det är vi själva idag som förr som gemensamt måste ta ansvar för vår värld, inte någon annan. Detta innebär att vi återigen måste ställa oss ett antal fundamentala frågor som vi burit med oss från etapp 1, Den Nya Tiden för att fortsätta vårt sökande genom Den Nya Världen.

Vilken är "Den Nya Världsordningen" och "Den Gemensamma Framtiden" som väntar oss i nästa årtusende? Vem skapar den och för vilka? Och framförallt, vilken framtid vill vi ha?

Mina "*Eftertankar om en förändrad verklighet*" har redan hunnit bli nästan ett år gamla och mycket har hänt på detta år inte minst i konungariket Sverige. Det mesta av mina intryck står sig och har i många fall blivit klarare, andra har blivit än svårare att förstå. Men eftersom detta är en upptäcktsresa i tid och rum samt materialet är så omfattande så har jag istället för att återigen uppdatera allt valt att ge en sista aktualiserad sammanfattning i denna Epilog. Vår värld förändras ständigt och det finns därför ingen modell, utopia, slutgiltig lösning eller enda väg som har monopol på sanningen. Men det går att göra några viktiga observationer.

Inför 2000-talet så står vi inför en mycket större förändring än på mycket länge. Vår gamla värld, industrialismen med sin obegränsade tillväxt, marknadsekonomin med sina obegränsade marknader men även tjänste samhället med sina obegränsade resurser fungerar inte längre. Vi behöver en ny modell för ett nytt årtusende.

Målsättningen med **Civilisationens Kärna** och denna första etapp **Den Nya Världen** är att beskriva de förändringar som sker i vår verklighet. Inte som enstaka händelser eller ens som trender utan som del i en ännu större

övergripande process och det vi kallar tidsandan. Och inte som en förment objektiv studie av något som vi tror kan förklara allt. Jag försöker istället göra detta som en kritisk och annorlunda granskning utan att därför sätta mig i något politiskt läger och framförallt inte falla in i de etablerade åsikter som vi hör så ofta. Min egen nya värld är subjektiv som jag med min bakgrund och erfarenheter uppfattar verkligheten liksom varje människa själv måste skapa sin egen bild. Det finns ingen enda objektiv och "rätt" värld även om etablismanget i alla tider försökt göra detta gällande. För en huvudanledning till serien som sådan och denna metod är att jag själv saknar denna kritiska total syn i de massmedia och makthavare som istället blivit allt mer enkelriktade och kommersialiserade.

Litet elakt sagt så har det skett en fördumning av opinionsbildningen och därmed en stor risk till fördumning av oss själva. Det framträder inte längre någon alternativ och djupare syn på vår värld utan vi matas allt mer av ytlighetens och enkelhetens svart-vita icke idéologi utan någon helhet och långsiktighet. Vi har börjat leva och tänka som om det inte fanns någon framtid, bara omdelbar tillfredsställelse.

Under de senaste årtiondet har vi sett en upplösning av våra traditionella politiska åsiktsriktningar där varken den ursprungliga liberalismen eller socialismen längre finns kvar som politiska rörelser. Alla de idéologier som styrte vårt århundrade utvecklades under industrialismens barndom på 1800-talet och är därför inte direkt lämpade att ge vägledning för en annan värld. Däremot så innehöll liberalismen och socialismen i likhet med kristendomen och humanismen båda högre grundläggande värden för en mänskligare och rättvisare värld som är värda att bevara. Idéologiernas död har skapat en frihet att skapa något nytt och bättre, men också givit ett vaccum som idag verkligen känns tomt och tanklöst. Dessutom så verkar den nya världsordningen med sina nya ledare ganska lik den gamla och har inte lyckats presentera någon ny övergripande och meningsfull vision över vår framtid.

Den Nya Världsordningen liknar allt mer Den Nya Världs-O-ordningen där vi saknar både visioner och ledarskap för framtiden. Istället har vi fått en återgång till en gammal och mer brutal värld baserad på egoism, makt, segregation, våld och penningdyrkan.

Men samtidigt som vi ser en återgång till gamla åsikter så ser vi allt mer tecken på att vi behöver ett helt nytt angreppssätt för att förstå vår verklighet. Allt fler människor frågar efter en ny och djupare dimension i tilvaron. Den så framgångsrika linjära världsbild av orsak och verkan som inleddes av Newton och Descartes formler är idag inte tillräckliga för att beskriva helheten, än mindre förstå den. För i den värld som rullar framåt allt snabbare mot ett nytt årtusende och blivit allt mer komplex så har vi också blivit allt mer fartblinda. Vi har förlorat helhetssynen, mål och visioner där vi allt mer kortsiktigt stirrar på detaljer, eller försvinner in i MTV-videos snabba bidväxlingar och inte längre ser varken var vi är eller vart vi är på väg. Att försöka hitta ett större sammanhang är svårt därför

detta kräver att vi skaffar oss en överblick som omfattar många områden. Det kräver också att vi skaffar oss ett djupseende till orsaken, inte verkan, sjukdomen istället för symptomen, de långsiktiga möjligheterna istället för de kortsiktiga vinsterna. Och det innebär att vi ser in i oss själva och frågar oss vad som är meningsfullt och viktigt i våra liv.

Vi behöver återfinna visioner, sammanhang och mål för att kunna uppleva ett meningsfullt liv. Vi behöver inget nytt Utopia men vi behöver fundera över och formulera de högre värden som ska styra vår värld och oss själva. Vad är viktigt i våra liv. Vi behöver i tanken skapa vår gemensamma framtid.

Det är inte en lätt uppgift så tillvida att det kräver att vi engagerar oss och spenderar tid och tankemöda på detta. **Civilisationens Kärna** är därför inte heller "enkel" i den mening att den innehåller många sidor med intryck och fakta, många frågor och några försök till svar. Den behandlar en verklighet som är mångfasseterad och svårförståelig som en helhetsprocess. Men det är ingen ny glasklar idéologi eller populistisk skriven kokbok med svart-vita "sanningar". Av detta finns det redan allt för mycket. Anledningen till att **Civilisationens Kärna** har blivit så omfattande är helt enkelt att det inte finns några enkla samband. Men detta innebär inte att vi blir specialister utan, och detta är den stora fördelen, att vi alla kan göra detta och borde göra det genom att förändra vårt sätt att betrakta omvärlden.

Det viktigaste vi behöver är intresse för människan inte bara som egoistisk individ utan som en gemensam mänsklighet med en gemensam framtid i en ännu större och meningsfull helhet. Att vi i likhet med de nordamerikanska indianerna känner att ansvar för våra barn och våra barns barn. Att ta de möjligheter och ansvar som vår demokrati ger oss där vi frågar oss vad vi kan göra för samhället och andra människor inte vad samhället och andra kan göra för oss. Att vi känner att vi är en integrerad del av allt liv i vår ekologiska mångfald. Att vi känner ett behov av att fundera över vad vi kommer ifrån, varför vi är här och vart vi är på väg. Att vi stannar upp och tar oss tid att begrunda det som gör människan till människa.

Det kräver sist men inte minst att vi vågar vara det som alltid varit människans främsta drivkraft. Detta är den nyfikenhet och självständighet som är dörren till all kreativitet och meningsfullt liv. Att våga ifrågasätta och vara "annorlunda". Genom hela vår civilisation så har ensidigheten och likformigheten från vår egen "Jante-lag" och religionens bokstavstroende till den sovjetiska kommunismens diktatoriska "sanningar" och nazismens elitmänniskor varit det som fått människorna att stelna. När kommunismen föll i Östeuropa trodde många att detta hot om den likriktade robot människan styrd av överheten var borta. Det vi ser idag är ett nytt likformighetens ideal från tandställning och plastikoperationer, managementkurser och börskurser till McDonalds och CNN som riskerar att få stora delar av vår civilisation att enfaldigas.

Likriktningen är i och för sig inget "ont" utan kan liksom i romarriket ge fred, stabilitet och välstånd under en tid. Men likriktning är diametralt motsatt den dynamiska mångfald som präglar livet som helhet. Likriktning leder förr eller senare till stagnation, elittänkande, förtryck och degenerering.

Aldrig förr så har "*Den enda vägens*" utopia så massivt propagerats ut från det samlade etablismanget. Aldrig förr i historien så har "Storebror" haft sådana resurser att både forma oss och bevaka oss. Och aldrig förr så har vi haft en sådan ovetskap om vilken denna "Storebror" är och att detta sker. Men han finns i allt större utsträckning från reklamens allt större närvaro, de allt större och världsomspännande företagen, världstäckande satellit övervakning som idag kan se i stort sig allt, den moderna krigsmakten med allseende infraröda kikare och värmesökande robotar, databaser och kreditkort transaktioner, till de valuta spekulanter som allt mer styr världens ekonomi till det politiska livets allt större centralisering och allt större och världtäckande TV-media.

Den nya "Besser-wisser" mentaliteten, makt koncentrationen och den ekonomiska styrkan hos denna nya "Store-bror" är ett av de största hoten mot en bättre och gemensam värld. Efter 1900-talets och i synnerhet efterkrigstidens demokratisering med allt större jämlikhet mellan alla människor oberoende av kön och ras, med allt större medbestämmande genom folkrörelser och allt större inkomst utjämning så är vi nu på väg tillbaka mot 1800-talets ideal, även om de markandsföres som nya.

Genom hela vårt universums miljarder år så har dess utveckling gått mot en allt större mångfald. Vår jords ekologiska system och vår egen ras demonstrerar denna variationsrikedom där alla är små delar i den stora helheten. Om man skulle omformulera Darwins utvecklingslära idag som en universell sanning så skulle detta vara att varje del har sin egen bestämda funktion men beror av alla andra för sin existens. All framgångsrik evolution har baserats på dessa två komplementära principer: individen och arten som genom att vara annorlunda hittar och utvecklar sin egen särart samt individen och arten som hittar och utvecklar samvaron med andra. "Ensam är stark" har aldrig vunnit några varaktiga segrar. Överlägsenhet och egoism har till slut blivit en Pyrrus seger därför att detta inte följer universums grundläggande lagar. Framtiden skapas därför inte av överhetens etablismanget och diktat utan formas i varje människas inre som en kontinuerlig process.

Att våga vara annorlunda utan att vara egoist, att våga andra vara annorlunda utan att acceptera översitteri, att våga vara sig själv men samtidigt känna för andra är den medelvägens och balansens princip som alla våra religioner genom årtusenden talat om. Utveckling kräver

alternativ och mångfald, stabilitet kräver en gemensam ram och mål, en gemensam framtid kräver båda.

Vår verklighet kan inte beskrivas av en svart-vit sanning utan består av en komplex process. Denna process är inte objektiv utan ett samspel mellan vårt eget inre och den yttre värld vi lever i. Vi är del av världen och den i oss. För att förstå denna dynamiska process så har naturmänniskor sedan årtusenden använt det s.k. medecinhjulets fyra riktningar. Detta återkommer även inom många religioner och filosofier, vår gamla bodepraktika och psykoanalytikern Carl-Gustaf Jung. Alla dessa beskriver verkligheten och vårt inre med hjälp av fyra huvudriktningar, själslig, mental, fysisk och emotionell. Dessa är i sig själva inte "bra" eller "dåliga", utan kan både visa sig från sina positiva sidor men kan i sina extremer urarta. En människa, ett samhälle och en värld i harmoni tillåter alla dessa fyra riktningar.

En människa, ett samhälle och en värld där en riktning har tagit över har stelnat. Och en värld, ett samhälle och en människa där det sker en kamp mellan två riktningar befinner sig i upplösning. Idag lever vi i en allt mer materiellt ensidig värld där de ekonomiska dogmerna har blivit vår nya religion. En gemensam framtid kräver att vi återuppväcker ett dynamiskt samspel mellan alla fyra riktingarna. En hel värld kan bara skapas av en själslig, mental, fysisk och emotionell balans.

Vi är del av en universell helhet både i tid och rum. Att tro att vi som människor hur framgångsrika vi nu har varit kan sätta oss över denna helhet är ett flagrant fall av storhetsvansinne. Ändå fortsätter vi att bygga vårt Babelstorn upp i himlen inte bara för att finna Gud utan att betvinga Gud. Att försöka se helheten istället för detaljer kan liknas med att lägga ett stort pussel men utan att veta vad detta ska bli. I början är pusslet ett enda mysterium. Någonstans i denna process så börjar vi skymta ett mönster som sedan framträder som en allt tydligare bild. Pusselbitarna faller allt snabbare på plats. I vår snabbt förändrade verklighet så har detta blivit att vi har flera pussel samtidigt på bordet där bitarna är blandade och bilderna är olika. Detta innebär att vi naturligtvis kan börja bygga ihop flera pussel som ger olika slutsatser. Ett traditionellt exempel är analys av statistiska data som vi vet av erfarenhet att det går att bevisa praktiskt taget allt med ett visst statistiskt urval eller om man väljer ut bara de data som stämmer med vad man redan bestämt sig för att tro. Men om vi börjar att tänka i dessa "holistiska" banor, att försöka finna en helhetsbild så går det ganska snabbt att komma fram till ett större meningsfullt sammanhang där vi kan skymta en dynamisk process som rullar framåt.

Civilisationens Kärna är ett gigantiskt pussel men många pusselbitar som representerar den mångfassetade verklighet vi lever i. Men det är inget färdiglagt pussel och det finns ingen bild som visar vad det ska bli. Det är varje människa som skapar sin egen verklighet. Det är varje människas möjlighet och skyldighet att skapa vår nya värld.

Så vilken gemensam framtid håller vi just nu på att bygga? Många människor har framställt Berlinmurens fall 1989 som ett epokskifte som förändrade världen, och visst kan de flesta instämma med detta, frågan är till vad? Amerikanen Fukiyama och många andra hävdade som sagt att detta var historiens slut då kapitalismen i sin amerikanska form stod som slutsegrare och vårt nya ideala Utopia i en värld av evig fred och välstånd. Men under början av nittiotalet med spekulations ekonomi, allt mer ökande arbetslöshet och våld så blev verkligheten en helt annan. Den modell som personifierades av Reagan och Thatcher visade sig vara "kejsarens nya kläder", dvs ingenting där allt större inkomstklyftor mellan de fattiga och rika byggdes upp i samma takt som budgetunderskotten ökade. Men trots detta så är vi idag av någon obändlig kraft ändå på väg in i denna gamla värld även om den marknadsföres som något nytt. Det är en tidsanda som också lika obändligt omfattar stora delar av vår civilisation från Sverige till Brasilien, Kalifornien till Kina. Är det kanske så att Fukiyama trots allt hade rätt, att vi funnit vårt paradiset så långt det är möjligt? Är vi "den sista" och fullkomnade människan som till slut funnit "den enda vägen"?

Jag tror inte det, för det dels finns för mycket som motsäger detta och dels för att jag inte tror på Utopia även om detta är vårt marknadsekonomiska dröm samhälle. Men det som förvånar mig är att väldigt många fortfarande förespråkar detta trots 80-talets ansvarlösa spekulations ekonomi och trots att också de säger att de inte tror på Utopia. Vad som också förvånar mig är att ekonomi både fått sitt Nobelpris och framföres i alla våra massmedier och av alla våra makthavare som något nytt, märkvärdigt och övermäktigt när det i själva verket är det motsatta. Som jag redan sagt är jag född och uppvuxen i en affär och har sedan som ingenjör sysslat mycket med internationella affärer efter detta. I båda fallen så har det varit en självklarhet att inkomsterna måste vara större än utgifterna för att det ska gå ihop. Samma slutsats har nog varje ensamstående mor kommit fram till. Den grundläggande lagen i all ekonomi är att inkomster och utgifter måste vara i balans. Detta gäller för personer, företag och länder. Detta gäller också för jorden som helhet. Ekonomiskt tänkande är således det bästa sättet vi har idag att värdera effekterna av våra aktiviteter.

Ekonomi är resultatet av en handling men varken orsak eller mål. Mål kan vara levnadsstandard, livskvalitet, arbetstillfredsställelse, gemenskap, familjeliv, hälsa och fred, men inte ekonomi. När vi som idag talar om bank industrin och försäkringsindustrin som producerande näringar samt börsspekulation och valutatransaktioner som det som styr världen så har det skett en radikal förändring i vårt orsakssammanhang. När ekonomin och pengarna som idag har blivit det enda samtalsämnet och det övergripande målet så har vi hamnat på fel sida i vår verklighet. Om detta kan vi läsa om redan i vår Bibel.

Det är också förvånande att de människor som då och nu stödde Reagans Hocus-pocus ekonomi är de som under 80-talets spekulations ekonomi körde samma ekonomi i sank med bank konkurser och enorma underskott. men det mest förvånande är att de som gjorde dessa mycket

fundamentala misstag som kostade hundratals miljarder ånyo är hjältar i en ny fas av samma sorts ekonomi. Det verkar som om när vi startar en ny konjunkturcykel och tiderna ser ljusare ut som idag så glömmet vi mycket snabbt gamla lärdomar. Eller var det kanske så att vi inte ens lärde oss dessa för att de som skulle kritiskt analysera 80-talet inte längre fanns, inte längre hördes och syntes utan föll på att de inte var marknadsmässigt ekonomiska.

Idéologierna är döda men vi har istället fått en ny dogm som talar om aktiekurser, räntor, BNP, valutakurser men som inte längre talar om människor, jämställdhet, livskvalitet, gemenskap och miljö. Vi talar idag om den stora gemensamma marknaden inom EU med effektiva transporter och centraliserad produktion men vi talar inte längre om småskalighet, när demokrati och kretsloppssamhälle. Vi predikar pengarnas lov, marknadskrafterna allsmäktighet och den starkes rätt men förvånas samtidigt av tilltagande missbruk, ökande ekonomiska och sociala klyftor, våld och korruption. Kortsiktigt ekonomiskt tänkande är varken "gott" eller "ont" i sig självt utan är helt utan moral, etik eller högre värden. Ändå har det blivit vår nya "Gud".

Den slutsats som jag gjort av allt detta är inte ny utan tvärt om en återupptäckt av de enkla universella sanningar som alla våra religioner och många av våra filosofer. Den materiella verkligheten är bara en aspekt av livet. Om vi som idagens värld ensidigt fokuserar på denna så urartar vår civilisation till Sodom och Gomorra. Det finns en högre själslig mening med våra liv som vi inte kan förklara men väl sträva efter att finna. Det finns inga svart-vita svar men det finns tidlösa mänskliga värden. Kärlek och omtanke är "dygder". Egoism och självtillfredsställelse är "synd". Detta gäller både i vår samvaro med andra och i vårt förhållande med jorden som helhet.

Några dagar i november 1994

För att belysa och konkretisera tidsandan i "Den Nya Världen 1994" följt vad som presenterats som "nyheter" i de fyra dagstidningar jag valde att läsa under november månad, nämligen Aftonbladet (17 november) och DN (23,24,25 november). Ingen statistiskt korrekt metod således men låt oss se om pusselbitarna stämmer med den bild jag tidigare sett skymta. Sådan är världen anno 1994: (Idag är det söndag den 27 November)

I Aftonbladet 17 november 1994 så redovisas inkomstutvecklingen i Sverige från 1980 till 1992. Inkomstökningen i kronor, i procent före respektive efter skatt var under perioden ganska olika:

	1980	1992	% före skatt	% efter skatt
De 5000 rikaste	1 334 600	2 757 700	106,6%	164,7%
De 20 000 rikaste	814 000	1 334 300	63,9%	107,5%
De 50 000 rikaste	612 300	887 500	44,9%	78,8%
De 100 000 rikaste	497 400	676 000	35,9%	63,7%

Alla 2 100 000 183 500 198 900 8,4% 12,7%

Oberoende av om vi tycker detta är rätt eller fel så är denna statistik helt entydig. Det har skett en radikal omfördelning av inkomst i Sverige resulterande i mycket större inkomstklyftor. Under det glada 80-talet så gällde tydligen dessa två trender: Ju högre lön desto högre löneökning. Ju högre lön desto högre skattesänkning. Detta stöder också tidigare konstaterande av stora fallskärmsavtal och högre direktörlöner med aktieoptioner. Det följer också ganska väl utvecklingen i USA.

Samtidigt så redovisar AB hur värdet av tillgångar förändrats under 1980-1993. Aktier har ökat 342% medan småhus sjunkit 28% och pengar på banken 59%. Även denna trend är oberoende av om man anser den rätt eller fel kristall klar. Det har skett en omfördelning av förmögenhet från husägare och sparare till aktieägare. Och som AB redovisar eftersom 10% av svenskarna äger 78% av alla aktier så har även detta inneburit en ansenlig ökning av förmögenhets klyftorna. Samtidigt så vet vi att den ekonomiska brottsligheten ökade kraftigt under 80-talet, att bankerna spelade bort mång miljard belopp och att andra spelade hem valutavinster. Den första stora frågan är då om det påstående som sedan länge hamrats in i vårt medvetande, nämligen att vi har levt över våra tillgångar är riktigt och därefter vilka som är vi? Den andra stora fråga är om denna trend med ytterligare polarisering av de som har mer och de som har mindre fortsätter. I AB sägs exempelvis att de svenska företagsledarna får nya rekordlyft som Lars Ramquist på Ericsson som får 9,9 miljoner och Håkan Mogren på Astra som får 5,6 miljoner. Nu är detta kanske inte mycket jämfört med vissa idrottsmän och popartister, men någonstans måste vi börja fundera över både vad som är tillräcklig ersättning för en prestation och om det finns medel för detta. Ytterligare en fråga är om detta är önskvärt och för vem. Den slutgiltiga frågan är om det är moraliskt och etiskt riktigt, dvs finns det någon gräns mellan berättigad ersättning för vårt arbete och det som förr kallades för girighet, ocker och utsugning.

Nu skulle tidningarna inklusive AB kunna ta ett steg längre med lite enkel matematik. Men efter idéologiernas död, västerns insomnande och den verkliga liberalismens uttåg så ifrågasättes inte längre en sådan utveckling. Om de siffror som redovisas här ovan är riktiga så innebär detta för totalbilden i miljarder kronor.

	1980	1992	ökning
Total inkomst efter skatt för de 100 000 rikaste	24,9	40,9	16,0
Total inkomst efter skatt för övriga 2 miljoner	236,1	254,1	18,0

Om detta är riktigt så är det naturligtvis politisk dynamit om det fanns någon att tända stubinen. Det visar ju att de 100 000 med de högsta inkomsterna svarar för nästan lika mycket i inkomstökning som de 2 miljoner vanliga inkomsttagarna. Om vi tittar speciellt på de 20 000 rikaste så mer än fördubblade de sin inkomst från 7,4 miljarder till 15,3 miljarder. Arbetade då dessa män, för det är nästan bara män, så mycket hårdare än de andra miljonerna svenskar. Eftersom de 100 000 med minst 425 000 i inkomst 1992 till allra största del tillhörde de "tärande" och defenitivt de 20

000 rikaste, dvs var ej aktivt producerande av varor eller tjänster utan hade någon form av administrativ chefspost eller sysslade med att cirkulera pengar och aktier så ter sig 80-talet ur ett nytt perspektiv som också är mer förståeligt. Därför jag tror inte att många av de vanliga människorna upplevde att de arbetade mycket mindre under 1992 jämfört med 1980. Men eftersom detta nu ej ännu presenterats som det politiska sprängstoffet det är så måste det vara fel på fakta, mina beräkningar eller.....

På ledarsidan den 24 november så skriver Nils-Eric Sandberg en belysande artikel under titeln. "*Hur i herrans namn kunde det hända?*" Frågan syftar på att de svenska bankerna förlorade 175 miljarder under bankkrisen i början på 90-talet. Han redovisar bl.a. analysen i en ny bok i ämnet. det som är belysande i Eric Sandbergs artikel som i andra liknande är att slutsatsen blir att vi inget vet. Han avslutar sin artikel med "*.. de som vill jaga ansvariga får gå en lång och svåranalyserad stig*". På samma sida tycker DN ingenting om den diskussion om att ja sidan i DN har använt sig av mångdubbelt mer resurser än Nej sidan. Det enda man säger är att folkröstningar bör hållas bara i undantagsfall. Den svenska analyserande och kritiska journalistiken lyser med sin totala frånvaro. Den finns inte längre. Det finns inte längre några som kritiskt granskar etablismanget för dessa tillhör nu detta. De är med i samma golfklubb och jaktlag. De har samma värderingar och samma synpunkter.

Nu går inte bankerna så dåligt längre och inte heller de andra svenska storföretagen. I DN 25 november under rubriken "*Storföretag mot nytt vinstrekord*". Detta är enligt DN en ökning på 160% jämfört med förra året. SE-Banken, Handelsbanken, Incentive och Investor ökar sin vinst de första 9 månaderna från 2,2 miljarder till 11,2. Volvo från 1.1 miljarder till 12,7 miljarder. Totalt så har företagen gjort en vinst på 75 miljarder. Nu i belysning av ovanstående så kan det vara på sin plats att diskutera vem eller vilka som ska betala de 20 miljarder som är årsavgiften i EU. Är det de som tillhör de 2 miljoner låg och medelinkomsttagare av vilka många bor i det norrland som röstade nej eller är de några av de andra?

En annan intressant artikel om EU finns i DN den 25 november. Den redovisar den kravlista som 42 europeiska storföretags ledare har lämnat in till det kommande EU toppmötet. De kräver sänkta skatter, sänkta kostnader på energi, sänkta telekostnader, sänkta transportkostnader, mindre regler vid anställning och att få större inflytande på EU kommissionens arbete. De avvisar bestämt en gemensam koldioxidskatt i EU. Jag undrar hur många av dessa 42 personer som var kvinnor och som någon gång under det senaste året bytt blöjor, huggit ved, cyklat, stämplat in på jobbet, förhört läxan för sina barn, behövt fundera över om de haft råd att handla just den där saken...Hur samhället ska se ut ska naturligtvis inte överlämnas till en liten manlig maktelit av likatänkande utan måste ske av människorna själva. Detta beror inte på om dessa ledare är "bättre" eller "sämre" än andra som sådana. de är med all säkerhet bra företagsledare, med vad detta innebär, men detta gör dem inte mer lämpade att bedöma krav på en bättre miljö, samhällsplanering för flertalet, vård av äldre, meningsfull utbildning eller livskvalitet. För detta är inte företagsledarens jobb. Det bästa sättet att göra detta enligt vår historia är genom en verklig och fungerande representativ demokrati på alla nivåer och aktiva folkrörelser.

Nu kommer vi alltså med i detta EU och i DN 24 november så redovisades att Sveriges Riksdag nu har tagit en ny grundlag som innebär att Sverige kan överlåta beslutanderätten till EU. Så frågan är om detta EU nu kan infria alla löften om en ökning av det ekonomiska väståndet. I samma DN så redovisas emellertid kraftigt kursfall på börserna. Marknaden är nervös sedan räntorna stigit i USA och ett kursfall på Wall street drog med sig Europa. Vem är egentligen Marknaden? På fritidshusmarknaden är tyskarna aktiva vilket ger först sidan i DN 25 November. Utländska köp av svenska stugor har fördubblats på två år. Främst är det tyskat som skaffar sig torp i Värmland, Småland eller Blekinge. I en artikel berättas om en byggd i Värmland där 1/3 av husen nu ät i tysk ägo. Ändå finns idag restriktioner som efter några år inom EU försvinner. Då kan alla som har pengar köpa ett hus var som helst och Sverige tillhör marknaden. Om detta är bra eller dåligt för Sverige kan naturligtvis diskuteras, detsamma kan man göra om svenskar som köper hus i Spanien. Det som är gemensamt och är den stora frågan är om det ska vara pengarna och enbart pengarna som styr vem som ska äga och bo på en speciell plats. Är hembyggd otidsenligt i en allt mer urbaniserad och transient värld.

En annan marknadshistoria under veckan var att de sista svenska radiokanalerna auktionerades bort till högstbjudande, vilka ibland var penningstarka svenska företag men ofta ännu mer penningstarka utländska företag. Återigen kan vi då ställa oss frågan om det ska vara pengarna och enbart pengarna som ska bestämma också vad vi ska höra. Är en mediamogul bättre lämpad än en statligt styrd organisation att välja ut den underhållning, information och nyheter som våra barn och vi själva fostras av, som ger oss vår världsbild? En svart marknadshistoria har varit att maffian i Estland nu försöker få in sina namn på listan över offer vid Estonia katastrofen för att kunna kvittera ut försäkringsersättningen. I det nya Östeuropa är det idag pengarna som styr våldet eller våldet som styr pengarna, vad vi nu väljer. Och i detta nya Östeuropa liksom i det gamla Västeuropa så sker just nu en allt större uppdelning mellan "vanliga" och de som har pengar.

Nu är denna ny-gamla polarisering av de som har och de som inte har under 80-talet ej unikt för Sverige utan tvärt om något som vi tagit över från det amerikanska samhället som fortfarande är mycket mer extremt. Göran Greider recenserar i DN den 23 November en bok av Haynes Johnson. *"Divided we fall. Gambling with the history in the Nineties"*. Han konstaterar att de två och en halv miljonerna amerikanerna som har den högsta inkomsten tjänar lika mycket som de 100 miljonerna som har den lägsta.

"Tillfälliga jobb, utan några förmåner, är vad som gäller. Skitjobb för skitlöner har sedan länge varit det amerikanska sättet att bekämpa arbetslösheten; sedan några år har det börjat förordas även i Europa och Sverige."

"Medborgarandan eller civiliteten som det numera ofta heter -löses upp." Det finns inte längre någon solidaritet konstaterar Johnson. I samma nummer av DN så kommenteras det amerikanska kongressvalet av Kurt Mälerstedt som *"Dråpslag mot USA:s fattiga."* Den mörkblå republikanska majoritet som nu tillträder förbereder att lösa upp det redan bristfälliga sociala skyddsnät som finns som matkuponger, hjälp till ensamma mödrar och andra socialbidrag. Men denna demokratiskt valda kongress borde ju spegla det amerikanska folkets vilja och är denna att ytterligare dela upp USA i en fattigare majoritet och en rikare minoritet, så ske din vilja. "Vi får den regering vi förtjänar". DN 25 november redovisar under en artikel "Vem är den typiske republikanen?" att

"denne är man, vit, gift och mellan 30 och 44 år. han bor i mellanvästern eller i någon av sydstaterna. Han har gått på college, men inte tagit någon universitets examen. Han anser att hans levnadsstandard förämrats, och att han tjänar över 50 000 dollar per år."

Men då ställer man sig den frågan att hur kan denna kategori som knappast är någon majoritet avgöra valet. Svaret blir då att de ekonomiskt svaga grupperna inte röstade. Som Per Ahlin säger i DN: De stannade hemma, och in i kongressen stormade vita män som vill förbjuda aborter, stoppa allt brottsförebyggande arbete, skärpa straffen och skära i socialbidragen. Nästan 2/3 av de röstberättigade amerikanerna valde att inte rösta. Och detta är en mycket viktig fråga som berör hela vår demokrati, varför röstade de inte?

Det borde vara denna fundamentala fråga som diskuterades i media. Varför anser upp till 2/3 av amerikanerna att det inte lönar sig att rösta långt mindre engagera sig i samhällsfrågor. Det svar som nu har framförts är väljarnas trötthet på Washingtons isolerade etablisimang som i andra länder visats som ett liknande "politiker förakt". Time 21 november 1994 har omslags rubriken *"Storm over America"* där väljarnas "dom" över det politiska etablisimang i USA jämföres med både jordskalv och väckning. En annan fråga är varför drygt hälften av den tredjedel som röstade valde en något mer mörkblå republikansk konservatism. Några har försökt att få detta som framstå som något slags progressivt steg mot något nytt och lyckats så bra att många tror det. Men det är i själva verket samma gamla Reaganism som återkommer vilken i sin tur är en återgång till 1800-talets låt-gå-kapitalism där de "nya" republikanerna i många fall är både gamla och auktoritära. Sänkta skatter för de som redan har höga löner, minskat stöd till fattiga, sjuka och arbetslösa och privatisering/kommersialisering av allt mer samhällstjänster är knappast någon nytveckling mot en gemensam framtid utan att gå tillbaka till 1800-talets värld. Och det är knappast att införa någon förbättrad demokrati med verkligt inflytande för alla.

Men det är en demokratiskt vald folkförsamling där alla har haft möjlighet att rösta. Så återigen vad är det som får oss människor att "välja sida". Och i en värld där idéologierna är döda vad finns egentligen att välja mellan. I vår västerländska civilisation har detta under vårt århundrade varit en politisk process inom den demokratiska demokratins ram som innefattat många delar. Detta är först och främst våra grundläggande värderingar som

vi lärt oss av våra föräldrar och äldre, skola och religion. Det har också varit vårt engagemang och samvaro med andra människor i folkrörelser från nykterhet och idrott till frikyrkor och fack. Det har varit idéologier och politiska alternativ som talat till oss från böcker, flygblad, meningsfränder och meningsmotståndare. Det har varit auktoriteten och etablismangent som i kraft av sin makt talat om vad som är rätt och riktigt. Och det har varit massmedia, som först som tidningar och tidskrifter, sedan som radio och TV speglat vår värld och dömt den. Slutligen har det varit vår egen verklighet och vår eget omdöme som baserat på allt ovanstående skapat sig en egen mening.

I det europeiska och det amerikanska samhället så har emellertid denna process varit något olika även om likheterna överväger. Idag ser vi också att den tillsammans med den allmänna amerikaniseringen blir allt mer lika. Detta är att de olika faktorer som styr vår verklighetsbild upplöses. Detta innefattar en försvagning av traditionella normer, kärnfamiljen, de äldres kontinuitet, skolans etiska fostran, idéologiernas försvinnande, folkrörelsernas och fackens minskade betydelse, människornas tid att diskutera med varandra. Istället har detta ersatts med att någon annan talar om för oss vad som är rätt och riktigt i form av en allt större ström av reklam, TV-underhållning, de makthavare som framträder i TV-mediet och de som själv blivit nya makthavare i detta medium. I korthet, Marknaden har tagit över även våra åsikter där vi allt hårdare klonas till att tycka likadant.

I detta perspektiv kan vi också se President Clintons öde. Han är idag en av Amerikas minst populära presidenter enligt opinionsundersökningar. Detta till trots att ekonomin går mycket bättre än på länge. Reagans katastrofala budget underskott börjat vändas och relativa utrikes politiska framgångar. Men alla de frågor med djupare innehåll som inskränkning av vapnen, brottsförbyggande åtgärder i den fattiga del av Amerika som blir allt mer laglös, en sjukvårds reform i ett dyrt och bristfälligt försäkringssystem, ett krafttag för miljön hos världens största miljöförstörare har inte bara stoppats utan vänts emot honom. Istället diskuteras nu hur de rikaste av de amerikaner som redan är rikast i världen ska få skatteminskningar och mer pengar till sin egen konsumtion. I samma nummer av Times som beskriver högervinden i USA så gör Frederick Painton en avslutande reflexion som hemvändande amerikan efter många år i utlandet. Han kallar den amerikanska valkampanjen som "*den elakaste och smutsigaste*" som han minns. Han konstaterade också att TV reklamen var det främsta sättet att påverka väljarna.

"Marknadsföringsteknik dominerade så den politiska tävlan så när man såg dessa annonser för första gången så kände man sig mer som en konsument än som en röstande. Till min förskräckelse så visade marknadsundersökningar att sådana attack annonser påverkade åtminstone några i sitt röstande."

I USA så har valresultatet tolkats som den kraftigaste högervinden på länge, vilket naturligtvis är riktigt även om valdeltagandet var lågt. Men i Kanada så raderades det konservativa partiet nästa helt ut vid det senaste

valet. I Sverige fick vi på nytt en socialdemokratisk regering och i Storbritannien så har torries nått lågvattensmärket. Det är därför svårt att ge ett entydigt besked om vart vinden blåser. Anledningen som jag ser det är att den tradionella uppdelningen i väster och höger inte längre finns då ideologier, visioner och högre värden inte längre diskuteras. Men vad vi klart ser är en "svart" våg av gammalt reaktionärt mönster där egoism, rasism, våld och styrka ersatt jämlikhet, broderskap, kärlek och omtanke. Och vi kan se en materialistisk trend mot ett världsomspännande Monopolspel där alla har accepterat reglerna. Och detta sker inte längre genom någon speciell politisk inriktning utan är del av den övergripande process som styr civilisationen. Den är heller inte ny utan kan ses genom historien varje gång materialism och pengar ensidigt dominerar över andra värden och när droger och skådespel håller människorna lugna. Detta gällde Babylon för 3000 år sedan, Rom under de första århundradena och Stockholm på 1700 talet.

I DN 23 november finns en annan ganska tydlig utveckling som på första sidan går under titeln, "*Allt fler unga använder droger*" På Maria Ungdom i Stockholm har man sett enökning av missbrukare på 50% på ett år och personalen säger att vi sitter på en bomb. Socialministern är skakad över de nya uppgifterna och säger:

"Så här i efterhand kan man konstatera att detta är priset vi får betala för den nedmontering av ungdomars vardagsmiljöer som pågått under senare år"

Och det är unga flickor som står för en stor del av ökningen. Sedan den lägsta nivån 1987 har nu Maria Ungdom en besöksnivå som ligger **sju gånger** högre. de flesta missbrukar öl men antalet heroin missbrukare har också fördubblats på ett år. Andra droger ökar som kokain, LSD, ecstasy, hasch och amfetamin. DN Stockholm 25 november berättar om en storgrossist i knark som gripits där polisen beslagtagit 61 kilo cannabis och 8 miljoner dollar i sedlar. Polisen misstänker att grossisten samarbetat med den "finmaffia" som förser Stockholm med stora mängder kokain. I samma nummer säger DN under rubriken "Allt fler unga dricker" att andelen storkonsumenter av alkohol i årskurs 9 har ökat till 24% av flickorna och 30% av pojkarna. Mer än 1/4 av Sveriges nästa generation är alltså på väg att bli alkoholister.

Under denna artikel skriver DN att "*Prostitutionen ökar*". 25 bordeller har kartlagts i Stockholm men polisen har inte mandat att slå till mot dessa. Dessutom vet man inte om man får göra detta i EU framtiden. Nu efter valet så skriver DN att prostitutionen i Europa, i Holland och Tyskland har legaliserats. En prostituerad kan t.o.m. vid sjukdom få sjukbidrag för förlorad arbetsinkomst. Finns det något sammanhang i allt det ovanstående, att alkohol missbruk, narkotika missbruk och prostitution ökar och går allt längre ned i åldrarna? Är det önskvärt eftersom vi vet att inom EU så har delar eller allt av detta "liberaliserats"?

Så hände det i Sverige som är så vanligt i USA och som sedan hänt i

England och Norge, barn som mördar barn. Den 23 november så finns det en liten artikel om de två ungdomar som stenade en kamrat. Mordet hade planerats under flera månader och var influerat av ett rollspel som pojarna ägnat sig åt under en längre tid. De hade även hyrt en våldsvideo även om de inte hade sett denna just denna kväll. Vårt land har förändrats mycket under efterkrigstiden. Från det svenska folkhemmet har vi allt mer blivit en del av en större men också brutalare värld. Den svenska modellen av lagom medelväg, folkrörelser, omsorg om de svaga och ett århundrade av fred har ersatts successivt av något annat. Kanske var det just stenandet av 15 åringen som fick symbolisera att den svenska modellen hade vittrat bort och att vi nu var som alla andra. "Jante" lagen, tro inte att du är någon speciell hade till slut drabbat också Sverige som helhet när vi stället skulle anpassa oss.

När jag bodde i USA så var det en sak som fick mig att reagera starkt. Detta var att övergrepp av fäder och närstående män mot minderåriga och döttrar var ganska vanligt. Inte bara i tidningar utan jag kunde själv höra många av dessa vedervärdiga historier berättas av kvinnor som aldrig fick frid i själen från detta slutgiltiga svek. De senaste dagarna har det i DN förekommit tre notiser om män, fosterfäder och närstående som blivit dömda för sexuellt utnyttjande av minderåriga flickor, sina döttrar eller andra närstående. I vissa fall har de också blivit dömda för våldtäkt. Men det mest uppmärksammade fallet var när en treårig flicka blev våldtagen av sin far, men denne inte blev dömd för våldtäkt då det inte kunde bevisas att flickan gjort motstånd.

En av huvudledningarna till att vi röstat ja för EU är att inte bli ställda utanför. "Utanförskapet" blev under EU debatten den nya skampålen. Att tro att någon eller några kan tro att de vet bättre om hur de ska leva sina liv än majoriteten. Att få fred och stabilitet var det andra huvudargumentet. I DN 23 november så finns rubriken "*Åter till det gamla*" som berättar om det fortsatta kriget i Bosnien där 190 000 flytingar nu är inneslagna i Bihac enklaven. I de senaste dagarnas tidningar har vi kunnat läsa om dessa bestialiska dåd och om hur vissa krigsförbrytare har åtalats. I Europa har nu det största och mest brutala kriget på vår kontinent sedan andra världskriget pågått i flera år. I detta fredliga Europa så kan inte de stater som ingår i EU komma överens hur de ska stoppa ett krig som allt mer liknar ett slakthus och som påminner oss om det som började det första världskriget. Det finns mer som påminner om det förgångna. I samma nummer så finns en enspaltare om att Italiens premiärminister Berlusconi är misstänkt för mutor. Berlusconi som kontrollerar en ansenlig del av det italienska TV utbudet, leder regeringen och har i denna släppt in 5 nyfascister är nu åttalad för att ha mutat statstjänstemän.

Den 25 november skriver DN under rubriken "*Nyfascisterna vinner på krisen*", att den 42 årige Gianfranco Fini nu står som ledare för ett allt starkare parti som sitter i regeringen för en av världen mäktigaste stater. det är ett parti som stöds av medelklassen och småföretagarna i städerna där Fini tror att han snart har 20% av väljarna bakom sig. I samma nummer redovisas två rättegångar mot nynazister i Tyskland. I Lübeck åttalades fyra ungdomar för en mordbrand mot en synagoga och försök till mordbrand i ett bebott

hus. i en annan rättegång i Frankfurt är en av nynazisternas ledare åtalad i en långvarig rättegång. Nils Erk Ekstrand avslutar sitt repotage med:

"Är det en sista ynkelig rest av den gamla tyska nazismen, som nu oskadliggörs här i Frankfurt - eller är det de farliga skotten till en ny fascism, som man uppträder med alltför stor flathet mot?"

Jag har många gånger upprepat och kommer att upprepa att den västerländska värld som vuxit fram efter det andra världskriget är utan jämförelse det mest rättvisa och jämlika samhälle som vår historia har sett. Dessutom är den utvecklingen av den materiella välfärden enastående. Därför vill jag undvika att överdriva och enbart svart måla utan istället framhålla dessa vår civilisations unika framgångar. Vi har under efterkrigstiden trots allt upplevt en tid av relativ frihet, jämlikhet och lycka som är unik i historien. Dagens värld är i många stycken oändligt mycket bättre än den någonsin har varit. Men när man läser dessa fyra enstaka tidningsnummer från en vecka så blir i varje fall jag mycket oroad. Det har skett en förändring i samhället som även om den ännu inte har givit så stora konsekvenser så har inriktningen förändrats. Och enligt min mening inte till det bättre. Förändringar kan ske mycket snabbt. Detta kan vi bara se i den glada tjugotal som blev kaosets trettiotal och krigets fyrtiotal.

Är detta en bild av den nya värld vi går till mötes under 2000-talet så kommer det knappast att bli någon gemensam framtid i fred och välstånd. Det är istället en värld där de rika blir allt rikare och samtidigt allt mäktigare. Där majoriteten blir fattigare och får allt mindre att säga till om och till slut inte ens går till det begränsade val vi kallar demokrati. Det är en värld där högervindarna med sitt övermänniskoideal, sköt-dig-självs filosofi, patriarkaliets återkomst och nu nynazism blåser allt hårdare. Det är ett segregerat samhälle med en ny och allt mer likformat etablisimang som lever i sin privilegierade värld och där en allt större del av innevånarna har blivit över. Det är ett samhälle där barn och ungdomsmissbruk ökar, där män våldtar unga flickor, där barn mördar barn. Det är ett Europa där det pågår ett vettlöst inbördeskrig. Det är en mörk verklighet där maffian tar över allt mer från narkotikahandel till prostitution, utan att samhället reagerar. Det är inte en framtid jag skulle vilja ge mina barn.

Det största orosmolnet i denna utveckling är att vi fortfarande inte diskuterar helheten och orsakssammanhangen utan faller tillbaka till enkla påståenden som förr där daghem och ensamma mödrar ibland får skulden och där mer poliser och längre straff är lösningen. Vi överreager kanske också på dessa händelser då Sverige trots allt fortfarande är ett av världens rikaste, fredligaste och mest jämlika länder. Men vad som sker är ju att vi totalt har förändrat inriktningen för vårt samhälle inklusive det som vi definierar som framgång. "Den svenska modellen" är inte längre varken svensk eller modell. Vi strävar inte längre efter en gemensam och solidarisk värld med närdemokrati och lika värde för alla utan en gemensam marknad där pengarna styr allt och där människornas betydelse och makt återigen skrivs med dollarförtecken. Detta är återigen inte heller en historisk nyhet utan något som alla civilisationer upplevt under någon fas och som vi sett

många exempel av bara under de senaste två århundradena. Men ändå så är det förvånande att vi så relativt lätt dragits med i denna yra.

Jag har kritiserat och kommer att kritisera våra massmedia för att de inte tar sitt ansvar när det gäller att beskriva och analysera det som nu sker i vår värld. Det är en flathet som vi tyvärr upplevt förr som under trettioalet om jag får tro historieböckerna, när vi borde ha lärt mer av dessa. Det som är ännu värre idag är att dessa massmedia har sådan genomslagskraft och total dominans över våra tankar. Vi är självständiga som individer och vi kan tänka själva men det är mycket "blåögt" och ansvarslost att tro att detta massiva flöde som varje dag passerar genom oss inte skulle forma våra åsikter. Det som därför då blir allt mer oroande är att dessa media idag styrs av starka kommersiella intressen som inte har någon anledning att ifrågasätta det etablisimang och värderingar som det själv är del av och skapar. Det är alltid fel att generalisera. Visst finns det ljuspukter med ifrågasättande journalistik men det finns ingen analyserande journalistik som ser till helheten. Nyheterna har så att säga blivit allt kortare i tanke och ord. I Sverige så finns det fortfarande genom folkrörelser och statligt stöd möjlighet att få ut viss alternativ information. I USA är denna helt borta om den inte är kommersiellt gångbar eller då den självfinansieras när ett fåtal. Amerikansk TV:s 98 kanaler diskuterar inte och ifrågasätter ej den etablerade "sanningen". Den mångfaldighet och frihet som denna reklamfinansierade media massa skulle ge är en upprepning av samma budskap.

Det som jag redovisat i främst DN är ändå upplysande om vår värld av idag och kanske även motsäger min kritik. Men det intressanta är vad DN inte skrev. Den fanns inga analyser om ovanstående fenomen eller försök att se ett sammanhang. Det fanns inga geomträngande artiklar om arbetslösheten eller det ekologiska haveri vi är på väg mot. Det fanns egentligen ingenting alls som försökt se helheten utom i två mycket insiktsfulla artiklar, en dansk och en insändare. Så kanske det ändå finns hopp om ett uppvaknande.

Madeleine Leijonhuvud som är professor i straffrätt skiver under rubriken "*Männens våld gör mig vansinnig*" i DN 24 november 1994. (Ironiskt nog skriver Ebba Witt-Brattström i en artikel 25 november att endast 6% av Sveriges professorer är kvinnor och där de kvinnliga akademiker som finns tvingas sitta tysta och underdåniga, men här finns undantaget som bekräftar regeln). Hennes artikel rekommenderas som helhet, men några citat är speciellt viktiga. Hon börjar med: "*Våld har alltid förekommit:*

I alla samhällen, i alla tider. Våldet präglar vår tid. Människor skadas, dödas. Enligt officiell statistik begås varje år minst 2000 våldtäkter i Sverige. I krigets Jugoslavien våldtas tusentals kvinnor. I England och Norge så dödar barn barn. I Sverige så slår tonåringar ihjäl en kamrat. Varje dag innehåller TV-programmen våld. Vi ser hur människor skadas och dödas. Vi ser och hör människor skjuta ihjäl människor. Pornografiska bilder och filmer visar våld mot kvinnor och barn. Nakna barn piskas och nålar sticks genom deras blygdläppar. Kvinnor får knytnävar instuckna i vagina....Jag känner ett tilltagande raseri över denna verklighet. Det raseriet delar jag

med många. Jag vågar påstå att jag delar det med halva Sveriges befolkning - kvinnorna. Antagligen - ja säkert - delar jag den också med många män."

Sedan gör professor Leijonhuvud ett utalande som hon själv finner provokativt mot den del av mänskligheten som jag själv tillhör, men som hon visar att vi alla glömmet bort trots att det är ett absolut faktum.

" Ingenstans konstaterade jag att det är män - och pojkar - som utför våldet. Att det är män - och pojkar som konsumerar underhållningsvåldet. Att det är män som producerar våldspornografin och män - och pojkar som konsumerar den. Att det är män som dödar i Rwanda. Att den s.k. ungdomsbrottsligheten är brott av pojkar respektive unga män."

Hon konstaterar sedan att detta inte är feminism utan den nakna sanningen. **"Och det är dags att den beskrivs utan omsvep. Det är män som står för våldet."**

Och visst har Madeleine Leijonhuvud rätt både i sak och att vi av någon konstig anledning tycks glömma bort detta självklara faktum. Kanske beror det på att vår värld så totalt styrs av just män. formas av män för män. Hon avslutar sin artikel med:

"Vi kvinnor föder inte barn till världen för att de ska bli offer för meningslöst våld. Vi föder dem att bli människor. Ansvarsfulla människor."

Agneta Stark skrev detta i Svenska Dagbladet redan den 22 maj 1991:

"1989 togs 15 467 människor in på kriminalvårdsanstalt. 95 procent av dem var män. Är kriminalvården ett mansproblem? Mäns våld kallas för "ungdomsvåld" fastän mycket få unga kvinnor deltar eller "gatuvåld" och "lägenhetsbråk" efter de platser där våldet äger rum. Ytterst sällan kallas det mansvåld".....

....."Kvinnor i internationella församlingar och kvinnor i små arbetsgrupper säger alla detsamma: det är aldrig rätt tid att ta upp kvinnors villkor, kvinnors krav, exempelvis kvinnors löner. Kvinnors frågor kommer alltid olägligt och omotiverat."

Detta skrev Agneta Stark 1991 samtidigt som en internationell undersökning hade placerat den svenska kvinnan högst i livskvalitet av alla länder.

På kultursidan 25 november så skriver den danske författaren Carsten Jensen en artikel under titeln *"När makten vacklar inbjuder den till våld"*. (Det är betecknande att detta betecknas som som kultur och inte politik, även om det är en välskriven och tänkvärd artikel så är detta i högsta grad vår verklighet och inte dikt) Arne Ruth säger som inledning efter att ha konstaterat att den nya tideräkning som inleddes med Berlinmurens fall inte var historiens slut utan istället dess återfödelse, *"med klanger från mellankrigstid och medeltid"*:

"Det skenbart stabila Västeuropa har drabbats av insikten att ingenting längre tycks förutsägbart. Det gäller inte minst storstilade projekt som drömmen om en europeisk union. "

Carsten Jensen inleder med att referera till en bok från 1969 av Hannah Arendts om våld. Han konstaterar att medan revolutionen på 60-talet såg våld som ett medel för att uppnå ett mål så har våld idag blivit ett mål i sig självt. Ett meningslöst mål. Han återanvänder en slutsats som Arendts formulerat att

"Där det ena härskar absolut är det andra frånvarande". dessa två motsatser är den legitima makten i form av en allmänt accepterad uppslutning bakom gemensamma värden. Våld kan däremot aldrig vara legitimt." "Där makten undergräves sticker våldet upp, men motsatsen till våld är inte som man kunde tro , icke våld utan legitimitet, alltså makt. När makten vacklar inbjuder den till våld."

Jensen ser i f.d. Jugoslaven en relik från medeltiden: Krigsherren. I en värld där all auktoritet försvunnit råder godtyckligheten där krigsherren erbjuder säkerhet, skydd och hämnd. Han hänvisar till en annan författare fransmannen Alain Minc som skrivit boken *"Le Nouveau Moyen Age"; "Den Nya Medeltiden"* som Minc beskriver karaktäriseras av frånvaron av en globalt reglerande princip. Rättstaten har luckrats upp i ett antal gråzoner av laglöshet vilket kan innefatta hela länder så väl som storstäder i våra demokratier. Minc ser inte maffian som en tillfällig företeelse utan en ny typ av samhälle som är i snabb expansion. Han konstaterar att de gråzonernas tillväxt går hand i hand med en okontrollerad marknadsekonomi där vi ser klaner och gäng öka sitt inflytande med pengar och våld. I västvärlden har vi haft en fungerande balans mellan marknadsekonomi och rättstat. När han ställer frågan vad det är som är marknadsekonomi med ingen rättstat så ger han svaret: Djungeln. Och vad ger djungeln näring åt? Maffian. Minc drar en viktig slutsats av kriget i Jugoslavien. Denna är att det tabu som sedan andra världskriget slut garanterat freden, gränsernas okränkbarhet och orubblighet har nu brutits. "Ingen kan längre känna sig säkert beträffande sina gränser." Den andra lärdomen är: " Ingen social struktur är definitiv". Och den sista är "Revolution betyder inte längre omvälvning utan upplösning".

Minc målar också han upp ett mörkt scenario men motiverar detta med att.

"Idag måste vi vara pessimister och därmed aktiviter, annars inträffar katastrofen."

Det som karaktäriserar världen inför 2000-talet är två direkt motsatta processer. Den ena är splittringen. Det gamla traditionella samhället och kärnfamiljen splittras. Den gamla nationalstaten faller sönder. Institutioner och ideologier löses upp. Sovjetunionen delas upp i mindre enklaver och det nya stora Ryssland styrs av lokala gangsterband. Den andra processen är sammanslagningen. Vi lever i en gemensam värld där företagen blir multinationella och allt större. Samma McDonalds, Pizza-Hut och Coke serveras över hela världen. Samma TV program med samma nyheter och samma underhållning visas över hela vår jord. Allt färre, rikare och mäktigare män styr vår verklighet. EU försöker att upprätta romarriket. Åt vilket håll går vår nya värld och framförallt åt vilket håll borde den färdas?

Vi har idag en ledarkris i världen. Detta innefattar en upplösning av idéologier, religioner, mänskliga värden och moral. Vi saknar mål och visioner om vårt nya millenium. Vi har just upplevt följderna av denna ledarskapskris i 80-talets avslutande ekonomiska kaos av bortspelade pengar, arbetslöshet och bankkriser. Men ändå så hör vi ett allt mer likriktat budskap från etablismangets ledare som lyser av "Besser-wisser" attityd. Min viktigaste slutsats som jag upprepar gång på gång är att ensidighet i sig självt oberoende av vad den innefattar leder till slut till kantring och förlisning. Det vi ser idag i vår värld är att just ensidigheten, att gå från den ena ytterligheten till den andra mycket snabbt kan resultera i instabilitet. Just det fenomen att splittring och koncentration förekommer samtidigt kan tyckas paradoxalt, men detta kännetecknar de flesta historiska epoker. Skillnaden är att i dagens värld så sker detta så mycket snabbare och i sin extrem. Att vissa frågor måste lösas decentraliserat och andra centraliserat är även detta ett accepterat ideom och nödvändigt, men det viktiga är hur vi gör denna uppdelning.

Schumachers klassiker "*Litet är vackert*" verkar idag ha fallit i glömska när den behövs mer än någonsin. För just de samhällsfunktioner som borde vara små och vackra verkar ha gripits av elefantias i ett slags storhetsvansinne. Vi talar om ett kretsloppssamhälle med satsning på småskalighet och småföretag. Samtidigt så blir företagen allt större och färre, jordbruksproduktionen koncentreras och städerna får allt fler innevånare. Vi talar om mångsidighet medan de kedjor som likriktar vårt intag av mat, dryck och information växer sig allt större. Idag användes en BigMac som den måttstock som jämför olika länder. Vi talar om att begränsa biltrafiken samtidigt som den gemensamma marknad som EU står bakom kräver att lastbilarna rullar allt längre och oftare. Vi talar om ökad och fördjupad demokrati medan avståndet mellan de som styr och de vanliga människorna blir allt längre oberoende om detta är inom politik eller i de allt större företagen. Vi talar om lika stort kvinnligt inflytande medan våra styrelserum och politiska maktcentra fylls av samma gamla män med samma gamla åsikter.

De andra frågorna som borde vara stora och långsiktiga har endera fallit i glömska eller förvisats till marknaden.

Vilken etik och moral bör vår värld eftersträva? Vilket mål och mening har vår civilisation? Vilka grundläggande värden finns inom mänskligheten? Vilken roll ska kvinnan respektive mannen ha? Vad är det gemensamma kollektivets respektive individens uppgift? Vad är människans ansvar för den ekologiska helhet vi lever i?

Idag användes inte våra rikhaltiga media till att diskutera dessa frågor utan att förevisa våldspornografi, dekantenta såpoperor, 3-minuters nyheter och spelprogram. I dataspel och snart virtuell verklighet så får våra barn lära sig hur man enklast tar livet av andra. I reklamen övertalas vi att konsumera mera.

Var någonstans lär vi oss kärlek, omtanke och måttlighet?

En resa till Den Gamla Världen

Igår, den 3 december 1994, så var jag tillbaka i min barndoms hembygd i Sättna utanför Sundsvall. Denna värld, som jag minns i ett visst romantiskt skimmer, var som klippt ur en av Astrid Lindgrens böcker. En vacker, vänlig och enkel värld där människorna på landsbygden levde nära varandra i alla avseenden. Tillsammans med mina släktingar skulle jag begrava Märta, den sista av den generation som växte upp och brukade släktgården. Av en mycket meningsfull tillfällighet så publicerade Sundsvalls Tidning samma dag fotografiet på denna gren av den Öhlenska släkten, tagen när seklet var ungt, inklusive Märta sedan länge avlidne man Johan. Tidningen säger att den föreställer en okänd familj och är ovetande om att den sista överlevande maken till personerna på bilden begravs just denna dag. Bilden visar Maria och Anders Olof Öhléns 9 barn, 8 söner och så "Far-Fars Anna" som var yngst. På samma gård växte min farfar Jakob Alfred upp och bodde där större delen av sitt liv då han gifte sig först på sin 50-års dag med farmor Kristina. För mig själv så symboliserar just denna gård det ofantliga steg som det svenska samhället har tagit under min egen livstid. I min barndom på 50-talet och början av 60-talet så drev Johan fortfarande med sina syskon Anna och Nils bondgården som sina förfäder. De skaffade sig aldrig ens en traktor utan häst och plog, tvätten i kokhuset nere i lagårn och utsikten från det 7-håliga utedasset en våning över gödselstacken var nog lika 1950 som vid sekelskiftet. Sverige har förändrats radikalt på några få årtionden.

Utanför kyrkan så samlades de som skulle ge Märta ett sista farväl. De var inte många med hennes egna blodsband för hon hade inte haft några syskon. Men istället mötte grannar, vänner, själsfränder och Anders-Olofs barn-barn, barn-barns-barn och barn-barns-barn-barn. Nästan ett hundra människor vandrade förbi den gamla folkskolan som fortfarande används och där de flesta inklusive jag själv gått. Märta's eget barn-barn spelade ett fiolstycke som fick himlens portar att öppnas i den ljusa kyrkan. Efteråt träffades hela släkten för ytterligare betraktelser och hyllning av Märta, men också bara för att vara med varandra. Många och naturligtvis hennes två barn kände sorg och saknad, men det som främst upplevdes denna kalla och mörka december dag var närhet, värme, omtanke, samhörighet och kärlek.

För ungefär ett år sedan var jag på en annan begravning, av en annan släkting som var född och uppvuxen i Stockholm samt som hade bott där i hela sitt liv, men på ett par olika platser. Vi var fem personer där, hennes f.d. man, hennes två barn, prästen och jag själv. När jag bodde i Los Angeles så umgicks jag med en separerad kvinna med två tonårsbarn som bodde granne. Hon hade likt alla i denna **Civilisationens Kärna** flera bekanta, men inga vänner. Hennes mor var död och hennes far hade brutit kontakten för många år sedan. Men hon hade en människa kvar som fick ersätta alla, en gammal dam som hade känt hennes mor. När hon dog så försvann hennes

enda mänskliga länk till kärleken. Och när hon dog var det bara min granne som kom till begravningen. Det är inte bara Sverige utan hela den moderna världen som förändrats radikalt under vårt århundrade. Den stora och opersonliga Marknaden verkar varken ha behov för eller plats för mänsklig gemenskap.

På lördag morgon så tittade jag tillsammans med mina föräldrar på TV-2 från Göteborg där man bl.a. tog upp Madeleine Leijonhuvuds inlägg om mansvåldet. Alla verkade att instämma men.....Senare samma dag på en annan kanal så visades amerikansk s.k. brottning. Just här i min hembyggs Kovaland så har brottningen alltid varit en del av livet under vår tid och nästan alla män inklusive min far, hans bror och jag själv samlades i idrottsföreningens lokal för att träna nacksving och parterbrottning på 50- och 60-talen. Det var naturligtvis en ren manlig aktivitet som krävde styrka, teknik och svett samt någon estaka gång tårar och näsblod. Men aldrig någonsin våld. På detta TV program så visas ett antal groteska figurer upp, stora, muskulösa och ibland med svart mask som skiker ut okvädningsord om hur han ska krossa motsåndaren. Under "kampen" så visas spark mot huvudet, knä uppkört mot struphuvudet, armåge i ansiktet och fötter som stampas över hela kroppen på liggande offer.

Många vet att detta är naturligtvis skådespeleri, men ändå måste detta grymma spel ge många frågor till andra än Madeleine Leijonhuvud. I den Astrid Lindgren tid jag växte upp i skulle det ha varit fullständigt otänkbart att visa något sådant på film eller TV.

**Det är inte bara fel och ansvarslöst att visa detta underhållningsvåld,
det är kriminellt och sjukt.**

Samtidigt så ser vi hur Video våldet ökar, unga män missbrukar anabola steroider för att växa upp till oformliga muskelberg, ungdomar går omkring i stålhattade kängor och beväpna sig allt mer från knivar till skjutvapen. Detta har funnits länge i det amerikanska samhället, det finns nu i det svenska.

Idag söndag den 4 december när jag är tillbaka i Norra Björkfjärden utanför Stockholm så vaknar Sveriges befolkning upp, återigen chockat. Tre män med automat vapen har mejat ned ett stort antal oskyldiga människor på Stureplan. Det ofattbara har återigen hänt att tre unga människor har mördats direkt och 21 skadats där än fler kan tänkas dö. det är inte längre enstaka händelser utan en trend. Nyss läste vi om två ungdomar som stenade ihjäl en femtonårig och en militär officer som slaktade unga människor. Alla mord utan någon mening. På rapporterna från det forna Jugoslavien så ser vi nu att våldet genom serberna segrar och FN hålls som gisslan. Mitt i Europa sker systematiska mord och våldtäkter medan vi stillsamt ser på. Nu frågar sig allt fler vad detta våld beror på. Och vi kommer nu att höra krav på hårdare tag, men mot vilka? Det enda som är gemensamt för detta våld är att det utförts av män. För visst har Madelein Leijonhuvud rätt att det våld som nu breder ut sig allt mer utföres av män och pojkar. Detta borde även vara ett sådant självklart påstående som sedan århundraden är historiskt och statistiskt

belagt att det inte behövde diskuteras. Men ändå så fick Leijonhuvuds inlägg förvånade och ifrågasättande kommentarer.

Det finns även andra självklara sanningar. Det är också män som producerar och konsumerar det allt rårare underhållningsvåldet och det allt mer nakna och rårare pornografin. Det är män som våldtar, utnyttjar och mördar barn, flickor och pojkar. Det är män som säljer narkotika och kontrollerar den allt starkare organiserade brottsligheten. Men kanske detta inte är så konstigt. Det är även män som sitter i ledningen för företag och organisationer. Det är män som äger kapital och spekulerar i aktier. Det är män som är presidenter, styrelseordförande och generaler. Även detta är en statistisk belagd sanning. Kort sagt vi lever i en värld som består av hälften män och hälften kvinnor, men som genomsyras av manliga värderingar och till 99% styrs och kontrolleras av män. Inte heller detta är nytt utan har följt med civilisationen genom historien.

Allt detta är ju självklarheter. Ändå så finns det många inklusive män och kvinnor som ifrågasätter detta med hjälp av "bevis" som Golda Meir, president Butto, Gro, fru Bonnier och fru Axelsson-Johnsson. Vad som är sant att vi just i vårt land har nått en större jämlikhet mellan könen än i något annat land, men ändå så finns mycket stora skillnader kvar. Och trots ökat politiskt inflytande där kvinnor fått vara med att forma samhället så har inte kvinnorna släppts in i den verkliga maktens torn. Det är fortfarande män som styr och formar vår värld. Och mycket av denna manliga värld upplever de flesta som positivt. Därför det är män som också varit hantverkare och filosofer, vetenskapsmän och tekniker. Det är män som varit upptäckare och handelsmän. Och det var män som låg bakom sekelskiftets kamp för demokrati och jämlikhet. Men vad som hänt under vårt århundrade är att efter en tid av ökad demokrati och ökat kvinnligt inflytande så är vi nu i hög fart på väg tillbaka till ett mansdominerat och segregerat samhälle styrd av våld, makt och pengar, det som Alvin Toffler varnade för. En gemensam värld måste bygga på värderingar, mål och medel som är anpassade för alla, inte ett fåtal, inte bara för ett fåtal män som tillhör det nya etablissemanget.

Dagen efter mordet är det måndag och en ny arbetsvecka. Det som återigen förvånar mig är hur frånvarande våra ledare inom alla områden är när det gäller att kommentera och analysera det som nu hänt. Detsamma gäller de många TV kanalerna som främst ägnar sig åt hur mördarna ska fångas som vilken annan deckarhistoria som helst. Men den finns också eftertankar i måndagens tidningar. Aftonbladet säger på ledarplats:

"Ett nytt Sverige har fötts, ett annat, skrämmande brutalt land. Det råa hämningslösa våldet ökar och helt försvarslösa människor blir offer. Det trygga folkhemmet finns inte längre.....Det har hänt något med Sverige, och det som hänt skrämmer. Mördarna måste ställas till svars och straffas, men vi slipper ändå inte undan de frågor om arvet och miljön, om spriten, mediavåldet och skilsmässorna som det råa våldet framkallar"

Expressen säger samma dag på ledarplats under rubriken: *"Stoppa vansinnet"*:

"Expressen anser att det behövs nya grepp i kampen mot våldet. Utslagningen och segregation är roten till det onda, men vi måste också ta i

hårdare mot symtomen: vapen, knark, brottslighet. Tragedin vid Stureplan visar att Sverige är illa ute."

Och Svenska Dagbladet ställer flera frågor under rubriken "*Är det vanskligt och kort?*"

Håller våldet i själva verket på att förändra Sverige på ett både grundläggande och bestående sätt....Vad är det egentligen som händer? Är det den moderna tidens samhällsupplösning som vi kan iaktaga?"

Man ger sedan flera svar som att våldet idag är mycket mindre än på 1500-talet och att våldet i första hand drabbar fattiga, utslagna och invandrare, att de ökade morderna beror på en ökad tillgång på vapen. Men man konstaterar också att den ökande brottsligheten går allt lägre i åldrarna och att: "*Våldet blir rårare. En tidigare okänd hänsynslöshet tycks breda ut sig.*" Och trots att Svenskans hänvisar till att forskningen inte har konstaterat något samband mellan videovåld och det verkliga våldet så säger man:

"Men samtidigt måste vi ändå fråga oss om det kan lämna barn och tonåringar opåverkade och sitta timma efter timma framför mord och styckningsscener."

Att tre av våra största dagstidningar alla ställer dessa frågor är positivt. Men samtidigt så måste man ändå konstatera vad dessa tre ledare som troligtvis alla är skrivna av män inte innehåller. Knytningen till ett ensidigt manligt våld finns inte längre. Inte heller finns det något försök att se våldet som en del av samhällsutvecklingen som helhet. Att vi just nu genomför en omfattande amerikaniseringsprocess som totalt förändrar det svenska samhället med samma kommersialisering, fixering vid pengar och uppdelning i fattiga och rika. Och att vi trots dessa våldsbrott fortfarande har en mordfrekvens i USA som är tio gånger högre i USA, men vad händer om tio år. Vi talar också om bristen på förebilder som ett problem och samtidigt så låter vi våra barn med vett och vilja dagligen matas med våldsfilm, dåliga såpoperor där alla försöker att bedra alla, och naken porografi.

I Aftonbladet så konstaterar man under rubriken "*Våldet utmanar vuxenvärlden*" att det grova våldet ökar bland de unga som också beväpnar sig. Indianer och Cowboys har blivit betydligt mer avancerade lekar. Rollspelet "Dungeons and dragons", "Drakar och Demoner" finns sedan länge i Sverige och är ett psykologiskt och våldsinspirerat spel där deltagarna kan forma sin egen karaktär till dess verklighet och dikt flyter ihop. I USA sägs flera mord ha haft detta rollspel som ursprung. Paintboll är ett annat "spel" där deltagarna har ansiktsmask, camoflage dräkt och vapen laddade med färgkulor. Laserdom är ett annat "spel" där deltagarna kan jaga varandra med laserpistoler.

I de tre dagstidningarna den 5 december så fanns det också ett antal artiklar skrivna av kvinnor. Cesilia Hagen skriver i Expressen den 5 december:

"Vad är det som händer? Beror det på video, på rollspel, på anabola steroider, på media, på gossar som inte har pappor som lär dem vad som är

rätt och fel, som uppfostras iskallt och därför inte kan känna med andra människor."

I Aftonbladet säger Lena Anderfelt.

"Men det har hänt något i samhället. Det är inte bara att brottsstatistiken visar att våldet blir grövre. Det är en omänsklighet i våldet, en likgiltighet inför människolivet som skrämmer nästan mer än våldet i sig." Angående "vårt frossande i allt mer utstuderat och detaljerade skildringar av våld och död i filmer, TV, barnprogram, video, böcker." så säger hon: "Vad är det för rättighet att slå vakt om, att våra småungar ska kunna titta på filmer där människor dödar, lemlästar och plågar varandra?"

För mig är detta en mycket självklar slutsats som jag vill återupprepa. **Det är inte bara fel och ansvarslöst att visa detta underhållningsvåld, det är kriminellt och sjukt.** Vad vi också kanske skulle fråga oss om denna "undehållning" inte bara är olämplig för barn utan också för vuxna, oss själva. Och vad vi borde fråga oss är hur detta våld hänger ihop med attitydförändringarna i samhället som sådant. Våldet är idag en handelsvara som allt annat där många tjänar stora pengar på detta. Våldet är också ett sätt att för dom som inte kan skaffa sig pengar på ett hederligt sätt kan ta det. Men detta är inte för att få mat för dagen utan för att få möjlighet till lyxbilar och krogbesök. Och i alla våra massmedia så är det idag konsumismens och materialismens evangelium som ensidigt predikas. Att vara rik är att vara god och lycklig oberoende av hur rikedomen införskaffas. Att ha inte att ge, att konsumera inte att sjkapa är dagens omvända Gudsord. Samtidigt så frågar vi oss yrvakna varför etik och moral verkar vara i upplösning.

Den nya modell som ska "rädda vårt välfärdssamhälle" ifrågasätter ju i själva verket alla de högre värden som detta står för. Ändå kanske vi inte i första hand borde titta på detta som media visar utan vad som det inte visar och på samma sätt inte på vad reklamen visar utan vad den inte visar. Vår dyrbara tid på vår jord ägnas allt mer år tidsfördriv och oväsentligheter medan vi ägnar allt mindre tid åt att fundera över vad som är mål och mening. Vi ägnar allt mer tid åt att tillfredställa oss själva och allt mindre att ta hand om andra. Det har gått så långt i denna nya inställning och syn på vad samhället, solidaritet och omtanke innebär att vi nu även i Sverige på fullt allvar säger att utbildning av våra barn, vård av våra sjuka och omsorg för våra äldre är en affärsverksamhet som allt annat. Idag är det inte många som ens reagerar över denna radikala förändring i vår livssyn.

Sverige och Norge har nu valt väg när det gäller EU. Det som etablismanget talar om för oss är att Sverige och svenskarna har valt rätt och därför är kloka och förståndiga, men naturligtvis bara de som röstade ja. Samtidigt så säger etablismanget att Norge har valt fel och de endera är dumma eller har för mycket olja. Nu är detta i sig självt inte en ödesfråga och det finns naturligtvis ingen självklart rätt eller fel, dumma eller kloka oberoende av om man bor i Sverige eller i Norge. Men det som är anmärkningsvärt och mycket oroande är det som allt mer kommit fram under EU debatten. Och detta är etablismangets självgodhet, diktatur och inkompetens. Inte

etablismanget som enskilda människor som alla är hårt arbetande män och några få kvinnor som alla anser sig både kompetenta och osjälviska, vilket många också är. Självgodheten ligger naturligtvis i det enkla faktum att de och bara de anses att ha rätt. Diktaturen ligger i att de har kontrollerat och kontrollerar kapital, massmedia och organisationer. Inkompetensen ligger i att de inte längre har någon kontakt med de människor de säger att de representerar. De kan helt enkelt inte veta hur en arbetslös ensamstående mamma lever, tänker och känner. De tillhör en egen värld med egna värderingar och normer, egna villkor och egna bostadsområden och snart egna skolor och egen sjukvård eller t.o.m. egna advokater och egna poliser där de blir allt mer lika varandra.

De konkurrerar naturligtvis som företagsledare eller som politiker om makten, men egentligen så tänker de som varandra, de etablerade och "rätta" tankarna och värderingarna. Denna likformighetens totala dominans kan vi idag se över hela vår värld därför att de som har makten och utövar den lever på samma sätt, formas på samma sätt, får likadana intryck. Det är därför som vi i exempelvis USA har sett etablismanget med sina lobbyister ersatt det som tidigare varit världens största demokrati. Detta etablismanget har alltid funnits. Förr rekryterades det ur adel och prästståndet, under 1800-talet växte de rika industri och borgar familjerna fram, men under vårt århundrade så kommer det allt mer från oss själva "opriviligierade", även om det idag finns få arbetarsöner eller småbrukarsöner som blivit direktörer, chefsredaktörer och miljonärer. Det är således inte "ledarna" det är "fel på" lika lite som felet finns hos vandaliserande och sparkande unga män, felet finns hos oss tillsammans i den gemensamma tidsanda som styr utvecklingen eller kanske snarare har upphört att styra utvecklingen och överlämnat denna uppgift till Marknaden.

Sundsvalls Tidning har den 3 december en ledare om de nya klassklyftorna. ST säger att dessa är inte längre huvudsakligen ekonomiska utan kulturella, där man ser den ny Informations Teknologin inte bara som en möjlighet utan ett hot. Som alltid så är tekniken inget mål utan ett medel att uppnå det som vi vill göra. tekniken kan också missbrukas vilket vi sett många exempel på. Faran är att den nya tekniken är så mäktig att om den missbrukas så kan detta få oanade konsekvenser. Men används den på rätt sätt så kan den ge oss en bättre värld för alla.

Vad som också visats genom historien är om en person eller en grupp fått eller snarare tagit makten så har detta nästan alltid urartat i någon form. Egentligen är detta en självklarhet som också är grunden i vårt demokratiska system. De flesta människor inklusive mig själv hamnar då och då i situationer när vi är helt övertygade att vi har rätt och den andre fel. Någon gång så kanske vi så småningom inser att vi själva hade fel. Men i de flesta fall så hade varken vi eller vår antagonist "rätt" eller "fel" utan bara olika åsikter. det finns ingen människa som alltid vet bäst, i så fall är hon Gud. Ändå så upphöjer vi många till denna position. En av de kurser som jag haft föremånen att delta i gick ut på att visa gruppens och samarbetets styrka över individualismens. Det var en mycket upplyftande övning som i någon annan form finns som ett populärt TV-program. resultatet var att gruppen kunde lösa teoretiska problem och åstadkomma saker som i varje fall jag själv inte kunde drömma om.

Denna nya insikt visste redan naturmänniskan om. Alla viktiga beslut togs efter att alla fått ge sin mening. Jag tror vår värld skulle se mycket annorlunda ut om vi lät alla var med i besluten och om vi lyssnade till alla inklusive våra kvinnor och äldre. Vår representativa demokrati var ett sätt att i begränsad omfattning göra detta. Informations Teknologin skulle kunna ge oss en mycket mer omfattande demokrati för alla. Men istället så sker beslut och avväganden som styr livet för alla av en allt mindre grupp av likasinnade män där avståndet till den vanliga världen blir allt längre och distorderat. Klyftan mellan Norrland med sin landsbygd och södra Sverige med sina storstäder ökar, klyftorna mellan män och kvinnor ökar. Sedan 1989 har 5000 arbeten försvunnit i Örnsköldsvik. MoDo flyttar huvudkontoret till Stockholm vilket SCA redan gjort. Assi Domän Kraft Products flyttar sitt huvudkontor från Kramfors till Stockholm. Det som skulle bli decentralisering och satsning på glesbygden blir centralisering i allt större städer. Detta är en utveckling som sker över hela vår värld. Den nya människan bor i allt större städer. Är detta den nya värld vi i vårt land vill anpassa oss till? Är detta nya centraliserade och likriktade konsumtions Utopia vår gemensamma framtid?

I Aftonbladet 10 december 1994 skriver Lena Mellin en artikel under rubriken "Det Galna Europa", om det första EU toppmöte som Ingvar Carlsson deltar i:

"Sexton farbröder sitter instängda i ett rum. De pratar i ett och ett halvt dygn. Runt dem cirkulerar tusentals diplomater, assistanter, journalister, poliser och försäljare i en pseudovärld. Så fattas Europas viktigaste beslut."

Dessa män och även om det ibland kommer in någon kvinna är på samma sätt som de stora företagens ledare och de journalister som följer alla dessa "ledare" det nya etablismanget. De politiska skillnaderna blir allt mindre, vilket vi sett exempel på i Sverige och som sedan länge setts i USA och detta beror helt enkelt på att dessa män allt mer stöps i samma form och spelar på samma golfbana. De bor på samma hotell, åker i samma limosiner, träffar samma människor och ser allt mer vår värld på samma sätt. Jag har själv varit del av denna värld i etablismanget utkant och upplevt hur detta formar mig till likhet. Detta har inte gjort mig eller de andra män som är etablismanget till sämre människor i sig men inte heller till bättre. Men det gör oss återigen allt mer likformade i tanke och handling. Är detta den verkliga världen för övriga människor och hur kan dessa ledare som nu sitter allt längre ifrån den vanliga verkligheten styra den? Detta var det förra sekelskiftets stora politiska fråga och detta är detta sekelskiftets stora politiska fråga. I varje fall om vi fortfarande tror på demokrati, jämlikhet och solidaritet.

En resa till Den Nya Världen

Året 1994 börjar att lida mot sitt slut. Det är den 12 December och via New York så har jag nu tagit mig ned till Fort Lauderdale norr om Miami i Florida och den del av **Den Nya Världen** som idag kan sägas representera vår nya verklighet kanske bättre än någon annan del. I dagarna har USA och Kanada träffat ledarna från 32 Latinamerikanska stater i detta Miami som kallas just Latinamerikas huvudstad. Den enda ledare som inte har inbjudits är Castro vars Cuba nu kämpar en sista omöjlig kamp mot den värld som enligt Time är "grön", dvs numera styrs av kapitalismens dollar. Denna del av USA är också en av de mest våldsamma. I gårdagens USA Today visades de senaste brottsiffrorna för Florida där Miami, Tampa och Fort Lauderdale ligger väsentligt över USA medeltalet med exempelvis en mordfrekvens på 10-15 gånger vad vi har i Sverige. Detta är visserligen inte tillräckligt för att hamna på tio-i-topp listan där exempelvis Washington, New Orleans och San Bernadino utanför Los Angeles ligger på ännu högre nivåer, men ändå. Vi upprörs nu i Sverige med rätta av de brutal Stureplans morderna, men även flera andra händelser som speglar ett kraftigt ökat våld. Tidningar och TV har varit fulla av artiklar som analyserat och fördömt våldet, men det skrämmande är att nästan ingenting ändå har hänt. Några "avvikande" och breda analyser har glimtat fram som alla haft kvinnliga författare.

De flesta som har uttalat sig har emellertid varit män, de som inte har uttalat sig har denna gång varit varit etablisimanget. Många har nu emellertid enats om att det kraftigt ökande våldet i TV kan ha haft en bidragande orsak. Men den största inverkan på massmedia våldet ssom vi sett har varit att TV3 bannlyst våld för barn någon timme på morgonen och eftermiddagen.

Hade man exempelvis inte kunnat hedra de anhöriga genom att ha en våldsfri TV-kväll? Eller kanske en hel våldsfri TV-vecka? Om vi verkligen hade ansett detta som ett allvarligt samhällsproblem varför tog inte då någon eller några av TV-kanalerna, våra tidningar och tidskrifter chansen att bjuda in just Madeleine Leijonhuvud och andra som ser våldet i sitt större sammanhang, och ge en helkväll eller ett helt temanummer om detta?

Istället fick vi följa polisens jakt till det dramatiska gripandet och höra en dansk ung man, för dagen utsedd till expert, säga att det var de kvinnliga lärarnas fel att unga män inte har någon förbild.

Det finns naturligtvis inget enkelt orsakssammanhang inte heller för våldet, men vi ser att mycket av det vi nu inför i vårt land från vår amerikanska förebild kommer att medföra och har redan medfört en ökad våldsnivå. Vi vet också att USA har mångdubbelt fler människor i fängelser, fler poliser och dödsstraff men ändå så framförs detta som "lösningar" i vårt land. Men problemen och lösningarna ligger på ett helt annat plan. Det som sker är återigen en mycket större process där medmänskliga värden som

solidaritet, etik, social integration, jämställdhet och andra religiösa och sociala grundvärderingar löses upp, inte av en händelse utan som en planerad modell som är vårt nya Utopia. Om vi låter marknaden ta över att bedöma det som rätt eller fel där det är guldet och pengarna som är mål och medel så blir världen därefter. Idag som förr.

På planet ned från New York så läste jag Business Week tema nummer 1994, "21st Century Capitalism", som var en total hyllning till just detta nya Utopia i amerikansk tappning. I artikel efter artikel så presenterades den globala marknaden som skulle skänka det amerikanska välståndet till alla. (Utom de miljarder människor som fortfarande år 2010 skulle leva under fattigdomsnivån). Det intressanta var att den måttstock för den nya världens framgång i ett nytt årtusende som presenterade var fler McDonalds, fler kontokort användare, fler flygtimmar, en fördubbling av bilproduktionen och en tredubbling av spelmarknaden i USA från 40 miljarder till 125 miljarder. Och som sagt fler som levde i fattigdom. Denna nya värld var således väldigt lik den gamla, bara större.

På flyget över fick jag också tag på Svenska Dagbladet den 11 december där Johan Hakelius har skrivit en mycket intressant artikel om samhällsvetenskapens och politikens roll. Hakelius har också kommit till den slutsatsen att vår enkla linjära modell som givit oss så stora tekniska framgångar inte kan användas på ett allt mer komplext samhälle. Han säger att samhällsvetenskapens och politikens främsta uppgift är att skapa förståelse för och tolka den sociala process som utgör ett samhälle.

"Premieras experten framför tolken förlorar vi en möjlighet till förståelse för den samhällsprocess vi deltar i. Politiken överger sin främsta uppgift. Den ställer fel frågor. Den blir meningslös...Misslyckas politiken med att skapa förståelse för samhällsliga processer kommer dessa processer successivt att falla sönder. Agerar politiker som ingenjörer med förmåga att godtyckligt manipulera ett samhällsmaskineri försvinner snart alla möjligheter till påverkan....Vi blir främlingar för varandra och den process i vilken vi ingår. Förståelsens relativa ordning och trygghet förbytt i meningslöshetens kaos och otrygghet."

Jag tror att många människor inklusive mig själv idag upplever det som Johan Hakelius beskriver. Och jag tror tyvärr att många av våra makthavare ännu inte insett detta eller inte vågar framföra detta som icke opportunt. Den utveckling som skett under de senaste årtiondena har inte bara förvandlat vår materiella verklighet utan totalt förändrat de grundläggande förutsättningarna för mänskligt liv. Samtidigt har vår egen syn på verkligheten förändrats.

Vi lever inte längre i den hembygd som generationer före oss har befolkat, vi lever inte längre i och med naturen, vi lever inte i en samhällelig gemenskap, vi lever inte längre i stora familjer med flera generationer, vi lever inte längre av vad vi själva skapar eller av ett arbete som vi känner en unik kompetens och samhörighet med. Istället lever vi i en turbulent värld där vi ska vara flexibla och flytta dit vi vill

eller dit marknadskrafterna för oss, vi lever i allt större städer och vi lever allt mer ensamma, vi är allt mer utbytbara löntagare som pensioneras allt tidigare och vår enda riktiga betydelse är som konsument och mäts i ekonomisk styrka. Med vilka ska vi känna samhörighet? Vad är betydelsen och meningen med mitt eget liv? Och vad/vem/vilka är det egentligen som styr denna utveckling och mot vad?

Utvecklingen under de senaste åren har innehållit och innehåller många paradoxer som jag redan beskrivit många gånger. Den största paradoxen är motsatsen mellan det vi vet vi borde göra och det vi i verkligheten gör. Kanske har detta alltid varit ett problem i vår civilisation. Men just tanklösheten, oförståelsen och kortsiktigheten som vi idag upplever i en allt mer komplex värld tyder på ett djupare problem. Och detta är återigen att den linjära och reduktionistiska världsbild som varit så framgångsrik under 500 år inte fungerar längre. Vi ser i vårt land men även i den övriga världen därför en ledarskapskris både inom politik och näringsliv där våra ledare inte längre har några långsiktiga mål och visioner, men ofta även allt mindre kunskap om den process de försöker styra. Den nya dogmen med privatisering och nedskärning är en sådan paradox. "Ismernas" fall fick våra drömmar om att kunna planera för framtiden på skam. Men det vi har fått istället som vårt nya Utopia är verkligen "Kejsarens nya kläder". För det är ingenting. Att skära ned verksamhet, att avskeda människor, att minska utgifter är ibland nödvändigt i den kapitalistiska värld vi lever i. Detta har hänt med jämna mellanrum sedan mitten av 1800-talet. Men att göra detta till en doktrin som på något sätt skulle ge oss en bättre värld är synnerligen dumt, men ändå är det detta som har skett.

De ledare som idag är på modet är just dessa, de som skär ned, men inte skapar något själva. Borta är de med verkligt nya idéer. Borta är mångsidigheten och ifrågasättandet. Borta är kreativiteten. Men det går inte att långsiktigt skapa ett framgångsrikt och välmående företag genom att bara skära ned, omorganisera och skyffla pengar. Alla framgångsrika företag har baserats på innovationer och kreativitet. Och det går inte att skapa ett framgångsrikt samhälle genom att bara skära ned, omorganisera och skyffla pengar. Efterkrigstidens fantastiska utveckling skapades av en medveten satsning på människor och samhälle. Sammantaget med denna tidstrend så ser vi kortsiktighetens och detaljernas närsynthet att breda ut sig allt mer. Detta innefattar även det sätt som "nyheter" rapporteras i massmedia. Borta är långsiktiga och breda helhetsanalyser. Istället fokuseras "in absurdum" på någon händelse som är tillräckligt enkel men som inte har något att göra med den stora processen och de verkliga frågeställningarna.

Denna förenklingens och likformighetens nya Utopia predikar också från allt fler tidskrifter, böcker och TV-skärmar om att denna "enda väg" är rätt för hela vår värld. Om vi inte gör som alla andra så ställs vi ut i "utanförskapet". Och denna nya väg är samma gamla väg som vi vandrade på 1800-talet. Men världen av idag ser mycket annorlunda ut. I Sverige så lever vi ett av världens rikaste länder där befolkningstillväxten har stagnerat och människorna blir allt äldre. Vi befinner oss exempelvis på en helt annan del av utvecklingskurvan än Indien och Brasilien, men även många delar av

Europa. Vår värld är formad av denna verklighet med sin egen historia, kultur och geografiska förhållanden. Vi har egna problem som kräver egna lösningar för de människor som lever här. Vi lever i industrisamhällets slutfas medan många andra lever i dess introduktion. Men det finns även många generella trender för hela vår värld. Den viktigaste är att vårt tillväxtsamhälle nu har nått gränsen för vad vår jord kan acceptera. Den ekologiska slakt av andra arter och den förgiftning av jord, vatten och luft som sker är kriminell. Detta problem accelererar nu mycket snabbt med antalet bilar och kylskåp i Kina och Indien. Men det är en myt att denna trend skulle väntas i den utvecklade världen. I USA köps nu allt större bilar, Vans och husbussar, en trend som nu även nått vårt land. Vi fortsätter gemensamt att gräva vår egen grav i ett sopberg.

Så hur kan vi förändra denna fortsatta väg mot "stupet" och vill vi göra det? Detta innebär att vi först måste kunna "se skogen för träden". Vi behöver ett nytt allsidigt synsätt för att kunna förstå och påverka den utveckling som nu allt snabbare omformar vår civilisation. Och vi måste göra alla människor delaktiga på lika villkor i denna process annars väntar en upprepning av våra historiska konflikter som bara under vårt århundrade förorskat två världskrig och otaliga lokala "konflikter" med tillsammans ett hundra miljoner dödade som resultat. Kanske vi upplever det ökande våldet i vårt samhälle som en droppe i havet jämfört med dessa krig, och kanske det är, men ju högre vårt våld och tolerans för våld hamnar ju närmare kommer vi ett nytt krig.

Återigen så är dagens värld inte ett resultat av en händelse eller en trend utan många orsaker som samverkar i en process som är omöjlig att beskriva men som vi ändå måste försöka att förstå. Det vi idag ser är ett resultat av vår fixering vid materialismen och pengarnas allsmåttiga roll, vår övertro på ett "nytt" Utopia som ska frälsa världen med sin fria kapitalism. Denna har givet oss mycket gott och jag är själv i högsta grad kapitalist och konsument. Men vi har blivit fixerade vid denna ensidighet. Vi har glömt bort de andra tre huvudriktningarna i vår cirkulära modell över verkligheten, nämligen den mentala, emotionella och framför allt den själsliga delen. Vi har också glömt bort att det som skapade efterkrigstidens framgångar var en bred "folkrörelse" demokrati där alla solidariskt bidrog till och skördade frukterna av utvecklingen. Vi är nu åter på väg mot en segregerad värld med ökade klyftor och motsättningar där vi inte bara står för ett krig mot varandra utan tyvärr framgångsrikt utkämpar ett krig mot den jord och ekologiska system vi är del av. Vi utkämpar ett krig mot oss själva.

Det är lätt att bli pessimist när vi läser tidningsartiklarna här ovan, och visst har mycket av 60- och 70-talets nytänkande och hopp om en bättre och kärleksfull värld med "*All you need is love*" försvunnit in i dimman. 90-talet tycks både mentalt och själsligt kargt. Men dels tror jag trettioalets och fyrtioalets människor hade större orsak till denna pessimism som manifesterades i andra världskrigets inferno och dels så finns det idag fortfarande tecken på en djupare förändring. Jag har just här i Florida på ett av konsumismens shopping tempel skaffat mig ett exemplar av "*The Celestine Prophecy*" av James Redfield. Den var ursprungligen publicerad av

författaren själv, men efter att spridits från "hand till hand" så upptäcktes den så småningom av Warner books och är nu en bästsäljare. Temat är just människans mål och mening symboliserat av ett antal månghundra åriga levnadsregler. Redfield presenterar i en lättillgänglig handling vårt århundrades största upptäckter från Einsteins teorier och C G Jungs meningsfulla tillfälligheter till vår återfunna kunskap om att vi mår bättre om vi äter naturlig föda och att allt är energi. Kanske verkar många av dessa "sanningar" för många som självklara, men vi är för många som ändå har glömt dem. På samma sätt har vi glömt att vi är del av något mycket större som James Lovelock kallar för "*Gaia*", Indianerna för "*Den Store Anden*", vetenskapsmännen för "*GUT*", "*teorin om allting*" och vår kristna religion för GUD.

Vad Redfield beskriver liksom många av hans kollegor inom "*New Age*" är för oss som människor att bli varse om detta större, att öka vår medvetenhet så vi kan återfinna vägen till ett meningsfullt liv. Idag dag har boken givit upphov till i det närmaste en kult även om författaren försöker att begränsa sin egen betydelse. Men om något så visar detta att "*Den Nya Tiden*" som Marilyn Fergusson, Shirley MacLaine och andra har beskrivit inte har somnat in. Denna rörelse är mycket mer än den "vidskepelse" som skrivs om och visas i TV. Den är en naturlig följd på det faktum att vår linjära världsbild med orsak och verkan samt reduktionismen med sitt nedbrytande i detaljer inte längre kan ge oss svaren. Detta är i sin tur slutet på en lång ensidigt manlig och patriarkalisk dominans av vår värld även om vi just nu ser denna tillfälligt återta sin makt. Om vi vill ha en gemensam framtid så måste det kvinnliga synsättet och värderingar med intuition, vårdande och medkänsla återföras på lika villkor.

Kanske så sker det just nu inför detta nya millenium en transformation av en större dignitet än någon av oss är medvetna om. Kanske föds ur detta turbulenta slut på vårt årtusende inte bara en ny värld utan en ny människa. För en tro på att vi tillhör ett större skeende måste även innebära att vi tror att allt har en mening även om den ofta kan vara svår att se.

Vårt århundrade har i många delar av världen utrotat fattigdom, sjukdom och misär. Men samtidigt har vi producerat ny fattigdom, sjukdom och misär. Att skapa en bättre materiell värld för hela jordens befolkning är därför ett reellt och viktigt behov för de som ännu inte upplevt detta. Men den stora utmaningen inför ett nytt årtusende är inte att producera fler bilar eller datorer, inte att skapa full sysselsättning och bättre sjukvård utan att återfinna mål och mening i vår verklighet. Därför som vi nu upplever mycket tydligt i vårt land liksom tidigare i USA så har inte det materiella överflödet skapat någon fredligare värld med en mer harmonisk människa. Vår nya effektivitet där vi allt mer ersätter muskelkraft, hantverk och hjärnkraft, dvs människor med robotar och datorer borde ge oss mer tid över till livets högre världen och en bättre livskvalitet för alla, men detta sker inte

innom ramen för vår nuvarande gamla modell. Vi måste nu "återuppfinna" vår civilisation så att denna är i harmoni både med våra egna behov och önskemål, men också i harmoni med "Gaia" och det större sammanhang vi är del av. Detta är en uppgift och ett ansvar för var och en av oss.

Det är vi som är vår nya värld, inte "någon annan". Att återfinna vår roll som Homo Sapiens Sapiens inte bara som individ utan som samhällsvarelse och världsmedborgare och att skapa en meningsfull tillvaro för alla är vårt gemensamma projekt. Detta är en lång och mödosam process, ingen enda väg utan en resa längs många slingrande stigar som inte behöver vara desamma för alla utan tvärt om ser mycket olika ut i olika delar av vår värld. Och det finns ingen enda trollformel som beskriver denna nya värld. En gemensam framtid kan bara åstadkommas genom balans, en inre och en yttre balans där vi utnyttjar och premierar mångfalden, inte förtrycker och likriktar den. En gemensam framtid kan också bara åstadkommas om vi inser att "sanningen" är olika för varje människa, i olika kulturer och olika samhällen. Att vi lär oss att verkligheten inte följer någon "enda väg" utan istället fortsätter vår upptäcktsresa genom vår ständigt nya värld. I slutet på 2000-talet så ser vi i denna historiskt framgångsrika västerländska samhälle att den värld som vi representerar inte är det Utopia vi drömt om. Som Marianne Fredriksson skriver i efterskriften till "Paradisets Barn".

Långsamt och under viss smärta håller den västerländska människan på att överge det "svart-vita" seendet och öva sig i att tänka i andra kategorier än antingen/eller. Motvilligt börjar hon inse att "den" inte självklart har fel för att "jag har rätt".

Människan står inför 2000-talet inför ett historiskt vägval. Hon har haft detta val många gånger, men idag är det större än någonsin för det påverkar inte bara vår rs utan livets existens på vår jord, i varje fall livet som det gestaltat sig under de senaste tusentals åren. Vägvalet borde också vara enklare för aldrig förr har människan haft tillgång till så mycket information och kunskap. Men vad vi har förlorat i denna mängd av intryck är vårt mål. Och utan mål blir vägvalet omöjligt.

Det finns återigen inga svart-vita svar på våra frågor eller något enda Utopia, men det finns övergripande värden som våra religioner beskriver och som även naturmänniskan hade som sin världsbild. Dessa har genom historien uppdelas i "**Skönhet, sanning och godhet**". Det första steget mot en ny och bättre värld är därför att teckna vår egen vision om hur vi vill att denna nya verklighet ska se ut och sedan både tänka och agera utefrån dessa. Mina nio huvudprinciper har jag till största del hämtat från programmet "*Omsorg för jorden*". Dessa har ingen inbördes prioritet och är inte heller självklart rätt. Men det är min vision för **Den Nya Världen** som jag vet att jag delar med många och som kan vara en bra ledstjärna på vår fortsatta upptäcktsresa:

1. Respekt och omsorg om allt levande, växter, djur och medmänniskor.

2. Förbättrad livskvalitet för alla där denna definieras av representativa Fora som ett antal högre gemensamma mål lokalt och globalt.

3. Bevara och utveckla vår världs skönhet, livskraft och mångfald inom alla områden.

4. Decentraliserat kretsloppssamhälle i balans genom att minimera bruket av icke förnybara resurser.

5. Leva med naturen genom att hålla sig inom ramarna för jordens bärkraft.

6. Förändring av personliga attityder och handlingsmönster i enlighet med de övergripande högre värdena men inom ramen för en öppen och kontinuerlig debatt.

7. Möjliggöra för olika samhällen att ta ansvar för sin egen utveckling och miljö.

8. Skapa en nationell/regional ram för hur utveckling och naturvårds ska integreras.

9. Skapa ett globalt demokratiskt och representativt förbund för globala frågor.

På fortsatt resa genom världen, Coral Springs Florida 14 december 1994

Referenser och bibliografi- Volym 2 - Den Nya Världen

Det är i stort sett omöjligt att lista all den litteratur som på något sätt varit underlag för **Civilisationens Kärna** och **Den Nya Världen**. Referenser och bibliografi begränsas därför till de viktigaste titlarna och de som jag dessutom kan rekommendera för den som vill fördjupa sig i något av ämnesområdena. Framförallt så har jag koncentrerat mig på de böcker som beskriver vår värld i förändring och vår gemensamma framtid samt uppmärksammas i "den allmänna debatten". De flesta böckerna är amerikanska av den enkla anledningen att här finns **Civilisationens Kärna** av idag. Men flera av författarna är europeiska vilket fortfarande tillhör vår västerländska värld men sett i något bredare perspektiv.

Aeboe A, "Antikens matematik"

Prisma 1984

Författaren ger matematikens historia från dess födelse i Mesopotamien till den grekiska geometrin. I mångt och mycket det som ingår i den västerländska skolan av idag.

Adler -Karlsson, "Lärobok för 90-talet"

Prisma- Magnum

Adler-Karlsson följer upp sin "Lärobok för 80-talet" med en ny fakta- och framförallt åsiktspäckad bok inför 90-talet och ett nytt årtusende. Han ser de "adrenlinstinna hannarna" som är de som styr världen oberoende av samhällssystem där han delar in världshistorien i fyra epoker: Människans kamp mot skogen, människans kamp mot jorden, människans kamp mot naturen och sedan 1914, människans kamp mot människan.

Alducin X, "Yucatan and the Mayas"

Referenser om Mexico och maya kulturen

Asimov I, "New Guide to Science"

I detta uppslagsverk visar Isaac Asimov sin otroliga kunnskap och bredd inom vetenskap och teknik. Här finns allt.

Asimov I, Katastrof - "15 vägar till vår undergång"

Ordfront 1979

Asimov tittar in i både människans och universums framtid och diskuterar olika vägar som alla leder mot det obevekliga slutet.

Asimov, Pohl, "Our angry earth"

Tom Doherty 1991

Asimovs "testamene" till en värld han nu lämnat. Hans varningar för en ekologisk katastrof kan knappast avfärdas av någon.

Baines John, "Rädda Jorden"

Almqvist & Wiksell 1990

En bokserie i fyra delar, Rädda Regnskogarna, Rädda Atmosfären. Stoppa försurningen, Avfall och Återvinning. En kortfattad text och vackra foton ger en bra introduktion.

Baran P Sweezy P, "Monopoly Capital"

Pelican 1966

Sweezy och Baran skriver om utvecklingen av det amerikanska samhället och ekonomin ur marxistisk synvinkel.

Barnaby Frank, "The GAIA Peace Atlas - Survival into the third millennium"

Doubleday 1988

Förre chefen för SIPRI i Stockholm Frank Barnaby är redaktör för denna fredsbok där bl a Gro Harlem Brundland, Johan Galtung, Julius Nyerere, Desmond Tuto, Inga Thorson bidrar och Javier Pérez de Cuéllar deltar. I inledningen säger författarna: *"Om vi inte omvandlar våra erfarenheter till en ny riktning så leder vår nuvarande väg direkt till slutet på mänsklig tid. Vi har kanske 15 år kvar. Femton vårar. Femtusen dagar och nätter. Femtusen soluppgångar och stilla kvällar, femtusen uppvaknande i hjärtat på moder jord. Om vi inte kan förändra vårt medvetande och hjärtan och våra handlingar i tiden."*

Batra R, "Den Stora Världsdepressionen 1990"

Prisma 1989/1985

Professor Ravi Batra förutsäger här 90-talets ekonomiska sammanbrott. Orsaken är de ökande klyftorna i USA mellan de rika och de fattiga. Han upprepar även P.R Sarkars teori om återkommande samhällscyklar. En intressant och kontroversiell bok om ekonomi.

Bibeln "The Holy Bible - New International Version "

Oxford University Press 1984

Även som historiebok så är Bibeln den enskilt viktigaste om vi vill förstå vår egen civilisation. Denna version av vår Bibel innehåller ett mycket rikt bakgrunds material om både innehåll och när det nertecknades. Den kompletterar vår egen svenska Bibel.

Block, Block, Schaerström. "Människan och teknik i framtidssamhället "

Liber 1976

En lättillgänglig bok om de olika processer som formar framtiden. Författaren förutspådde 1976 Sovjetunionens kollaps och har även många andra intressanta framtidsvyer som idag är samtid. Författarna varnar både för ekologisk, resurs och miljökris samt ifrågasätter storstadsmänniskans balans.

Bloom A, "The closing of the American mind"

En intressant bok som noerbart har sålt i nästan 1 miljoner exemplar i USA. Den beskriver den sociala och politiska krisen i USA egentligen är en intellektuell kris.

Bonnier Fakta , "Jordens Folk- Sydamerika öster om Anderna"

Referenser om Latinamerika

Bohm D, Seat D, "Science Order and Creativity"

Bantam New Age 1987

En mycket fascinerande bok som vinner vid varje ny genomläsning. Den ifrågasätter vår nuvarande fragmentering inom vetenskapen till förmån för ett tvärvetenskapligt samarbete. Kuhn, Koestler, Heisenberg och Schrödinger sammanföres i en genomgång av de kreativitet som formar vår verklighet ur Kaos till ordning.

Boorstein D, "The Discoverers"

Vintage 1983

Daniel Boorstein kallar denna bok för "En historia över människans sökande att förstå sin värld och sig själv." Denna bok är en tvärvetenskaplig skildring genom historien som förklarar många av vår tids ärvda verkligheter. Varför har veckan 7 dagar och timmen 60 minuter? Han berättar om den arabiska vetenskapsmannen Al-Biruni som levde på tusentalet och som vidareutvecklade grekernas navigationskonst och insåg att jorden var rund. Självt reste han genom hela Asien och Afrika. Vidare berättar han om Tang dynastin i sexhundratalets Kina som accepterade religionens frihet och tog emot Taoister, Konfucius anhängare, kristna missionärer, Zoroaster präster från Persien och Buddhister. Genom den kinesiska boktryckerikonsten så innehöll kejsarens bibliotek 40 000 bokrullar. Denna skildring ger en mycket bred och annorlunda historia som inte är lika västerländskt färgad som de flesta vilket ger en mycket intressant läsning.

Boorstein D, "The Americans: The Democratic Experience"

Vintage Books 1974

Daniel Boorstein beskriver den amerikanska historien på ett annorlunda sätt som berättar skapandet av den amerikanska "rasen"

Brown L etc, "State of the world"

W W Norton 1992

Detta är Worldwatch institutets årliga rapport över världens utveckling mot ett varaktigt samhälle. Lester Brown säger att "*många ser fortfarande inte behovet av en ekonomisk och social transformation för att lösa jordens försämrande fysiska förhållanden*". Han diskuterar också förändringsmekanismerna där han säger att "*sociala förändringar inträffar som svar på ny information eller nya erfarenheter*" och vidare att "*sociala och ekonomiska förändringar börjar alltid med individer*".

Calder N, "Einsteins Universe"

Penguin 1979

En ny tillgänglig beskrivning av relativitetsteorin och hur denna har senare verifierats och påverkat vår vetenskap.

Capra Fritjof, "Fysikens Tao"

Bokförlaget Korpen 1975

Detta redan klassiska verk presenterar den moderna fysiken mot bakgrund av alla de stora österländska visdoms lärorna. Allt ingår som del i varandra.

Capra F, "The turning Point"

Bantam 1988

Capra har fortsatt sitt intressanta öst-väst filosoferande från Fysikens Tao. I The Turning Point ger han en holistisk bild över det skifte som nu sker inom *Den Nya Tiden*. Han ser kvinnorörelsen som en fundamental roll i denna förändringsprocess.

Capra F och Steindl-Rast D, "Belonging to the Universe"

Harper 1991

Denna dialog mellan fysikern Fritjof Capra och teologen David Steidl-Rast jämför den vetenskapliga och religiösa paradigmerna som dessa två oberoende av varandra har kommit fram till. Tillsammans ger de en mycket tänkvärd diskussion om en holistisk värld.

Carson Rachel, "Havet"

Folket i bild 1959

Detta var Rachel Carsons första verk som i enkla ordalag redogör för havets och vattnets betydelse i vår värld som hennes första bidrag till förståelsen av vårt ekologiska system.

Carson Rachel, "Tyst Vår"

Prisma 1979 (1962 på engelska och 1963 på svenska)

Detta klassiska verk är lika läsvärt idag så mycket av det Rachel Carson varnar för nu har hänt där den tysta våren ljuder av motorbuller.

Carlsson, Graninger, Tägil, "Vägar Till Nuet"

Esselte Studium 1985

Historia för gymnasieskolan. I denna tredelade serie deltar många av Sveriges bästa historiker och detta har givit ett mångsidigt perspektiv och en bra överblick som täcker både vanliga människors förhållande som historiska processer.

Cetron, Davies, "Cristal Globe, The haves and the have nots of The New World Order"

St. martins Press 1991

En mycket fakta späckad bok om utvecklingen i världen inklusive trender inom de flesta områden. Författarna påpekar att industrisektorn stadigt har minskat i världen till förmån för service sektorn, vilket fortsätter in i 2000-talet. I framtiden ser man därför en koncentration till ett antal världsomspännande jätteföretag och en mängd småföretag. De medelstora företagens tid är förbi. I övrigt fortsätter utvecklingen som idag baserad på olja från Saudi Arabien, Kuwait och Irak, vilket i sin tur oundvikligen leder till allt värre konsekvenser från växthuseffekten.

Commoner B, "Maktens Armod"

Aldus 1976

Barry Commoner följer upp sin bok Cirkeln sluter sig. Han jämför sin analys av energi, produktion och konsumtion med Marx tankar om ekonomin.

Commoner B, "Making Peace with the Planet"

Pantheon 1990

Den pensionerade Commoner fortsätter sin strävsamma kamp att informera och ge idéer till lösningar. Hans egen utveckling där han idag kopplar ihop yttre och inre fred och att hela civilisationen, människan och miljön måste behandlas tillsammans.

Cotterell A etc, "The Encyclopedia of Ancient Civilization"

Referenser om de antika civilisationerna.

Davis P, "Gud Och Den Nya Fysiken"

Prisma 1988

Paul Davis ger en bra beskrivning av holism jämfört med reduktionism samt diskuterar vår kristna dualism i förhållande till kropp och själ. Slutligen ställer han den eviga frågan om Gud finns.

Davis P, "The Cosmic Blueprint"

Simon & Schuster 1988

Paul Davis presenterar teorin om universums självorganisation efter holistiska lagar inom vetenskapens ramar och utan några mystiska och okonventionella krafter.

Donghi T H, "Latinamerikas historia"

Referenser om Latinamerika

Drucker P, "Den Nya Verkligheten"

Svenska Dagbladet 1990

Peter Drucker är en av det amerikanska etablismanget med erfarenhet av politik och ekonomi. Även han ser en ny tid komma även om den bygger på traditionella amerikanska värderingar. Han avslutar boken med att konstatera att en ny världsbild baserad på intuition är på väg.

Drucker P, "Post capitalist society"

Harper Business 1993

En uppföljande bok till den nya verkligheten som ser kommunismens fall som ett förebådande till att även vårt traditionella kapitalistiska samhälle kommer att förvandlas till ett kunskapssamhälle. Drucker ser vårt nuvarande linjära tänkesätt att allt mer påverkas av "kaos teorin" i komplexa processer.

Edstam Ulf, "Från flinta till chip"

Esselte Studium 1986

En kortfattad teknikhistoria från förhistorisk tid till nittonhundratalet som knyter ihop teknik och samhällshistoria.

Einstein A, Infeld L, "The Evolution of Physics"

Simon & Schuster 1938

Albert Einstein själv ger här en fängslande berättelse om utvecklingen från relativitetsteori till kvantfysik.

Einstein A, "Relativity"

Crown Publishers

Albert Einstein har själv sammanställt sina anteckningar från många år till en full beskrivning av både den speciella och allmänna relativitetsteorin.

Erensvärd G, "Före - Efter"

Aldus, 1970

En enkel och mycket bra diagnos för vår framtid. Dessutom föreslår Erensvärd omedelbara åtgärder. Det var 1970.

Exeter, "The Illustrated Encyclopedia of Science"

Exeter Books 1984

En populärvetenskaplig och bildrik sammanställning av allt från atomer och elektricitet till laser och satelliter.

Facey W, Kingdom of Saudi Arabia

Stacey International 1990

Referencer om Saudi Arabien och islams framväxt.

Farrington B, "Grekisk vetenskap"

Prisma 1988

En omfattande genomgång av hela det grekiska arv som vår vetenskap vilar på från Pythagoras till Euklides och antikens världsbild.

Ferguson M, "The Aquarian Conspiracy"

J P Tarcher 1980

Den nu klassiska boken om "Den Nya Tiden" med Marilyn Fergussons definition av det pågående paradigmskiftet i vår värld, samhälle och inre.

Freund P, " Myth of Creation "

Transatlantic arts 1975

Philip Freund går igenom många av vår historias olika skapelsemyter. I likhet med Edward Harrison kommer han till slutstasen att det vi kallar vetenskaplig sanning bara är en annan myt som också kommer att förändras och att vårt rationella tänkande aldrig hinner upp den ursprungliga "sanning" som vi söker.. Däremot finns mycket visdom i de ursprungliga myterna.

Fromm E, "The Sane Society"

Fawcett 1955

Fromm presenterar en tidig och mycket framsynt bok om vår civilisation och människans. Hans huvudbudskap är kärleken som alternativ till materialismen.

Fukuyama F, Historiens slut och den sista människan

Norstedts 1992

Fukuyama inledde med en artikel en världsomspännande debatt om vårt västerländska samhälle var "slutmålet för historien". Även om man ej håller med i Fukuyamas slutsatser så är det en mycket tankeväckande bok om framgångarna, men också riskerna, med vårt nuvarande samhällssystem och livstil.

Galbraith J K, Överflödets samhälle

Amerikanen John Kenneth Galbraith skrev redan 1958 sin klassiska bok: "*The Affluent Society*", på svenska: "*Överflödets samhälle*" med en andra upplaga 1969, som beskriver den moderna kapitalismen med dess historiska rötter. Den Kanada födde John Kenneth Galbraith (1908) är sedan många årtionden respekterad som vår kanske mest insiktsfulle och samtidigt politiskt oberoende ekonom. Han är också Professor Emeritus vid anrika Harvard university.

Galbraith J K, Jordens fattigdom

Referenser om Indien.

Galbraith J K, "The Culture of Contentment"

Penguin books 1993

Denna senaste bok av den nu åldrande men vitale Galbraith kan ses som en uppgörelse med den "enda vägens" laissez-fair som styr världen under de senaste åren och ett försvar till det bland-samhälle som med något olika recept använts i både USA och Sverige. Han säger att det i "de belåtnas kultur" har utvecklats ett direkt motstånd mot all statlig inblandning där statens enda medel idag är att höja eller sänka räntorna. (Vilket "marknaden" även styr i Sverige) Han kallar 80-talet som sammanslagnings och övertagnings mani med spekulation i företagsvärlden som självdestruktiv där staten måste ingripa som regulator. Han konstaterar att Amerikas regering har varit resultatet av de som röstar: *"Till försvar av Ronald Reagan och George Bush så måste sägas att de representerar den anda som valde dem.* Som avslutning sätter han sitt hopp till en amerikansk president och kongress som är dedikerade till mänskliga behov.

Galbraith J K, "American Capitalism"

Pelican 1952

Galbraith beskriver hur den amerikanska kapitalismen fungerar ur en icke-marxistisk synvinkel. Likt Sweezy så behandlar båda författarna systemet ur ett materialistiskt perspektiv.

Gallant Roy A, Our Universe

National Geographic 1986

En vacker bildatlas som omfattar universums historia och en detaljerad beskrivning av himlakropparna.

Garraty J.A, Gay P, The Columbia History of the World

Harper & Row 1972

En historia över den civiliserade världen som utarbetats av en kunning stab. Den innehåller många tänkvärda slutsatser som även innefattar vår historias olika filosofiska strömmar.

Gauvoussis, Akropolis

Referenser om Athen

Gerholm Tor Ragnar, "Varför Kärnkraft"

Kreab 1975

Gerholm företräder tillväxt med fortsatt utbyggnad av kärnkraften. Han säger att genom ökad välfärd i Sverige så kan vi bättre hjälpa "våra mindre lyckligt lottade medmänniskor".

Gleick K, "Kaos"

Bonniers 1988

Kaos forskningen om moln och snöslingor har utvecklats under det senaste decenniet. I boken ger författaren exempel på att detta Kaos finns kanske överallt men som ett bakomliggande mönster.

Gorz A, "Vägen till paradiset"

Analys och kritik av samhället från "vänster". André Gorz har i Vägen till Paradiset från 1983 skrivit följande om dagens tidsanda och effekterna av den tekniska revolutionen. *"Genom bredden och räckvidden i de förändringar som den för med sig är den nuvarande krisen jämförbar med den första industriella revolutionen. I den löses våra samhällen upp i en dödskamp hos en ordning som länge än kan överleva sin egen död, allt medan den sveper in oss i sina orörliga apparater."*

Gorz A, Kritik av det ekonomiska förnuftet

Ytterligare analys och kritik av samhället från "vänster"

Gore A, Earth in the balance - Ecology and the human spirit

Houghton Mifflin Company 1992

Även om detta hade skrivits av en "vanlig" person så hade boken haft många tänkvärda kvaliteter. Nu är den skriven av en amerikansk senator som sedermera blivit vice president. Detta ger naturligtvis AL Gores synpunkter en ännu större tyngd. Han pekar på de stora problem och risker som vårt nuvarande levnadssätt ger för den ekologiska jämvikten. Han visar dessutom på kopplingen mellan vårt sätt att leva och vår tanke och själ.

Gonzalez Z; Blazques, "History of Mexico"

Referenser om Mexiko

Grönholm Jan, "Helhetssyn och framtidstro"

Liber 1979

En kort men mycket klar och omfattande förklaring av holism genom referenser till de filosofer, författaren och vetenskapsmän som har påverkat den nya världsbilden.

Graham Frank, "Since Silent Spring"

Hamish Hamilton 1970

Rachel Carson var redan klassisk 1970 och Frank Graham försöker se vad människan har gjort efter Silent Spring. Han visar på fortsatta kemiska ingrepp där USA:s massiva användning av kemiska gifter under Vietnam kriget tas som ett exempel.

Harman Willis, "Global Mind Change"

Institute of Noetic Sciences 1988

Willis Harman arbetar idag inom Institute of Noetic Sciences och har lyckats att samställa en mycket bra översikt om den medvetande förändring som vi själva och världssamhället nu befinner sig i. Han betonar som så många andra vikten av en ny världsbild: När en vision har skapats och vi har accepterat den så har vi redan påbörjat de krafter och faktorer som realiserar denna vision".

Harrison E, "Maskes of the Universe"

Collier Books 1985

Edward Harrison är fysik professor men har gjort en tvärkulturell genomgång av människans världsbilder genom historien från det magiska och mystiska till det mekaniska och okända. Han illustrerar människans sökande efter mening i tillvaron på ett spännande och ödmjukt sätt.

Harenberg B, "Krönika över det 20:e århundradet"

Bonniers 1988

Ett bra uppslagsverk för nutidshistoria i korthet och kompletterande bilder från 1900 - 1987

Hawkins S, "A Brief History of Time"

Bantam 1988

Vår tids främste fysiker sammanfattar vår tids världsbild där vetenskapen tror att vi kan hitta den stora trollformeln till universums gåta.

Hedlund E, EG

DN förlaget 1993

Bakgrundsfakta till EG:s olika medlemsstater.

Heilbroker Robert. "Människans framtid"

Aldus 1975

Robert Heilbroker som är professor i ekonomi i New York ger här en mörk och hård dom över människans framtid. Han ser risken för framtidens fördelningskrig och att vi själva måste inse den kommande katastrofen.

Henderson H, "Det falska prästerskapet"

En hård kritik av våra "ekonomiska" experter". Hazel Anderson är en av de nya kvinnor som tagit del av debatten om en ny värld i bl.a. . *"Det falska prästerskapet- En analys av nationalekonomins kris och industrisamhällets utvecklingsmöjligheter"* som kom 1981.

Heyerdahl Thor, "Grön var jorden på den sjunde dagen"

Natur och Kultur 1991

Thor Heyerdahls egen beskrivning av sin livsgärning och livsfilosofi. En mycket viktig bok.

Heyerdahl Thor genom Christopher Ralling, Tillbaka till paradiset

Roth 1990

En bok som bygger på BBC:s TV-serie om Thor Heyerdahl, vår tids kanske främste "upptäcktsresande" runt Moder Jord.

Herbert Nick, Quantum Reality

Anchor 1985

Författaren går igenom hela kvantmekaniken och Bells teorem ur vilket han drar slutsatsen att vi lever i en icke-lokal verklighet där förändringar kan ske snabbare än ljusets hastighet.

Herodutus, The Histories

Penquin 1972

Denna historia skrev historiens fader för 2 500 år sedan. Det är fascinerande både att uppleva historien och dåtidens världsbild.

Homeros, Illiaden

W&W 1992

En av världslitteraturens äldsta klassiker som ger oss en bild av hur den grekiska människan tänkte.

Hurtig M, The Betrayal of Canada

Stoddard, 1991

Hurtig beskriver samhällsutvecklingen i Kanada ur kulturell och ekonomisk synvinkel. Han hävdar att det kanadensiska samhället och drömmen att skapa en bättre värld än sin stora amerikanska granne i söder har förrått av en ny elit. Resultatet är att Kanada nu befinner sig i stora sociala svårigheter där landet i princip kontrolleras från USA.

Huxley A, Brave New World

Aldous Huxley Brave New World skrevs 1932. 1947 skrev författaren i förordet till den nya upplagan. " *Det förfaller som om Utopia befanna isg mycket närmare oss än någon för bara 15 år sedan kunnat föreställa sig. Då förutsatta jag, att det skulle ligga 600 år framåt i tiden. Idag förefaller det helt tänkbart, att skräcktiden kommer att ha brutit in inom ett århundrade. Det vill säga, om vi avstått från att spränga oss själva i småbitar under tiden*".

Huxley Aldous, Framtidens värld

Walström och Widstrand 1958

Redan på femtiotalet skrev Huxley denna bok som varnar för "1984" och att den moderna robotmänniskan inte orkar med sin frihet. Huxley menar att det överorganiserade stadssamhället med sin kontinuerliga hjärntvätt leder till enkelriktad diktatur.

Instituto del Tercer Mundo, Third World Guide 91/92

Denna mycket omfattande uppslagsbok behandlar allt som behövs att veta om förhållandet mellan nord och syd, dvs den utvecklande ock den icke utvecklade världen men ur den tredje världens perspektiv.

Isaksson D, Leva i Latinamerika

Referencer om Latinamerika från en av de flitigaste LA-skribenterna.

James T.G.H, Ancient Egypt

British Museum 1987

Det finns en stor mängd litteratur om Egypten som t o m fått en egen vetenskap Egyptologi. Denna bok är en bra introduktion både i text och bild.

Kendall A, Every day Life of the Incas

Dorset 1973

Inkafolket med din stad bland molnen, Machu Pichu har alltid varit sägenomspunnen. Ann Kendalls berättar om både samhälle, människa, religion och jordbruk vilket ger en bra helhetsbild över denna kultur i Sydamerika.

Kennedy P, The Rise and fall of the great powers.

Fontana Press 1989

En tegelsten på 900 sidor som faktiskt blivit en internationell bestsäljare. Kennedy ger en ingående beskrivning över hur maktförhållandena har förändrats i Europa under de senaste 500 åren. Han knyter samman industriell produktion med militär styrka, vilket enligt Kennedy förklarar utfallet av alla större krig. Han ser som flera andra att USA kommer att minska i relativ styrka, men tror att landet trots allt kommer att kvarstå som supermakt.

Kennedy P, "Preparing for the Twenty-first century"

Harper Collin 1993

Kennedy följer upp sin tidigare historiska översikt med en bredare bok som även behandlar de ekologiska aspekterna.

Kostler Arthur, "Janus - en sammanfattning"

Bokförlaget Korpen 1978

Kostler säger: "Det mest påfallande tecknet på vår arts patologi är kontakten mellan de unika teknologiska framgångarna och den lika unika oförmågan att sköta de sociala angelägenheterna. Kostler gör en mycket intressant resa från kvantfysiken till Jung.

Kuhn Thomas, "De vetenskapliga revolutionernas struktur"

Doxa 1974

Thomas Kuhns filosofiska verk inför begreppet "*paradigm*" för att visa vetenskapens stegvisa skifte där varje paradigmskifte för med sig ett antal förändringar inom många områden.

Kågeson Per, "Stoppa Kärnkraften/I skuggan av Barsebäck"

Prisma 1973/1980

Per Kågeson var en av de första i Sverige som kopplade ihop miljö, energi, ekonomi och teknik. Han har också skrivit många andra böcker som är både rikhaltiga på fakta och med sakliga kommentarer från vänsterkanten.

Land, Jarman, Break point and beyond, Mastering the future and today

Harper business 1993

Ytterligare än mycket läsvärd bok om vår värld i förändring. Författarna konstaterar att dessa förändringar "*inte bara är, snabbare, mer komplexa, mer turbulenta och mer svårförutsägbara utan att förändringen själv har förändrats.*"

Langeby E, "Vinter i välfärdslandet"

Brombergs 1993

I denna andra upplaga så hävdar Elisabeth Langeby att hon fått rätt när det gäller sönderfallet av den svanska välfärdsstaten. Hennes tes är att staten är roten till det onda och att Sverige genom ett ständigt högt budgetunderskott kommer att degenerera till en diktatur i analogi med vad som hände efter kriget i Uruguay. Hennes observationer att den industriella sektorn krymper, utbildningsnivån är lägre än i andra industriländer, BNP minskar och arbetslösheten som hon pekar ut som unikt för Sverige är i själva verket fortfarande värre i de flesta andra västländer. Observationer och slutsatser hänger därför inte ihop, men boken är trots allt läsvärd som en partsinlaga från höger.

Lavin T.Z, From Sokrates to Sartre : the Philisophy Quest

Bantam 1984

Författaren beskriver de världsbilder som representeras av Plato, Descartes, Hume, Hegel, Marx och Sartre. Han gör detta ur ett traditionellt amerikanskt synsätt men trots denna begränsning ger han en intressant jämförelse mellan de filosofer som påverkat människan under 2 500 år.

Leakey R, Lewin R, "Origins reconsidered"

Doubleday 1992

Richard Leakey är tillsammans med sin far en av världens mest framstående i sökandet efter de första människorna. "Grävandet" har i Afrika givit många påtagliga resultat i fossiler av ben, skallar och skellett av "Homo erectus". Men här utvecklar Leakey sin forskning till ett djupare plan och frågar efter vad det är som gör människan till människa.

Lovelock J, "The Ages of Gaia"

Bantam New Age 1988

James Lovelock har arbetat för NASA och utforskningen av vårt solsystem. I sin första bok om Gaia, jordgudinnan i grekisk mytologi så framförde han tesen att vår jord var en egen hel levande organism. I denna bok fortsätter han att utvidga denna teori till att jorden nog kan överleva dagens ekologiska kris, men utan människor.

Lovelock J, "Healing GAIA"

Gaia Books 1991

En lika intressant uppföljning till den ursprungliga Gaia teorin med underrubriken "Praktisk medicin för planeten.

Lukacs J, The End of the Twentieth Century and the End of the Modern Age

Ticknor and Fields 1993

Professor Lukacs ger en historikers svar på Fukuyamas "Historiens slut och den sista människan". Han placerar in dagens händelserika tid i ett större historiskt perspektiv och betonar att vi visserligen lever i slutet på det 20:e århundradet och passerar genom den moderna tiden som enligt Lukacs inleddes på 1500-talet. En stor skillnad mellan Mdeltiden och Den Moderna Tiden är att medeltidens människa inte hade detta perspektiv. Hon visste inte att hon levde i medeltiden medan den moderna människan vet att hon lever i Den Moderna Tiden. Lukacs säger att själva ordet "civil" först myntades på engelska 1601 och "civilisation" först 1704. Den historiska medvetenheten är vår tids tillgång och borde kunna användas till att skapa en bättre värld.

Lundqvist Lennart, Miljövårdsförvaltning och politisk struktur

Verdandi 1971

Lennart Lundqvist doktorsavhandling ger en historisk översikt omfattande naturskydd och miljövård i Sverige under nittonhundratalet. Lennart Lundqvist påpekar redan 1971 att miljökrisen är även ett politiskt problem och kan ifrågasätta demokratin som helhet. Han hänvisar till den amerikanska statsvetaren Beryl Grove som ifrågasätter om människans grundläggande problem vilka hotar vår själva existens, befolkningstillväxten, kärnvapen och miljöförstöringen kan lösas på teknisk eller politisk väg.

McKibben Bill, Naturens Undergång

Wiken 1989

Bill McKibben gör en personlig och mänsklig beskrivning av vår miljökris. Den är något resignerande men med i slutet hopp om att människan till slut ska vakna.

Mc Henry J P, A Short History of Mexico

Referenser om Mexiko

Meadows, Randers, Behrens, Tillväxtens Gränser

Bonniers 1972

Romklubbens rapport är utarbetad av ett stort antal forskare från hela världen med hjälp av en databaserad modell. I sin slutkommentar sammanfattar Romklubben:

"Det finns naturligtvis inte någon enda, optimal, långsiktig befolkningsnivå. Det finns istället en rad balanstillstånd mellan befolkningsnivå, social och materiell standard, personlig frihet och andra element som tillsammans utgör livskvalitet....

Vi inser att jämvikt i hela världen kan åstadkommas endast om de sk utvecklingsländernas lott förbättras avsevärt, både i absoluta tal och i relation till de ekonomiskt utvecklade nationerna, och vi hävdar bestämt att denna förbättring endast kan uppnås genom en strategi som omspannar hela världen.....

..... Världssystemet är helt enkelt inte stort nog eller generöst nog för att mycket längre rymma ett sådant egocentriskt och konfliktalstrande beteende hos sina invånare. Ju närmare vi kommer jordens materiella gränser, desto svårare blir det att ge sig i kast med detta problem.....

..... Vi kan inte förutsätta att enbart teknologiska lösningar skall hjälpa oss ur denna onda cirkel. Strategin för att lösa de två nyckelfrågornas utveckling och miljö måste konstrueras som en odelad.....

..... Det är vår enstämmiga övertygelse att den viktigaste uppgift som mänskligheten står inför är att snabbt och radikalt rätta till den obalanserade och farligt försämrade situation som råder i världen idag.....

Helt nya sätt att nalkas problemet krävs för att återföra samhället mot jämviktsmålet istället för mot tillväxt. En sådan omorganisation kommer att kräva en rekordansträngning i insikt, fanatsi, politik och moralisk beslutsamhet."

Meyerson P M, Den svenska modellens uppgång och fall

En analys av "Folkhemmet".

Moscato Sabatino, Ancient Semitic Civilisations

Elek Books 1960

Moscato gör en bra sammanställning av den semitiska kulturen, språket och folkgrupperna från Mesopotamien till dagens aramenier, hebreer, araber och etioper. Konflikten i Mellan Östern blir både mer obegriplig och blir likt en intern släktfejld liknande våra egna världskrig.

Myers Norman GAIA - An Atlas of Planet Management

Anchor Books 1984

Norman Myers har varit redaktör för denna bildrika bok med ett imponerande uppbåd av författare från olika expert områden. Den behandlar vår jord och civilisation globala utveckling ur ett holistiskt synvinkel från människan själv till vårt högteknologiska

samhälle. Människans utveckling från 50 miljoner invånare år 1 000 f.Kr till 5 miljarder idag, presenteras som ett litet ögonblick i helheten. "Mänskligheten, denna plötsliga evolution som har haft en sådan påverkan på vår planet, hotar nu inte bara vår egen överlevnad utan många andra delar av biosfären". Författaren citerar professor Raymond dasmann från University of California, "vi utkämpar redan det tredje världskriget, ett krig mot vår egen jord - och vi segrar". Trots det massiva fakta materialet som visar vår väg mot katastrofen har boken en positiv underton att vi själva fortfarande har valet till vår framtid även om tiden är knapp. "Degradering av vår ekologi är som en cancer, eller många former av cancer som sprider sig tyst och osynligt genom kroppen på vår planet". "Homosapiens måste avancera från sin pionjäranda som är aggressiv och produktiv och är girig efter resurser, till en upplyst ras som erkänner ekologiska begränsningar, slopar självsäkerhet för samarbete och som uttrycker självreglering som den gyllne regeln. Genom att rädda vår biosfär och oss själva kan vi åstadkomma en ny mänskloget som inte funnits förrut. Genom en vårdande attityd till vår enda jords hem, blir vi en mänsklighet".

Naisbitt J, "Global Paradox"

Nicholas Brealey 1994

En ny beskrivning av samtiden av författaren till Megatrends, John Naisbitt. Han ser en värld av allt mindre delar i framtiden. Han ser EU som en omöjlig konstellation och att staten som maktcentrum dör ut.

Nationalencyklopedin

Bra böcker

Här finns allt! I varje fall till "mönjelilja" som är sista ordet i den 13.e delen som finns i skrivande stund.

National Geographic, Historical Atlas of the United States

1988

Detta omfattande verk ger historien om den nya världen med många bilder och övergripande faktamaterial.

National Geographic, The World of the American Indian

1989

En mycket bra sammanställning över de amerikanska ursprungsinnevånarna igår och idag.

National Geographic, Mysteries of the ancient world

En bildrik och intressant bok om antikens underverk.

När Var Hur

Forum

Detta årliga standardverk innehåller både en bra kronologisk översikt och intressanta artiklar.

När Var Hur, Boken om Uppfinningar

Forum 1986

Denna tvärvetenskapliga och samhällsorienterade bok omfattar massmedia, transporter, sport, fysik, datatenik och ger alla Nobelpristagare sedan 1901

Oppenheimer, Boyle Dött Lopp

Brombergs 1990

Denna bok behandlar "Växthuseffekten - en kapplöpning på liv och död."

Orwell G, Nineteen eighty-four

Penguin 1963

Denna kanske vårt århundrades mest omtalade bok publicerades först 1949 och är tillsammans med Aldous Huxley's "Brave New World" en skrämmande inblick i den framtid som vi nog tyvärr är på väg emot om inget radikalt sker.

Parker G, The World - an Illustrated History

Times Books 1986

En mycket genomarbetad bildberättelse som är baserad på en utbildningsserie för den icke kommersiella PBS-TV kanalen i USA. Det rikhaltiga kartmaterialet ger en lättförståelig bild av vår civilisations utbredning.

Peat David, Synchronicity

Bantan New Age 1987

David Peat gör en djupgående jämförelse mellan kvantfysiken och Jungs synkroniciteter som ett alternativ till den klassiska fysiken och den kausaliteter. Den ger en ny väg mellan förstånd och materia.

Persson Göran, Luftföroreningar och luftvård

Bonnier 1969

Detta samlingsverk under ledning av Göran Person på Statens Naturvårdsverk är en tidig och bra sammanställning av luftföroreningarnas inverkan på atmosfären. Den pekar redan 1969 på att vi inte vet effekterna av koldioxidutsläppen för jordens klimat.

Peter Tom, The Pursuit of Luck

The Tom Peters Group 1991

Denna åttasidiga pamflett är en mycket stimulerande läsning av författaren till "In Search of Excellence" som för tankarna till sextiotalets alternativkultur.

Philips Atlas of the world

1991

Kartografin har kommit långt sedan Columbus även om världens gränser redan ritats om sedan denna referensbok om förhållandena på vår planet.

Plumb J. H, The First Great Civilisations

Alfred A Knopf 1973

Denna omfattande bok berättar om civilisationens framväxt i Mesopotamien, Egypten och Indusdalen. Författaren anser att människan under framväxten av dessa tre civilisationer för flera tusen år sedan visade en kreativitet som under de senaste 200 åren och med en betydligt mindre folkmängd.

Porritt J, Save the Earth

Doorling Kinderley 1991

I denna bildrika och tankeväckande bok om vår miljö och livsstil så deltar en mängd av världens personligheter och miljöaktivister med mycket olika bakgrund från Al Gore, Barry Commoner, David Attenborough, Carl Sagan, Paul McCartney, Dalai Lama, Desmond Tuto, Gro Harlem Brundtland, Paul McCartney och James Lovelock. Om vi inte efter att ha läst denna inser att vi är på väg mot en ekologisk katastrof så gör vi det aldrig.

Rees-Mogg W, Picnics on Vesuvius Steps towards the millennium

Sidgwick & Jackson 1992

Lord Rees Mogg tillhör en av Englands mest erfarna inflytelserika mediapersoner. Han har varit redaktör för Times och är för närvarande ordförande för "Broadcasting Standards Council". Hans framtidsvision är minst sagt skrämmande när han ser en världdepression, aids, överbefolkade storstäder urarta i en slags anarki. Han förutspår att USA:s inflytande minskar och att Kina blir vår nya stormakt. Slutligen ser han också en nyväckt spiritualism och religiositet i världen.

Rees-Mogg/Davidson, The great Reckoning

Pan Book 1993

Här följer författarna upp sin tidigare bok "Blood on the streets" med en lika skrämmande bok där författarna i inledningen säger att vi nu har en känsla av att världen kan komma till ett slut. I varje fall säger de att det vi kallar modern kultur har nått ett slut och ersatts av det vi kallar post-modern utan att veta vad det är.

Rifkin Jeremy, Entropy - A New World View

Bantam New Age 1980

Rifkin tar fasta på termodynamikens lag om att universums energi är konstant medan entropin ökar. Liv kräver energi och den mest moraliska framtiden är ett lågenergisamhälle.

Roberts J.M, History of the World

Penguin Books 1980

Detta är en mans verk utformad som en faktaspäckad resa genom hela vår historia. Perspektivet är traditionellt västerländskt färgat och ger en helhetsbild av den politiska och ekonomiska process som format vår civilisation.

Roches L, Rungoh R, "The Energy Crisis"

Rockes and Rungon 1972

Detta är en amerikansk energikris men som står fast att vår värld aldrig kan nå upp till den amerikanska konsumtionsnivån. Författaren drar slutsatsen att denna energikonsumtion måste skäras ned samtidigt som fusionskraften måste utvecklas.

Roux Georges, Ancient Iraq

Penguin Books 1980

George Roux ger en klar kronologisk sammanställning över Mesopotamiens (Iraks) historia under 4 000 år till dess grekerna och Alexander den store tog över Babylonien.

Russels B, " A History of Western Philosophy "

Simon and Schuster 1945

Bertrand Russel gör sin personliga genomgång och tolkning av alla våra inflytelserika filosofer från Thales och Pythagoras till Schopenhauer och Marx vilket nu är ett klassiskt verk. Det är en mycket klar insiktsfull resa genom tankevärlden. Bertrand Russel finns även utgiven i mer populär form på Forum i "Västerlandets visdom".

Russel Peter, The Global Brain

Tachter 1983

Peter Russel beskriver *Den Nya Tiden* som ett kvantumsteg i utvecklingen där mänskligheten som helhet ändrar medvetenhet till en högre nivå. Denna transformering sker på så att våra globala problem tvingar oss att ställa de fundamentala frågorna. Varför är vi här och vad vill vi egentligen ha ?

Sandars N.K, " The Epic of Gilgamesh "

Penguin 1987

Gilgamesh är världshistoriens äldsta verk som grävdes fram som lertavlor ur den Irakiska öknen. Denna arkeologiska bragd och senare översättning är värd en separat beskrivning. Gilgamesh äventyr är en fantastisk läsning och en av slutsatserna är hur dessa nästan

5 000 år gamla tankar är så levande idag.

Seldes G, " The Great Thoughts "

Ballantine 1985

Det finns många citatböcker men denna är annorlunda. George Seldes har ocensurerat samlat ett urval citat från de stora män vars tankar har format vår västerländska historia. Det är en fascinerande läsning och de mycket få kvinnor som finns med visar den nästan fullständiga manliga dominansen av vår historia.

Santini Coretta, Pompeii

Romarikets museum visas i text och bilder.

SCB, Naturmiljön i siffror

SCB 1990

Sverige är världsmästare i statistik. I denna imponerande faktasamling kan vi läsa oss till allt vi vill veta om miljöutsläpp, vindriktning och temperatur.

Minskningen av jordens regnskogar sker med 20 ha per minut eller nästan 1 % per år. SCB visar också att mellan 25 % och 38 % av skogarna i västsverige har ett pH värde lägre än 4,4. Vid detta värde kan aluminium utlösas och skogen förgiftas. Vi kan också läsa att det ackumulerade utsläppen av kvicksilver i Sverige till 1987 var närmare 1 000 ton. Enligt naturvårdsverket finns det idag mer än 10 000 svenska sjöar där fisken innehåller mer än 1 mg kvicksilver per kg. Även om utsläppen idag upphör helt så skulle det ta mycket lång tid innan kvicksilvret försvinner ur näringskedjan. Även dioxiner har anrikats i vår natur. Vi bör inte äta mer än 50 gram lax per vecka för att inte överskrida gränsvärdet. Varje gång vi äter och varje gång vi andas så utsätts vi för dessa

gifter vare sig vi vill eller inte. Efter Chernobyl vet vi också att inte ens om vi slutar att äta och andas så är vi skyddade från radioaktivitet.

Schumacher E.F, Litet är vackert

Prisma 1988, 1975

Denna klassiska bok i Fromms anda är en mycket klarsynt beskrivning av vårt samhälle som även ger vägledning för framtiden. Han skriver *"Vi ryggar tillbaka från sanningen om vi tror att de destruktiva krafterna i den moderna världen kan bringas under kontroll" helt enkelt genom att man mobiliserar större resurser - i fråga om pengar, utbildning och forskning - att bekämpa nedsmutsningen, att skydda det vilda, att upptäcka nya energikällor och att komma fram till effektivare avtal om en fredlig samexistens. Självfallet behöver varje civilisation pengar, utbildning, forskning och mycket annat, men vad som framför allt behövs idag är en revidering av de syften som dessa medel avses tjäna. Och det innebär framför allt att man måste utveckla en livsstil som tilldelar de materiella tingen deras rätta plats, vilken är sekundär och inte primär."*

Schumacher E.F., Det goda arbetet

Prisma 1981

I denna postuma bok så fortsätter Schumacher sina tankegångar från "Litet är vackert", där han tecknar en helhetssyn på vår verklighet.

Segal Ronald, Americas Receding Future

Werdenfeld & Nicolson

Segal som född i Sydafrika och utvisad därifrån ger en omfattande social, politisk och moralisk analys av det amerikanska samhället och vad han kallar "den stora amerikanska olyckligheten".

Seymour J Girardet H, Program för en grön planet

Bonniers 1987

Denna bildrika och instruktiva bok är en bra sammanfattning och introduktion till både de hotande problemen. och vad vi kan göra.

Servan - Schreiber, The American Challenge

Pelican 1967

En fransk analys av den amerikanska samhället som Servan-Schreiber ser som den koloss som styr världen.

Smith J.R Smith L. B, Essentials of World History

Anchor - Double day 1974

Kartor och koncentrerade fakta ger en bra uppslagsbok i fickformat som omfattar kulturella, vetenskapliga, religiösa och politiska händelser.

Smith D, "The rise and fall of Monetarism"

Penguin 1987

David Smith beskriver det ekonomiska experiment baserat på monetarism som Ronald Reagan och Elizabeth Thatcher försökte sig på med hjälp av Milton Friedmans teorier. han avfärdade dessa redan 1987 som ett misslyckande som alla även de konservativa hade övergivit. Detta var innan Sveriges "systemsifte".

Sinha B.M, " India Faces Shudra Revolution"

Neo-humanitic foundation 1991

B.M Sinha ger en mycket intressant analys baserad på neo-humanism och lagen om social omvandling. Den behandlar utvecklingen i Indien men tankegångarna kan även applicera på världen som helhet. han ser ett framtida samhälle baserat på ekologisk balans där nya världen har ersatt vår nuvarande konsumism.

Shapiro A, "We're number One"

Intressant jämförande statistik om det amerikanska samhället.

Sundin B, I Teknikens Backspegel

Carlsson 1987

En antologi som berättar utvalda delar av vår teknikhistoria från kvarnar till symaskiner.

Sodi M Demetrio, The Mayas

Referenser om Maya kulturen

Swain, Armstrong, The Peoples of the Ancient World

Referenser om Antiken.

Sweezy Paul M, Teorin för den kapitalistiska utvecklingen

Raben och Sjögren 1970

Ett klassiskt marxistisk analys av västvärlden. Den skrevs under brinnande krig 1942 och ger därför en intressant bild av fascister, kommunister och kapitalister.

Timberlane Lloyd, En Enda Jord- Leva för framtiden

BBC Books/Utbildningsradion 1987

Denna sammanställning med många bidragsgivare ger en bild av de skiftande förutsättningar som gäller i olika delar av vår enda jord. Vi måste hitta lokala lösningar som är både geografiskt och kulturellt anpassande

Toffler Alvin, "Framtidschocken"

Aldus 1970

En klassisk bok som fick stort intresse när den kom. Toffler påvisar den psykiska stress som utsätter nutidsmänniskan i hennes snabbt förändrade värld,

Toffler Alvin, "Eko -spasm"

Aldus 1975

Toffler fortsätter sina teorier om framtiden med att hävda att de ekonomiska kriserna är tecknen på den industriella civilisationens samarbrott och börjat av en ny.

Toffler Alvin, "Tredje-vågen"

Den tredje vågen är den nya civilisation som Alvin Toffler ser rulla fram. Denna kommer att innebära mycket stora förändringar basert på ett holistiskt tänkande. Våra politiska system är föråldrade och Toffler föreslår nya alternativ med direktdemokrati.

Toffler A, "Maktskifte"

Wiken 1990

Alvin Toffler fortsätter här sin serie av "Framtidschocken" och "Den Tredje Vågen" med Maktskifte - Kunskap, Rikedom och våld på randen till det 21:a århundradet. Hans vision är dock starkt begränsad till vårt traditionella västerländska synsätt.

Toffler A, Toffler H, "War and anti-war"

Little Brown 1993

Makarna Toffler ger här en beskrivning av krigets orsaker och konsekvenser. framförallt så beskriver de möjliga framtida krig, både konventionella och på andra plan.

United Nations, "Playing for time"

The Sundsvall conference on supportive environments 1991

Konferensrapporten från den internationella hälsakonferensen anordnad av UN Environment Programme, WHO och Nordic Council of Ministers. I denna slutrapport sägs bl.a. *"Åtgärder för att skapa en understödjande miljö (supportive environments) har många dimensioner: fysiska, sociala, själsliga, ekonomiska och politiska. Var och en av dessa dimensioner är oskiljaktigt bunden till de andra i en dynamisk samverkan."*

Vidal-Naquet, "Atlas över mänsklighetens historia"

Bonniers 1991

Huvudredaktören Pierre Vidal-Naquet säger i inledningen:

" Vår barndoms historieböcker och i viss utsträckning även dagens, låter det gamla Egypten, Mesopotanien och judarna, Grekland och Rom, utgöra isolerade öar i historiens ström, för att sedan koncentrera sig på den europeiska och amerikanska västerlandets öde. De återvänder inte till Bortre Asien, det vill säga den större delen av mänskligheten, förrän den blir en "fråga" för regeringarna i väst, som ett slags Balkan i jätteformat. Amerika före de europeiska upptäckfärderna dyker inte upp förrän Christoffer Columbus tröder in på scenen och då bara som förspel till erövringen".

Denna bildrika historia är dock annorlunda och betonar det parallella skeende i olika delar av vår värld som utvecklats till dagens civilisation.

Young Louise B, "Saving the Wind"

Prentice Hall Press 1990

Louise Young är författare av den tidiga boken "The Blue Planet". Hon ger en insiktsfull beskrivning av atmosfärens sammansättning och hotet av en klimatförändring.

Walker C.B.F, "Reading The Past - Cuneiform"

British Museum 1987

Detta är den fascinerande historien om det första skriftspråket, Cuneiform i Mesopotamien och hur detta kunde tydas.

Ward B, Bubos R, "Only One Earth"

Pelican 1972

Denna icke officiella rapport utarbetades av författaren i samarbete med 152 experter i 58 länder. Det är en mycket omfattande och insiktsfull bok som nu är 20 år gammal men lika ny.

Watzlawick, Weakland Fish, "Change"

WWNorton & Company 1974

Författarna behandlar vår snabbt växande värld. Man hävdar att verkliga förändringar ej kan sökas i långa kedjor av orsak och verkan utan hittas som andra ordningens lösningar som kan vara okonventionella.

Weidner R.T, Sells R.L, "Elementary Modern Physics"

Allyn and Bacon 1968

En utmärkt lärobok om relativitetsteori, kvantfysik och atomfysik, som ger den teoretiska bakgrunden till vår nya vetenskap.

Wright von G.H, "Vetenskapen och Förnuftet"

Bonniers 1987

En lågmäld bok om olika filosofiska tidströmningar och framtiden. Von Wright sätter sitt hopp till en protest mot utvecklingen som kommer innefrån oss själva. Det är en tro på förnuftet

Wright von G H, "Myten om framsteget"

Bonniers 1993

Ännu en intressant bok av vår nordiske filosof. Han berör bl.a. förändringar inom vetenskapen mot holism och kaosforskning och att detta har sina paralleller i andra delar av samhället. Han konstaterar att själva planerandet har en kris vilket kanske kan tydas som att vi håller på att överge Newtons världsbild. Han konstaterar vidare att vår värdegemenskap är i upplösning och efterträdes av det som von Wright kallar "värdeomrum". Slutligen ser han vår civilisations fortsatta utveckling enligt nuvarande modell som en fara. *"Det är inte originellt utan snarare trivialt att framhålla att ständigt ekonomisk tillväxt är i sista hand en fysisk omöjlighet."* von Wright säger att det ekonomiska systemet har blivit överordnat det politiska och "riskerar att löpa amok". Han anser att den tankemodell som ligger bakom EG är en förstärkning av de produktions- och konsumtionsmönster som ger globala problem. *"Sålunda kan man säga att den pågående integrationsprocessen går i en riktning som är rakt motsatt den som jag själv skulle beöma som nödvändig, om mänsklighetens väg mot framtiden inte ska sluta med katastrof."*

Wolley Leonard C, The Sumerians

Norton 1965

Norton säger att för ett århundrade sedan var sumererna okända och gömda i den irakiska öknen. Upptäckten av denna första kända kultur gav människan en mycket stor kunskap om sina egna rötter. Den sumeriska kulturen gav underlag för historien och Moses, Adam och Noak i judarnas Bibel. Egypten och Grekland lärde sig sina grunder från sina Mesopotamska förfäder.

Zukav G, "De Dansande Wu-Li-mästarna"

Legenda 1978

Detta är en lättillgänglig bok om den nya fysiken som har fortsatt i Bohms och Capras

anda. Den ger bättre överblick över svårgripbara teorier än de flesta andra böckerna inom samma ämne.

Åkerman etc.;"Välfärd-och sedan"

"Välfärd och sedan" är en antologi sammanställd av Nordal Åkerman från 1981 mmed många medarbetare som ger sina visioner av framtiden. Däribland Ignacy Sachs som säger : " Den ekonomiska reduktionismen kulminerade i tillväxt mani, tron på möjligheten att övervinna alla problem med ekonomisk tillväxten i ett slags fortsatt flykt framåt. I själva verket upptas en stor och antagligen växande del av BNP av kostnaderna för ledning och underhåll av ekonomin och samhället"

Statistik

SCB, Statistisk årsbok för Sverige

Här finns det mesta både i nationell och internationell statistik.

World resources institute, Environmental almanac 1993

Statistiska data och slutsatser om vår miljö

World almanac, The world almanac and books of facts 1994

Detta amerikanska uppslagsverk på nästan 1000 sidor ger statistik om praktiskt taget allt i USA och det mesta i världen.

World almanac, The world almanac of the U.S.A. 1993

Statistik både om USA som helhet och varje delstat.

The Economist, Pocket world in figures 1994

Användbar statistik i lättillgänglig framställning.

Tidskrifter

Här finns en stor mängd varav bara några är listade p.g.a. intressanta artiklar om vår samtid och framtid

National Geographic (USA)

Månatlig bildrik tidskrift om vår värld

Vol 174, No 6 Dec 1988 Tema: "Can man save this fragile earth ?"

Time (USA)

Veckovis nyhets tidskrift

Jan 2 1989 Tema: "Planet of the year - Endangered Earth"

Life (USA)

Numera tema tidskrift

Feb 1989 Tema: "The Future and You"

Scientific American (USA)

Månatlig vetenskaplig tidskrift

Sept 1989 Tema: "Managing Planet Earth"

Sept 1990 Tema: "Energy"

Discover, (USA)

Månatlig tidskrift som i populär form presenterar vetenskap och miljö

Omni, (USA)

Månatlig tidskrift som i spetaktulär form redovisar vetenskapens gränser och ibland även går ett steg in i parapsykologin.

IVA, Framsteg inom forskning och teknik

Årsskiftet från Ingenjörsvetenskapsakademien som redovisar det senaste inom vetenskapen.

Ny Teknik - Teknisk Tidskrift

Veckovis nyhetstidning för teknik

Illustrerad vetenskap

Månatlig tidskrift som skriver om populär-vetenskap.

Lokala tidningar och tidskrifter

Dessa anges i den löpande texten

Historiska personer

Vilka personer som spelat en avgörande roll i de historiska skeendet är naturligtvis en mycket svår bedömning. detta försök för ses som ett subjektivt val, men de flesta av de utvalda personligheterna nämns i många sammanhang för sina bedrifter och förekommer även i många fall i **Civilisationens Kärna**. De är alla västerländska personer, med några få undantag där österländskt tänkande även har bidraget till den västerländska utvecklingen. Detta innebär inte att historien saknar betydelsefulla kineser och indier, tvärt om, men deras betydelse för den västerländska världen är mindre eller bara inte känd. För vårt århundrades övriga "tänkare" så hänvisas till Nobelpristagarna.

Al-Biruni	(973-1050)	Arabisk geograf (Jordklotet)
Alexander den Store	(-356-323)	Grekisk Konung (Imperium)
Ampere André	(1775-1836)	Fransk Fysiker (Elektro magneten)
Andersen HC	(1805-1875)	Dansk Sagodiktare (Den Fula ankungen)
Andersson Carl David	(1905-1975)	Amerikansk fysiker (Positronen)
Animaxander	(-500-560)	Grekisk Filosof (Arternas evolution)
Antisthenes	(-500-560)	Grekisk filosof (Cynism)
Aquinas St Thomas	(1225-1274)	Italiensk katolik (Teologi)
Appert Nicolas	(1749-1841)	Fransk uppfinnare (Konservburken)
Armstrong Louis	(1900-1971)	Amerikansk jazzmusiker (Satchmo)
Armstrong Neil	(16 juli 1969)	Amerikansk astronaut (Månen)
Archimedes	(-287-212)	Grekisk matematiker (Arkimedes princip)
Aristosle	(-384-322)	Grekisk filosof (Logik)
Aristarchos	(-310-230)	Grekisk astronom (Solen är medelpunkt)
Arrhenius Svante	(1859-1927)	Svensk kemist (Joner)
Ashurbanipal	(-680-626)	Asyrisk kung (Biblotek)
Augustine St	(354-430)	Engelsk teolog (The City of God)
Bacon Francis	(1561-1626)	Engelsk filosof (Naturvetenskapen)
Bach Johann Sebastian	(1685-1750)	Tysk kompositör (Barock)
Bell Alexander Graham	(1847-1922)	Amerikansk uppfinnare (Telefon)
Benz Karl	(1844-1929)	Tysk uppfinnare (Bilen)
Beethoven Ludvig van	(1770-1827)	Tysk kompositör (Romantiken)
Berzelius Jöns Jacob	(1779-1848)	Svensk kemist (Atomvikt)
Bohr Niels	(1885-1962)	Dansk fysiker (Den Nya Fysiken)
Braun Wernher von	(1912-1977)	Tysk vetenskapsman (Raketer V-2)
Brecht Bertold	(1898-1956)	Tysk kompositör (Musikalisk teater)
Boyle Robert	1627-1691)	Engelsk fysiker (Gaser)
Buddha Goatama	(-563-483)	Den siste Buddha (Buddhism)
Boole George	(1815-1864)	Engelsk matematiker (Logisk algebra)
Bogart Humphrey	(1899-1957)	Amerikansk filmstjärna (Casablanca)

Bunuel Luis	(1900-1963)	Spansk filmskapare (Surrealistisk)
Carson Rachael	(1907-1964)	Amerikansk zoolog (Tyst vår)
Chadwick James	(1891-1974)	Brittisk fysiker (Neutronen)
Churchill Winston	(1874-1965)	Brittisk statsman och författare (Blod, svett och tårar)
Chaplin Charlie	(1889-1977)	Brittisk/Amerikansk filmstjärna (Stumfilm)
Cicero	(-106-43)	Romersk filosof (Divination)
Chopin Fredric	(1810-1849)	Polsk kompositör (Piano virtuos)
Columbus Christopher	(1446-1506)	Italiensk äventyrare (Amerika)
Confucius	(-551-479)	Kinesisk filosof (Levnadsregler)
Coulomb Charles Augustine	(1736-1806)	Fransk fysiker (Elektrisk laddning)
Curie Marie och Pierre	(1867-1934)	Franskt forskarpär (Radioaktivitet)
Cognot Joseph Nicolas	(1725-1804)	Fransk ingenjör (Ångbilen)
Copernicus Nikolaus	(1473-1543)	Polsk astronom (Solen är centrum)
Dalton John	(1766-1844)	Engelsk vetenskapsman (Atomteorin)
Darwin Charles	(1809-1882)	Brittisk teolog (Arternas uppkomst)
Dean James	(1931-1955)	Amerikansk filmstjärna (Ung rebell)
Dirac Paul	(1902-1984)	Brittisk fysiker (Antimateria)
Defoe Daniel	(1660-1731)	Engelsk författare (Robinson Cruse)
Debussy Claude	(1862-1918)	Fransk kompositör (Impressionism)
Descartes René	(1596-1650)	Fransk filosof och matematiker (Kropp och själ)
Disney Walt	(1901-1966)	Amerikansk filmskapare (Tecknad film)
Dostoyeviski Fyodor	(1821-1881)	Rysk författare (Brott och Straff)
Dreyfus Alfred	(1859-1955)	Fransk militär (Rättsmedvetande)
Dylan Bob	(1941-)	Amerikansk sångpoet (Blowing in the wind)
Dumas Alexander	(1803-1870)	Fransk författare (De tre musketörerna)
Eastman George	(1854-1932)	Amerikansk uppfinnare (Fotografi)
Einstein Albert	(1879-1955)	Tysk vetenskapsman ($E = mc^2$)
Eliot TC	(1888-1965)	Amerikansk poet (The waste land)
Ellington Duke	(1899-1974)	Amerikansk jazzkompositör (Jazz)
Emerson Ralp Waldo	(1803-1882)	Amerikansk filosof (Gudakraft)
Eratosthenes	(-284-192)	Grekisk matematiker (Jordens diameter)
Euclid	(-330-260)	Grekisk matematiker (Vilket skulle bevisas)
Faraday Michael	(1791-1867)	Brittisk fysiker (Elektromagnetism)
Fermi Enrico	(1901-1954)	Italiensk kärnfysiker (Kärnreaktion)
Fitzgerald Scott Gatsby)	(1896-1940)	Amerikansk författare (The great Gatsby)
Ford Henry	(1863-1947)	Amerikansk industriman (Löpande band)
Franklin Benjamin	(1706-1790)	Amerikansk vetenskapsman och filosof (Frihetsdeklaration)
Fourier Jean Baptiste	(1768-1830)	Fransk matematiker (Fourieranalys)
Freud Sigmund	(1856-1936)	Österrikisk psykoanalytiker (Drömmar)

Flemming Alexander	(1881-1955)	Brittisk bakterolog (Pencillin)
Forest Lee de	(1873-1961)	Amerikansk uppfinnare (Radiöröret)
Fromm Erich	(1900-1980)	Amerikansk psykoanalytiker och filosof
Galbraith John Kennedy	(1908-)	Amerikansk ekonom (Industrisamhället)
Gauss Carl Friedrich	(1777-1855)	Tysk matematiker (Elliptisk geometri)
Galen Cladius	(130-200)	Grekisk/romersk läkare (Medicin)
Garbo Greta	(1905-)	Svensk skådespelerska (Stjärna)
Galilei Galileo	(1564-1642)	Italiensk vetenskapsman (Mekanik)
Gallup George	(1901-)	Amerikansk statistiker (Opinion)
Gandhi Mahatma	(1869-1948)	Indisk ledare (Icke våld)
Gershwin George	(1898-1937)	Amerikansk kompositör (Jazzsymfoni)
Goethe Johann Wolfgang von	(1749-1832)	Tysk poet (Faust)
Griffith D.W.	(1875-1948)	Amerikansk filmskapare (Intolerance)
Gutenberg Johann	(1397-1468)	Tysk uppfinnare (Boktryckning)
Guthrie Woody	(1912-1967)	Amerikansk sångpoet ((Protestsång)
Hargreaves James	(1720-1778)	Brittisk uppfinnare (Spinneteknik)
Hegel George Wilhelm Fredrich	(1770-1831)	Tysk filosof (Idealistisk stat)
Heisenberg Werner	(1901- 1976)	Tysk fysiker (Kvant mekanik)
Hemingway Ernest	(1898-1961)	Amerikansk författare (den förlorade generationen)
Henrix Jimi	(1942-1970)	Amerikansk rockgitarrist (Rockmusik)
Hepburn Katharine	(1909-)	Amerikansk filmstjärna (Afrikas drottning)
Heraclitus	(-540-470)	Grekisk filosof (Allt är i rörelse)
Heraclidus	(-388-315)	Grekisk filosof (Jorden roterar)
Herodotus	(-485-425)	Grekisk historiker (Historien)
Hertz Henrich	(1857-1894)	Tysk fysiker (Elektromagnetiska vågor)
Hesse Hermann	(1877-1962)	Tysk författare (Siddharta)
Hill Joe	1879-1915)	Svenskamerikansk fackföreningsman (protestsång)
Hipparchus	(-165-127)	Grekisk astronom (Avstånd till månen)
Hippocrates	(-460-400)	Grekisk läkare (Läkekonsten)
Hitchcock Alfred	(1899-1980)	Amerikansk filmskapare (Psycho)
Hitler Adolf	(1889-1945)	Tysk/Österrikisk naziledare (Fascismen)
Hoff Marcran	(1937-)	Amerikansk ingenjör (Microprocessorn)
Ho Chi Minh	(1890-1969)	Vietnamistisk nationalist (Frihetskamp)
Holiday Billie	(1915-1959)	Amerikansk jazzsångerska (God Bless the Child)
Homer	(-700-650)	Grekisk författare (Iliaden och Odysseen)
Hope Bob	(1903-)	Amerikansk komiker (Humor)
Hume David	(1711-1776)	Skotsk filosof (Emperisk filosof)
Huxley Aldous	(1894-1963)	Brittisk författare och filosof (Mystiker)
Ibsen Henrik	(1828-1906)	Norsk författare (Samhälle/Kvinnan)
Jefferson Thomas	(1743-1826)	Amerikansk president (Visionär)

Jenner Edward	(1749-1823)	Engelsk läkare (Vaccination)
Jengis Khan	(1162-1227)	Mongolisk kejsare (Härjningar)
Jobs Steven	(1955-)	Amerikansk entreprenör (Persondatorer)
Joyce James	(1882-1948)	Irländsk författare (Olysses)
Joule James Scott	(1818-1889)	Engelsk fysiker (Värme)
Jung Carl Gustav	(1875-1961)	Schweizisk Psykoanalytiker (Synkroniciteter)
Kafka Franz	(1883-1924)	Tjeckisk/Österrisk författare (Absurda)
Kant Immanuel	(1724-1804)	Tysk filosof (Idealism)
Keller Helen	(1880-1968)	Amerikansk författarinna (Gränsöverskridande)
Kelvin Lord	(1824-1907)	Brittisk fysiker (Termodynamiken)
Kepler Johannes	(1571-1630)	Tysk astronom (Eliptiska banor)
Kennedy John F	(1917-1963)	Amerikansk president (Visionär)
Kenndy Robert	(1925-1968)	Amerikansk politiker (Visionär)
Key Ellen	(1849-1926)	Svensk feminist (Kvinnorörelse)
Kierkegaard Sören	(1813-1855)	Dansk teolog (religiös individualism)
King Martin Luther	(1929-1968)	Amerikansk svart ledare (Jag har en dröm)
Kleopatra	(-60-30)	Egyptisk drottning (Skönhet)
Krupp Alfred	(1812-1887)	Tysk industriman (Vapen arsenal)
Koch Robert	(1843-1910)	Tysk biolog (Bakteriolog)
Lavoisier Antonio de	(1743-1795)	Fransk kemist (Kemin som vetenskap)
Lao-tzu	(-500-550)	Kinesisk filosof (Taoism)
Lennon John	(1940-1980)	Brittisk musiker och kompositör (Popmusiken)
Lenin Vladimir Ilyich Ulyanov	(1870-1924)	Rysk revolutionsledare (Revolutionen)
Leibniz Von Gottfried	(1646-1716)	Tysk matematiker och filosof (Matematisk logik)
Lincoln Abraham	(1809-1865)	Amerikansk president ((Slaveriets avskaffande)
Linné Carl von	(1707-1778)	Svensk botanist (Sexuella systemet)
Locke John	(1632-1704)	Britisk filosof (Emperist)
Luther Martin	(1483-1546)	Tysk kristen reformist (Protestant)
Machiavelli	(1469-1527)	Italiensk statsman (Fursten)
Mailer Norman	(1923-)	Amerikansk författare (De nakna och De döda)
Malthus Thomas Robert	(1766-1834)	Britisk ekonom (Välstånd)
Mao Zedong	(1893-1976)	Kinesisk ledare (Den långa marschen)

Marcuse Herbert	(1898-1979)	Amerikansk filosof (Student radikalism)
Marx Karl	(1818-1893)	Tysk filosof (Kommunism)
Maugham Somerset	(1874-1965)	Brittisk författare (Det fallna imperiet)
Maxwell James Clerk	(1831-1879)	Brittisk fysiker (Elektromagnetiska vågor)
Muhammed ibn Musa al - Chwarizmi	(780-850)	Arabisk matematiker (Algebra)
Mendel Gregor	(1822-1884)	Österrikisk munk (Genetik)
Michelangelo	(1475-1564)	Italiensk konstnär (Yttersta domen)
More Thomas	(1478-1535)	Brittisk humanist (Utopia)
Mill Johan Stuart	(1806-1873)	Brittisk ekonom (Utilitarismen)
Monroe Marilyn	(1926-1962)	Amerikansk filmstjärna (Sexsymbol)
Morse Samuel alfabetet)	(1791-1872)	Amerikansk uppfinnare (Morse)
Millikan Robert	(1868-1953)	Amerikansk fysiker (Komisk strålning)
Mozart Wolfgang Amadeus	(1756-1791)	Österrikisk kompositör (Trollflöjten)
Napoleon	(1769-1821)	Fransk kejsare (Fältherre)
Neburchadnezzar	(-610-562)	Babylonsk kung (Rikedom)
Newton Isak	(1642-1727)	Brittisk matematiker och filosof (Orsak och verkan)
Nietzsche Frierich	(1844-1900)	Tysk filosof (Övermänniska)
Nobel Alfred	(1833-1896)	Svensk industriman (Nobel pris)
Nostradamus	(1503-1566)	Fransk astrolog (Profetior)
Oppenheimer Julius	(1904-1967)	Amerikansk fysiker (Atombomb)
O'Neil Eugene	(1888-1953)	Amerikansk författare (Lång dags färd mot natt)
Orwell George	(1903-1950)	Brittisk författare (1984)
Parker Charlie	(1920-1965)	Amerikansk jazzmusiker (Bebop)
Pascal Blaise	(1623-1662)	Fransk matematiker och filosof (Kalkylator)
Pasch Gustav Erik	(1788-1862)	Svensk uppfinnare (Tändstickan)
Pateur Louis	(1822-1895)	Fransk kemist (Immunsystemet)
Pauli Wolfgang	(1900-1958)	Tysk vetenskapsman (Exklusivitets principen)
Pauling Linus	(1901-)	Amerikansk kemist (Tvåfaldig nobelpristagare)
Pavlov Ivan	(1849-1936)	Rysk forskare (Pavlovs försök)
Picasso Pablo	(1881-1973)	Spansk målare (Modern konst)
Planch Max	(1858-1947)	Amerikansk vetenskapsman (Kvanta)
Platen Baltzar von	(1898-1984)	Svensk uppfinnare (Kylskåpet)
Plato	(-428--348)	Grekisk filosof (Platonisk)
Presley Elvis	(1935-1977)	Amerikansk sångare (Rock and roll)
Polo Marco	(1254-1324)	Venetiansk äventyrare (Kina)
Ptolemy	(90-168)	Grekisk geograf ((Jorden är centrum)
Pythagaros	(-550-500)	Grekisk matematiker (Allt är siffror)

Remarque Erich Maria	(1897-1979)	Tysk författare (På västfronten intet nytt)
Rembrandt	(1606-1669)	Holländsk målare (Nattvarden)
Rutherford Ernest	(1871-1937)	Engelsk fysiker (Protonen)
Rousseau Jean Jacques	(1712-1778)	Fransk Schweizisk filosof ((Den goda människan)
naturligt		
Russel Bertrand	(1872-1970)	Brittisk matematiker och filosof (Principia Mathematica)
Röntgen Wilhem	(1845-1923)	Tysk vetenskapsman (Röntgenbild)
Sartre Jean Paul	(1905-1980)	Fransk författare och filosof (Exitentialist)
Scheele Karl Wilhem	(1742-1786)	Svensk kemist ((Syre)
Schopenhauer Arthur	(1788-1860)	Tysk filosof (Den egna viljan)
Schrödinger Erwin	(1887-1965)	Österrikisk fysiker (Kvant mekanik)
Schweizer Albert	(1875-1965)	Internationell filosof (Vördnad för livet)
Semmelweis Ignar	(1818-1865)	Ungersk läkare (Hygien)
Shakespear William	(1564-1616)	Engelsk dramatiker (Att vara eller inte vara)
Shaw Bernard	(1856-1950)	Brittisk dramatiker (Pygmalion)
Shockely William	(1910-)	Amerikansk vetenskapsman (Transistorn)
Smith Adam	(1723-1790)	Brittisk ekonom (National ekonomi)
Socrates	(-470-399)	Grekisk filosof (Bara Gud är vis)
Spielberg Steven	(1947-)	Amerikansk filmskapare (E.T)
Spinoza	(1632-1677)	Holländsk filosof (Ett med Gud)
Steinbeck John	(1902-1968)	Amerikansk författare (Vredens druvor)
Staudinger Hermann	(1881-1965)	Tysk kemist (Plasfibrer)
Strindberg August	(1849-1912)	Svensk författare (Giftas, Hemsöborna)
Swedenborg Emanuel	(1688-1772)	Svensk teolog och vetenskapsman (Andar)
Thales	(-640-546)	Grekisk filosof (Allt är vatten)
Thomson	(1856-1940)	Engelsk fysiker (Elektronen)
Thoreau Henry David	(1817-1862)	Amerikansk författare och filosof (Individuellt motstånd)
Tolstaj Leo	(1828-1910)	Rysk författare (Krig och Fred)
Freuitnich Richard	(1771-1833)	Engelsk ingenjör (Ånglok)
Trotsky Leo	(1870-1940)	Rysk ledare (Den permanenta revolutionen)
Twain Mark	(1835-1910)	Amerikansk författare (Huckelberry Finn)
Vinci Leonardo da	(1452-1519)	Italiensk vetenskapsman och konstnär (Geni)
Volta Allesandro	(1745-1827)	Italiensk vetenskapsman (Batteri)
Welles Orson	(1915-1985)	Amerikansk filmskapare (Citizen Kane)
Verne Jules	(1828-1905)	Fransk författare (Jorden runt på åttio dagar)

Voltaire	(1694-1778)	Fransk filosof (Frihet)
Watt James	(1736-1819)	Skotsk uppfinnare (Ångmaskinen)
Wagner Richard	(1813-1883)	Tysk kompositör (Musikdramer)
Washington George	(1732-1799)	Amerikansk president (Frihetsledare)
Whitehead Alfred North	(1861-1947)	Brittisk matematiker och filosof (Principia Matimatea)
Wozhiak Stephen	(1950-)	Amerikansk entreprenör (Persondator)
Wordsworth William	(1770-1850)	Brittisk poet (Romantiker)
Wright Wilbur och Orville	(1867-1912) (1871-1948)	Amerikanska flygarpionärer
Zappa Frank	(1940-1994)	Amerikansk musikskapare (Mothers of Invention)
Ångström Anders Jöns	(1814-1874)	Svensk fysiker (Spektrala linjer)
Ørsted Hans Christian	(177-1851)	Dansk vetenskapsman (Induktion)